МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Актуальні питання діяльності кримінальної поліції

Матеріали

Всеукраїнського круглого столу з нагоди 60-річчя ДЮІ та Дня карного розшуку

21 квітня 2021 року

Маріуполь– 2021

УДК 343.102 (477)
А 43

Рекомендовано до друку
Вченою радою Донецького юридичного інституту МВС України
(протокол № 14 від 28 травня 2021 року)

Актуальні питання діяльності кримінальної поліції (з нагоди 60-річчя ДЮІ та Дня карного розшуку) : Матеріали Всеукраїнського круглого столу (м. Маріуполь, 21 квітня 2021 року). Ред. кол.: О.О. Волобуєва, О.В. Ковальова, С.П. Пекарський. Маріуполь: ДонДУВС, 2021. 388 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Волобуєва О.О. – декан факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, професор;
Ковальова О.В. – завідувачка кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук;
Пекарський С.П. – доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.

У збірнику представлено тези доповідей, які були оприлюднені під час роботи Всеукраїнського круглого столу з нагоди 60-річчя ДЮІ та Дня карного розшуку, що відбувся у Донецькому державному університеті внутрішніх справ (м. Маріуполь) 21 квітня 2021 року.

Збірник розраховано на науково-педагогічних та наукових працівників закладів освіти і наукових установ, курсантів, студентів, слухачів, ад'юнктів, аспірантів та докторантів юридичного напрямку, практичних працівників правоохоронних органів і широкий читацький загал.

Редакційна колегія не завжди поділяє думку учасників круглого столу.

У збірнику максимально точно збережена орфографія, пунктуація та стилістика, які були запропоновані учасниками круглого столу.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники круглого столу, їх наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи закладів вищої освіти і наукових установ, практичних правоохоронних органів які рекомендували ці матеріали до друку.

© Донецький державний університет
внутрішніх справ, 2021

ЗМІСТ

Вітвіцький Сергій Сергійович ВЗАЄМОДІЯ ОПЕРАТИВНИХ ТА СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАНЯ ЗЛОЧИНІВ 14

Волобуєв Анатолій Федотович ЩОДО ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 18

Користін Олександр Євгенійович, Свиридюк Наталія Петрівна ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ 22

Біленчук Петро Дмитрович, Малій Микола Іванович ПРАВОВЕ І НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ 25

Лук'янчиков Євген Дмитрович ДО РОЗБУДОВИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ 28

Білоус Роман Вікторович АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗБУДОВИ СИСТЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ 33

Барандич Владислав Ігорович КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ 37

Бєлєвський Артем Петрович ВИКОРИСТАННЯ РОЗВІДУВАЛЬНОЇ АНАЛІТИКИ В СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ 41

Браницький Олексій Анатолійович ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ОСІБ, ЯКІ КОНФІДЕНЦІЙНО СПІВРОБІТНИЧАЮТЬ ЗІ СЛІДЧИМ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ТА ДОСТУПУ КОНФІДЕНТІВ ДО ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ 44

Карамишев Ігор Олександрович ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІЦІЇ 48

Колодяжний Максим Геннадійович ЗЛОЧИННІСТЬ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ В УКРАЇНІ: «КАРАТИ НЕ МОЖНА ЗАПОБІГАТИ» 52

Мацюк Віталій Васильович, Антонов Костянтин Валерійович ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ДЕРЖАВНА ТАЄМНИЦЯ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ): ДОДЕРЖАННЯ БАЛАНСУ 56

Демчишин Дмитро Анатолійович ПРОБЛЕМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ОКРЕМИМ ВИДАМ ЗЛОЧИНІВ 59

Єлаєв Юрій Леонідович ПРОТИДІЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОСТУПКАМ: ОСОБЛИВІ ТЕОРІЯ ТА СИСТЕМА 62

Злагода Ольга Валеріївна ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗШУКУ ДІТЕЙ ЯКІ ЗНИКЛИ БЕЗВІСТІ 66

Андрусенко Олександр Анатолійович, Кіріченко Аліна Віталіївна АСПЕКТИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ ЗДІЙСНЮВАНОЇ В МЕРЕЖІ «ІНТЕРНЕТ» 69

Івасишин Тарас Михайлович, Азаров Олександр Олександрович ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ОСІБ, ЯКІ ЗАЛУЧАЮТЬСЯ ДО КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ..... 72

Ковальов Василь Володимирович КОМП'ЮТЕРНА РОЗВІДКА, ЯК ЗАСІБ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ 75

Ковальова Ольга Вікторівна ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ..... 79

Коротков Євген Павлович, Анікєєнко Гліб Вадимович ПРАВА ЛЮДИНИ: НОРМАТИВНИЙ АСПЕКТ 83

Котова Вікторія Валеріївна ПОНЯТТЯ І ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОСІБ, ЯКІ ВИКОНУЮТЬ СПЕЦІАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ З РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ГРУПИ АБО ЗЛОЧИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ..... 85

Крушеницький Андрій Васильович ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛДІУВАННЯ 87

Куслій Юрій Юрійович ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ПІДРОЗДІЛАМИ ЕКСПЕРТНОЇ СЛУЖБИ МВС 91

Лук‘янчиков Борис Євгенович, Микитенко Ольга Борисівна ВИКОРИСТАННЯ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ ЗАСОБІВ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ 94

Мищишин Наталія Володимирівна КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ В ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ 97

Мусенко Олександр Анатолійович РОЗПОВСЮДЖЕННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ВСЕСВІТНЬОЇ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ 100

Новицька Ія В’ячеславівна ОСОБЛИВОСТІ РОЗПІЗНАВАННЯ БРЕХНІ СПІРОБІТНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ 103

Осуховський Роман Вікторович ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СТВОРЕННЯ НЕ ПЕРЕДБАЧЕНИХ ЗАКОНОМ ВОЄНІЗОВАНИХ АБО ЗБРОЙНИХ ФОРМУВАНЬ 107

Пекарський Сергій Петрович ФОРМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 111

Поляков Євген Валентинович ДЕЯКІ ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ 115

Приполов Іван Іванович ТАКТИКА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ ПІДРОЗДІЛАМИ КАРНОГО РОЗШУКУ: ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ ОПЕРАТИВНОГО СПІВРОБІТНИКА 118

Рингач Олена Володимирівна ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ОПЕРУПОВНОВАЖЕНОГО КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ 121

Романова Ольга Іванівна ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЗАХОДИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ 124

Савенко Вікторія Петрівна, Дроздовська Юлія Віталіївна ЗАКІНЧЕНЕ ТА НЕ ЗАКІНЧЕНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ 129

Свинаренко Юрій Павлович, Мідловець Ельвіра Айларівна АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА СТАТЕВУ СВОБОДУ ТА СТАТЕВУ НЕДОТОРКАННІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ 131

Сисоєва Вікторія Петрівна СУЧАСНІ АСПЕКТИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ 134

Томма Роман Павлович СПЕЦІАЛЬНІ ХІМІЧНІ РЕЧОВИНИ, ЯКІ МОЖУТЬ ЗАСТОСОВУВАТИСЯ УПОВНОВАЖЕНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ДОКУМЕНТУВАННЯ ФАКТІВ ОДЕРЖАННЯ НЕПРАОВМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ (ЗА СТ. 368 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ). ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ 138

Христич Інна Олександрівна ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ЩОДО ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ 141

Ціон Павло Олександрович, Хроменков Владислав Вікторович КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ ТА ДИСТАНЦІЙНЕ ШАХРАЙСТВО ЯК ОДНА ІЗ ЗАГРОЗ СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВУ 144

Черновол Валерія Сергіївна ШКІДЛИВЕ ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ЗНАРЯДДЯ ТА ПРЕДМЕТ КІБЕРЗЛОЧИНУ 146

Шапарь Артем Олександрович ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНИХ ТА СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ГРАБЕЖІВ 149

Шаповаленко Євген Володимирович ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КООРДИНАЦІЇ ТА ВЗАЄМОДІЇ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ 153

Щурат Тарас Григорович ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ДОКАЗОВОЇ БАЗИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ 156

Аліпа Олександр Олександрович ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ МОЖЛИВОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ КАРНОГО РОЗШУКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ 158

Аліпа Олександр Олександрович ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ ОРД ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ 161

Андрух Карина Миколаївна ЗАПОБІГАННЯ ВИКОРИСТАННЮ НЕ ЗАРЕЄСТРОВАНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ 163

Батрак Тетяна Станіславівна ОСОБЛИВОСТІ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ..... 166

Бикова Тетяна Олександрівна ЗАСТОСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У КРИМІНАЛЬНОМУ АНАЛІЗІ..... 168

Бодирєв Владислав Дмитрович КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ У ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ 171

Брухаль Тетяна Павлівна, Амеліна Анна Сергіївна СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 173

Виноградов Богдан Олексійович РОЗВІДКА З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ (OSINT) 177

Вовчок Владислав Сергійович ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУЗ УРАХУВАННЯМ ПРАКТИКИ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ 179

Волобуєв Микита Андрійович СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ОРД ТА НС(Р)Д..... 183

Гергало Світлана Станіславівна ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ 186

Гетьман Валерій Олександрович ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ТАКТИЧНОГО КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ 189

Гієнко Катерина Олексіївна ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ВИЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 191

Горілик Руслан Юрийович ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ 194

Грушева Діана Дмитрівна ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ 196

Данильчук Дарина Миколаївна СУТНІСТЬ СУДОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ 199

Дерій Ольга Володимирівна, Крилач Олексій Володимирович ЩОДО ЕФЕКТИВНОСТІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ 203

Діденко Крістіна Дмитрівна ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ОПЕРАТИВНОГО АНАЛІЗУ 206

Дубченко Віра Вікторівна ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ РОЗУМІННЯ ТА РОЗПІЗНАВАННЯ БРЕХНІ 208

Єрохін Артур Олексійович ПРОФІЛАКТИКА СУЇЦИДІВ У ПОЛІЦЕЙСЬКИХ 210

Карпушкін Гліб Едуардович ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ТАКТИЧНОГО КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ 214

Кивенко Аліна Олегівна ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДОХОДІВ І ЗБОРІВ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ У ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДІ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ 216

Кириленко Андрій Андрійович ДО ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ 219

Кінц Крістіна Вікторівна ПРИНЦИПИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА 222

Кліменко Кирило Володимирович НАДАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПОСЛУГ У СФЕРІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД ДІТЕЙ..... 225

Козиря Артур Віталійович КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЯК МЕХАНІЗМ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ 227

Козінченко Микола Олександрович ОСОБЛИВОСТІ ПОШУКУ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ЦІЛЕЙ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ 229

Колодезна Анастасія Олександрівна, Лупанова Вікторія Олексіївна ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕЖИМНО-СЕКРЕТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 232

Копил Іван Миколайович АКТУАЛЬНІ МЕТОДИ ТАКТИЧНОГО АНАЛІЗУ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ КРИМІНОГЕННОЇ ОБСТАНОВКИ 235

Коптєв Ілля Олексійович КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ, ЯК ОСНОВНИЙ ЕЛЕМЕНТ ПОШУКУ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ . 237

Костюченко Антон Павлович КІБЕРЗЛОЧИН, ЯК ЗАХИСТИТИСЯ ВІД КІБЕРЗЛОЧИНУ 239

Котов Владислав Сергійович ХАРАКТЕРИСТИКА ЕТАПІВ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ 241

Мазенкова Поліна Олегівна ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ КІБЕРПОЛІЦІЇ 242

Мала Інна Ігорівна КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ 245

Мережко Діана Валеріївна РОЛЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ 247

Мирошніченко Анна Павлівна Макарець Вячеслав Васильович СУЧАСНИЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ – СПЕЦІАЛІСТ ШИРОКОГО ПРОФІЛЮ 249

Михальченко Дмитро Олексійович ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧИХ З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ В ЖИТЛІ ЧИ ІНШОМУ ВОЛОДІННІ ОСОБИ 251

Найдьон Діана Максимівна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ 255

Намазов Ілля Алійович КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ 257

Овчаренко Дар'я Сергіївна СИСТЕМА ТА ЗАВДАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ 261

Онуфрієнко Богдан Сергійович ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НП У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ 263

Пелешок Яна Валентинівна СУДОВО-ЕКОНОМІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РОЗЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ 265

Пелипас Олександр Віталійович КРИПТОВАЛЮТА: ОДИН ІЗ РІЗНОВИДІВ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ 268

Перегудова Анастасія Сергіївна, Петровська Дарія Олександрівна РОЗСЛІДУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ 271

Петрушка Ігор Несторович ПРОБЛЕМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ОКРЕМИМ ВИДАМ ЗЛОЧИНІВ 274

Печко Володимира Володимирівна СПЕЦИФІКА ПРОЦЕДУРИ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ ОСОБІ, ЩОДО ЯКОЇ ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ . 276

Поган Інна Володимирівна ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ 280

Подаченков Микита Геннадійович АЛГОРИТМ СКЛАДАННЯ ОКРЕМИХ ЕЛЕМЕНТІВ АНАЛІТИЧНИХ ПРОДУКТІВ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІДРОЗДІЛАМИ НПУ 282

Приляпа Віталій Сергійович СИСТЕМА ТА ЗАВДАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ 285

Процький Максим Володимирович КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ 286

Прунчак Станіслав Вікторович ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ЗА ДОПОМОГОЮ МОЖЛИВОСТЕЙ «OSINT» (OPEN SOURSE INTELLIGENSE) 288

Редкачов Максим Євгенійович ПРОФІЛАКТИКА КОНФЛІКТІВ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ 290

Рибалко Катерина Денисівна ПІДРОЗДІЛИ, УПОВНОВАЖЕНІ ЗДІЙСНЮВАТИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ 293

Рибальченко Аліна Вадимівна ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ УКРАЇНИ 297

Різниченко Денис Олександрович ОСНОВИ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ 299

Романенко Павло Петрович ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ, ЯКІ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ДЛЯ ПОШУКУ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ 302

Романенко Павло Петрович ЕФЕКТИВНА КОМУНІКАЦІЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ 304

Сауся Артем Володимирович ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ОПЕРАТИВНИМ ПІДРОЗДІЛАМИ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ 307

Сердечний Артем Борисович ВІДМІННОСТІ У ПРОЦЕСІ ПРИЙНЯТТЯ ЗАЯВ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ІНШІ ПОДІЇ ОРГАНАМИ ПОЛІЦІЇ ТА ДБР 310

Сичова Тетяна Андріївна КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ В ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ 313

Скаженніков Максим Максимович ПОНЯТТЯ, СУТЬ, МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОРД 316

Скидан Вероніка Вікторівна, Нефедова Оксана Іванівна ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПРИ ПРОВАДЖЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ 318

Смоляк Валерій Володимирович ДО ПИТАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ... 320

Смоляк Валерій Володимирович ДО ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЗДІЙСНЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ..... 323

Соловій Дмитро Андрійович ПЕРВИННА ІНФОРМАЦІЯ В ОРД..... 327

Соловйов Ярослав Русланович ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ОПЕРАТИВНО – РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ..... 330

Суботіна Анастасія Андріївна АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНОЇ СЛІДЧОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЇ - ЗНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ 332

Татарінцев Михайло Олександрович ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВЕ ЗАПОБІГАННЯ УМИСНИМ ВБИВСТВАМ 334

Терстуях Діана Юріївна ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ ТА СУСПІЛЬСТВА НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСТВА..... 337

Тимофеєва Вікторія Олексіївна ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ЗА ФАКТОМ РОЗШУКУ ОСІБ, ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ 342

Томша Ауріка Олегівна ЗНАЧЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ ЩОДО УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ 345

Томша Ауріка Олегівна ОСОБЛИВОСТІ НЕЗАКОННОГО ВІДШКОДУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ 348

Тоцький Данило Сергійович МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ОРД..... 350

Трень Тетяна Олександрівна ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ДОКАЗУВАННЯ 353

Філіпішина Крістіна Ігорівна ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ 356

Ченчик Валерія Валеріївна ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ 360

Черній Олена Сергіївна ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ІЗ ПРИВАТНИМИ ПРАВООХОРОННИМИ СТРУКТУРАМИ 361

Шаповалюк Іванна Олександрівна СУЧАСНА СИСТЕМА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ 365

Шахрай Валерій Олександрович СВІТОВА СПІВПРАЦЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ЩО ЗДІЙСНЮТЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУОВІ ЗАХОДИ 368

Шитова Альбіна Владиславівна ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 371

Шиян Сергій Олександрович ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ 374

Шурда Вікторія Ігорівна, ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАТИВНОРОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ 377

Ювченко Марина Сергіївна, Москаленко Михайло Анатолійович ПОВНОВАЖЕННЯ ДЕПАРТАМЕНТУ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІЦІЇ 381

Ясентюк Анастасія Сергіївна ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДОКУМЕНТІВ ЯК ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДЖЕРЕЛ ДОКАЗІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ..... ..384

ВЗАЄМОДІЯ ОПЕРАТИВНИХ ТА СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАНЯ ЗЛОЧИНІВ

Вітвіцький Сергій Сергійович
ректор Донецького юридичного інституту МВС України,
доктор юридичних наук, професор, полковник поліції

Попередження та розслідування злочинів є пріоритетними завданнями нашої держави, виконання яких покладено на Національну поліцію України. В п.3 ч.1 ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» одним з завдань Національної поліції є протидія злочинності, що передбачає виконання комплексу дій з виявлення, попередження та розкриття злочинів [1]. Розслідування злочинів потребує комплексного підходу та використання всіх сил і засобів правоохоронних органів, які мають бути спрямовані на попередження кримінальних правопорушень, пошук і фіксацію фактичних даних про протиправні діяння осіб, які готують або вчинили кримінальні правопорушення. Безумовно, ефективність досягнення цього завдання у певній мірі залежить від належної та ефективної організації взаємодії органів і підрозділів, що залучаються для розкриття та розслідування кримінальних правопорушень [2].

На сьогодні за надзвичайно великих обсягів кримінальних правопорушень неупереджене і кваліфіковане їх розслідування потребує щоденної взаємодії оперативних та слідчих працівників при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень. Найвищих результатів у будь-якій діяльності можна досягти шляхом поєднання зусиль зацікавлених сторін, які мають спільну мету або завдання [3].

Питанням організації належної взаємодії оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції в розкритті та розслідуванні злочинів останнім часом приділяється пильна увага. Питання про вдосконалення форм і методів взаємодії оперативних та слідчих підрозділів неодноразово порушували такі видатні вчені і практики, як: Авер‘янов В.Б., Албул С.В., Бандурка О.М., Битяк Ю.П., Василинчук В.І., Грібов М.Л., Колпаков В.К., Лєкарь А.Г., Литвиненко В.І., Назар Ю.С., Никифорчук Д. Й., Ортинський В. Л., Погорецький М. А., Приполов І. І.,Пилипишин В.П., Сергієнко Є.В., Ткач М.П., Торкайло Ю.С., Чумак В.В. Щурат Т.Г. та ін. Водночас аналіз наукових праць засвідчує, що зазначені питання потребують подальшого дослідження

На жаль, чинний КПК України не містить визначення терміна «взаємодія» оперативного та слідчого підрозділів під час розкриття та розслідування кримінальних правопорушень [3]. Великий тлумачний словник сучасної української мови дає загальне поняття взаємодії як «взаємний зв’язок між предметами у дії, а також погоджена дія між ким-небудь» [4].

Усатий Г.О. під взаємодією органів досудового розслідування та оперативних підрозділів убачає співробітництво не підлеглих один одному органів, що ґрунтується на законі, за яким вони діють узгоджено, цілеспрямовано, поєднуючи застосовувані ними засоби і способи з метою профілактики й розкриття злочинів, притягнення до кримінальної відповідальності винних, розшуку обвинувачуваних і забезпечення відшкодування збитків, заподіяних злочинами [5].

Аналіз КПК України 1960 р. та КПК України 2012 р. дає підстави стверджувати, що ні в одному, а ні в другому КПК немає статей, які б прямо регламентували порядок взаємодії органів досудового розслідування під час кримінального провадження, разом з тим, є ряд статей, які вказують на таку взаємодію опосередковано [6]. Натомість термін «взаємодія» застосовується в п. 5 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», що зобов'язує підрозділи, які проводять оперативно-розшукову діяльність, здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами, зокрема відповідними органами іноземних держав та міжнародних антитерористичних організацій, з метою швидкого і повного попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень [7]. Виділяють дві форми взаємодії: *процесуальну,* яка регулюються КПК України, й *організаційну*, яка передбачена відомчими нормативними актами [2, с. 76]. До процесуальних форм взаємодії відносяться:

1) надання допомоги слідчому при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 40 КПК України);

2) доручення і вказівки слідчого щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 40, 246 КПК України);

3) фіксація та передача слідчому (прокурору) результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 252 КПК України) [8].

До організаційних (непроцесуальних) форм взаємодії, відносяться:

1) узгоджена діяльність у складі СОГ;

2) погоджене планування спільних негласних слідчих дій;

3) обмін оперативно-значимою інформацією, (зокрема з використанням можливостей криміналістичних та оперативних обліків);

4) спільне використання криміналістичних та оперативно-технічних засобів тощо;

5) координація проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукові) дії [8].

Основною відмінністю зазначених форм є те, що процесуальні форми взаємодії засновані на нормах Кримінального процесуального кодексу, а організаційні є способи зв'язку між слідчим і працівниками уповноважених оперативних підрозділів [8]. Зауважимо, що в процесі взаємодії слідчих та оперативних підрозділів нерідко виникають і складаються такі форми співпраці і спільної діяльності, які в законі прямо не названі, їх можна розглядати як

непроцесуальні. Вони, у свою чергу, можуть бути диференційовані на організаційні і тактичні. Такі форми нерозривно пов'язані із процесуальними, випливають з них, але мають самостійне значення в організації взаємодії у процесі розслідування злочинів [9].

Під час взаємодії та організації досудового розслідування оперативний працівник може користуватися правами слідчого на підставі доручення, у відповідності до ч. 2 ст. 41 КПК України. Основним завданням взаємодії є попередження, виявлення й розслідування кримінальних правопорушень.

Як основні принципи взаємодії слідчих підрозділів з оперативними можна виділити:

1) Дотримання загальних засад кримінального провадження.

2) Забезпечення нерозголошення даних досудового розслідування

3) Керівна роль слідчого при взаємодії з оперативними підрозділами під час проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень.

4) Підпорядкованість діяльності оперативних підрозділів інтересам досудового слідства.

5) Самостійність оперативного працівника у виборі тактики, способів, сил, методів та засобів виконання доручень слідчого [10].

Є випадки, коли негативні моменти взаємодії викликані не об'єктивними, а виключно суб'єктивними чинниками, що перешкоджають досягненню загальної мети зазначеної діяльності, а саме:

– спілкування слідчого та співробітника оперативного підрозділу в умовах їх нещирої або зухвалої поведінки;

– проведення огляду місця події та інших слідчих (розшукових) дій при спробах порушення їх процесуального порядку з боку співробітників оперативних підрозділів;

– узгодження та планування процесуальної та оперативнорозшукової діяльності, а також виконання запланованих заходів при конфліктній ситуації між особами, які взаємодіють [11].

У свою чергу слідчі та співробітники оперативних підрозділів, незважаючи на значні фізичні та психічні навантаження, повинні набувати власного досвіду взаємодії та уміння володіти собою [9]. Недоліком нормативного регулювання взаємодії під час виявлення, припинення та розслідування, є те, що ч. 6 ст. 246 КПК надано право лише слідчому чи прокурору залучати інших осіб до проведення НСРД. Наразі в практиці їх проведення за дорученням слідчого уповноваженими оперативними підрозділами виникає потреба у залученні таких осіб оперативними підрозділами [9].

Підсумовуючи вищесказане обґрунтовано, що належна організація робочої взаємодії оперативних і слідчих підрозділів надасть змогу успішно реалізувати основні функції органів досудового розслідування під час виявлення та розкриття кримінальних правопорушень.

Література:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII Дата оновлення 12.12.2020. *Відомості Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення 04.04.2021).
2. Цебинога О.Ю., Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів Національної поліції України під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Проблеми боротьби зі злочинністюта охорони правопорядку* Вісник ХНУВС. № 4 (79), 2017. С. 76-81.
3. Олександр Яковлєв, Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами під час проведення слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник* НАВСУ 1, 2017. С. 217-224.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови., уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. С. 125.
5. Усатий Г. О. Взаємодія оперативних та слідчих підрозділів податкової міліції під час проведення слідчих дій. *Науковий вісник* НАВСУ, 2002. № 3. С. 220–228.
6. Соколов О. В., Проблемні питання взаємодії слідчого, прокурора з оперативними підрозділами на підставі доручення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Актуальні проблеми держави і права,* 2017. С. 124-134.
7. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. Дата оновлення 24.10.2020. *Відомості Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text (дата звернення 05.04.2021).
8. Тараніч Є.А.,Взаємодія оперативних та слідчих підрозділів в процесі виявлення, припинення та розслідування злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків. *Актуалні проблеми досудового орзслідування*: *матеріали міжвідомчої наук. -практ. конф.* (Київ, 5 липн. 2017 р.): К.: Нац. Акад.. внутр. справ, 2017. С. 256-259.
9. Щербинський К. С., Організація взаємодії оперативних і слідчих підрозділів національної поліції під час досудового розслідування розбоїв, вчинених неповнолітніми. *Науковий вісник* Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ № 1, 2019. С. 154-160.
10. Лисенко А.М., Особливості взаємодії оперативних та слідчих підрозділів під час протидії злочинам, пов’язаним з терористичною діяльністю. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. Вип. 2 (82), 2018. С. 240-249.
11. Сич В. О., Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів. *Матеріали 72-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,* 2017 року, м. Одеса: Фенікс, 2017. С. 68-70.

ЩОДО ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Волобуєв Анатолій Федотович
професор кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1
Донецького юридичного інституту МВС України,
доктор юридичних наук, професор
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9419-7446

З появою у кримінальному процесі України інституту негласних слідчих (розшукових) дій (далі НСРД) та внесенням змін в Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» виникла нагальна потреба у відповідній корекції понятійного апарату оперативно-розшукової діяльності (далі ОРД) [1, с. 45-55]. Видається, що існує й потреба в узгодженні вказаної фахової термінології з термінами суміжних наук кримінального процесу і криміналістики.

Перш за все потрібно констатувати, що кардинальне оновлення кримінального процесуального законодавства було пов'язано, зокрема з розширенням арсеналу способів отримання доказів, в основу яких були покладені методи ОРД. Це було цілком закономірним, оскільки для викриття низки тяжких та особливо тяжких злочинів, які вчиняються організованими групами осіб з широкими зв'язками з представниками органів державної влади і правоохоронними органами та великими фінансовими можливостями, зібрати достатні докази тільки за допомогою гласних способів в умовах змагального процесу практично неможливо. Тобто в умовах рівноправності сторін обвинувачення і захисту у збиранні доказів при здійсненні кримінального провадження правоохоронні органи повинні мати спеціальний інструмент у формуванні доказової бази щодо тяжких та особливо тяжких злочинів.

Видається, що саме нормативне закріплення можливості використання методів ОРД в кримінальному провадженні спонукало законодавця замінити термін «слідча дія» поняттям «слідча (розшукова) дія». Тим самим, як уявляється, було підкреслено пошуковий характер способів збирання доказів, які раніше позначалися поняттям «слідча дія». Окрім того це констатувало й єдність природи наук криміналістики та ОРД, їх близькість, обумовлену одним об'єктом вивчення, яким виступають два протилежних і пов'язаних між собою види людської діяльності *«вчинення кримінальних правопорушень – виявлення і розслідування кримінальних правопорушень»*. Але названі науки відрізняються різними формами реалізації отриманих знань.

На наш погляд, відбулася істотна зміна в теоретико-методологічній моделі (парадигмі) ОРД. Раніше ОРД розглядалася як пізнавальна (пошукова, розвідувальна, контррозвідувальна) діяльність з метою отримання інформації про протиправні суспільно-небезпечні діяння окремих осіб та груп, яка

використовувалася як орієнтуюча, а для перетворення її в докази потребувала перевірки шляхом проведення процесуальних дій. При цьому в такому статусі вона здійснювалася як до відкриття кримінального провадження, так і після нього (існував термін «оперативно-розшукове супроводження досудового розслідування»). Нині ж в результаті оновлення кримінального процесуального законодавства ОРД, на наш погляд, фактично розділено на два види:

1) ОРД до початку досудового розслідування;

2) ОРД після початку досудового розслідування, яка здійснюється у формі проведення НСРД за дорученням слідчого, прокурора.

На перший погляд виділення другого виду ОРД є спірним, але фактично НСРД за своєю сутністю є нічим іншим як застосуванням методів ОРД для збирання доказів, яким надано процесуальної форми. Взагалі, поняття методів ОРД є досить поширеним у використанні, але в той же час і малодослідженим, зокрема в контексті співвідношення з поняттям оперативно-розшукових заходів. В Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» використовується поняття оперативно-розшукових заходів, але не дається визначення цього поняття. Певний умовивід можна зробити з ст. 2 «Поняття оперативно-розшукової діяльності», в якій зазначається, що ОРД - це система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. З цього визначення можна зробити висновок, що оперативно-розшукові заходи – це гласні і негласні пошукові та контррозвідувальні заходи, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. Таким чином оперативно-розшукові заходи є діями уповноважених органів, спрямованими на пошук і фіксацію інформації про злочинну діяльність окремих осіб та груп з метою її припинення та в інтересах кримінального судочинства, факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню.

Проблема ж полягає у тому, що в окремих публікаціях оперативно-розшукові заходи фактично ототожнюються з методами ОРД. Так, до методів ОРД відносять опитування (розвідувальне опитування), наведення довідок, збирання зразків для порівняльного дослідження, дослідження предметів і документів, ототожнення особистості, контрольована поставка, оперативний експеримент та інші дії [2, с. 39]. В той же час вказані дії розглядаються і як оперативно-розшукові заходи [2, с. 118]. Все це виглядає проявом термінологічної плутанини, яка не сприяє досягненню позитивних результатів, як в практичній діяльності, так і в теоретичних дослідженнях.

За своєю сутністю ОРД є пізнавальною і підпорядковується загальним закономірностям пізнавального процесу. Відтак, і методи, які використовуються в цій діяльності, ґрунтуються на загальних засадах теорії пізнання (гносеології). Метод пізнання - це сукупність процедур, за допомогою яких людина отримує

істинне знання про світ, сукупність прийомів та операцій теоретичного і емпіричного пізнання, а також практичного освоєння дійсності [3, с. 232].

У філософії виділяють методи емпіричного і теоретичного пізнання. Основу емпіричних методів складає чуттєве пізнання (відчуття, сприйняття, уявлення). До числа цих методів відносять: спостереження, вимірювання, експеримент, порівняння. Власне теоретичні методи спираються на раціональне пізнання (поняття, судження, умовивід) і логічні процедури виводу. До числа цих методів відносять: аналіз, синтез, аналогія, абстрагування тощо. В ОРД такі методи використовуються з врахуванням специфіки об'єкта пізнання, якими виступають кримінальні правопорушення. Ця протиправна діяльність характеризується прихованістю та організованістю, що вимагає відповідної трансформації емпіричних пізнавальних методів. Видається, що така трансформація пов'язана, перш за все, з галузевими принципами оперативно-розшукової діяльності: конспірації; поєднання гласних і негласних методів, заходів та засобів; добровільності конфіденційного співробітництва; забезпечення безпеки гласних і негласних позаштатних працівників [1, с. 70].

Ґрунтуючись на положеннях філософії щодо емпіричних методів пізнання методами ОРД можуть вважатися оперативне спостереження (фізичне і технічне), оперативне порівняння, оперативний експеримент, оперативне опитування тощо. Вказані методи покладені в основу оперативно-розшукових заходів:

- *візуального спостереження* – оперативно-розшукового заходу з конспіративного спостереження в громадських місцях за стаціонарними і рухомими об'єктами та діями осіб, що становлять предмет зацікавленості оперативного підрозділу, з одночасним оперативним документуванням;

- *візуального контролю у житлі або іншому володінні особи* - оперативно-розшукового заходу зі стеження за обстановкою та діями осіб у житлі або іншому володінні особи, та їх фіксація;

- *встановлення місцезнаходження радіоелектронного пристрою* - оперативно-розшукового заходу з дистанційної локалізації за допомогою технічних засобів місцезнаходження пристрою системи радіозв'язку (без розкриття змісту радіоповідомлень) чи іншого радіовипромінювального пристрою;

- *контрольної закупівлі* – оперативно-розшукової комбінації з моделювання ситуації удаваної угоди щодо придбання за плату товару або послуги в особи, що обґрунтовано підозрюється у вчиненні злочину;

- *контрольної поставки* – виду оперативного експерименту з конспіративного контролю за процесом поставки предметів, насамперед вилучених з цивільного обігу, або обмежених в обігу, а також речей, які є засобом чи предметом вчинення злочину або здобуті злочинним шляхом, чи зберегли на собі сліди злочину та інших оперативно-розшукових заходів [4, с. 89-92].

Неважко помітити, що ті ж самі методи ОРД покладені в основу наступних НСРД:

- *обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи* (ст. 267 КПК України);
- *спостереження за особою, річчю або місцем* (ст. 269 КПК України);
- *аудіо-, відеоконтроль особи* (ст. 260 КПК України);
- *установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу* (ст. 268 КПК України);
- *контроль за вчиненням злочину* (ст. 271 КПК України) проводиться у формах:

а) контрольованої поставки;

б) контрольованої закупки;

в) оперативної закупки;

г)спеціального слідчого експерименту;

д) імітування обстановки злочину.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що методи ОРД являють собою загально пізнавальні методи, які трансформовані з урахуванням специфіки об'єкта пізнання, яким є кримінальні правопорушення. Вони закладені в зміст як оперативно-розшукових заходів, так і НСРД, які є способами дій, факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню.

Література:

1. Основи оперативно-розшукової діяльності в Україні: навч. посіб. / В. В. Аброськін, С. В. Албул, С. О. Єгоров, та ін.; за заг. ред. В.В. Аброськіна. – Одеса : ОДУВС, 2020. – 400 с.

2. Основы оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел: учеб. /под ред. Ю. А. Агафонова, Ю.Ф. Кваши. – Краснодар: Краснодар. Ун-т МВД России, 2007. – 305 с.

3. Данильян О.Г., Тараненко В.М. Основи філософії: навчальний посібник. - Харків: Право, 2003. - 352 с.

4. Бандурка О. М. Теорія і практика оперативно-розшукової діяльності: монографія /О. М. Бандурка. - Харків: Золота миля, 2012. - 620 с.

ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Користін Олександр Євгенійович
доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України,
головний науковий співробітник лабораторії кримінологічних досліджень
ДНДІ МВС України
ORCID 0000-0001-9056-5475

Свиридюк Наталія Петрівна
доктор юридичних наук, професор, заступник завідувача науково-дослідної
лабораторії кримінологічних досліджень ДНДІ МВС України
ORCID 0000-0001-9772-1119

Натепер правоохоронна діяльність переживає період значних змін як в оперативній тактиці, так і в організаційних структурах. Упроваджуються нові ідеї щодо скорочення злочинності та зміни стратегій короткострокової і довгострокової політики [1]. На тлі зростаючої тенденції рівня злочинності, нездатності традиційної, реактивної моделі поліцейської діяльності справлятися з швидкими суспільними змінами, які розширили можливості організованої злочинності та проникнення злочинного середовища у систему суспільних відносин, сформувався суспільний запит і зростаючий заклик до поліції бути більш ефективною, що, у свою чергу, реалізовано у розвинених країнах впровадженням нової моделі поліцейської діяльності, керованої аналітичною розвідкою (*intelligence-led policing - ILP)*. У «суспільстві ризику» поліція розглядається як джерело даних з управління ризиками. [2]

Реальності нашого часу диктують необхідність нового рівня мислення в правоохоронній діяльності, що передбачає адекватне сприйняття ризику і його використання, так як він є істотним компонентом аналізу майбутнього. Ризик необхідно розглядати як особливий метод пізнання та управління правоохоронною діяльністю, що виступає як набір способів прийняття рішень.

Управління ризиками реалізації державної правоохоронної політики в епоху глобалізації повинно ґрунтуватися, насамперед, на тому, що кожен із суб'єктів правоохоронного процесу при формуванні й реалізації державної правоохоронної політики повинен вдаватися до прогнозування майбутніх умов її здійснення та наслідків її реалізації.

Поряд з тим, на наше глибоке переконання, існує проблема фактичного браку знань та системності у реалізації державної правоохоронної політики на усіх рівнях менеджменту, навіть у випадку щирого бажання спрогнозувати майбутні умови та наслідки реалізації. Однак, наявність системи необхідних знань, не завжди є гарантом ефективності прогнозування ризиків. Існує неоднозначний зв'язок компетентності в тій або іншій сфері зі здатністю до

передбачення. Крім того, компетентність за сучасних умов необхідно поєднувати з сучасною методологією ризик-менеджменту, використовуючи відповідні методики та технологічний інструментарій.

Сучасні виклики національній безпеці безперечно потребують системного прогнозування з точки зору оцінки ризиків, необхідним є стратегічний аналіз, що є проективним базовим документом. З-поміж іншого, проблема аналітики в системі правоохоронного управління пов'язана, перш за все, з наявним попитом на оперативну аналітику, піар та спічрайтерство. Найбільш популярною є ситуаційна аналітика, метою якої є оперативне реагування на події, що відбуваються.

З огляду на зазначене, а також порівнюючи стан з іншими країнами, можемо констатувати, що в Україні немає серйозного попиту на стратегічну аналітику у сфері правоохоронної діяльності. Істотним гальмом в Україні є надзвичайно слабкий рівень, порівняно з розвиненими країнами, щодо оптимізації розвитку інформаційного суспільства, надзвичайно мала підтримка власних осередків дослідження майбутнього [3, с. 303].

Розвиваючи теоретичні та прикладні аспекти, науковці ДНДІ МВС України прийняли участь у низці дослідницьких проектів з метою реалізації загального концепту стратегічного аналізу на основі оцінювання ризиків їх моделювання та прогнозування. Незважаючи на загальний методологічний підхід, що базується на рекомендаціях ISO 31000, все ж авторською є реалізація визначеного алгоритму. Зазначене стосується як запровадженої системи індикаторів, структури даних, оціночної градації та визначення генеральної експертної сукупності, так і підходів до реалізації окремих методів та інструментів обробки й аналізу даних та інтерпретації результатів. Запроваджена методологія та інструментарій укладається у чітку схему, що реалізує алгоритм аналізу загроз та ризиків, їх оцінювання та прогнозування (Рис.1).

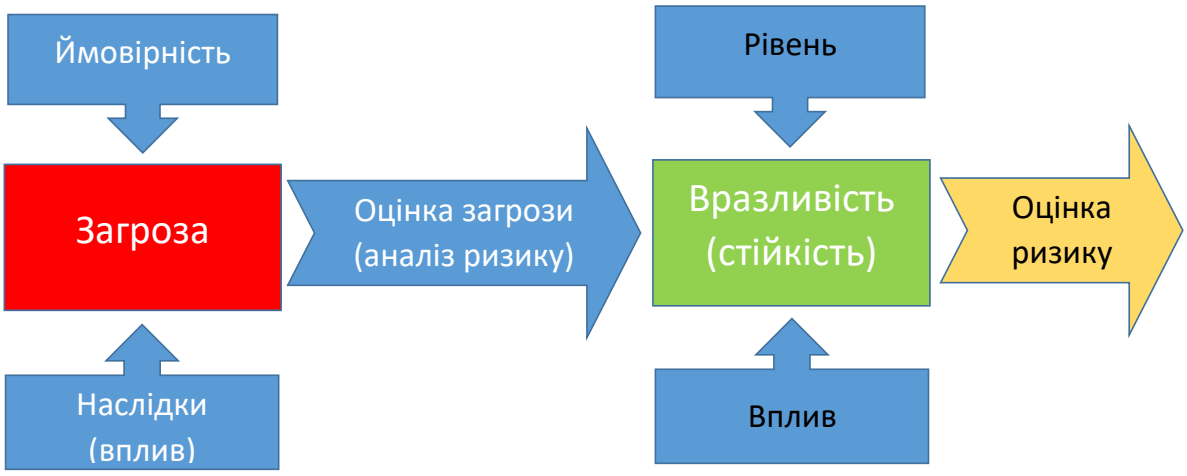

Рис. 1. Алгоритм аналізу та оцінювання загроз та ризиків

Започаткована методологія забезпечила вирішення наступних інформаційно-аналітичних завдань:

- ідентифікація, рейтингування та ранжування загроз *(матричний та дисперсійний аналіз у середовищі IBM SPSS Statistics, R);*
- оцінювання загроз *(інтеграція двох оцінок «ймовірність» та «наслідки» у середовищі IBM SPSS Statistics, R);*
- рейтингування й ранжування зовнішніх та внутрішніх факторів, що сприяють (знижують) ефективності суб'єктів щодо протидії загрозам *(IBM SPSS Statistics, матричний аналіз);*
- оцінювання вразливості системи (суб'єктів) *(інтеграція двох оцінок «рівень» та «вплив» у середовищі IBM SPSS Statistics, R);*
- проведення SWOT та PESTL аналізу;
- оцінювання ризиків поширення загроз (*співставлення рівня загрози з рівнем вразливості системи*, *формування математичної моделі оцінювання ризиків на основі кореляційного та регресійного аналізу);*

обґрунтування пріоритетних напрямів та конкретних заходів підвищення спроможності (зниження вразливості) системи щодо протидії конкретним загрозам (*формування математичної моделі на основі кореляційного та регресійного аналізу).*

Висновки. Проблема потребує нового рівня мислення в правоохоронній діяльності на основі адекватного сприйняття ризику як особливого методу пізнання та управління. Проте, існує проблема фактичного браку знань та системності у реалізації державної правоохоронної політики на усіх рівнях менеджменту, навіть у випадку щирого бажання спрогнозувати майбутні умови та наслідки реалізації. Однак, наявність системи необхідних знань, не завжди є гарантом компетентності та здатності до передбачення на основі прогнозування ризиків. Компетентність за сучасних умов базується на сучасній методології ризик-менеджменту, використовуючи відповідні методики та технологічний інструментарій. Запропонований авторський алгоритм, що застосовано для аналізу гібридних загроз у сфері цивільної безпеки, формує достатні методологічні засади упровадження ризик-орієнтованого підходу в управлінні правоохоронною діяльністю в Україні. Процес управління ризиком має стати невід'ємною складовою всієї стратегії розвитку.

Література:

1. Організаційно-правове забезпечення аналітичної роботи в системі МВС України (правоохоронний та безпековий аспекти): монографія / Користін О.Є., Парубочий І.В., Доля Л.М., Свиридюк Н.П., Буличев А.О., Циганов О.Г., Бойко І.В., Коллер Ю. С., Бочек О.І., Кардашевський Ю.Р.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. М.Г. Вербенського. Київ, 2019. 344 с.

2. Довідник керівника поліції – поліцейська діяльність, керована розвідувальною аналітикою. ILP: навч. посіб. / Користін О.Є., Пефтієв Д.О., Пеньков С.В., Некрасов В.А.; за заг. ред. Вербенського М. Г. Київ: Видавництво «Людмила», 2019. 120 с.

3. Право у сучасному політичному житті України. Наукове видання / А.О. Селіванов (кер. авт. кол.), Н.М. Оніщенко, О.Є. Користін та ін. Київ: Логос, 2020. 407 с.

ПРАВОВЕ І НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Біленчук Петро Дмитрович
професор кафедри кримінального права і процесу Національного авіаційного університету, кандидат юридичних наук, доцент,
Малій Микола Іванович
директор юридичної компанії «АЮР-КОНСАЛТИНГ»

Системний мережевоцентричний аналіз методологічних основ використання засобів пізнання з метою інформаційно-аналітичного забезпечення оперативно-розшукової діяльності дозволяє перейти до формування сучасної концепції наукового забезпечення підготовки поліцейських кадрів для підрозділів кримінальної поліції.

Вважаємо, що сучасна концепція теорії і практики наукового забезпечення оперативно-розшукової діяльності та кібербезпеки людини, суспільства, держави структурно повинна складатися з таких елементів:

1. Загальнотеоретична характеристика сучасного наукового забезпечення оперативно-розшукової діяльності.
2. Теоретичні основи систематизації засобів наукового забезпечення оперативно-розшукової діяльності.
3. Особливості наукового забезпечення оперативно-розшукової діяльності.
4. Особливості наукового забезпечення кібербезпеки людини, суспільства, держави.

Розглянуті концептуальні основи мережевоцентричного системного аналізу законодавчої бази, дослідницьких розробок в галузі наукового забезпечення оперативно-розшукової діяльності, які засновані на використанні сучасних досягнень науки детективознавства, сискології, криміналістики, експертології, дають можливість зробити остаточний висновок для формулювання комплексу

конкретних пропозицій та рекомендацій як у сфері юридичної освіти, наукових правових досліджень, так і в практичній діяльності органів правосуддя, судочинства та правопорядку.

Запропонована концепція наукового забезпечення оперативно-розшукової діяльності базується на матеріалах фундаментальних наукових досліджень, які здійснені відомими вченими І .І. Басецким, А.Ф. Возним, В.Є. Коноваловою, В.П. Крошко, Т.О. Проценко, В.М. Чисніковим, В.Ю. Шепітьком, А.Ю. Шумиловим.

Розглянемо нижче її основні концептуальні положення.

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, робимо системний висновок про те, що сучасна система правового та наукового забезпечення оперативно-розшукової діяльності підрозділів кримінальної поліції може бути представлена наступними основними підсистемами:

1. Правова підсистема: законодавчі і теоретичні основи наукового забезпечення оперативно-розшукової діяльності підрозділів кримінальної поліції.

1.1. Прадавнє, звичаєве українське право.

1.2. Філософія права та енциклопедія права. Теорія держави і права.

1.3. Психологічна теорія права.

1.4. Конституційне право і конституційний процес (конституційне судочинство).

1.5. Поліцейське право (наука державного управління; наука управління суспільством, містом, державою; наука, яка направлена на забезпечення безпеки людини, суспільства, держави).

1.6. Сискне право [1, с.261-262] і сискний процес, а також судочинство залежно від видів інститутів права і галузей права.

1.7. Цивільне право, господарське право, адміністративне право, карне право, цивільний процес, господарський процес, карний процес, адміністративний процес (цивільне, господарське, адміністративне, карне судочинство).

2. Теоретико-методологічна підсистема: наукові основи забезпечення оперативно-розшукової діяльності підрозділів кримінальної поліції.

2.1. Сискологія: історія, теорія, практика.

2.1.1. Загальна теорія сиску.

2.1.2. Сискологія. Загальна частина.

2.1.3. Історія, теорія і практика оперативно-розшукової, розвідувальної, контррозвідувальної, детективної діяльності та інших видів професійного сиску [2, с.14-15].

2.1.4. Історія, теорія, методологія сискного пізнання.

2.1.5. Сискна інформація: поняття, сутність, засоби пізнання і використання в цивільному, господарському, адміністративному, карному процесі.

2.1.6. Сискне забезпечення досудового розслідування.

2.1.7. Функціональне призначення сискної діяльності в карному процесі: слідчі (розшукові) і негласні слідчі (розшукові) дії.

2.2. Криміналістика: джерелознавство, історіографія, теорія, методологія, техніка, тактика, методика, праксеологія.

2.2.1. Історія, теорія, методологія криміналістики.

2.2.2. Криміналістична техніка: засоби, методи, технології.

2.2.3. Криміналістична тактика: стратегія і організація проведення тактичних прийомів, тактичних комбінацій, тактичних операцій, слідчих, процесуальних і організаційно-управлінських дій.

2.2.4. Криміналістична методика розслідування окремих видів злочинів: консолідована аналітика, професійне мистецтво організації та управління процесом розслідування, систематизація, інформатизація, алгоритмізація, індивідуалізація.

2.3. Експертологія: судова експертологія і судові експертизи.

2.3.1. Судова експертологія: поняття, сутність, характеристика.

2.3.2. Судово-експертна діяльність.

2.3.3. Історія і сучасних стан судово-експертних установ.

2.3.4. Правове регулювання судово-експертної діяльності.

2.3.5. Загальні питання судової експертизи.

2.3.6. Класифікація судових експертиз.

2.3.7. Структура експертних методик.

2.3.8. Наукове, методичне і кадрове забезпечення судово-експертної діяльності.

3. Стратегічна підсистема: пріоритетні креативні ідеї, інновації, ноометодики, грід- і блокчейн- технології.

3.1. Детективознавство і сискологія: пріоритетні напрямки розвитку.

3.1.1. Сучасні теорії детективознавства і сиску (оперативно-розшукова теорія, теорія розвідки, теорія контррозвідки, теорія детективної діяльності).

3.1.2. Інститути детективного та сискного права.

3.1.3. Суміжні і взаємодіючі види юридичної діяльності: дипломатія, медицина, приватна детективна і адвокатська справа.

3.2. Криміналістика: інтерактивні засоби, ноометодики, грід-, блокчейн- і квантові технології.

3.2.1. Нові галузі науки криміналістики (одорологія, акустика, вокалоскопія, системологія, дерматогліфіка, авторознавство, слідознавство, консолідований мережевоцентричний аналіз) [3, с.7].

3.2.2. Сучасні тенденції правового і наукового забезпечення оперативно-розшукової діяльності: слідчі (розшукові) і негласні слідчі (розшукові) дії (Гл. 20, 21 КПК України) [4, с.123-153].

3.3. Судова експертологія: нові види дослідження.

3.3.1. Наукові і правові основи призначення і проведення новітніх

судових експертиз і здійснення сучасних експертних досліджень.

3.3.2. Концептуальні основи електронної експертної діяльності в сучасних умовах (техніко-криміналістичний напрям і судово-експертний напрям).

Вищевикладене і складає, на наш погляд теоретичні і методологічні основи наукового забезпечення оперативно-розшукової діяльності підрозділів кримінальної поліції. Дана концепція базується на основних положеннях науки детективознавства, сискології, доказознавства, добрознавства, криміналістики, експертології [5, с.188].

Література:

1. Біленчук П.Д. Наукове забезпечення детективної, розшукової і сискної діяльності: історико-правове дослідження нормативно-правового регулювання розвідки, контррозвідки, таємної агентури в Російській імперії (1907 – 1916 рр.)/П.Д. Біленчук // Наука і правоохорона, 2013. № 2. С. 261 – 262.

2. Крошко В.П. Сыскология – назревшая необходимость (о некоторых аспектах методологии профессора А.Ю. Шумилова)/В.П. Крошко// «Оперативник (сищик)». 2008. № 4(17). С. 14 – 15.

3. Біленчук П.Д. Криміналістика. Кредитно-модульний курс. Підручник/ П.Д. Біленчук, Г.С. Семаков/За ред. П.Д. Біленчука, 3-тє вид. змін., допов., доопр. – К.: ВД «Дакор», 2013. 346 с.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України.: Закон і бізнес, 2012. № 22 (1061). С. 123 – 153.

5. Біленчук П.Д. Наукове забезпечення органів правосуддя в Україні: сискологія, криміналістика, експертологія/П.Д. Біленчук//Наука і правоохорона, 2013. №3. С.185-188.

ДО РОЗБУДОВИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ

Лук'янчиков Євген Дмитрович

професор кафедри інформаційного права та права інтелектуальної власності КПІ ім. Ігоря Сікорського, доктор юридичних наук, професор

Злочин, як суспільно небезпечна діяльність людини привертає увагу дослідників та спеціалістів різних галузей наукових знань: соціологів, психологів, юристів тощо. Науковці намагаються виявити і описати ті сторони і ознаки злочину, які розкривають соціальний, кримінологічний, морально-етичний, криміналістичний та інші його аспекти, інакше кажучи, надати його

характеристику для того, щоб у подальшому використовувати її положення у протидії злочинності.

Кожна з наук намагається дослідити ті елементи й ознаки злочину, які належать її предмету. Це призвело до появи в науковому обігу характеристик злочину з такими визначальними словами як кримінально-правова, кримінологічна, криміналістична, оперативно-тактична, оперативно-розшукова, судово-психологічна та інші характеристики [1, с. 170-177].

В сімдесятих роках минулого століття в науковий обіг вводиться поняття криміналістична характеристика (О. Н. Колесніченко; Л. А. Сергєєв). З цього часу починається активне дослідження цієї наукової категорії, чому присвячена низка наукових конференцій, круглих столів, семінарів. Сьогодні криміналістичну характеристику розглядають, з одного боку як наукову абстракцію, а з іншого – як дієвий інструментарій пізнавальної діяльності з розкриття та розслідування злочинів. Як у науковій абстракції, у ній зосереджено узагальнену інформацію про типові ознаки певного виду або групи злочинів, а не одного конкретного злочину. Ця інформація стосується способу підготовки, вчинення і приховування злочинів та типових наслідків їх застосування, особи злочинця і предмету злочинного посягання. Криміналістична характеристика, зазначає Р. С. Бєлкін, має суто пошукове, орієнтовне значення, чому слугують статистично визначені кореляційні зв‘язки (імовірнісні залежності) між її елементами, що дозволяють в умовах обмеженої вихідної інформації визначити напрями пошуку [2, с. 105].

З моменту введення цього поняття в науковий обіг, воно привернуло увагу науковців і практиків - В. П. Бахіна, Р. С. Бєлкіна, О. М. Васильєва, И. О. Возгріна, І. Ф. Герасимова, В. О. Коновалової, В. О. Образцова, М. О. Селіванова, В. Ю. Шепітька та ін. Вагомий внесок у розробку криміналістичної характеристики зробив Р. С. Бєлкін, погляди якого на її сутність і значення зазнали суттєвих змін. В одній з останніх робіт він пише, я переконаний, що криміналістична характеристика злочину, не виправдала надій, що покладалися на неї науковцями і практиками, зжила себе і з реальності, якою вона уявлялася, перетворилася в ілюзію, в криміналістичний фантом [3, с. 764].

Незважаючи на це, науковці не відмовилися від використання цього терміну для розробки методик розслідування окремих видів злочинів. Погоджуючись з висловленими Р. С. Бєлкіним зауваженнями, В. А. Журавель слушно зазначає «ми переконані, що криміналістична характеристика не ілюзія, а реально діюча категорія, значимість якої треба з‘ясовувати відповідно до наукового, практичного і навчально-методичного аспектів» [4, с. 56-60].

Криміналістична характеристика нарівні з кримінально-правовою та кримінологічною містить відомості про складові елементи злочину (об‘єкт, об‘єктивну сторону, суб‘єкта та суб‘єктивну сторону). Проте на відміну від інших характеристик являє, по-перше, систему тільки криміналістично значимої інформації про ознаки злочину конкретного виду. По-друге, опис інформації про

ознаки елементів злочину здійснюють на якісно-кількісному рівні з визначенням кореляційних залежностей між ними, що визначає її практичну значущість.

Не обійшли увагою характеристику злочинів і в теорії оперативно-розшукової діяльності. Науковці здійснили спробу розкрити ті риси і ознаки злочину, які не набули висвітлення в інших характеристиках, але мають суттєве значення для ОРД. Так, В. Г. Самойлов розглядає її як характеристику кримінальної або криміногенної події на даний момент, що є елементом оперативно-розшукової ситуації і зводиться до з'ясування умов, що сприяли підготовці, вчиненню злочину або приховуванню злочинця від слідства [5, с. 25].

І. І. Басецький вважає, що це науково-практичний термін для позначення сукупності специфічних ознак, що притаманні злочинності як в цілому, так і окремим видам і конкретним злочинам, що використовується для розроблення рекомендацій, спрямованих на прийняття ефективних управлінських і оперативно-тактичних рішень [6, с. 37].

Різноплановість останніх визначень вказує на відсутність єдиного підходу до побудови такої характеристики. Навіть в одній роботі можна зустріти різні її назви: «оперативно-розшукова», «оперативно-тактична» [7, с. 7-13]. У чому полягають відмінності таких характеристик автори не показують.

Відсутність єдиного підходу до визначення цієї наукової категорії в теорії оперативно-розшукової діяльності не сприяє її подальшому розробленню. Так, Н. Г. Капустник у статті, що присвячена оперативно-розшуковій характеристиці шахрайства згадує про неї лише в анотації та висновках. У змісті статті наведено: матеріально-правове визначення шахрайства, способи його вчинення (обман, зловживання), кримінологічні ознаки шахрайства та віктимологічні ознаки потерпілого [8, с. 243-250]. Автор не наводить загального визначення такої характеристики та не визначає, які відомості про злочин мають утворювати її структуру і мати розшукове значення.

Інша група дослідників пропонує до структури оперативно-розшукової характеристики злочинів у бюджетній сфері включити такі елементи: предмет, об'єкт злочинного посягання; стан, структура, динаміка, причини та умови, що сприяють учиненню злочину; типові й оригінальні способи вчинення та маскування злочинів у бюджетній сфері, сліди вчинення злочину; контингент осіб, які вчиняють злочини у бюджетній сфері; можливість оперативного перекриття діяльності цих осіб з метою отримання оперативної інформації та подальшої організації проведення оперативно-розшукової профілактики стосовно них; інші обставини, що мають значення для ефективного використання оперативно-розшукових сил, засобів та заходів у протидії цим злочинам. На наступній сторінці зазначають «до оперативно-розшукової характеристики злочинів, пов'язаних з порушеннями бюджетного законодавства, доцільно включити узагальнені дані про типові ознаки предмета, обстановки, суб'єктів,

способи й сліди злочину» [9, с. 143-144], що є нічим іншим як елементами криміналістичної характеристики злочинів.

Виходячи із загального уявлення про характеристику, як опис, визначення істотних, характерних особливостей, ознак кого (чого)-небудь, слід зазначити, що: а) у ній мають описуватися відмінні якості, властивості, ознаки саме злочину. Як інститут теорії ОРД, вона повинна володіти набором характерних ознак, властивостей, котрі лише в сукупності можуть сформувати критерії для визначення даного поняття, на що звертає увагу більшість авторів. Разом з тим, автори розглядуваних нами визначень не показують, якими мають бути ці відомості; б) якщо вести мову про оперативно-розшукову (тактичну) характеристику виду злочинів, то відомості мають стосуватися саме злочину, а не будь-чого іншого. Відомості про можливість оперативного перекриття діяльності осіб або злочинних груп з метою отримання оперативної інформації та подальшої організації проведення оперативно-розшукових заходів; стан оперативної обстановки в регіоні і т. п. характеризують не сам злочин, а стан і умови роботи з його розкриття.

Науковцями слушно звертається увага на те, що оперативно-розшукова характеристика є науково-практичним терміном, узагальненими відомостями. Тому, на нашу думку, недостатньо точно пов‘язувати її з окремим моментом або злочином. Як наукова абстракція вона має розроблятися на основі дослідження та аналізу виду злочинів, з виділенням його характерних, типових ознак.

Не спостерігається єдності науковців під час визначення структури та змісту такої характеристики. Ми не змогли виділити будь-які елементи або їх сукупності, які б були відсутні в інших характеристиках. Відомі на даний час властивості, риси та ознаки злочину, його елементи висвітлюються у кримінально-правовій, кримінологічній та криміналістичній характеристиках. Разом з тим, це не виключає можливості розроблення інших характеристик, які будуть розкривати нові, ще невідомі властивості й ознаки злочину.

Зважаючи на те, що будь-яких ознак злочину оперативно-розшукового характеру не виявлено, для побудови такої характеристики користуються елементами і ознаками злочину, які певною мірою досліджені та описані в інших характеристиках. Найбільше прийнятною для теорії та практики ОРД вважаємо криміналістичну характеристику, використання якої повною мірою може задовольнити як потреби науковців в процесі розроблення рекомендацій з розкриття злочинів, так і співробітників оперативних підрозділів, які їх застосовують на практиці.

На підтвердження цієї думки варто звернутися до роботи В. А. Лукашова, який до предмету ОРД відносив правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти [10, с. 90-91]. Подібну думку поділяють і інші науковці, які до предмету науки ОРД відносять: практику боротьби із злочинністю з використанням оперативно-розшукових сил, засобів і методів; правові основи ОРД; систему

правових та інших відносин, що виникають в процесі застосування зазначених сил, засобів і методів.

Отже, злочин безпосередньо не є предметом ОРД, однак його елементи та ознаки різною мірою сприяють встановленню обставин та особи, що його вчинила. В процесі такої діяльності комплексно використовуються відомості характеристик злочину, що розроблені іншими галузями юридичної науки.

На доцільність використання криміналістичної характеристики в ОРД свідчать зміни, у кримінальному процесуальному та оперативно-розшуковому законодавстві. Так, М. А. Погорецький зазначає, що сьогодні функції ОРД в інтересах кримінального судочинства реалізуються лише до початку досудового розслідування з метою виявлення ознак злочину, а в кримінальному процесі – з метою встановлення осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді або суду [11, с. 217]. Разом з тим, набутий ними досвід негласного застосування засобів та методів отримання інформації широко використовується під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій за дорученням слідчого. Це є свідченням практичного зближення методів негласного отримання інформації слідчими та оперативними підрозділами.

Висновок. Термін «оперативно-розшукова (тактична) характеристика» набув широкого розповсюдження в теорії оперативно-розшукової діяльності, тому доцільно переглянути можливості його застосування в науковому плані таким чином, щоб він відповідав власному змісту та призначенню, розкривав властивості, ознаки і риси того реального явища, яке визначає.

Література:

1. Лук’янчиков Б. Є., Лук’янчиков Є. Д. Поняття і види характеристик злочинів. *Теорія оперативно-службової діяльності правоохоронних органів України. Львів: ЛІВС, 2000.* С. 170-177.

2. Белкин Р. С. Криминалистическая энциклопедия. М.: Изд-во БЕК, 1997. 342 с.

3. Белкин Р. С. Избранные труды. М.: Норма, 2008. 768 с.

4. Журавель В. А. Криміналістична характеристика злочинів: реальність чи ілюзія? *Правничий часопис Донецького університету*. Донецьк, 2001. Вип. № 1 (6). С. 56-60.

5. Самойлов В. Г. Оперативно-розыскная тактика органов внутренних дел. М., 1984. 247 с.

6. Басецкий И. И., Кабанов Г. Н. Словарь оперативно-розыскных терминов. Мн.: Академия МВД РБ, 1993. 45 с.

7. Ульяновский К., Вознюк С. Оперативно-розыскная характеристика мошенничества в сфере экономики. *Закон и жизнь*. 2007. №10. С. 7-13.

8. Капустник Н. Г. Оперативно-розшукова характеристика шахрайства, що вчиняється організованими групами. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. 2019.* Вип. 1 (85). С. 243-250.

9. Василинчук В. І., Коряк В. В., Сливенко В. Р. Теоретичні засади оперативно-розшукової характеристики злочинів у бюджетній сфері. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*, № 2, 2013. С. 137-146.

10. Лукашев В. А. Введение в курс ОРД ОВД: учеб. пособие. К.: КВШ МВД СССР, 1976. 172 с.

11. Погорецький М. А. Використання матеріалів ОРД у кримінальному судочинстві: процесуальні та криміналістичні аспекти. *Інформаційне забезпечення розслідування злочинів* : матеріали Міжнародного круглого столу (29 трав. 2015 р., м. Одеса). Одеса : Юридична література, 2015. С. 217-222.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗБУДОВИ СИСТЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Білоус Роман Вікторович
начальник Департаменту кримінального аналізу Національної поліції України,
підполковник поліції

Упровадження концепції поліцейської діяльності, керованої розвідувальною аналітикою, слід віднести до однієї з важливих складових реформування Національної поліції України за останні роки.

Звертаючись до теорії, можна констатувати, що кримінальний аналіз є основою моделі «Intelligence Led Policing» (з англ. «поліцейська діяльність, керована аналітикою»), спрямованої на прийняття ефективних управлінських рішень на основі використання комплексу методів та технік збирання, обробки, оцінки, аналізу та реалізації інформації, а також обміну інформацією під час кримінального провадження, оперативно-розшукової діяльності та при розробленні тактичних і стратегічних заходів з протидії злочинності [5].

Організація кримінального аналізу в роботі Національної поліції України в сучасному вигляді став можливим завдяки новій концепції організації діяльності поліції, яка базується на пошуку та введені в дію найбільш ефективних світових технологій і підходів до організації роботи, адаптації найкращого міжнародного та вітчизняного досвіду до сучасних реалій.

Донедавна напрямок кримінального аналізу не був самостійним у структурі оперативно-службової діяльності поліції та здійснювався в структурних підрозділах поодиноко окремими працівниками або не здійснювався взагалі. На нинішньому етапі розвитку процес упровадження і розбудови системи кримінального аналізу та підвищення її організаційних, інформаційно-технічних та функціональних спроможностей у системі поліції покладено на Департамент

кримінального аналізу та відповідні структурні підрозділи головних управлінь Національної поліції в областях.

Кримінальні аналітики на сьогодні виступають своєрідним мозковим центром у структурі кримінальної поліції. До їх завдань належить аналіз широкого масиву інформації про кримінальну подію, пошук наявних, але прихованих та ретельно замаскованих зв'язків між кримінальним правопорушенням та людьми і подіями, допомога оперативним працівникам у встановленні осіб, причетних до злочину.

Інноваційний підхід до оперативної роботи, який поєднав у собі консолідацію зусиль усіх підрозділів кримінальної поліції та використання тих можливостей, які дає світ сучасних технологій, продемонстрував суттєві переваги. На рахунку спільної роботи кримінальних аналітиків і оперативних працівників кримінальної поліції десятки розкритих серійних угонів елітного автотранспорту, умисних убивств, викритих організованих груп наркоторговців.

Серед іншого, до результатів служби належить участь у розслідуванні замаху на умисне вбивство депутата Київської ОДА В'ячеслава Соболєва, захоплення терористом заручників з числа пасажирів автобусу в м. Луцьку, установлення учасників збройного конфлікту в м. Бровари Київської області, а також учасників організованих злочинних груп, які здійснювали підриви банкоматів на території Вінницької, Дніпропетровської, Запорізької та Харківської областей.

Загалом, упродовж 2020 року працівниками підрозділів кримінального аналізу опрацьовано понад 10 тисяч запитів на проведення аналітичної розвідки, узято участь у розслідуванні понад 4 тисяч кримінальних проваджень та близько 2 тисяч оперативно-розшукових справ, здійснено інформаційно-аналітичне дослідження понад 67 тисяч об'єктів, у тому числі щодо встановлення майже 20 тисяч осіб, 31 тисячі транспортних засобів, 6,5 тисяч фактів перетину державного кордону.

Слід зазначити, що найважливішим фактором у розбудові служби кримінального аналізу є її людський потенціал. Розуміючи перспективи розвитку кримінального аналізу, його актуальність та необхідність, ініціативними зусиллями Департаменту кримінального аналізу забезпечується організація навчального процесу для кримінальних аналітиків з питань використання аналітичних програмних продуктів у кримінальному аналізі. Зокрема, Департамент кримінального аналізу організував взаємодію з представниками ізраїльської ІТ-компанії «BriefCam», що є розробником та постачальником систем для швидкого перегляду та аналізу матеріалів камер спостереження за допомогою програми «Video Synopsis», інноваційної технології обробки зображень.

При цьому продукти «BriefCam» використовуються правоохоронними та громадськими організаціями безпеки, державними та транспортними

організаціями, великими підприємствами, закладами охорони здоров'я та освіти, а також місцевими громадами по всьому світу.

На сьогодні працівниками Департаменту кримінального аналізу здійснюється тестування функціональних можливостей пробної версії програмного продукту, запропонованого фірмою «BriefCam». У разі досягнення позитивних результатів тестування та отримання ліцензії від даної компанії на її програмну продукцію на постійній основі, аналітики Департаменту зможуть переглядати багатогодинні відеозаписи за лічені хвилини, що значно пришвидшить аналітичну роботу, вплине на її якість та ефективність.

Крім того, розуміючи виклики сьогодення та результативність використання систем відеоспостереження у роботі підрозділів кримінальної поліції, керівництвом Департаменту проведено ініціативну масштабну роботу щодо отримання доступу до ресурсів обласних та загальноміських систем відеоспостереження. Нині Департамент кримінального аналізу має безпосередній доступ до систем відеоспостереження 23 обласних центрів, великої кількості міст обласного значення, міжнародного аеропорту «Бориспіль», автошляхів та інших місць, де відбувається зосередження транспорту та громадян.

Крім того, працівники Департаменту кримінального аналізу ефективно використовують можливості програмного комплексу, на зразок face-ID, щодо встановлення осіб по фото.

Також Департамент кримінального аналізу має доступ до близько 130 баз та банків даних, створених як у системі Національної поліції, так і інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, серед яких слід виділити доступ до реєстрів Державної міграційної служби України, Міністерства юстиції України, Офісу Генерального прокурора.

Загалом завдяки набутим умінням роботи з інноваційними ІТ-технологіями працівники Департаменту кримінального аналізу можуть проаналізувати в найкоротші терміни до 1 терабайту візуальної, текстової та схематичної інформації.

У той же час, важливою перспективою, на яку націлена робота Департаменту кримінального аналізу, є розбудова широкої системи розвідувальної аналітики в діяльності поліції. Ураховуючи потребу в подальшому заміщенні посад кримінальних аналітиків кваліфікованими професійними спеціалістами, Департаментом кримінального аналізу спільно з Національною академією внутрішніх справ створено Центр з підготовки кримінальних аналітиків, а також налагоджено співпрацю із провідними міжнародними організаціями щодо розвитку кадрового потенціалу розвідувальної аналітики в поліції.

Вивчення зарубіжного досвіду, а також аналіз власних практичних результатів також продемонстрували, що попри універсальність кожного кримінального аналітика, дуже важливим є його спеціалізація за окремим

напрямком. Закріплення аналітичних працівників за конкретними лініями протидії злочинній діяльності, таким як протидія незаконним заволодінням транспортних засобів, викриття фактів підривів банкоматів, або боротьби з наркозлочинами чи злочинами у сфері торгівлі людьми, дозволяє накопичувати, систематизувати та узагальнювати наявну інформацію, на основі якої створюються нові концептуальні моделі організації протидії вказаним видам злочинів, дозволяє відійти від окремих випадків та перейти до системного підходу в боротьбі зі злочинністю, стати проактивними в попередженні правопорушень.

Не менш важливим кроком у розвитку кримінального аналізу є передача автоматизованої інформаційної системи оперативного призначення до структури підрозділів кримінального аналізу та формування ними автоматизованих інформаційних систем, що утворюються в процесі здійснення підрозділами Національної поліції аналітичної і оперативно-розшукової діяльності та негласної роботи.

У той же час, перед Департаментом кримінального аналізу стоїть чимало викликів, як у практичній так і організаційній площині. Серед першочегових планів: нормативне врегулювання поняття «кримінального аналізу» в усіх галузях кримінального права, визначення поняття «кримінальний аналітик» і внесення його до Класифікатору професій, наділення продуктів кримінального аналізу доказовою силою, створення концептуальних напрямків діяльності, розроблення алгоритмів проведення кримінального аналізу під час розкриття та розслідування різних видів злочинів.

Вирішення вказаних питань дозволить не лише активізувати повноправне, ефективне та повномасштабне впровадження системи поліцейської діяльності, керованої аналітикою, у різноманітних сферах запобігання та протидії злочинності, але й сприятиме подальшому розвитку та розбудові цієї системи.

Література:

1. Кримінальний кодекс України: Кодекс України, Кодекс, Закон від 05 квітня 2001 року № 2341-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651 VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17

3. Про національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 2822 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rada.gov.ua

4. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2135-12

5. Довідник керівника поліції – поліцейська діяльність, керована розвідувальною аналітикою / ILP: навчальний посібник/ Користін О.Є.,

Пефтієв Д.О., Пеньков С.В., Некрасов В.А.; за заг.ред. Вербенського М.Г. – Київ: «Видавництво Лю дмила», 2019, ст. 36-40

КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Барандич Владислав Ігорович
заступник начальника відділу кримінального аналізу
ГУНП у Черкаській області, старший лейтенант поліції

Питання протидії злочинності залишаються актуальними й сьогодні, оскільки з розвитком сучасних інформаційних технологій виникають і нові способи вчинення злочинів. Щоби ефективно запобігати злочинам або якісно розслідувати вчинені, необхідно систематично здійснювати комплексну аналітичну діяльність, що нерозривно пов'язана з діяльністю оперативних підрозділів.

Після створення у структурі Національної поліції Департаменту кримінального аналізу (далі – ДКА) рівень ефективності роботи оперативних працівників значно підвищився. Підрозділи кримінального аналізу швидко інтегрувалися в структуру Національної поліції у зв'язку з реальною необхідністю функціонування такої служби, на яку покладено завдання зі збирання та опрацювання великої кількості інформації, а головне – надання результату у вигляді аналітичного продукту, що допомагає в ефективному здійсненні оперативно-розшукової діяльності. Так, в інтерв'ю для «Цензор.net» начальник ДКА Роман Білоус зазначив, що кримінальний аналіз – це діяльність із пошуку й оброблення великого масиву різноманітної інформації, що стосується певного кримінального правопорушення, а надалі – на основі отриманої інформації – вибудовуються логічні висновки, зв'язки, складаються схеми, досьє, що надає можливість розкривати злочини. Також він наголосив, що одним із пріоритетних видів діяльності ДКА є участь у розкритті злочинів по «гарячих слідах» і розслідування резонансних злочинів, зокрема й минулих років [1]. Працівники ДКА здійснюють свою діяльність на основі запитів від практичних підрозділів Національної поліції, тобто виконують так звану сервісну функцію. Сьогодні на місцях працівники ДКА мають доступ до численних держаних баз даних і володіють певними алгоритмами отримання інформації, яку вони можуть надати вказаним підрозділам, а саме: схеми зв'язків запитуваних осіб, досьє на них та інша інформація, необхідна для проведення оперативно-розшукової діяльності.

Аналітичний продукт створюється на підставі проведення таких видів кримінального аналізу, як:

1) оперативний кримінальний аналіз (здійснюється за конкретними оперативно-розшуковими справами чи кримінальними провадженнями та полягає у збиранні, оцінюванні, обробленні даних про осіб, організовані групи чи злочинні організації, в дослідженні способів вчинення кримінального правопорушення, а також знарядь і засобів з метою встановлення обставин такого правопорушення, причетності конкретних осіб до його вчинення та ролі кожного учасника в його вчиненні);

2) тактичний кримінальний аналіз (здійснюється для аналізу загального стану злочинності та, як правило, одного кримінального правопорушення за конкретний проміжок часу, на конкретній території для виявлення ризиків і прогнозування його вчинення для подальшого запобігання йому);

3) стратегічний кримінальний аналіз (здійснюється для оцінювання кримінальних загроз особі, суспільству, державі з метою формування управлінських рішень на довгостроковий період щодо запобігання вчиненню кримінальних правопорушень і протидії злочинності, що полягають у виявленні тенденцій, закономірностей, прогнозуванні розвитку загроз за великий проміжок часу тощо).

Сьогодні в багатьох країнах світу, зокрема і в Україні, дуже поширене шахрайство. Так, станом на кінець 2020 року – початок 2021 року по всій території нашої держави до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесено багато цих кримінальних правопорушень. Згідно з інформацією, розміщеною на єдиному порталі органів системи МВС України, лише щодо шахрайства в інтернеті надійшло понад 30 тисяч звернень громадян [2].

У контексті цієї ситуації хотілося б поділитися досвідом роботи працівників відділу кримінального аналізу ГУНП в Черкаській області, які застосували тактичний кримінальний аналіз щодо її виправлення. З метою ефективного здійснення такого аналізу всі шахрайства умовно було поділено на три види:

1) дистанційні – вчинені із застосуванням електронно-обчислювальної техніки; до цієї категорії потрапили шахрайства: учинені через довіру громадян – злочинці отримували у них дані їхніх банківських карток і знімали без їхнього відома грошові кошти; учинені з використанням інтернет-сайтів (olx.ua чи інші сайти для продажу б/у предметів і речей) – злочинці вимагали передплату за товар або послугу (як передплату за товар або послугу потерпілі надсилали грошові кошти; купівля дизельного палива, деревини тощо);

2) фізичний контакт – учинені шахраями під виглядом працівників соціальних служб, Червоного Хреста, обміну грошових коштів;

3) комбіновані – вчинені відповідно до схеми «син потрапив у дорожньо-транспортну пригоду», в яких одна особа по телефону повідомляла родичам про ДТП, а друга особа під час зустрічі з ними забирала грошові кошти.

Для узагальнення інформації про перший вид шахрайства було зібрано інформацію про банківські картки, на які потерпілі перераховували грошові кошти. Після цього за допомогою використання програмного продукту Excel Microsoft із численного переліку банківських карток встановлено подібні епізоди, в яких грошові кошти були надіслані на одну й ту саму банківську картку. З отриманої інформації щодо подібних фактів встановлено номери телефонів, із яких телефонували потерпілим, і систематичність надходження таких дзвінків. Потрібно зауважити, що розкриття шахрайства такого виду належить до спільної компетентності працівників карного розшуку та кіберполіції.

Складність розкриття шахрайств другого та третього видів полягає в тому, що ці кримінальні правопорушення вчиняються, зазвичай, стосовно осіб, вікова категорія яких становить понад 50 років. Так, потерпілі, приміром, не можуть детально описати особу злочинця чи автомобіль, на якому він пересувався.

Для узагальнення інформації щодо другого виду шахрайства акцент зроблено на свідченнях потерпілих, а саме: риси обличчя особи злочинця, його зріст, одяг, марка, модель, колір автомобіля, яким він користувався. Після узагальнення подібних випадків було створено фоторобот особи злочинця, з'ясовано, на якому саме автомобілі він приїздив (колір, кузов, дефекти – вм'ятини, подряпини тощо).

Щоби узагальнити інформацію стосовно третього виду шахрайства, підходи до його розкриття, описані вище, було скомбіновано. А саме: проаналізовано номери телефонів і зовнішні ознаки осіб злочинців, які забирали грошові кошти у потерпілих.

Загалом для розкриття будь-яких видів кримінальних правопорушень, які вже сталися, найчастіше використовується оперативний кримінальний аналіз. За його допомогою оперативні працівники отримують інформацію і про осіб, які можуть вчинити певне кримінальне правопорушення (раніше судимі за вчинення подібного кримінального правопорушення), і про знаряддя та способи його вчинення, а також виявити кримінальні правопорушення, вчинені за подібним принципом на конкретній території, чи латентні.

Однак не менш важливим напрямом протидії злочинності, а можливо навіть вагомішим, є запобігання вчиненню кримінального правопорушення. І з цією метою використовуються тактичний і стратегічний кримінальні аналізи. Більш поширений з них – тактичний кримінальний аналіз. Для ефективного здійснення такого аналізу щодо конкретного кримінального правопорушення на певній території необхідно володіти основною інформацією, як-от: 1) кількість зареєстрованих в Єдиному реєстрі досудових розслідувань фактів вчинення певного кримінального правопорушення; 2) список осіб, які притягувались до відповідальності за вчинення цього кримінального правопорушення, але отримали умовно-достроковий строк покарання або по яких тривають судові

засідання (тобто перебувають не в місцях позбавлення волі); 3) список осіб, які притягувались до відповідальності за вчинення цього кримінального правопорушення раніше.

Також важливо отримати й додаткову інформацію, зокрема:

1) під час аналізу кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я – про місця, де такі кримінальні правопорушення найчастіше вчиняються (нічні заклади, місця збуту лікеро-горілчаних виробів, заклади з гральними автоматами тощо);

2) аналізуючи кримінальні правопорушення проти власності, – про місця збуту викрадених речей (ломбарди поблизу місць вчинення злочинів, місця продажу радіообладнання), а також про осіб, які потрапляли в поле зору працівників Національної поліції за фактами скуповування викрадених речей.

Факультативним (але також важливим) є отримання інформації про наркозалежних, які потрапляли в поле зору працівників Національної поліції за зберігання та розповсюдження наркотичних засобів, оскільки вказані особи, які не мають постійного місця роботи та не стали на шлях виправлення, не перебувають на добровільному чи примусовому лікуванні, можуть вчиняти кримінальні правопорушення, зокрема й проти власності, для отримання грошових коштів.

Усі напрацювання з будь-якого виду кримінального аналізу найчастіше формуються в аналітичний звіт, аналітичне орієнтування, аналітичні довідки тощо, які передаються замовнику відповідного кримінального аналізу. Найчастіше такими замовниками є оперативні підрозділи, які можуть реалізувати отриману інформацію під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій у межах кримінального провадження чи оперативно-розшукових справах, ініціювати слідчі дії для подальшого документування злочинної діяльності окремих осіб. Також у результаті отримання такої інформації оперативні працівники можуть звернути увагу на конкретні неочевидні факти злочинної діяльності окремих осіб чи конкретних місць, де можуть вчинятися кримінальні правопорушення.

Після збирання усієї необхідної інформації кримінальні аналітики використовують спеціальні програми, такі як Excel, IBM I2 Analyst's, Power Bi тощо, за допомогою яких (у разі правильного застосування їхніх інструментів) візуалізують ключові позиції для подальшого їхнього опрацювання.

Таким чином, робота працівників відділів кримінального аналізу, як і працівників усіх підрозділів кримінальної поліції, здійснюється за принципами оперативно-розшукової діяльності, які випрацювані наукою та практикою, а саме: наступальності та плановості [3]. Керуючись саме цими принципами, у результаті здійснення кримінального аналізу будь-якого кримінального правопорушення можна отримати позитивний результат. Однак завжди потрібно пам'ятати, що

якість кримінального аналізу залежить, по-перше, від наявності достатньої інформації про об'єкт пошуку, а по-друге, – доцільності його здійснення.

Література:

1. Системи «Безпечного міста» дають нам змогу розкривати злочини за «гарячими слідами» : інтерв'ю начальника департаменту кримінального аналізу Нацполіції Романа Білоуса. URL : https://censor.net/ru/r3251574 (дата звернення : 16.03.2021).

2. У 2020 році до кіберполіції надійшло понад 30 тисяч звернень щодо шахрайства в Інтернеті / Єдиний портал органів системи МВС України. URL : https://mvs.gov.ua/ua/news/37913_U_2020_roci_do_kiberpolicii_nadiyshlo_ponad_30_tisyach_zvernen_shchodo_shahraystva_v_Interneti.htm (дата звернення : 16.03.2021).

3. Албул С. В. Принципи оперативно-розшукової діяльності : посібник. Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2020. 60 с. (Серія: Теорія і практика ОРД). URL : http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/ 1605/1/%D0% 9F% D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BF%D0%B8%20%D0%9E% D0%A0%D0%94%20%D0%90%D0%BB%D0%B1%D1%83%D0%BB2020.pdf (дата звернення : 16.03.2021).

ВИКОРИСТАННЯ РОЗВІДУВАЛЬНОЇ АНАЛІТИКИ В СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Бєлєвський Артем Петрович
начальник управління кримінального аналізу ГУНП в Донецькій області
підполковник поліції

Тема кримінального аналізу набула актуальності, коли постало питання консолідації усієї наявної в системі Національної поліції інформації та потреби в її аналізі. Злочинний світ розвивається з шаленою стрімкістю. На це вплинуло чимало факторів, в тому числі й вільний доступ до такого джерела інформації, як Інтернет, де можна знайти будь-що, в тому числі й покрокову інструкцію щодо вчинення злочинів.

На крок попереду повинні бути правоохоронці, а для цього потрібна всебічна обізнаність, вміння планувати, аналізувати, аби вчасно й ефективно реагувати. У зв'язку з цим було впроваджено нову модель поліцейської діяльності, керованої розвідувальною аналітикою, яку ще називають ILP – Intelligence Led Policing». Вона передбачає підтримку інституційного управління та рішень посадових осіб на основі саме процесу аналізу інформації та поширення даних, а її основою є кримінальний аналіз. Це цілий комплекс методів, які

використовуються для збору, оцінки, аналізу та реалізації інформації, як при розслідуванні конкретних кримінальних правопорушень, так і в подальшому розробленні тактичних та стратегічних засад з протидії злочинності в цілому.

Говорячи звичайною мовою, це не лише допомога оперативним підрозділам в розкритті злочинів, а й здатність передбачити та попередити вчинення нових, своєчасне реагування на виникнення загроз.

В інших країнах така модель вже зарекомендувала себе з позитивного боку на етапі досудового розслідування та стала ефективною відповіддю на швидку глобалізацію, яка розширила можливості міжнародної організованої злочинності і швидко довела свою результативність. Вона зробила переворот у європейській системі досудового розслідування і дала можливість зробити колосальний ривок вперед як в сенсі дотримання прав громадян і юридичних осіб, так і в сенсі підвищення розкриття і роботи поліцейських органів на випередження (превентивної, ініціативної роботи з виявлення злочинів): досудове розслідування проводять на підставі даних, отриманих з державних і міжнародних баз даних, реєстрів, інших джерел, аналізують за допомогою спеціального інструментарію криміналістичного аналізу спеціально підготовлені детективи-аналітики, які працюють тільки з базами даних та інформацією і не мають безпосереднього відношення до конкретного кримінального провадження. Розвідувальна аналітика надає інформацію, за допомогою якої правоохоронні органи визначають об'єкти уваги. На сьогодні ILP інтегрована і успішно діє в більшості країн Європейського союзу і Сполучених Штатах Америки.

В Україні кримінальний аналіз стартував порівняно нещодавно, зокрема в Донецькій області він діє майже 2 роки.

Щодо практичної складової аналітичної роботи, тут слід відзначити, що існує кілька видів як самого аналізу, так і, відповідно, аналітичних продуктів, які надає Управління.

Пропоную коротко оглянути види аналізу.

В залежності від питання, поставленого перед аналітиком, може проводитися оперативний, стратегічний чи тактичний аналіз. Суть кожного з видів закладено в самій назві.

Відтак, оперативний аналіз проводиться за конкретними оперативно-розшуковими справами, або кримінальними провадженнями і дозволяє визначити коло підозрюваних, їх зв’язки, елементи повсякденного життя, які б вказували на причетність до злочину, або до злочинного угруповання, тощо. Всі зібрані дані систематизуються та узагальнюються для подальшої роботи над ними оперативних або слідчих підрозділів.

Тактичний аналіз дозволяє проаналізувати злочинність та злочини на конкретній території за невеликий проміжок часу, за певним видом злочину чи протиправної діяльності певної групи з метою напрацювання тактичних заходів

із затримання злочинців, виявлення ризиків та попередження конкретних правопорушень.

Стратегічний – має на меті ідентифікацію та оцінювання кримінальних загроз особі, суспільству, державі, метою яких є визначення пріоритетів вразливості правоохоронної системи або середовища, та формування управлінських рішень на довгостроковий період щодо запобігання вчиненню кримінальних правопорушень та протидії злочинності.

Нижче хотів би зупинитися на кожному з напрямків роботи кримінальних аналітиків з використанням конкретних прикладів.

Встановлення особи зловмисника або потерпілого. Це, як правило, одне з найпоширеніших звернень поліцейських підрозділів до Управління. Маючи на руках лише номер мобільного, або фотокартку, кримінальні аналітики, використовуючи всі наявні можливості та джерела інформації, збирають максимальні відомості про особу, коло родинних, дружніх та інших зв'язків, та формують досьє. Це і є перший вид аналітичного продукту. До прикладу, отримавши лише фотокартку особи, аналітик надає у якості кінцевого результату її повні анкетні дані, автотранспорт (не лише у власності, а й як засіб пересування), відомості про сімейний стан, перетин кордону, наявність бізнесу, майновий стан та інші відомості, необхідні для подальшої роботи.

Як приклад, одразу після повідомлення про спричинення тяжких тілесних ушкоджень співробітники відділу криманалізу отримали відео з камер відеоспостереження. Проаналізувавши його, було відокремлено фрагмент, де перед тим, як покинути місце злочину, фігурант мигцем кидає погляд в камеру. Ще півгодини, і у аналітиків вже малися його анкетні дані, сторінки у соціальних мережах та інформація не лише про нього, а й про коло його родичів та друзів.

Тут варто додати, що досьє може надаватися не лише на особу, а й на об'єкти, будь то будівля чи транспорт.

Пошуки автотранспорту. За допомогою доступу до відео з камер відеоспостереження та інформації з блокпостів, аналітик здатен проаналізувати маршрут пересування авто, кінцеву зупинку, в деяких випадках осіб, які перебували за кермом або в салоні, візуалізувати отримані дані та надати схему пересування, що значно спрощує пошуки. Кінцевим продуктом у даному випадку слугує аналітичний звіт.

Подібні звіти готуються здебільшого на події і є більш часозатратними. Так, наприкінці минулого року в окупованому бойовиками Донецьку сталося вбивство так званих поліцейських фейкової ДНР. Аналітиками без доступу до будь-яких офіційних матеріалів злочину було встановлено особи загиблих, частково відновлено хронологію подій, зібрано коментарі свідків, родичів та сусідів загиблих та сформовано ключові версії мотивів вбивства. Всі отримані дані було узагальнено в аналітичному звіті з додаванням геолокацій, фотографій, як потерпілих, так і з місця злочину.

До слова, злочини бойовиків, а також встановлення осіб учасників незаконних збройних формувань – це теж один із напрямків роботи співробітників кримінального аналізу поліції Донеччини з урахуванням ведення бойових дій в регіоні.

Крім того, співробітники проводять тактичний аналіз за певним видом злочину на конкретній території за відокремлений проміжок часу. Наприклад, зараз в розробці аналітиків - грабежі та розбої, вчинені в області з початку року, аби напрацювати подальші оперативні та превентивні заходи з урахуванням концетрації їх вчинення, періоду доби та характеру нападів.

Так виглядають основні вектори аналітичної роботи, проте в залежності від завдань, поставлених перед аналітиками, в службових реаліях їх набагато більше.

На останок хочеться підкреслити, що аналітичні продукти здатні значно спростити роботу оперативних та слідчих підрозділів і є дієвим пазлом в розкритті злочинів.

Література:

1. https://www.euam-ukraine.eu/ua Офіційне інтернет-джерело Консультативної місії Європейського союзу
2. Користін О.Є. «Сучасні моделі правоохоронної діяльності».
3. Користін О.Є., Пефтієв Д.О., Пеньков С.В., Некрасов В.А. «Поліцейська діяльність, керована розвідувальною аналітикою».

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ОСІБ, ЯКІ КОНФІДЕНЦІЙНО СПІВРОБІТНИЧАЮТЬ ЗІ СЛІДЧИМ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ТА ДОСТУПУ КОНФІДЕНТІВ ДО ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ

Браницький Олексій Анатолійович
заступник начальника управління
Служби безпеки України, полковник

З часу набрання 20.11.2012 чинності Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК), слідчі набули спроможності, які дозволяють під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) використовувати конфіденційне співробітництво з іншими особами (далі для спрощення - конфіденти).

Проте згаданий інструментарій вже понад вісім років має суттєву ваду, яка пов’язана із неможливістю забезпечити надійний захист даних про причетність

таких осіб до співробітництва. Окрім того, досі відсутня правова регламентація порядку надання їм доступу до державної таємниці (наприклад, про факт проведення НСРД, у якій вони беруть безпосередню участь), що у цілому робить таке співробітництво уразливим, як з процесуальної точки зору, так і з міркувань безпеки. При цьому безпосередньо зачіпаються права конфідентів та інтереси держави.

Так, абзацом третім пункту 4 частини першої статті 8 Законом України «Про державну таємницю» передбачено, що до державної таємниці у порядку, встановленому цим Законом, відноситься інформація у сфері державної безпеки та охорони правопорядку стосовно осіб, які співпрацюють або раніше співпрацювали на конфіденційній основі з органами, що проводять оперативно-розшукову, розвідувальну і контррозвідувальну діяльність, що певною мірою кореспондується зі статтею 9 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність», статтею 13 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», статтею 41 Закону України «Про розвідку», а також статтею 4.2.1 Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, затвердженого наказом ЦУ СБУ від 23.12.2020 № 383 (далі – ЗВДТ). Водночас, наведені приписи законодавства не стосуються осіб, які співпрацюють або раніше співпрацювали на конфіденційній основі зі слідчим під час здійснення НСРД, а іншого правового поля, яке б впорядковувало порушене питання досі не існує.

Отже, на практиці викладені обставини означають, що слідчий, який має намір під час проведення НСРД використати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами або залучити цих осіб до проведення окремих НСРД (стаття 275 КПК), не має правових підстав для надання грифу секретності жодному підготовленому документу, який розкриває персональні дані зазначених осіб. Тож на відмінну від оперативно-розшукової, розвідувальної чи контррозвідувальної діяльності, ступінь захисту означених відомостей є мінімальною, що не може гарантувати прийнятний рівень безпеки.

Розглянута проблема також суттєво ускладнюється відсутністю необхідних (з точки зору потреб КПК) доповнень до частини четвертої статті 27 Закону України «Про державну таємницю», якою передбачено, що порядок надання доступу до державної таємниці особам, залученим до конфіденційного співробітництва з оперативними підрозділами правоохоронних та інших спеціально уповноважених органів, які проводять оперативно-розшукову, розвідувальну або контррозвідувальну діяльність, визначається керівниками зазначених органів за погодженням із СБУ, а у Службі безпеки України такий порядок надання доступу до державної таємниці визначається її Головою. Тобто наразі правовий механізм надання доступу до державної таємниці особі, яку слідчий залучає до конфіденційного співробітництва, не визначений, що з правової точки зору виключає можливість доведення їй слідчим секретних відомостей.

Таким чином, вбачається, що слідчий, готуючи:

- письмову згоду на залучення особи до конфіденційного співробітництва та проведення інших НСРД (наприклад, виконання такою особою спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації – стаття 272 КПК), яка підписується конфідентом;

- постанову про залучення особи до конфіденційного співробітництва та проведення інших НСРД, яка підписується конфідентом,

оформлює їх як цілком відкриті джерела інформації, що не мають грифів секретності, у той час як ці документи, виходячи з їх змісту та за умов наявності окреслених змін до законодавства, мали б бути засекреченими одразу за двома статтями ЗВДТ: 4.2.1 (відомості за окремими показниками про причетність до співробітництва, факт (незалежно від часу), плани залучення до співробітництва на конфіденційній основі особи, що дають змогу її ідентифікувати) та 4.12.3 (відомості про факт проведення НСРД).

Є також примітним, що зараз слідчий попереджає залучену ним особу лише про кримінальну відповідальність за розголошення даних досудового розслідування (стаття 387 Кримінального кодексу України, санкція якої є порівняно незначною – штраф від 850 до 1700 гривень або виправні роботи на строк до двох років), цілком оминаючи у сучасних правових умовах питання кримінальної відповідальності за розголошення нею державної таємниці (стаття 328 Кримінального кодексу України, санкція якої передбачає позбавлення волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого), що мало б сприяти підвищенню рівня конспірації при проведені НСРД.

У цілому існуючий стан речей може прямо наражати особу, яка конфіденційно співробітничає зі слідчим, на небезпеку власному життю, здоров'ю або майну (тобто зберігається висока вірогідність втрати конфідента за широким колом обставин, які потребують нейтралізації), а сам слідчий ризикує допустити порушення процесуальних норм, наслідком яких буде визнання зібраних ним під час такої НСРД доказів недопустимими, оскільки залучена ним до співробітництва особа у принципі не мала набути такого статусу без отримання доступу до державної таємниці.

Крім того, слідчий, який надає доступ до державної таємниці конфіденту у спосіб, що не передбачений законами України, сам може стати фігурантом кримінального провадження за ознаками складу злочину, передбаченого статтею 328 Кримінального кодексу України («Розголошення державної таємниці»). До речі, конфідент у розглянутому випадку може розголосити державну таємницю фактично безкарно, у той час як таємниця досудового розслідування захищена слабо.

Наразі наведені вище прогалини законодавства активно використовуються стороною захисту (адвокатами) у кримінальному процесі. Зокрема, досить часто

після ознайомлення з матеріалами кримінального провадження адвокатами ставиться під сумнів саме законність проведення слідчим відповідного НСРД та допустимість здобутих доказів, отримання яких в інший спосіб взагалі було не можливо. Окрім того, порушена проблематика є предметом уваги з боку Вищої школи адвокатури Національної асоціації адвокатів України (наприклад, проводяться тематичні курси підвищення кваліфікації та тренінги, зокрема щодо підстав визнання недопустимості результатів НСРД), а також вона висвітлюється на офіційних сайтах регіональних Рад адвокатів, кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури тощо.

Підсумовуючи викладене та враховуючи, що згідно з Конституцією України (стаття 3) людина, її життя і здоров'я, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, приймаючи до уваги, що завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, до кожного з яких має бути застосована належна правова процедура (стаття 2 КПК), вбачається, що внесення означених локальних змін до статей 8 та 27 Закону України «Про державну таємницю» та статті 4.2.1 ЗВДТ дозволить:

1. Попередити можливість скоєння слідчим кримінального правопорушення, відповідальність за яке передбачена статтею 328 Кримінального кодексу України.

2. Усунути асиметричність підходів до засекречування інформації про причетність до співробітництва на конфіденційній основі різних категорій конфідентів, зокрема осіб, які співпрацюють або раніше співпрацювали на конфіденційній основі з органами, що проводять оперативно-розшукову, розвідувальну, контррозвідувальну діяльність, а також зі слідчим під час проведення НСРД.

3. Підвищити рівень ефективності та конспірації відповідних НСРД, а також захисту осіб, які конфіденційно співробітничають зі слідчим та мають бути обізнані з державною таємницею (секретні відомості, передбачені статтями 4.12.3 та/або 4.12.4 ЗВДТ).

4. Забезпечити законність проведення визначених процесуальних дій, дотримання інтересів держави у сфері державної безпеки та охорони правопорядку, а також суттєво зменшити ризики визнання зібраних під час НСРД доказів недопустимими.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI//Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-10, № 11-12, № 13. – ст. 88.

2. Про державну таємницю: закон України від 21 січня 1994 року № 3855-XII//Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 16. – ст. 93.

3. Про контррозвідувальну діяльність: закон України від 26 грудня 2002 року № 374-IV//Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 12. – ст. 89.

4. Про оперативно-розшукову діяльність: закон України від 18 лютого 1992р № 2135-XII//Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – ст. 303.

5. Про розвідку: закон України від 17 вересня 2020 року № 912-IX //Відомості Верховної Ради України. – 2020. – № 86. – ст. 2761.

6. Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю: наказ Центрального управління Служби безпеки України від 23 грудня 2020 року № 383//Офіційний вісник України. – 2021. – № 7. – ст. 374.

7. Кримінальний кодекс України: закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III//Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – ст. 131.

8. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР//Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІЦІЇ

Карамишев Ігор Олександрович
начальник Управління міграційної поліції ГУ НП в Донецькій області,
полковник поліції

Відповідно до організаційно-штатних змін в структурі Національної поліції України створено Департамент міграційної поліції. Наказом Національної поліції України від 22 січня 2021 року № 52 затверджено «Положення про Департамент міграційної поліції Національної поліції України [1]. Даний Департамент був реорганізований з підрозділу боротьби зі злочинами, пов’язаними з торгівлею людьми та у сфері суспільної моралі, як самостійний підрозділ кримінальної поліції Національної поліції України.

Зазначаємо, що після розпаду Радянського союзу громадяни України отримали можливість більш вільно перетинати кордони. З роками масова еміграція, можливість працевлаштування за кордоном у пошуках «кращого життя» сприяли утворенню такої ланки кримінальних правопорушень як торгівля людьми. На початку століття проблема «живого товару» загострилася та потребувала вирішення на національному та міжнародному рівнях. Так у 2000 році у складі карного розшуку було створено відділи та відділення по боротьбі зі злочинністю у справах торгівлі людьми та у сфері громадської моральності. А вже у березні 2005 року, ураховуючи міжнародний досвід та прийняті під час зустрічі

Міністра внутрішніх справ Луценка Ю.В. з послом США в Україні домовленості, у структурі кримінальної міліції на базі зазначених підрозділів створена самостійна служба (управління та відділи) боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми. На сьогоднішній день неодноразово реорганізований підрозділ існує як Департамент міграційної поліції Національної поліції України.

На тепер в територіальних підрозділах, як приклад - у складі ГУНП в Донецькій області є управління боротьби зі злочинами, пов’язаними з торгівлею людьми, яке також перебуває на стадії реорганізації та невдовзі стане управлінням міграційної поліції ГУНП в Донецькій області.

Основними завданнями підрозділу, відповідно до Положення, є:

1. Участь у реалізації державної політики у сфері протидії торгівлі людьми та нелегальній (незаконній) міграції, виявлення осіб, які постраждали від торгівлі людьми, зокрема серед іноземців, та надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги та захисту.

2. Попередження, виявлення та припинення правопорушень у сфері торгівлі людьми, міграції та суспільної моралі, зокрема вчинених учасниками та членами організованих груп і злочинних організацій, розшук осіб, які вчинили такі правопорушення [1].

Як приклад зазначаємо, що за період 2020 року працівниками УБЗПТЛ ГУНП в Донецькій області зареєстровано 84 кримінальних правопорушень за лініями роботи, з них 73 направлено до суду.

На сучасному етапі діяльність співробітників підрозділу спрямована на протидію торгівлі людьми, кримінальним правопорушенням у сфері торгівлі людьми, незаконній легалізації іноземців. Так стаття 149 КК України регламентує підстави кримінальної відповідальності за торгівля людьми [2]. Відповідно до положень даної статті кримінальним правопорушенням визнається торгівля людиною, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію.

Під експлуатацією людини слід розуміти розуміти всі форми сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, примусову працю або примусове надання послуг, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан, залучення в боргову кабалу, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди, усиновлення (удочеріння) з метою наживи, примусову вагітність або примусове переривання вагітності, примусове одруження, примусове втягнення у зайняття жебрацтвом, втягнення у злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах тощо.

Кваліфікуючими ознаками торгівлі людьми є вчиненні, попередньо нами зазначені, дії щодо неповнолітнього або щодо кількох осіб, або повторно, або за

попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або поєднані з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства, а також вчинені щодо неповнолітнього його батьками, усиновителями, опікунами чи піклувальниками, або вчинені щодо малолітнього, або організованою групою, або поєднані з насильством, небезпечним для життя або здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки.

Кримінальний кодекс України (ст. 149, ст. 303) тлумачить уразливий стан особи як зумовлений фізичними чи психічними властивостями або зовнішніми обставинами стан особи, який позбавляє або обмежує її здатність усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними, приймати за своєю волею самостійні рішення, чинити опір насильницьким чи іншим незаконним діям, збіг тяжких особистих, сімейних або інших обставин [2].

Слід зазначити, що незважаючи на еволюційний прорив суспільства, на сьогодні також існують випадки трудової кабали. Так, працівниками УБЗПТЛ ГУНП в Донецькій області у 2019 році припинено злочинну діяльність групи осіб, які під виглядом благодійної організації залучали до своєї спільноти соціально незахищених та залежних осіб. Їм вселяли впевненість у тому, що вони можуть вилікуватись від своєї залежності. При прибутті потерпілих до «центру» у них відбирали документи, мобільні телефони та запевняли, що «лікування» можливе лише через тяжку фізичну працю. Так відбувалась трудова експлуатація осіб чоловічої і жіночої статі, використовувалась їх безоплатна праця, а умови мешкання у такому «центрі» були непридатні, як і їхнє харчування. У 2020 році 6 осіб, звільнених та потерпілих у вказаному кримінальному провадженні отримали статус осіб, постраждалих від торгівлі людьми на підставі чинного законодавства. Також, у листопаді 2020 року звільнено від трудової експлуатації двох чоловіків, яким також надано статус осіб, постраждалих від торгівлі людьми.

Найпоширенішою формою експлуатації залишається сексуальна. Дівчат вербують та відправляють працювати за кордон. На сьогодні ми маємо «категорію ризику», під яку підпадають дівчата віком 18-25 років, які за своїм соціальним становищем та виниклими обставинами (вимушені переселенці) знаходяться в уразливому стані. Останні навіть беруть на себе виготовлення документів для виїзду за кордон, оформлення віз, медичних обстежень тощо. Однак, в реальності дівчат переправляють з метою надання ними послуг інтимного характеру. Актуальним питанням документування таких злочинів залишається небажання потерпілими висвітлювати заняття проституцією, звертатись до правоохоронних органів, у зв'язку з морально-етичною стороною.

З метою розкриття злочинів у сфері суспільної моралі (сутенерство, звідництво) працівники УБЗПТЛ ГУНП в Донецькій області здійснюють ряд заходів, направлених на виявлення місць та осіб, які можуть бути причетні до

скоєння таких злочинів. Так, регулярно здійснюються відпрацювання готельно-розважальних комплексів, саун. Також, постійно проводиться перевірка місць, де можуть перебувати особи жіночої статі, які можуть надавати послуги інтимного характеру. Більшість випадків розкриття таких злочинів здійснюється завдяки отриманій інформації.

Сутенерство та звідництво передбачає відповідальність згідно ст. 302, 303 КК України.

Стаття 302 КК України – створення або утримання місць розпусти і звідництво – карається штрафом до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років; ті самі дії, вчинені з метою наживи або повторно – караються обмеженням волі на строк до п’яти років або позбавленням волі на той самий строк.

Стаття 303 КК України – сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією – карається позбавленням волі на строк від трьох до 15 років, в залежності від обтяжуючих обставин [2].

За 2019 рік за ст. 302 КК України виявлено 4 злочини, направлено до суду – 4. За ст. 303 КК України виявлено 5 злочинів, направлено до суду – 2. З початку 2020 року за ст. 302 КК України виявлено 10 злочинів, направлено до суду – 8 (у тому числі відносно ОЗГ). За ст. 303 КК України виявлено 14 злочинів, направлено до суду – 13.

Кримінальна відповідальність за незаконне переправлення осіб через державний кордон України передбачена статтею 332 КК України [2]. Так за незаконне переправлення осіб через державний кордон України, організація незаконного переправлення осіб через державний кордон України, керівництво такими діями або сприяння їх вчиненню порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод передбачено кримінальне покарання у вигляді позбавлення позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років. За ці самі дії, вчинені способом, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яку незаконно переправляли через державний кордон України, чи вчинені щодо кількох осіб, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища передбачена відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від п'яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. А за означені дії, вчинені організованою групою або вчинені з корисливих мотивів передбачена відповідальність у вигляді позбавленням волі на строк від семи до дев'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.

З метою виявлення іноземних осіб, які незаконно перебувають на території України постійно проводиться профілактичні заходи з метою видворення та повернення їх до країни походження. Так, з початку 2021 року на території Донецької області виявлено 21 нелегального мігранта. Крім того, цього ж року

примусово видворено до країни походження 9 іноземців. Також, працівниками УБЗПТЛ ГУНП в Донецькій області здійснюються заходи щодо документування злочинців та викриття схем незаконної легалізації іноземців шляхом заключення фіктивних шлюбів, встановлення фіктивного батьківства, запрошення на навчання та працевлаштування, волонтерської діяльності та набуття громадянства.

Підводячи підсумок зазначаємо, що у викладеній інформації нами відображені основні напрями роботи підрозділу боротьби з торгівлею людьми, нелегальної міграції та боротьби зі злочинами у сфері суспільної моралі. Крім того, підрозділ також націлений на виявлення та документування кримінальних правопорушень, скоєних у складній формі співучасті, боротьба з якими залишається одним з головних напрямків роботи кримінальної поліції. При цьому підрозділ здійснює оперативно-розшукові заходи відповідно до положень Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [3] та Кримінального процесуального кодексу України [4].

Література:

1. Положення про Департамент міграційної поліції, затверджено наказом НПУ від 22 січня 2021 року № 52. URL: https://www.npu.gov.ua/about/struktura /struktura/departament-migraczijnoji-policziji-u-skladi-kriminalnoji-policziji. html
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III (редакція від 23.04.2021). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text
3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII (редакція від 15.03.2021). URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/2135-12/conv#n49.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI (редакція від 17.03.2021). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 4651-17/conv#n2409.

ЗЛОЧИННІСТЬ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ В УКРАЇНІ: «КАРАТИ НЕ МОЖНА ЗАПОБІГАТИ»

Колодяжний Максим Геннадійович
завідувач відділу кримінологічних досліджень НДІ вивчення проблем злочинності ім. акад. В.В. Сташиса НАПрН України, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

Останнім часом однією із найбільш обговорюваних громадськістю тем суспільного значення, окрім іншого, є ситуація із дотриманням правил

дорожнього руху, керування громадянами автотранспортними засобами у стані алкогольного сп'яніння, травматизм на дорогах. Автошляхи України наразі є своєрідним полем битви в неоголошеній війні, в якій щороку гине понад 3,5 тис. українців [1]. У цій «війні» беруть участь водії, частина з яких є неуважними, легковажними, безвідповідальними, відзначаються крайнім гедонізмом та аномією, допускають злочинне вживання алкогольних або наркотичних засобів і психотропних речовин. Важку артилерію автомобільного війська, образно виражаючись, доповнює «піхота» у виді пішоходів. Ці учасники дорожніх баталій також допускають віктимні форми поведінки, внаслідок якої стають жертвами дорожньо-транспортних інцидентів. Частина з них отримують травми різного ступеня тяжкості, перетворюючись на інвалідів, інша частина, на жаль, гине. Нерідко це відбувається через ігнорування елементарних правил безпеки й нехтування власним інстинктом самозбереження.

Незадовільний стан безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту в Україні, високий рівень дорожньо-транспортного травматизму, у тому числі серед дітей та підлітків, наявність прогалин у правовому забезпеченні правовідносин у цій сфері та деякі інші обставини зумовили прийняття відповідного законодавства. Йдеться передусім про Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху», який набув чинності 17 березня 2021 р.

Цим Законом, окрім передбачення додаткових обов'язків для водіїв та пасажирів транспортних засобів, було значно посилено відповідальність за керування транспортними засобами у стані сп'яніння (збільшено штраф з 10,2 тис. грн. до 17 тис. грн). За окремі види порушень було значно збільшено розмір штрафу, наприклад: за залишення місця дорожньо-транспортної пригоди – у 13 разів; за порушення правил користування ременями безпеки або мотошоломами – у 10 разів; за керування водієм транспортним засобом, не зареєстрованим або не перереєстрованим в Україні в установленому порядку, його експлуатація без номерного знака чи забрудненим, що не дозволяє чітко визначити символи номерного знака з відстані 20 м та ін. – у 5 разів; за повторне протягом року вчинення будь-якого з порушень, указаних у попередньому пункті, – у 6,5 разів; за перевищення встановлених обмежень швидкості руху транспортних засобів більш як на 20 км/г, порушення вимог дорожніх знаків та розмітки проїзної частини доріг, зупинки, стоянки, проїзду пішохідних переходів та ін. – майже у 1,5 рази; за порушення учасниками дорожнього руху правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, автомобільних доріг, вулиць та ін. – у 2,5 рази тощо [2].

З одного боку, слід погодитись з тим, що у період ринкової економіки та специфічного ставлення громадян до матеріальних цінностей, для частини з яких останні є самоціллю й сенсом життя, економічні важелі у врегулюванні

правовідносин у сфері дорожнього руху є достатньо актуальними. З другого, − посилення відповідальності за правопорушення у вказаній царині має бути дозованим, співвідноситись із темпами економічного зростання у державі й відповідати майнового стану більшості громадян. У цьому сенсі заслуговує на увагу досвід Швейцарії, де при визначенні розміру адміністративного стягнення ураховується рівень матеріального достатку правопорушника. Звідси за одне і те ж саме правопорушення у сфері дорожнього руху водії з різним доходом сплачуватимуть відмінні розміри штрафу. Наприклад, є прецеденти, коли окремі найбільш заможні швейцарці сплачували штраф, розмір якого перевищував 1 млн євро. Звичайно, це питання потребує додаткового вивчення, наукового обґрунтування й подальшого широкого громадського обговорення зацікавленими суб'єктами у нашій країні.

У зв'язку із вищевикладеним виникає запитання: «Чи достатньо для успішного обмеження поширення в Україні кримінальних правопорушень у вказаній сфері та зменшення дорожньо-транспортного травматизму лише нормативно-правових заходів карального спрямування?». Відповідь напрошується негативна. Тому пропонуємо деякі додаткові вектори стратегічного значення для ефективного запобігання таким правопорушенням.

1. Виникає необхідність у розробці в Україні так званої концепції нульової смертності на дорогах. Подібні документи мають місце у деяких західних країнах, серед яких США, Швеція та ін. Указана Концепція має бути розроблена за участі органів державної влади, органів місцевого самоврядування, Національної поліції України, науковців, профільних громадських організацій тощо. Її результатом має стати вироблення зрозумілої для суспільства, а головне, реально здійсненної моделі, яка б дозволила зменшити криміногенність при експлуатації транспорту та посилити безпеку учасників дорожнього руху.

2. Укравтодор разом із органами місцевої влади мають продовжувати здійснення програми Президента України «Велике будівництво». Її значення важко переоцінити, оскільки дорожньо-транспортна інфраструктура посідає важливе місце у забезпеченні безпеки дорожнього руху, зручності й комфортності пересування автошляхами України. Важливо, щоб у цій програмі були максимально усунуті корупційні ризики, оскільки йдеться про десятки і навіть сотні мільярдів грн. Державного бюджету країни. Є думка, що для запобігання корупції при розподілі бюджетних асигнувань у дорожній сфері мають залучатись не лише спеціалізовані антикорупційні органи, а й передусім підрозділи кримінальної поліції. Її можливості у здійснення оперативно-розшукових заходів при виявленні корупційних правопорушень є вкрай цінними.

3. На теперішній час в Україні у громадян спостерігається низький рівень правової культури і правосвідомості. Загалом наше суспільство відзначається аномією, відносно масовим нехтуванням українцями приписів і вимог чинного законодавства, толерантним ставленням до асоціальних, а іноді навіть незаконних

форм поведінки. Тому потребує прийняття відповідної Державної програми. Її окремий блок має стосуватись питань правил поведінки осіб, які керують транспортними засобами, а також пішоходів. У межах такої програми мають паралельно здійснюватись відповідні заходи органами і підрозділами Національної поліції. У цьому зв'язку заслуговують на увагу програми «Шкільний офіцер поліції», у межах яких варто роз'яснювати школярам правила дорожнього руху й безпечної поведінки на дорогах.

Насправді подібні пропагандистські кампанії жодним чином не можна вважати якимось пережитком минулого або другорядним напрямом діяльності. Навпаки, причина багатьох автотранспортних злочинів криється в особі правопорушника незалежно від того, ким він є (водієм чи пішоходом). Взагалі в Україні уже давно назріла необхідність підняття тематики безпеки дорожнього руху на новий рівень. Вона має бути своєрідним трендом у структурі інформаційної державної політики, перебувати на постійному слуху у ЗМІ з тим, щоб громадяни самостійно дисциплінували себе на дорозі та вимагали аналогічної поведінки від інших учасників дорожнього руху. Тоді й будь-які законодавчі новели, пов'язані з посиленням відповідальності за учинення правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху, сприйматимуться більшістю населення із розумінням і підтримкою.

4. В еру цифрових технологій та взяття курсу на побудову в Україні так званої цифрової держави, виникає необхідність у посилення процесів діджиталізації. Вони пов'язуються, у тому числі, зі збільшенням камер автоматичної фіксації обстановки на дорогах, оснащених системами штучного інтелекту. Які б кошти не були витрачені на їх придбання, вони у будь-якому випадку з часом окупляться. Наразі увесь цивілізований світ пішов шляхом автоматизації у цій сфері. Вона дозволяє заощаджувати людський ресурс, є більш ефективною, працює у цілодобовому режимі, а головне: у більшості випадків здатна надати суду беззаперечні докази учинення конкретним водієм адміністративного правопорушення і, як наслідок, не допустити уникнення ним відповідальності.

У цьому контексті в Україні пропонується запровадити досвід КНР, де пішоходів, які перейшли дорогу на червоне світло або у не дозволеному місці, фотографують за допомогою відеокамер в автоматичному режимі, а потім фотографію розміщують на великому екрані на перехресті доріг із відповідним написом. У підсумку тисячі громадян бачать обличчя правопорушника, що здійснює на них дієвий профілактичний ефект. У свою чергу такий правопорушник має можливість видалити з екрану свою фотографію після сплати штрафу у розмірі 20 юан (3 дол. США) [3; 4, с. 129−130].

Насправді для обмеження правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху, як й усієї злочинності, потребує застосування принципу комплексності. Він полягає у поєднанні загальної та спеціальної (для окремих категорій злочинців)

превенції, доповненої, головним чином, заходами кримінологічної профілактики. Саме некаральні заходи мають бути пріоритетом при їх запобіганні.

Література:

1. Патрульна поліція України. URL: http://patrol.police.gov.ua/statystyka/ (дата звернення: 17.03.2021 р.).

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху: Закон України від 16.02.2021 р. № 1231-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1231-20#Text (дата звернення: 18.03.2021 р.).

3. Большой брат: зачем в Китае столько камер слежения? URL: http://www.bbc.com/russian/media-41764697 (дата звернення: 18.03.2021).

4. Колодяжний М. Г. Стратегія зменшення можливостей учинення злочинів: зарубіжні реалії, перспективи запровадження в Україні: монографія. Харків: Право, 2018. 228 с.

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ДЕРЖАВНА ТАЄМНИЦЯ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ): ДОДЕРЖАННЯ БАЛАНСУ

Мацюк Віталій Васильович
співробітник Національної Академії Служби Безпеки України,
кандидат юридичних наук
Антонов Костянтин Валерійович
співробітник Національної Академії Служби безпеки України

В умовах реформування системи кримінальної юстиції в сучасній Україні розробка та впровадження ефективних механізмів вирішення проблемних питань, що виникають під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій при розслідувані розголошення державної таємниці, безперечно, має важливе теоретичне та практичне значення як для забезпечення неухильного дотримання прав людини, так і для виконання завдань кримінального судочинства в цілому.

Виходячи з вимог Інструкції про організацію виконання вимог Кримінального процесуального кодексу України при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затвердженої наказом Генерального прокурора України, Міністерством внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрацією Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерством юстиції України № 114/1042/516/1199/936/1687-5 від 16

листопада 2012 року (далі - Іструкція) матеріали, що можуть розшифрувати конфіденційних осіб, як джерел отримання інформації, не надаються прокуророві, який здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням розголошення державної таємниці. Розкриття відомостей щодо таких осіб здійснюється за потреби розв'язання конкретних завдань кримінального провадження лише після отримання їхньої згоди і у встановленому для цього порядку [1].

Саме на захист прав осіб залучених до конфіденційного співробітництва при розслідуванні розголошення державної таємниці із застосуванням негласних сил і засобів, спрямована вказана вище ідея введена до Інструкції.

Враховуючи специфіку проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі -НСРД) при розслідуванні розголошення державної таємниці, необхідно ретельно з'ясовувати, які законодавчі акти регулюють ці відносини, і залежно від цього вирішувати питання про наявність/відсутність у діях особи порушення встановленого законом порядку залучення особи до проведення НСРД.

Наглядним прикладом слугує правовий висновок Верховного Суду в постанові від 19 лютого 2020 року № 295/7911/18, що організація проведення негласних слідчих (розшукових) дій регламентується розділом 3 Інструкції, у якому не передбачено подання особою (в розумінні другого речення ч. 6 ст. 246 КПК України), що залучається до проведення НСРД, заяви про надання згоди на участь у таких діях. На цій підставі колегія суддів вважає необґрунтованими доводи, викладені в касаційній скарзі захисника, щодо необхідності заяви Особи про надання згоди на участь у НСРД [2].

Під час проведення НСРД слідчий, уповноважений оперативний підрозділ, який виконує доручення слідчого, прокурора, має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення НСРД в порядку, передбаченому ст. 275 КПК України. Використання такої інформації та отримання допомоги від осіб, які діють на основі конфіденційного співробітництва, здійснюється за умови гарантування безпеки особи [3, с. 56].

З огляду на вказане вище в частині залучення осіб до конфіденційного співробітництва, звернемо увагу на правовий висновок Верховного Суду від 05 серпня 2020 року у справі № 700/361/17, що за рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть залучатися також інші особи. Згідно зі ст. 275 КПК України до проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право залучати інших осіб. Вимоги щодо залучення до участі в проведенні негласних слідчих (розшукових) дій лише осіб, які мають право доступу до державної таємниці, кримінальний процесуальний закон не містить [4].

Водночас проведення досудового розслідування не повинно призводити до витоку чи втрати відомостей, що становлять державну таємницю. Негласність

проведення процесуальних дій пов'язується не лише із створенням умов необізнаності щодо них та отриманих результатів будь-кого зі сторонніх та непричетних до підготовки й проведення таких дій, а й із використанням органами досудового розслідування чи за їх дорученням уповноваженими оперативними підрозділами таємних засобів, методів, сил, прийомів діяльності, відомості про які не підлягають розголошенню і охороняються державою. В зв'язку з цим проведення НСРД здійснюється в особливому режимі, а поводження з документами, що відображають діяльність відповідних процесуальних осіб і містять охоронювану державою інформацію, вимагає дотримання спеціальних правил [3, с. 58].

Зокрема, місцем проведення такої НСРД, як огляд і виїмка кореспонденції (ст. 262 КПК України) може бути тільки установа зв'язку, якій доручено здійснювати контроль і затримувати кореспонденцію, на яку накладено арешт. Обов'язковим учасником такого огляду і виїмки є представник установи зв'язку, а у необхідних випадках – спеціаліст, в присутності яких слідчий вирішує питання про відкриття і здійснює огляд кореспонденції та інші дії, потреба виконання яких зумовлена метою проведення НСРД.

З огляду на те, що працівники таких установ зв'язку, як «нова пошта» не мають доступу до держаної таємниці й беручи до уваги, що сам факт проведення НСРД не підлягає розголошенню, у правозастосовній діяльності правоохоронних органів постає низка питань, з однієї сторони: забезпечити законність порядку залучення представника установи зв'язку до проведення НСРД, а з іншої – охорону й захист державної таємниці.

У зв'язку із цим, вирішення порушеного питання, на нашу думку, доцільно проводити через залучення представника установи зв'язку до конфіденційного співробітництва до участі в проведенні негласної слідчої (розшукової) дії.

Наразі, відсутність правового регулювання вказаних питань не відповідає нагальним потребам правозастосовної практики та необхідності визначення її нових форм для виконання завдань кримінального судочинства щодо швидкого розкриття злочинів, здобуття та фіксація доказів їх вчинення, повного, всебічного і об'єктивного дослідження всіх обставин справи.

Таким чином, підвищення ефективності охорони і захисту державної таємниці на сучасному етапі, а також зміцнення гарантій забезпечення прав, свобод і законних інтересів особи залученої до конфіденційного співробітництва під час проведення НСРД, потребує удосконалення інструментарію отримання доказів у кримінальному процесі.

Література:

1. Інструкція про організацію виконання вимог Кримінального процесуального кодексу України при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затвердженої

наказом Генерального прокурора України, Міністерством внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрацією Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерством юстиції України № 114/1042/516/1199/936/1687-5 від 16 листопада 2012 року [електронний ресурс] - [Режим доступу]: НАУ –Експерт.

2. Постанова Верховного Суду від 19 лютого 2020 року № 295/7911/18 [електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – [Режим доступу]: https://reyestr.court.gov.ua/Page/2.

3. Негласні слідчі (розшукові) дії : кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти підготовки і проведення: науково-практичний посібник / А.В. Колесник; Академія адвокатури України. – К.: Прецедент, 2014. –135 с.

4. Постанова Верховного Суду від 05 серпня 2020 року у справі № 700/361/17[електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – [Режим доступу]: https://reyestr.court.gov.ua/Page/2 .

ПРОБЛЕМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ОКРЕМИМ ВИДАМ ЗЛОЧИНІВ

Демчишин Дмитро Анатолійович
викладач кафедри кримінального права та кримінології Донецького юридичного інституту МВС України, майор поліції

Пропоную розглянути актуальні проблеми розшукової діяльності які виникають при розкритті такого виду злочинів, як шахрайства(ст. 190 ККУ). На теперішній час існує багато різноманітних схем, які використовують шахраї з метою отримання матеріальних цінностей, у тому числі і з використанням мережі Інтернет. Пропоную розглянути декілька найпоширеніших видів шахрайств:

- купівля або продаж товарів через мережу Інтернет;
- втрата документів;
- служба безпеки банку;
- родич у поліції.

Складність розкриття даного виду злочинів, пов’язаних із використанням мережі Інтернет полягає в тому, що потерпіла особа не бачить потенційного злочинця, що ускладнює проведення в подальшому певних слідчих дій. Гроші переводяться як правило на банківські рахунки, якими користуються шахраї і в подальшому можуть переводитись на інші банківські рахунки, з метою укриття своєї злочинної діяльності. Щоб встановити всіх власників рахунків потрібно отримати в суді ухвалу на тимчасовий доступ до речей і документів. Як правило власники рахунків мешкають у інших містах де проживає потерпіла особа, або навіть у інших областях. Також з метою встановлення місцезнаходження

злочинця, його зв’язків необхідно теж отримати в суді ухвалу на тимчасовий доступ до речей та документів у володінні якого оператора мобільного зв’язку це знаходиться. Для такого міста як Маріуполь витребувати інформацію потрібно в головних офісах мобільних операторів які розташовані у м. Києві, тому поки слідчий або дізнавач (в залежності від ступеню тяжкості кримінального правопорушення) підготує весь необхідний «пакет документів», з моменту скоєння кримінального правопорушення до отримання ухвал суду може пройти досить тривалий час, за який злочинець може позбутись банківської картки, сім карти або мобільного терміналу, який використовував у злочинній діяльності і це може привести до певних складнощів при доказуванні вини підозрюваної особи.

Співробітник карного розшуку, після отримання всіх даних про власників банківських рахунків та встановлення абонента з якого надходили дзвінки потерпілому повинен встановити адреси мешкання цих осіб та перевірити їх причетність до скоєного кримінального правопорушення. Треба враховувати, що власник абонентського номера може знаходиться у іншому місті від власника банківського рахунку, а може і взагалі знаходитись на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областях, що унеможливлює проведення розшукових дій, або знаходиться у місцях позбавлення волі. Проблемним питанням є і те що встановивши власника банківського рахунку при допиті встановлюється що він або утратив свою картку, або продав її невстановленій особі за певну суму грошей (за що на даний час немає ніякої відповідальності) і встановити хто на цей час може користуватись цією банківською карткою не є можливим. Також потрібно встановлювати місце зняття грошових коштів, отриманих злочинним шляхом. Якщо встановлюється місце зняття грошей на території обслуговування іншого відділу чи відділення поліції, дане кримінальне провадження направляється за територіальністю і фактично по ньому ніяких розшукових дій не проводиться, на що втрачається час і шахрай може в подальшому займатись своєю злочинною діяльністю, почуваючи себе безкарним.

Розглядаючи такий різновид шахрайства, пов'язаний із втратою документів, потерпілі особи як правило виставляють оголошення про втрату сумочки, барсетки, або інших предметів та пропонують грошову винагороду за повернення документів, залишаючи номер мобільного телефону на сайті втрачених речей. Шахраї через певні Інтернет ресурси можуть додатково отримати інформацію щодо потерпілих осіб та у спілкуванні з ними використовувати такі дані, тим самим вводячи в оману. Перш за все шахраї назначають місце зустрічі з потерпілим для передачі речей чи документів, та домовляється про суму винагороди, потерпілий у назначений час приходить до місця зустрічі, але шахраї під будь яким приводом стараються провести «жертву» до банківського терміналу, де пропонує скинути йому гроші на банківську карту, а він вкаже місце, де можна забрати втрачені речі або самостійно віддасть речі, але після того як потерпілий відправить гроші. Як правило шахрай заздалегідь обирає місце

зустрічі біля великого магазину, де повинен бути банківський термінал і з того моменту як потерпіла особа прийшла до місця зустрічі постійно старається бути з ним на зв'язку, щоб не дати можливості потерпілому комусь подзвонити або обміркувати свої дії. Складність розкриття таких злочинів аналогічна як і при купівлі-продажу товарів через мережу Інтернет. Але зазвичай потерпілі переводять незначні суми грошей від 500 до 1000 гривень і не завжди звертаються до правоохоронних органів.

Ще одним різновидом шахрайства є коли дзвонять до потерпілих осіб і представляються службою безпеки банку та під приводом того, що до рахунку потерпілого хтось не санкціоновано втручається встановлюють необхідні персональні дані клієнта та через мобільний додаток банку переводять гроші з рахунку потерпілого на свої рахунки, а потерпілий самостійно називає комбінації цифр які йому надсилає банк та надає їх шахраям, не підозрюючи, що в подальшому з його рахунку буде знято грошові кошти. Складність розкриття вказаного різновиду шахрайства є несвоєчасне отримання інформації щодо переказу коштів з рахунка потерпілого на рахунок шахрая, тому що як правило шахраї використовують інші банківські рахунки, а ніж потерпіла особа. Тому знов потрібно отримувати ухвали на тимчасові доступи до банківських таємниць чи витребування інформації у мобільних операторів, а це може зайняти тривалий час.

Якщо розглядати такий різновид шахрайства, як передачу коштів за визволення родича, який потрапив до поліції, то тут можна припустити декілька варіантів розвитку вказаної події. Перший це коли потерпіла особа грошові кошти передає через банківський термінал на рахунок, який вказує йому шахрай, а другий коли гроші забирає хтось із співучасників даного злочину, або інша особа, наприклад таксист, якого використовують шахраї, але він не розуміє за що отримує гроші, та в подальшому переводить їх на банківський рахунок, або передає власноруч шахраю. Якщо гроші передаються через банківський термінал, потерпілий не має візуального контакту з шахраєм і встановлювати особу, причетну до вказаного шахрайства потрібно через отримання ухвал суду на тимчасові доступи до речей і документів у володінні якої банківської установи знаходиться рахунок, куди переведені грошові кошти. Розглядаючи ситуацію коли один зі співучасників прийшов за грошовими коштами самостійно, то у потерпілого є візуальний контакт з одним із злочинців і тут вже потрібно детально встановлювати можливий підхід та відхід до місця скоєння злочину, встановлювати свідків та очевидців, які могли бачити цю особу, витребувати відеозаписи з камер зовнішнього спостереження, залучати кінологічну службу, при встановленні особи за описом можливо провести впізнання. Але проблемним питанням залишається отримання інформації у мобільного оператора, яким користувався злочинець для зв'язку з потерпілим. На практиці це може зайняти від тижня до місяця. Ще одна проблема яка може виникати, це коли судді виносять ухвалу та вписують до неї тільки слідчого, або дізнавача у ведені якого

кримінальне провадження. Тому щоб витребувати інформацію у мобільного оператора слідчому чи дізнавачу потрібно самостійно їхати до м. Києва. За дорученням вказану інформацію оператори мобільного зв'язку не надають, потрібно лише та особа, яка прописана в ухвалі суду. Ухвала суду дійсна місяць і якщо за цей час ухвала не надійшла до мобільного оператора, вона не має юридичної сили. При отриманні ухвали суду, інформацію можна вилучити впродовж декількох днів, але не пізніше дня закінчення строку дії ухвали, тому співробітнику який вилучає інформацію потрібно по декілька днів жити у Києві, та це веде до певних матеріальних затрат з боку держави.

Якщо прийняти до уваги вказані проблемні питання, які виникають у оперативно службовій діяльності співробітників кримінальної поліції, то на даний час розкриття шахрайств знаходиться на дуже низькому рівні. Це насамперед обумовлено із змінами у кримінально-процесуальному законодавстві, ЗУ «Про захист персональних даних».

Література:

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III (редакція від 23.04.2021). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI (редакція від 17.03.2021). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#n2409.

3. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 року № 2297-VI (редакція від 23.04.2021). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text.

4. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII (редакція від 15.03.2021). URL: https://zakon.rada.gov. ua/laws/show/2135-12/conv#n49.

ПРОТИДІЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОСТУПКАМ: ОСОБЛИВІ ТЕОРІЯ ТА СИСТЕМА

Єлаєв Юрій Леонідович
адвокат

Кримінальна поліція, як підрозділ Національної Поліції України, є правоохоронною інституцією основним завданням якої за визначенням є охорона та захист Держави Україна та її громадян від кримінальних правопорушень, які є найбільш суспільно небезпечними посяганнями (деліктами), що відповідає та повністю співвідноситься з завданнями поліції, які передбачені статтею 2 Закону

України «Про Національну поліцію» [1]. Таким чином, законодавець визначає Національну поліцію України, загалом, та кримінальну поліцію, як її підрозділ, зокрема, в якості спеціально уповноваженого органу державної виконавчої влади, який має правові можливості та компетенцію здійснювати протидію злочинності, як протидію всім кримінальним правопорушенням (зокрема, кримінальним проступкам).

У свою чергу, згідно приписів частини 1 статті 12 Кримінального Кодексу України [2] (далі за текстом – КК України), Кримінальні правопорушення поділяються на кримінальні проступки і злочини. Разом з цим, якщо вчення про злочин досліджувалось правовою науковою на протязі тривалого періоду часу, і постійно та активно досліджується станом на теперішній час; то, вчення про кримінальні проступки є новітньою правовою наукою в українській юридичній гносеології. Одночасно з цим, навчальне та наукове пізнання протидії кримінальним проступкам є фундаментальним елементом юридичних знань діючих та майбутніх правоохоронців-співробітників кримінальної поліції. Правове регулювання протидії кримінальним проступкам у системі права України та у правовій системі України визначається значною кількістю нормативно-правових актів. Інституційними законами у даній царині є, зокрема, Закон України «Про Національну поліцію» [1], КК України [2], Кримінальний процесуальний Кодекс України [3] (далі за текстом – КПК України).

Вбачається, у разі здійснення формально-юридичного дослідження вищеназваних Законів України очевидним є висновок про те, що: а) загальні норми права відносно протидії кримінальним проступкам передбачені Законом України «Про Національну поліцію» [1], КК України [2]; б) спеціальні норми права відносно протидії кримінальним проступкам передбачені, передусім, нормами Глави 25 КПК України [3], якими встановлені особливості досудового розслідування кримінальних проступків. Вищевказані спеціальні норми права у сфері досудового розслідування кримінальних проступків є головною складовою частиною (головним елементом) кримінально-процесуальної протидії кримінальним проступкам. Так, КПК України [3], є спеціальним законом у сфері протидії кримінальним проступкам, як за структурним (формальним) критерієм (параметром), оскільки, містить норми права, які безпосередньо встановлюють особливості досудового розслідування у царині притягнення до кримінальної відповідальності осіб, яким інкримінується скоєння кримінальних проступків, так і за функціональним (змістовним) критерієм (параметром), оскільки, передбачає норми закону, які визначають динаміку, розгортання, розвиток кримінального процесу в царині притягнення до кримінальної відповідальності осіб, яким інкримінується скоєння кримінальних проступків. Саме в цьому, полягає гносеологічна цінність кримінально-процесуальних норм в царині протидії кримінальним проступкам. У свою чергу, наукове пізнання кримінально-процесуальної протидії кримінальним проступкам буде не повним

(фрагментарним) без дослідження структурного та функціонального елементів кримінального провадження у сфері протидії кримінальним проступкам. Вищевказаним структурним елементом кримінального провадження у сфері протидії кримінальним проступкам є спеціально уповноважені суб'єкти, а саме: Дізнавач (зокрема, Дізнавач, як службова особа підрозділу дізнання органу Національної поліції (пункт 4-1 частини 1 статті 3 КПК України [3]); Керівник органу дізнання (зокрема, керівник органу дізнання - начальник підрозділу дізнання органу Національної поліції (пункт 7-1 частини 1 статті 3 КПК України [3]), як учасники кримінального процесу. Вищеназвані спеціальні суб'єкти кримінального процесу здійснюють певну кримінально-процесуальну діяльність, яка спрямована на протидію кримінальним проступкам заходами кримінального провадження. Так, функціональним елементом кримінального провадження у сфері протидії кримінальним проступкам є, зокрема, дізнання, як форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків (пункт 4 частини 1 статті 3 КПК України [3]).

Так, КПК України [3], має ряд законодавчих норм відносно кримінально-процесуального правового регулювання протидії кримінальним проступкам у формах процесуальних: а) дій (зокрема, заходів кримінально-процесуального примусу); б) рішень у сфері протидії кримінальним проступкам, у царині кримінального провадження. Серед кримінально-процесуальних заходів примусу у сфері протидії кримінальним проступкам, які можуть бути застосовані Національною поліцією України можна визначити такі заходи примусу, як: 1) Затримання правоохоронними органами (частина 1, абзац перший частини 2, абзац другий частини 2 статті 298-2 КПК України [3]); 2) Обов'язкове доставлення затриманої особи до медичного закладу для забезпечення проходження відповідного медичного освідування (у разі, якщо особу затримано за вчинення кримінального проступку передбаченого статтею 286-1 КК України [2], з ознаками перебування у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння або перебування під впливом лікарських засобів, що знижують її увагу та швидкість реакції (абзац 2 частини 2 статті 298-2 КПК України [3]; 3) Особистий обшук затриманої особи (частина 6 стаття 298-2 КПК України [3]); 4) Вилучення речей і документів (стаття 298-3 КПК України [3]); 5) огляд речей (частина 1 статті 298-3 КПК України [3]).

Також, необхідно звернути увагу на такий елемент правового статусу підозрюваного у скоєнні кримінального проступку, як обов'язок підозрюваного з'являтися за першим викликом до дізнавача (ч. 2 ст. 299 КПК України [3]), котрий може розглядатися, як кримінально-процесуальний захід примусу в сфері протидії кримінальним проступкам, у частині наявності у дізнавача (зокрема, дізнавача Національної поліції України) кримінально-процесуальних повноважень здійснювати такий виклик, як прийняття службовою особою поліції державно-владних повноважень у сфері превентивної діяльності.

Отже, вбачається за можливе здійснювати дослідження заходів

кримінально-процесуального примусу в сфері протидії кримінальним проступкам, із урахуванням класифікації цих заходів примусу (за критерієм (параметром) самостійного окремого застосування на: 1) основні: 1.1.) затримання правоохоронними органами; 1.2) огляд речей; 2) додаткові: 2.1.) обов'язкове доставлення затриманої особи до медичного закладу для забезпечення проходження відповідного медичного освідування 2.2.) особистий обшук затриманої особи; 2.3.) вилучення речей та документів.

Окрім цього, доцільно здійснювати класифікацію (поділ) видів затримання особи, яка вчинила кримінальний проступок, яке здійснюється правоохоронними органами за критерієм (параметром) максимальної тривалості часу затримання особи. Так, за хронометричним (темпоральним) критерієм (параметром) є можливим здійснити поділ затримання особи на наступні види:

І. Затримання особи, у порядку пунктів 1 – 3 ч. 1 ст. 298-2 КПК України [3] на строк до сімдесяти двох годин може мати місце лише за умов, коли ця особа: 1) відмовляється виконувати законну вимогу уповноваженої службової особи щодо припинення кримінального проступку або чинить опір; 2) намагається залишити місце вчинення кримінального проступку; 3) під час безпосереднього переслідування після вчинення кримінального проступку не виконує законних вимог уповноваженої службової особи;

ІІ. Затримання особи, в порядку пункту 4 ч. 1 ст. 298-2 КПК України [3] на строк до двадцяти чотирьох годин може мати місце лише за умови, коли ця особа: перебуває у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння та може завдати шкоди собі або оточуючим.

Відносно вищеназваних 2 (двох) видів затримання особи необхідно *особливо зазначити, що згідно норм ч. 1 ст. 298-2 КПК України [3]: Уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні кримінального проступку, у випадках, передбачених пунктами 1 і 2 частини першої статті 208 цього Кодексу, та лише за вищевказаних процесуальних умов, які мають місце стосовно такої затриманої особи. Тобто, у даному випадку, має місце наявність двох спеціальних норм права, а саме: пунктів 1 і 2 ч. 1 ст. 208 та ч. 1 ст. 298-2 КПК України [3]. Внаслідок чого, проявляється фундаментально-юридичний та юридично-прикладний взаємозв'язок правових інститутів затримання особи у разі вчинення кримінального проступку та затримання особи у разі вчинення злочину, що додатково свідчить про наявність кримінально-процесуального правового надінституту затримання особи судовими та правоохоронними органами. Разом з цим, можна вважати, що приписи пунктів 1 і 2 ч. 1 статті 208 КПК України [3] є спеціальними нормами права у сфері заходів забезпечення кримінального провадження, а положення ч. 1 ст. 298-2 КПК України [3] спеціальними нормами у царині*

Література:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. ст. 379.
2. Кримінальний Кодекс України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. ст. 131.
3. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. ст.88.

ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗШУКУ ДІТЕЙ ЯКІ ЗНИКЛИ БЕЗВІСТІ

Злагода Ольга Валеріївна
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

На сьогоднішній день проблема розшуку дітей які зникають безвісті є нагальною для нашого суспільства, хоча і статистично рахується, що близько 80% дітей вдається знайти в перші дні після зникнення, а ті 20% які залишились, це не просто статистичні дані, це є без перебільшення трагедія для кожної сім'ї.

Слід зазначити, правову основу діяльності поліції по розшуку зниклих безвісті дітей на сучасному етапі складають Конституція України, Закон України «Про Національну поліцію», Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти», норми кримінально-процесуального законодавства України, також Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України та інші нормативно правові документи.

Питаннями розшуку дітей які зникли безвісті в нашій державі займається Національна поліція України, в першу чергу це співробітники ювенальної превенції, слідства, патрульної поліції, також співробітники карного розшуку та дільничні офіцери поліції.

Розглядаючи ситуацію яка склалася в останні роки в Україні то кількість безвісно відсутніх залишається досить значною. Зокрема за даними Департаменту інформаційної підтримки та координації поліції на квітень 2021 року становила більше 1 тисячі безвісно зниклих дітей [1].

Тому обставини, що складаються, не тільки не відповідають соціальним очікуванням, а й викликають негативну громадську реакцію, в першу чергу, на діяльність правоохоронних органів і посадових осіб, обов'язком яких є здійснення розшуку безвісно відсутніх та ефективне розслідування фактів такого зникнення.

Організація заходів, щодо встановлення місцезнаходження дитини, яка безвісти зникла (безвісно зникла особа це – особа, щодо якої є інформація про її раптове, безпричинне зникнення і місцеперебування якої невідоме), прописана чітко в законі України про правовий статус осіб, зниклих безвісти якою керуються в своїй роботі працівники оперативних підрозділів органів Національної поліції України [2].

Заяви чи повідомлення про осіб в тому числі дітей, зниклих безвісти реєструються в день їх надходження до органу поліції та розглядаються негайно [3].

Відмова в прийнятті заяви чи повідомлення, а також реєстрація не вдень її надходження в органі поліції тягне за собою встановлену законодавством України відповідальність.

Першочергові заходи та невідкладні слідчі (розшукові) дії, передусім передбачають, огляд останнього місця перебування особи, зниклої безвісти, насамперед проживання, навчання, роботи, транспортного засобу,а також території, прилеглої до зазначених місць проводиться відповідно до вимог КПК України [4].

Необхідно зазначити, у випадках зникнення дитини працівники органу Національної поліції на території якого пропала дитина негайно виїжджає на місце події залучають працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій, військові частини які знаходяться на території, громадськість та інші добровільні формування для пошуку дитини.

Зокрема, першочергові заходи та невідкладні слідчі (розшукові) дії проводяться в такому порядку:

- огляд житла де проживала дитина.

Огляд житла чи іншого володіння особи, зниклої безвісти, як правило, проводиться в присутності членів сім'ї, близьких родичів або осіб, які з ним спільно проживали;

- огляд приміщення, транспортного засобу та місцевості обов'язково проводиться слідчим за участю поліцейського підрозділу карного розшуку (кримінальної поліції), як правило, відповідального за проведення розшукової роботи, інспектора-криміналіста (техніка-криміналіста), дільничного офіцера поліції, який обслуговує територію поліцейської дільниці за місцем зникнення особи, поліцейського підрозділу ювенальної превенції, а також кінолога зі службовим собакою.

Залежно від обставин зникнення дитини та з метою отримання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань, до участі в огляді можуть залучатися спеціалісти різних галузей знань (насамперед хімік, біолог, лікар, інженер-будівельник тощо).

Під час огляду місця події використовується відповідна криміналістична, спеціальна техніка та інші технічні засоби для фіксації ходу та результатів огляду,

виявлення та вилучення об’єктів, проведення попередніх експрес-досліджень знайдених об’єктів та їх упаковки, складання планів, креслень тощо.

Одночасно з оглядом приміщення здійснюється огляд прилеглої території, насамперед:

- наявних поруч з місцем зникнення лісових масивів,
- водосховищ, річок, болотистої місцевості,
- закинутих приміщень, будівель, допоміжних технічних споруд, комунікацій, у містах та селищах міського типу
- резервуарів, колодязів
- інших підземних комунікацій (телефонні, каналізаційні, газопостачання, водопроводу, теплопостачання);

Обов’язково при зникненні дитини необхідно провести огляд меблів та побутової техніки, розташованих у житлових приміщеннях (шафи, спеціальні висувні ящики для зберігання постільного приладдя, скрині, холодильники, холодильні камери, пральні машини, тощо), а також горища, підвали і місцевість, прилегла до житла, насамперед господарські приміщення, колодязі, вигрібні ями, закинуті будівлі, місця проведення дозвілля дітей.

Поквартирний та подвірний обхід проводиться з метою встановлення громадян, які володіють відомостями, що можуть сприяти розшуку дитини, зниклої безвісти, насамперед щодо місця, де розшукуваного бачили востаннє, напрямку його руху, у тому числі на транспортному засобі, а також щодо осіб, з якими він контактував перед зникненням, для подальшого проведення огляду місцевості та планування слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових і пошукових заходів.

Результати поквартирного та подвірного обходу поліцейським оформлюються рапортом або довідкою та до них можуть долучатися пояснення, надані опитуваними громадянами. Установлені відомості негайно доповідаються слідчому для здійснення ним процесуальних дій.

Підводячи підсумок, необхідно звернути увагу, на залучення громадськості та приватних і державних підприємств, установ, організацій у соціальній ініціативі по пошуку безвісті зниклих дітей. Погоджуючись з думкою В.М. Корнієнка чужих дітей не буває, це є лозунг кожного правового і демократичного суспільства і тому чим більше державних і не державних підприємств та громадських організацій приєднаються до ініціативи по пошуку дітей, тим більше продуктивним буде результат.

Література:

1. Статистичні дані Департаменту інформаційної підтримки та координації поліції / на 01.04.2021р. / Міністерство внутрішніх справ.

2. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти: Закон України від 12.07.2018 № 2505-VIII // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19

3. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України від 7 лип. 2017 р. № 575. – База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17/page.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/ show/4651-17

АСПЕКТИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ ЗДІЙСНЮВАНОЇ В МЕРЕЖІ «ІНТЕРНЕТ»

Андрусенко Олександр Анатолійович
викладач кафедри професійних та спеціальних дисциплін Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ
Кіріченко Аліна Віталіївна
курсант Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

Досить часто людство стикається з глобальними кризами у сфері охорони здоров'я, а саме епідемії, пандемії, поширення ВІЛ-інфекції, туберкульоз, онкологічні захворювання, та багато інших. Сюди варто віднести також наркоманію, обсяги якої зростають через широку доступність наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та діяльність злочинних організацій та угрупувань пов'язану з незаконною реалізацією заборонених в обігу речовин та засобів.

Завдяки Інтернету який безперешкодно зменшує відстані та віднімає перешкоди між людьми, наркоторговці активно використовують павутини соціальних мереж й Інтернет в цілому для розповсюдження і розростання свого наркобізнесу. Найчастіше для спілкування використовуються месенджери «Viber», «WhatsApp», «Telegram», «WeChat», «Discord», соціальні мережі «Instagram», «Facebook», «Twitter». Використання різних електронних платіжних систем як українських «ГлобалМані», «EasyPay», «LiqPay», «iPay.ua», «Простір» так і міжнародних «PayPal», «Skrill», «Neteller», «Payoneer», «Perfect Money», «ChronoPay», «WebMoney», «Яндекс.Деньги», «Qiwi, RBK Money», «PayCash» та розрахунок за допомогою криптовалюти робить виявлення, попередження та розкриття таких злочинів надзвичайно складним. Процес вербування, продажу,

розрахунку забезпечує високу анонімність між покупцем та торговцем за допомогою використання браузера «TOR» та «VPN-тунелю».

У разі використання Інтернету в протиправній діяльності здебільшого затримати злочинців можливо лише за допомогою оперативних заходів. Так, під час використання TOR-мереж визначити місцезнаходження кінцевого комп'ютера доволі складно, тому з метою профілактики можна розміщувати сайти-ловушки для встановлення осіб, які цікавляться придбанням наркотиків, а також робити контрольні закупівлі. Користувачі наркотиків і дилери тримаються разом, отож оперативна інформація стосовно групи користувачів допомагає в затриманні тих, хто їх розповсюджує. У більшості випадків торговці й самі є наркозалежними. Для досягнення ефективності оперативної роботи в мережі Інтернет правоохоронні органи мають широко взаємодіяти з різними установами, наприклад з інтернет-провайдерами – для обміну конфіденційною інформацією або з фармацевтичними організаціями. Таке співробітництво має бути процесуально закріплене, що сприяло б проведенню ефективної профілактичної роботи правоохоронними органами [1, с. 119].

У зв'язку з тим, що збут здійснюється за допомогою «закладок», а оплата товару через електронні платіжні системи оперативні підрозділи повинні детально та тривало документувати факти розповсюдження наркотиків з використанням інноваційних технологій та легалізовувати результати оперативно-розшукової діяльності під час досудового розслідування відповідно до законодавства.

Для виявлення нових схем розповсюдження, придбання та розрахунку треба залучати велику кількість технічних засобів, та організовувати тісну взаємодію з оперативно-технічними підрозділами. Важливе значення має взаємодія та обмін досвідом роботи між співробітниками кіберполіції та підрозділів протидії наркозлочинності для розробки заходів міжрегіонального, регіонального, глобального рівня, що дозволить забезпечити ефективність боротьби з незаконним обігом наркотиків в мережі Інтернет.

Своєчасне виявлення, попередження, припинення і розкриття наркозлочинів, що здійснюються з використанням інноваційних технологій є одним із важливих напрямків діяльності правоохоронних органів, тому для отримання оперативно-значимої інформації необхідно постійно здійснювати певні пошукові заходи. До таких заходів слід віднести: моніторинг Інтернет-простору; нецільовий пошук у формі встановлення об'єктів, де обговорюються процеси виготовлення наркотичних речовин; заходи пов'язані з перевіркою чи підтвердженням оперативної інформації із відстеженням інформації на сайтах; пошук направлений на конкретну особу чи злочинної групи, що займаються незаконною діяльністю пов'язаною з розповсюдженням наркотиків. Якщо, після проведення таких заходів виявлено Інтернет-ресурси за допомогою яких

відбувається пропаганда, поширення та оплата заборонених речовин, треба обмежувати доступ до них.

Практичний досвід свідчить, що в умовах сьогодення найпоширенішим видом матеріалів ОРД вербального походження, які використовуються в інтересах кримінального судочинства, є повідомлення особи, яка перебуває в конфіденційних відносинах з підрозділами, що здійснюють ОРД. Вважається, що у більшості випадків інформація щодо обставин вчинення злочину, якою володіють оперативні джерела, може кардинально вплинути як на процес досудового слідства, так і судового розгляду справи. Зважаючи на це, особливої актуальності набуває питання розробки та нормативного закріплення способів і форм введення такої інформації до кримінального процесу [2, с. 231]. Перспективним є підбір і розстановка агентів в кримінальному середовищі Інтернет-мереж.

Особливу увагу необхідно приділяти попередженню контрабанди з Китаю у зв'язку з розширенням діяльності великих китайських інтернет-магазинів, таких як «Alibaba.com», «AliExpress.com», «Taobao.com» та ін., адже у зв’язку зі збільшенням кількості міжнародних поштових та експресс-кур'єрських відправлень зростає перспектива того, що наркотики пройдуть митний контроль непоміченими серед маси інших відправлень. При перевірці отриманої інформації оперативним працівником, щодо особи до якої прямує поштове відправлення зі вмістом наркотичних засобів або психотропних речовин виникає складність через те, що бази міжнародних поштових відправлень формуються за номерами посилок, що не дозволяє отримати данні отримувача. Тому, у таких випадках тісне співробітництво з поштою є необхідним.

Для правоохоронних органів є нагальною проблемою розробка нових оперативних методів для розслідування нелегальної наркотичної діяльності у кіберпросторі без порушення прав і свобод громадян, наприклад права на недоторканність приватного життя, і дотримання вимог чинного процесуального кодексу. Також під час розробки оперативних заходів необхідно враховувати і технічні аспекти. Новітні технології дозволяють зловмисникам уникнути відстеження їх місця знаходження. Найбільш поширений спосіб уникнути інтернет спостереження – використовувати комп’ютери із загальним доступом в інтернет-кафе, бібліотеках тощо. Сьогодні найбільш поширеним способом уникнути встановлення місця знаходження є використання анонімайзерів і TOR-мережі. У випадку використання «web proxy» через доступ провайдера до серверів, на яких знаходяться web-ресурси, «сліди запитів» залишаються на ISP-сервері і дозволяють відстежити місцезнаходження комп’ютера користувача [1, с. 118-119].

Отже, використання наркозлочинцями мережі Інтернет, робить виявлення такого роду злочинів складним, тому це стає все більш привабливим для учасників злочинних груп, які здійснюють збут наркотичних речовин.

Оперативно-розшукові заходи які вживаються повинні бути законними, ефективними та мати комплексний характер, адже якщо не протидіяти цьому, Інтернет стане могутнім засобом збуту наркотиків.

Література

1. Телійчук В. Г. Оперативно-розшукова протидія наркозлочинності в мережі Інтернет як стратегія протидії наркозлочинності в Україні. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2018. № 1. С. 115–122. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvdv_s_2018_1_22C.119. (дата звернення: 27.03.2021).

2. Погорецький М. А. Проблемні аспекти використання інформації, отриманої від конфідентів, в інтересах кримінального судочинства. Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення: Матеріали постійно діючого науково-практичного семінару, 19 жовтня 2012 р., м. Харків. Вип. № 4. Х.: ТОВ «Оберіг», 2012. С. 230–234. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/7392/3/DRAPHV_2012_4_230-234.pdf. (дата звернення: 27.03.2021).

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ОСІБ, ЯКІ ЗАЛУЧАЮТЬСЯ ДО КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Івасишин Тарас Михайлович
кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики Національної академії СБ України

Азаров Олександр Олександрович
курсант Національної академії СБ України

Практичне застосування у правозастосовній діяльності та використання конфіденційного співробітництва (ст. 275 Кримінального процесуального кодексу України, далі – КПК) викликали певні труднощі, що актуалізує необхідність його наукової розробки. Так, під час виконання завдань протидії злочинності учасники проведення негласних слідчих (розшукових) дій зазвичай наражаються на небезпеку, пов’язану із загрозою їх життю і здоров’ю. Нормативно-правове регулювання та організаційне забезпечення здійснення заходів безпеки щодо цих осіб потребує суттєвого удосконалення.

Відповідно до ч. 6 ст. 246 КПК проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи органів внутрішніх справ,

органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України, органів Державної митної служби України. За рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть залучатися також інші особи. Користуючись цим положенням слідчі, прокурори залучають до проведення негласних слідчих (розшукових) дій «інших осіб». Так згідно зі ст. 275 КПК під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, передбачених цим Кодексом. Особи, що підтримують конфіденційні відносини з правоохоронними органами, можуть надавати допомогу і сприяння, забезпечувати умови проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій, а також брати особисту участь в їх здійсненні. Така законодавча регламентація суб'єкта, що встановлює й використовує відносини конфіденційного співробітництва на стадії досудового розслідування, викликала дискусії серед науковців і практиків, які обґрунтовано зазначали, що слідчий органу досудового розслідування негласного апарату не має.

Так, відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» правом мати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників (п. 13), а також використовувати конфіденційне співробітництво (п. 14) наділено підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність (ст. 8).

У КПК України (ст. 275) визначено дві форми використання конфіденційного співробітництва: 1) використання інформації, отриманої внаслідок конфіденційного співробітництва під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій; 2) залучення осіб, із якими встановлено конфіденційне співробітництво до проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Таким чином передбачено дві групи форм використання слідчим конфіденційного співробітництва з іншими особами: інформаційна та організаційна.

Але нормами КПК України не врегульовано форми впровадження у кримінальний процес інформації, яка є результатом конфіденційної співпраці з іншими особами та відсутні засоби забезпечення безпеки конфідентів.

Є чимало проблем у сфері гарантування особистої безпеки суб'єктів, залучених до виконання проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Захист прав і свобод людини і громадянина в процесі агентурної роботи у сфері здійснення негласних слідчих (розшукових) дій необхідно розглядати з двох сторін. З одного боку, і законодавцю, і практикам необхідно піклуватися про охорону прав та свобод особистості, щодо якої проводять такі заходи, в тому числі, за участі конфідентів. З іншого – в охороні, з правових і з інших позицій, потребують і самі особи, які беруть участь у конфіденційному співробітництві з органами, які здійснюють негласні слідчі (розшукові) дії.

Так, у положеннях ст. 256 КПК України визначається, що особи, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії або були залучені до їх проведення, можуть бути допитані як свідки. Допит цих осіб може відбуватися зі збереженням у таємниці відомостей про цих осіб та із застосуванням стосовно них відповідних заходів безпеки, передбачених законом. Але, в разі залучення особи, яка брала участь у проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, як свідка до давання показань за правилами передбаченої статті, у цьому випадку грубо порушуються правила організації конфіденційного співробітництва. У цьому разі йдеться про те, що за умови безпосереднього надання показань цією особою, враховуючи сучасні наукові можливості, важко уникнути візуального розпізнавання.

Реалізація проблематики гарантування безпеки суб'єктів, осіб залучених до виконання проведення негласних слідчих (розшукових) дій, потребує вдосконалення. Держава має враховувати особисту безпеку суб'єктів їх забезпечення, а саме осіб, впроваджених у злочинне середовище, бо їх життю та здоров'ю загрожує особлива небезпека. Необхідність забезпечення безпеки осіб, які на конфіденційній основі залучалися до проведення негласних слідчих (розшукових) дій, постала перед вітчизняними правоохоронними органами протягом останніх років, коли багато учасників процесу почали ухилятися від участі у слідчих діях під час проведення досудового слідства та в судах для надання свідчень. Такі відмови були пов'язані із побоюванням розкриття факту співпраці з правоохоронними органами та виникненням у зв'язку з цим реальної загрози для життя та здоров'я як свого, так і близьких родичів.

Із метою вдосконалення нормативно-правового регулювання використання конфіденційного співробітництва під час досудового розслідування доцільно внести зміни до КПК України, а саме:

Внести до ст. 224 КПК ч. 10, що регламентує допит, в такій редакції: «У разі, коли допитується інша особа, яка сприяє на конфіденційній основі органам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування, то допит може проводитися з дотриманням спеціальних правил забезпечення конфіденційності особистісних даних, передбачених чинним законодавством та чинним кримінально-процесуальним кодексом щодо забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, про що слідчий виносить відповідну постанову».

Внести до ст. 275 КПК «Використання конфіденційного співробітництва» такі доповнення:

«За наявності загрози життю, житлу, здоров'ю та майну осіб, які конфіденційно співробітничають зі слідчим, або їх близьких осіб, слідчим, прокурором та судом до них можуть бути застосовані правові, організаційно-технічні та інші, спрямовані на захист від протиправних посягань, заходи, передбачені Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві».

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с.
2. Мороз С.Н. Напрямки удосконалення законодавчого регулювання організації використання слідчим конфіденційного співробітництва з іншими особами // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2017. – № 1. – С. 339–348.
3. Білічак О.А. Правове регулювання негласних слідчих (розшукових) дій // Право і суспільство. – 2015. – № 5–2. – С. 181–186.
4. Данченко Л. І. Конфіденційне співробітництво в умовах нового Кримінального процесуального кодексу України / Л. І. Данченко // Наук. вісник ЛьвДУВС 2014. – Ч. І. – Спецвип. № 1. – С. 95–105.
5. Максимов В. І. Використання конфіденційного співробітника у кримінальному провадженні / В. І. Максимов // Європейські перспективи. – 2014. – № 2. – С. 30–34.

КОМП'ЮТЕРНА РОЗВІДКА, ЯК ЗАСІБ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Ковальов Василь Володимирович
заступник директора Донецького науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, кандидат юридичних наук

Сьогодні в суспільстві відбуваються інтенсивні процеси інформатизації та інтелектуалізації, прискореними темпами формується інформаційне суспільство, особливістю якого є комп'ютеризація всіх галузей людського функціонування [1]. Якщо на початку XXI століття мало хто користувався мобільним зв'язком, а Інтернет тільки набирав силу, то сьогодні ми стоїмо на порозі інтерактивного телебачення, зростання швидкості обробки інформації, створення різноманітних баз даних, проникнення в усі сфери діяльності мережевих та хмарних систем, смартфонів, планшетів, інтелектуальних роботів [2].

Суттєві зміни відбуваються і в діяльності правоохоронних органів. Зокрема на основі інформаційних технологій упроваджуються потужні інформаційно-пошукові системи, удосконалюється система управління та інформаційно-аналітичного забезпечення Національної поліції, розробляються нові методи збирання й аналізу інформації, розширюються можливості спеціальних технічних засобів тощо. Водночас сучасними інформаційними технологіями оснащується й кримінальне середовище [2].

Дослідженням проблемних питань інформатизації суспільства, формування сучасного кіберпростору, появи нових способів злочинної діяльності у сфері телекомунікаційних ресурсів, пошуку оперативної інформації та комп'ютерної розвідки розглядалися в наукових працях Андрущенко І.Г., Ахтирської Н.М., Бурячок В.Л., Бурова О. Ю., Бусол, В.Я., Горбачевського О.Ю., Долженкова О.Ф., Захарова В.П., Кравцова М. О., Камишин В. В., Манжай О.В, Нагіленка, І.Ю., Нежданова, Д.Й., Парфило О. А., Романюк Б. В., Росинська О. Р., Тропіна Т. Л., Цимбалюк В. С. та інших учених. Утім, стрімкий розвиток сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій зумовлює необхідність подальших досліджень даної проблеми.

Термін «інформація» є фундаментальним науковим поняттям і походить від латинського слова «information», що означає «відомості, роз'яснення, виклад» [3]. У свою чергу, відповідно до чинного законодавства, інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [4]. За тлумачним словником української мови «інформація» − це відомості про які-небудь події, чиюсь діяльність тощо [3].

Термін «комп'ютерна інформація» неоднозначно трактується в законодавчих актах. Зокрема у диспозиціях ст.ст. 361–363 КК України йдеться про інформацію, яка зберігається, обробляється або розповсюджується за допомогою автоматизованих систем, комп'ютерних мереж або мереж зв'язку [5].

У ст. 2 Закону України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» зазначається, що об'єктами захисту є інформація, яка обробляється, і програмне забезпечення, яке призначене для обробки цієї інформації [6]. Усе більше особистої, корпоративної та державної інформації зберігається за хмарними технологіями та на віддалених хостингах, обчислювальні операції переносяться з персональних систем в обчислювальні кластери, на віртуальні сервери, в хмарні технології. Науково-технічний прогрес, крім позитивних досягнень, має шкідливі наслідки. Різноманіття телекомунікаційних ресурсів є благодатним полем для появи нових витончених способів злочинної діяльності [7].

Комп'ютерні мережі, насамперед інтернет, усе більш активно використовуються зловмисниками для створення нелегальних ринків збуту зброї, наркотиків, людських органів, порнографічної продукції, вибухових пристроїв, пропозицій щодо надання кілерських «послуг», а також є способом розповсюдження інформації щодо виготовлення саморобних вибухових пристроїв, пропаганди національної ворожнечі й закликів до розв'язання війни [8]. Враховуючи активний перехід значної частини злочинності з реального світу у кіберпростір, який став місцем і засобом вчинення кримінальних правопорушень, з'являється необхідність проведення заходів у пошуку та отриманні інформації з комп'ютерних систем та мереж, яка становить оперативний інтерес [9].

Встановлення факту і обставин злочину здійснюється, як правило, шляхом отримання оперативної інформації, що передбачено Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність». Для характеристики подібної діяльності використовуються терміни «комп'ютерна розвідка», «віртуальна розвідка», «аналітична розвідка», «аналітична розвідка засобами Інтернет», «комп'ютерний моніторинг», «кіберрозвідка» тощо [10].

Слід зауважити, що в теорії оперативно-розшукової діяльності на даний час відсутнє усталене визначення кіберрозвідки. Відповідно до статті 1 Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», кіберозвідка – це діяльність, що здійснюється розвідувальними органами у кіберпросторі або з його використанням. В свою чергу, кіберпростір визначається як середовище (віртуальний простір), яке надає можливості для здійснення комунікацій та/або реалізації суспільних відносин, утворене в результаті функціонування сумісних (з'єднаних) комунікаційних систем та забезпечення електронних комунікацій з використанням мережі Інтернет та/або інших глобальних мереж передачі даних [11]. Разом з тим, досить часто використовуються такі поняття:

Комп'ютерна розвідка (Інтернет розвідка) – оперативно-розшуковий захід, який полягає у цілеспрямованому пошуку та отриманні інформації з комп'ютерних систем та мереж, доступ до яких не обмежується їх власником, володільцем чи розпорядником або не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту, що здійснюється працівниками оперативних та оперативно-технічних підрозділів з метою виявлення відомостей криміногенного та кримінального характеру [9].

Віртуальна розвідка – комплекс заходів щодо здобуття, обробки й аналізу розвідувальної інформації в кібернетичному (телекомунікаційному, віртуальному) просторі за допомогою різних видів програмно-математичного впливу [9]. Аналітична розвідка засобами Інтернет – комплекс інформаційних технологій для систематичного знаходження інформації у відкритих джерелах.

Для здійснення комп'ютерної розвідки останнім часом застосовують спеціалізовані розвідувальні комп'ютерні програми. своїм специфічним функціям розвідувальні програми порівняно іншими програмами пошуково-аналітичного призначення, дозволяють розширити зону пошуку, зменшити терміни пошуку, виявити латентні зв'язки, підвищити цінність отримуваної інформації [1].

Сутність комп'ютерної розвідки полягає в добуванні:

– комп'ютерної інформації, яка обробляється, зберігається та передається в інформаційних системах;

– даних і відомостей про характеристики (параметри) програмних, апаратних і програмно-апаратних комплексів, що застосовані в інформаційних системах;

– даних і відомостей про методи, способи і механізми захисту інформації, які застосовані в інформаційних системах;

– персональної інформації про користувачів інформаційних систем [1].

При проведенні кіберрозвідки під час оперативно-розшукової діяльності та в ході розслідування злочинів використовуються наступні засоби та методи: аналіз відкритих джерел інформації, соціальна інженерія, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та з електронних інформаційних систем, отримання та аналіз інформації, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання тощо [9].

Отже, можемо зазначити, що комп'ютерна розвідка (кіберрозвідка) є перспективним напрямом сучасної оперативно-розшукової діяльності і потребує подальшого вивчення та дослідження.

Література:

1. Бараненко Р.В., Використання комп'ютерної розвідки підрозділами Національної поліції України. *V Міжнародна науково-практична конференція «Modern scientific and technical methods of management information flow and their influence on the development of society»,* 24-25 лютого 2020 р. Франкфурт на Майні, Німеччина, 2020. С. 85-86.

2. Мовчан А.В., Модель підготовки фахівців у галузі інформаційних технологій для органів національної поліції України. *Інформаційні технології і засоби навчання*, Том 66, №4, 2018. С. 149-161.

3. Албул С.В., Функціональне призначення Департаменту інформаційної підтримки та координації поліції «102» щодо забезпечення оперативно-розшукової діяльності. *Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики: матеріали Всеукр. наук.- практ. конф.* (Дніпро, 8 листоп. 2019 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. С. 25-27,

4. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. Дата оновлення 16.07.2020. *Відомості Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text (дата звернення 05.04.2021).

5. Мовчан А. В., Комп'ютерна розвідка – новий захід оперативного (ініціативного) пошуку. *Інформаційно-аналітична робота в оперативно-розшуковій діяльності Національної поліції: навч. Посібник*. Львів: ЛьвДУВС, 2017. С. 90-98.

6. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР. Дата оновлення 04.07.2020. *Відомості Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-вр#Text (дата звернення 07.04.2021).

7. Вадим Коршенко. Судова телекомунікаційна експертиза як джерело доказів під час розслідування кіберзлочинів. *National Law Journal,* 2017. С. 192 –

194. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/5aUExaNedUw0w3RvChG7g3kV17pvRho.pdf (дата звернення 07.04.2021).

8. Бочковий О.В., Ігнорування інформаційно-технічного прогресу органами досудового розслідування в Україні: хронічна риса чи тимчасове явище? *Проблеми боротьби зі злочинністю та правоохоронна діяльність органів внутрішніх справ,* Луганськ, 2016. С. 223-231.

9. Козицька О.Г., Кіберрозвідка як новітній напрям оперативно-розшукової діяльності. *Науковий процес та наукові підходи: методика та реалізація досліджень.* Одеса, 2020. С. 107-108.

10. Ємельянов С. Л. Комп'ютерна розвідка як особливий різновид технічної розвідки. *Сучасна спеціальна техніка.* Науково-практичний журнал. 2013. С. 81-85.

11. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. Дата оновлення 24.10.2020. *Відомості Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text (дата звернення 08.04.2021).

ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Ковальова Ольга Вікторівна
завідувачка кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 1 Донецького юридичного інституту МВС України, кандидатка юридичних наук

Характеризуючи сучасний стан розвитку суспільства, варто звернути увагу на підвищення ролі інформаційних технологій у життєдіяльності індивідуума, суспільства і держави. Інформаційні системи використовуються в науці, політиці, економіці, соціальній структурі, зростає велика швидкість обробки інформації, створення різноманітних баз даних, мережевих та хмарних систем, що призводить до формування глобального інформаційного простору.

На сьогодні робота будь-якого з підрозділів Національної поліції України не є можливою без інформаційної підтримки та інформаційного забезпечення, виявлення та обробки, накопичення та систематизації, інформації в базах даних тощо [1]. Ефективність роботи правоохоронних органів, боротьба зі злочинністю яких є основною функцією, залежить не лише від професіоналізму та освіченості працівників відповідного органу, а й від технічного та інформаційного оснащення [2].

Варто зазначити, що інформаційне забезпечення органів поліції – це комплекс методів, заходів, засобів різного характеру, які забезпечують створення та функціонування інформаційних технологій, а також їх ефективне використання для вирішення покладених на поліцію завдань [1]. Зокрема, інформаційні технології – це сукупність методів, інформаційних процесів із використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації,доступ до джерел інформації незалежно від місця розташування [3].

Органи поліції у своїй роботі використовують інформацію, пов'язану не лише з відомостями про стан публічного порядку і рівня злочинності на певній території, але також і про самі органи та підрозділи, їх сили і засоби. Співробітники чергових частин, слідчі, працівники оперативних підрозділів карного розшуку, експерти-криміналісти, дільничні інспектори поліції та інших підрозділів органів поліції у процесі своєї роботи накопичують величезні бази даних оперативно-довідкового і оперативно-розшукового призначення.

У цих базах зазвичай міститься інформація, яка стосується обліково-реєстраційних даних громадян, правопорушень і кримінальних подій, правопорушників і злочинців, викрадених і вилучених речей, а також предметів антикваріату, власників автомото-транспортних засобів, власників вогнепальної зброї, громадян, що знаходяться в розшуку та безвісті зниклих громадян, а також інша інформація, що підлягає зберіганню [4].

Питання здійснення збору, обробки та використання інформації – надзвичайно актуальне і є елементом кожного кроку реформ у підрозділах Національної поліції.

В п.3 ч.1 ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» одним з завдань Національної поліції є протидія злочинності, що передбачає виконання комплексу дій з виявлення, попередження та розкриття злочинів [5]. Задля ефективної роботи, в діяльності правоохоронних органів одним з найважливіших факторів з виявлення, розслідування, розкриття та профілактики злочинів, особливо важливим є достовірність, своєчасність та повнота інформації, що може мати значення в кримінальному провадженні.

Інформація, в час інформаційного суспільства є найціннішим ресурсом. Це є наочним підтвердженням загальновідомої тези: «Хто володіє інформацією, той володіє світом». Зазначимо, що взагалі термін «інформація» визначається, як відомості, які прийняті, зрозумілі і оцінені її користувачем [6]. Закон України «Про інформацію» дає таке визначення інформації – це відомості та дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [7]. Через що, у вузькому значенні, ми можемо говорити про оперативно-розшукову інформацію, яка містить знання про явища, які свідчать про злочинну діяльність конкретних осіб і розкривають не тільки механізм злочинів, а й механізм виникнення інформації про них [8].

Однак, лише наявність певних даних, сама по собі, не надає переваг в діяльності. Правильність та своєчасність застосування відомостей виступатимуть оціночним, для кожної конкретної ситуації та співробітника, критеріями результативності діяльності правоохоронців, у тому числі, з позиції фактору раптовості.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» завданнями оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправну діяльність окремих осіб та груп, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах суспільства і держави [9].

Сутність інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності можна визначити як доцільну діяльність людини, спрямовану на вихідні фактичні дані з тим, щоб, використовуючи відповідні технічні засоби, перетворити їх форму, придатну для вирішення управлінських або конкретних завдань виявлення, попередження, припинення і розкриття злочинів, розшуку зниклих злочинців, безвісти зниклих громадян [3].

На важливість і необхідність сучасних інформаційних технологій вказує також положення Кримінально процесуального кодексу України, у якому зазначається неможливість оперативності і ефективності процесу без бази даних, яка створена за допомогою інформаційного простору [6].

Основними тенденціями розвитку інформаційних технологій у правоохоронній сфері є:

1) удосконалення форм та методів управління системами інформаційного забезпечення;

2) централізація та інтеграція комп’ютерних банків даних;

3) впровадження новітніх комп’ютерних інформаційних технологій для ведення кримінологічних та криміналістичних обліків;

4) розбудова та широке використання ефективних та потужних комп’ютерних мереж;

5) застосування спеціалізованих засобів захисту інформації;

6) налагодження ефективного взаємообміну кримінологічною інформацією на міждержавному рівні. Все це забезпечує суттєве підвищення рівня боротьби зі злочинністю [6].

Отже, оперативно-розшукова діяльність здійснюється з метою отримання інформації, її накопичення, обробки, аналізу і висновків та вжиття відповідних заходів. Робота кожного оперативного підрозділу пов’язана, в першу чергу, з виявленням, попередженням, розкриттям і розслідуванням злочинів. Неможливо навіть уявити, що оперативні підрозділи можуть виконати своє завдання, не маючи ніяких відомостей про злочинця. Повне і всебічне висвітлення діяльності суб’єкта правопорушення являється запорукою успішного припинення його

протиправної поведінки. Наявність попередньої інформації про злочин і особу, яка його вчинила, являється основою його розкриття.

Література:

1. Шорохова Г.М. Використання інформаційних технологій в діяльності Національної поліції України. *VIII Міжнародна науково-практична конференція НАНР Економіко-правові виклики 2017 року (14 січня 2017 року).* Львів: НАНР-Національна академія наукового розвитку, 2017. Том 2, 296с. С.274-278.
2. Морозова В. Ю., Використання інформаційних технологій у роботі національної поліції. *Інформаційні технології в освіті та практиці : матеріали Всеукраїнської науковопрактичної конференції (Львів, 18 грудня 2020) упорядник: Т. В. Магеровська*. Львів : ЛьвДУВС, 2020. С. 81-82.
3. Крижна В.В., Застосування інформаційних технологій у правоохоронній діяльності. *Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності підрозділів кримінальної поліції : збірник наукових статей за матеріалами доповідей Всеукраїнської науково-практичного семінару 23 березня 2018 року*. Львів: ЛьвДУВС, 2018. С. 81-85.
4. Шорохова Г.М. Інформаційне забезпечення діяльності поліції України. *Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Львів, 19-20 квітня 2019 р. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 78-82.
5. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII Дата оновлення 12.12.2020. *Відомості Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення 04.04.2021).
6. Греченко С. Ю.,Отримання та використання оперативної інформації. *Юридичний часопис*. Національної Академії внутрішніх справ, № 1, 2015. С. 203-213
7. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII Дата оновлення 16.07.2020. *Відомості Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text (дата звернення 02.04.2021).
8. Плетенець В.М., Можливості використання оперативно-розшукової інформації в подоланні проявів протидії розслідуванню. *Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет конференції (м. Одеса, 30 жовтня 2020 р.).* Одеса: ОДУВС, 2020. С. 93-94.
9. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. Дата оновлення 24.10.2020. *Відомості Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text (дата звернення 02.04.2021).

ПРАВА ЛЮДИНИ: НОРМАТИВНИЙ АСПЕКТ

Коротков Євген Павлович
викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету №2
Донецький юридичний інститут МВС України, майор поліції

Анікєєнко Гліб Вадимович
курсант Донецького юридичного інституту МВС України, рядовий поліції

Навіть сьогодні у світі не існує жодної країни, яка б мала бездоганну репутацію щодо дотримання прав людини. Випадки порушень можуть відбуватися у одній країні частіше, ніж у іншій, або вони мають негативний вплив на більшу кількість населення, але навіть єдине незначне порушення – це проблема, якої не повинно бути, і яку необхідно вирішити. Індивідуум, чиї права порушуються в одній із встановлених демократій, навряд чи почуває себе комфортніше від того, що, взагалі-то, його країна має «кращу» репутацію щодо ситуації з правами людини, ніж інші країни світу.

Права людини – комплекс природних і непорушних свобод і юридичних можливостей, обумовлених фактом існування людини в суспільстві [1]. Питаннями прав, що закріплені в Загальній декларації прав людини, які порушуються у нашій країні, займалися: О. Матвейчук (Голова правління Центру Громадських Свобод), В. Касько(колишній заступник генерального прокурора), В. Лутковська (уповноважена Верховною Радою з прав людини), **М. Кулеба (Уповноважений президента з прав дитини).**

Метою даного дослідження є визначення того, як саме зберігаються та реалізуються права людини. Права людини як броня – вони захищають нас; вони як правила – говорять нам, як себе поводити; і вони як арбітри – ми можемо до них звертатися. Вони абстрактні як емоції і, як емоції, вони належать всім й існують, що б навколо не відбувалося [2]. Вони подібні до природи, тому що їх можна зневажити та до духу, тому що їх неможливо зруйнувати. Подібно до часу, вони однаково ставляться до всіх нас: багатих і бідних, старих і молодих, білих і чорних, високих і низьких. Вони пропонують нам повагу і вимагають від нас ставитися з повагою до інших. Вони подібні до доброти, правди і справедливості: ми можемо розходитися в думках стосовно їхнього визначення, але ми впізнаємо їх, коли бачимо, що їх порушують. Права людини і громадянина мають бути загальними і рівними для кожного. Права людини є загальними в тому відношенні, що вносять у суспільне життя єдиний вимір, який охоплює значну кількість, а в ідеалі – всіх людей як суб'єктів права [3].

Відомий німецький філософ Карл Ясперс відокремлював у цьому плані три можливих типи соціальності і, відповідно, три способи організації суспільства: 1) на засадах приватного інтересу ізольованого індивіда; 2) органічну цілісність

людей, об'єднаних на національних чи духовних засадах; 3) формально-правову організацію, де кожен розглядається лише в тому вимірі, в якому він рівний будь-якому іншому. Права людини повинні бути не тільки загальними, але й рівними для кожного, тобто без урахування належності до раси, статі, національності, релігії, політичних переконань тощо. При цьому правова рівність трактується в міжнародних документах про права людини у двох аспектах: як рівність від народження в гідності і в правах і як рівність перед законом та судом незалежно від різних умов.

В Україні права людини закріплені в Конституції України. Так, в Конституції України окремий розділ присвячено правам і свободам людини і громадянина, в якому вказано:

1) всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах;

2) права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними;

3) права і свободи людини і громадянина не є вичерпними;

4) Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані; прийняття нових законів або при внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод;

5) права будь-якої людини є універсальними (вони належать усім людям в будь-яких ситуаціях незалежно від соціального становища), вродженими(вони вже належать кожній людині лише за фактом народження) і невід'ємними (це означає неможливість позбавити індивіда цих прав чи неможливість його добровільної відмови від цих прав) [4].

Відповідно до ст. 3 Цивільно-процесуального кодексу України кожна особа має право звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів. Крім того за захистом своїх порушених прав людина може звернутися до Європейського суду з прав людини [5].

Отже, **права людини – це природні можливості індивіда, що забезпечують його життя, людську гідність і свободу діяльності у всіх сферах суспільного життя.** Дотримання прав людини є ключовою національною ідеєю усіх демократичних країн світу. Незалежно від обраної формули національної ідеї, в її центрі має знаходитися людина, її інтереси, дотримання прав і свобод.

Література:

1. Президент України Володимир Зеленський офіційне інтернет-представництво конституція україни – розділ II **(**права, свободи та обов'язки людини і громадянина). URL: https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii.

2. Компас: Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді. URL: https://www.coe.int/uk/web/compass/what-are-human-rights-

3. Офіс великих платників податків Державної фіскальної служби (Реалізація прав людини) URL: http://officevp.sfs.gov.ua/diialnist/ya-mayu-pravo!/

4. Бисага Ю.М., Палінчак М.М., Бєлов Д.М., Данканич М.М. Права людини.Ужгород, 2003. 66 с.

5. Права Людини і Парламенти: Посібник для Парламентарів та Працівників Апарату. Повноваження та засоби, якими можуть скористатися члени та працівники парламенту для захисту, просування та реалізації прав людини. URL: http://kompravlud.rada.gov.ua/uploads/documents/32361.doc.

ПОНЯТТЯ І ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОСІБ, ЯКІ ВИКОНУЮТЬ СПЕЦІАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ З РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ГРУПИ АБО ЗЛОЧИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Котова Вікторія Валеріївна
начальник відділу режимно-секретного забезпечення
Донецького юридичного інституту МВС України, майор поліції

Необхідність проведення теоретичних досліджень щодо визначення завдань щодо забезпечення безпеки осіб, які виконують спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації обумовлюється згідно з положеннями Стратегії сталого розвитку «Україна–2020», схваленої Указом Президента України № 5 від 12 січня 2015 року, Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, затвердженої Указом Президента України № 276/2015 від 20 травня 2015 року, Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016-2020 роки, затвердженої рішенням загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 року.

Деякі аспекти забезпечення безпеки осіб у кримінальному провадженні досліджували такі науковці: А.І. Анапольська, П.П. Андрушко, О.М. Бандурка, Б.І. Бараненко, О.Ф. Возний, Н.Г. Габлей, О.А. Гапон, О.О. Гриньків, О.Ф. Долженков, О.С. Доценко, В.М. Євдокимов, В.П. Захаров, В.С. Зеленецький, О.А. Калганова, Б.М. Качмар, О.І. Козаченко, М.В. Корнієнко, М.В. Куркін, О.В. Лазаренко, О.М. Лемешко, Д.Й. Никифорчук, П.С. Матишевський, К.І. Ольшевський, А.М. Орлеан, Т.І. Панасюк, О.О. Подобний, А.В. Пономаренко, Е.В. Рижков, А.М. Ришелюк, Н.М. Сенченко, П.В. Серебрянський, А.І. Суббот, М.М. Турецький, В.М. Федченко та інші. Водночас, вчені розглядали лише загальні питання забезпечення безпеки учасників кримінального процесу. Щодо дослідження гарантій безпеки осіб, які

виконують спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації науковці не приділяли достатньої уваги.

Враховуючи відсутність комплексних досліджень з вказаної тематики та її невгаслу актуальність, потрібно визнати доцільність опрацювання питань стосовно забезпечення безпеки осіб, які виконують спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

За тлумачним словником, «ефективний» – це той, який призводить до потрібних результатів, наслідків.

У словнику української мови термін «ефективність» (з лат. effertus – «результат») – це «наслідок чого-небудь», складовими якого є доцільність (відповідність діяльності поставленої мети), раціональність (розсудливість у використанні наявних сил і засобів) та продуктивність (досягнення бажаного результату), ефективний, тобто, який приводить до потрібних результатів, наслідків, дає найбільший ефект.

В юридичній літературі «ефективність» співвідноситься з таким терміном, як «правове регулювання». Правове регулювання являє собою цілеспрямований вплив права на суспільні відносини. Критерієм оцінки ефективності правового регулювання, як зазначає О.В. Зайчук, є співвідношення мети вказаного регулювання та реальних результатів правового регулювання. Тому, виходячи з цього можна стверджувати чи досягає воно своєї мети, а саме чи ефективно воно регулює суспільні відносини.

Функціонування механізмів забезпечення безпеки процес складний та суперечливий. Доцільно розглянути це питання щодо проблеми можливих критеріїв ефективності забезпечення безпеки особі, що виконує спеціальне завдання.

Поняття «критерій» в науковій літературі пов’язане передовсім з проблемою встановлення істинностізнання. Критерій істини - мірило, засіб, спосіб за допомогою якого вирішується питання про істинність знання та відрізняється істинне знання від омани та брехні. Прагнучи сумістити гераклітове розуміння істини як логосу (об’єктивної космічної закономірності) з протагоровим трактуванням людини як міри усіх речей, стоїки, наприклад, прагнули знайти таку пізнавальну здатність людини, котра, залишаючись суб’єктивною якістю індивіда, одночасно гарантувала б об’єктивність змісту знання. Під критерієм прийнято розуміти ознаку, на основі якої здійснюється оцінювання, визначення та класифікація будь-чого: мірило оцінки. У даному визначенні підкреслюється здатність критерію знаходити відповідну якісну визначеність предметів і явищ. На основі спеціально вибраних ознак, предмет відносять до певного класу, до того чи іншого ступеня його розвитку.

Критерії ефективності державного управління підстава для оцінки якісної, сутнісної характеристики управлінської діяльності окремого посадовця чи органу влади в цілому. Вони віддзеркалюють співвідношення міжотриманими

соціальними продуктами (задоволенням потреб) та витратами на їх досягнення. Саме такий методологічний підхід панує у літературі, що розглядає критерії відносин у системі «суспільство» - «людина». Дана обставина тісно пов'язана з формуванням свідомості, в основі якої лежить порівняння потреб людей з можливостями їх задоволення загалом.

Виходячи с цього під ефективністю забезпечення безпеки осіб, які виконують спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації, слід розуміти як створення за мінімальний термін часу та з урахуванням дотримання прав і свобод людини необхідних безпечних умов щодо належного виконання спеціального завдання для документування злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації;

Основними напрямами підвищення ефективності забезпечення безпеки осіб, які виконують спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації, є: поліпшення правил застосування заходів забезпечення безпеки осіб, які виконують спеціальне завдання; удосконалення змісту підстав та процесуального порядку забезпечення безпеки осіб, які виконують спеціальне завдання; скорочення часових меж застосування забезпечення безпеки осіб, які виконують спеціальне завдання; розширення видів заходів безпеки, що застосовуються до осіб, які виконують спеціальне завдання; покращення фінансування та матеріально-технічного забезпечення заходів безпеки осіб, які виконують спеціальне завдання.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛДІУВАННЯ

Крушеницький Андрій Васильович
т.в.о. завідувача кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету № 1 Донецького юридичного інституту МВС України,
капітан поліції

Прийняття Кримінального процесуального кодексу України 2012 р. (далі – КПК) знаменувалося кардинальним переглядом низки принципових положень кримінального провадження. На тлі зазначених змін, відбулось повне переформатування взаємодії між слідчими та оперативними підрозділами, що обумовлено зміною її нормативно-правової регламентації, набуттям слідчим нових повноважень і обмеженням оперативно-розшукових можливостей із початком досудового розслідування.

Питання взаємодії слідчих та оперативних підрозділів розглядали у своїх працях такі вчені як: С.М. Піскун, В.Ю. Шепітько, Л.Д. Удалова, О.М. Бандурка, В.П. Бахін, В.Д. Берназ, Р.С. Бєлкін, Г.П. Власова, А.Ф. Волобуєв, В.В. Голубєв, Ю.М. Грошевий, І.М. Гуткін, В.С. Зеленецький В.В., В.В. Іванов, Д.О. Компанієць, В.В. Топчій, А.Я. Дубинський, В.І. Фаринник, Н.С. Тюрин, А.М. Подопрелов, М.М. Михеєнко та інші.

Попри ґрунтовність здійснених наукових досліджень, проблемні питання взаємодії оперативних підрозділів зі слідчими під час досудового розслідування потребують конкретизації.

Так, головною метою взаємодії слідчого з оперативним підрозділом є вирішення завдань кримінального провадження, визначених у ст. 2 КПК України [1, www]. Ініціатором такої взаємодії є слідчий, коли виникає проблема в залученні можливостей оперативних підрозділів для вирішення завдань досудового розслідування [2, с. 115].

Сьогодні в науковій літературі не існує єдиного підходу до визначення форм взаємодії слідчого та оперативного підрозділу. Однак, враховуючи практичну діяльність, слід відзначити такі різновиди взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час досудового розслідування:

- виконання доручень слідчого, передбачених ст. ст. 40, 41 КПК України;
- проведення оперативно-розшукових заходів у кримінальному провадженні, у якому не встановлено особу, котра вчинила кримінальне правопорушення;
- передавання слідчому матеріалів про виявлені шляхом оперативно-розшукових заходів ознаки кримінального правопорушення;
- привід підозрюваного, свідка;
- здійснення заходів щодо встановлення особи підозрюваного (розшуку) після зупинення досудового розслідування [2, с. 115].

Розглянемо проблемні питання, які виникають в практичній діяльності під час такої форми взаємодії як виконання оперативним підрозділом доручень слідчого, передбачених ст. ст. 40, 41 КПК України.

Слід зазначити, що вкрай важливою ознакою зазначеного рішення є його письмова форма. Як зазначає Н.В. Глинська, найважливішим і невід'ємним компонентом кримінальної процесуальної форми є письмовий характер кримінального провадження. У зв'язку з чим, законодавець і передбачає у ст. ст. 40, 41 КПК України положення, відповідно до яких оперативні підрозділи зобов'язані здійснювати слідчі (розшукові) та негласні (розшукові) дії саме за письмовим дорученням слідчого, прокурора. В той же час співробітники оперативних підрозділів не мають права здійснювати процесуальні дії за власною ініціативою або звертатися з клопотанням до слідчого судді чи прокурора. При цьому С.М. Карпіка слушно зазначає, що норми, які формують у своїй сукупності галузевий кримінальний процесуальний інститут доручень слідчих, не містять

конкретних підстав для надавання доручення слідчим, не регламентують процесуального порядку його винесення, не встановлюють строків, обсягу й меж їх виконання, що не сприяє виконанню завдань кримінального судочинства в розумні строки [3, с. 126].

Щодо наявних проблемних питань, вкрай важливою є думка А.Ф. Волобуєва, який зазначає, що в розумінні ст. ст. 40, 41 КПК України співробітники оперативних підрозділів не мають права не тільки здійснювати процесуальні дії в кримінальному провадженні за власною ініціативою, але й звертатися з таким клопотанням до слідчого судді чи прокурора (ч.2 ст. 41 КПК). Окрім, проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій чинним КПК не передбачається можливості проведення будь-яких інших оперативно-розшукових заходів. В практичній діяльності це призводить до того, що оперативні підрозділи припиняють будь-яку активну діяльність в очікуванні відповідних постанов або доручень слідчого. Натомість слідчі, будучи завантаженими надзвичайно великою кількістю зареєстрованих кримінальних проваджень фактично не в змозі аналізувати кожне з них та визначати завдання оперативно-розшукового характеру [4, с. 274].

Доцільно звернути увагу на проблематику щодо об’єму слідчих (розшукових) дій, які можуть бути виконані під час виконання доручення впорядку ст. 40 КПК України. Цю проблематику доцільно розділити на дві позиції. Перша з них стосується слідчого, який інколи надає загальне доручення на проведення слідчих (розшукових) дій при розслідуванні нерозкритих кримінальних правопорушень, на допит осіб, котрим можуть бути відомі обставини вчиненого правопорушення, та вилучення предметів і речей, які можуть мати доказове значення для розкриття злочину. Друга позиція стосується оперативного працівника, який через значний обсяг кримінальних правопорушень не в змозі повною мірою приділити увагу розкриттю правопорушення та проведенню слідчих дій в межах окремого кримінального провадження і звітує слідчому про проведену роботу рапортом на ім’я начальника територіального відділу поліції, без надання протоколів допиту осіб, які підтверджували б проведену роботу [5, с. 219].

Наступним проблемним питанням є неврегульованість випадків та умов, за яких слідчий повинен/зобов’язаний надавати доручення оперативному підрозділу.

З цього приводу у науковій статті О. Яковлева освітлені наступні думки вітчизняних вчених. Так, О.М. Ларін зазначає, що доручення слідчим окремих слідчих дій оперативному підрозділу можливо, у випадку відсутності у слідчого можливості їх виконання, або у випадку необхідності одночасного виконання серії слідчих дій. А.М. Балашев називає в якості однієї із умов необхідності доручення слідчих дій оперативному підрозділу – відсутність можливості їх самостійного проведення. Слід відзначити, що діюче кримінальне процесуальне

законодавство України не передбачає можливості надання доручень оперативному підрозділу на проведення окремих слідчих або процесуальних дій у разі відсутності у слідчого, прокурора можливості виконати їх самостійно. На думку А.І. Маторіна такі випадки можуть бути обумовлені різноманітними слідчими ситуаціями, тактикою і методикою розслідування злочину [3, с. 128].

Враховуючи практику взаємодії слідчого з оперативними підрозділами доцільно також звернути увагу й на такі проблемні питання:

- відсутність законодавчо-визначених строків виконання доручень слідчого або прокурора;
- відсутність положень, які б регламентували відповідальність співробітників оперативних підрозділів за невиконання або неналежне виконання доручень слідчих;
- неврегульованість питань щодо можливості проведення оперативним підрозділом процесуальних дій, що є додатковою допомогою слідчому під розслідування кримінального провадження. Наприклад, здійснення співробітником оперативного підрозділу тимчасового доступу до речей та документів за дорученням слідчого, вручення повістки про виклик тощо.

З урахуванням вищезазначеного, для вирішення зазначених проблемних питань, існує нагальна потреба внесення змін та доповнень до кримінального процесуального законодавства щодо порядку та умов взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час виконання доручень відповідно до ст. ст. 40, 41 КПК України. Зазначеними змінами та доповненнями доцільно врегулювати наступні питання: 1) випадки та умови, за яких слідчий може надавати доручення оперативному підрозділу на проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій; 2) можливість проведення оперативним підрозділом оперативно-розшукових заходів в межах відкритого кримінального провадження як за дорученням слідчого так і за власною ініціативою; 3) строки, обсяг й межі виконання доручення слідчого; 4) відповідальність співробітників оперативних підрозділів за невиконання або неналежне виконання доручень слідчих; 5) можливість виконання оперативним підрозділом процесуальних дій за дорученням слідчого (із визначенням порядку та умов їх виконання).

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Офіційний сайт Верховної ради України* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 31.03.2021).

2. Щербина Л.І. Взаємодія органів досудового слідства з оперативними підрозділам. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція, 2015. № 14 том 2*. С. 116-116. URL: http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc14/part_2/33.pdf (дата звернення: 31.03.2021).

3. О.В. Соколов. Взаємодія органів досудового слідства з оперативними підрозділами. *Актуальні проблеми держави і права.* С. 124-134 (дата звернення: 31.03.2021).

4. А.Ф. Волобуєв. Проблеми взаємодії суб'єктів досудового розслідування злочинів. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2015. № 71 том 3*. С. 270-276. URL: https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/759/684 (дата звернення: 31.03.2021).

5. О. Яковлев. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами під час проведення слідчих (розшукових) дій. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2017. № 1. С. 217-224. URL: http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/1-2017/yakovlev.pdf (дата звернення: 31.03.2021).

ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ПІДРОЗДІЛАМИ ЕКСПЕРТНОЇ СЛУЖБИ МВС

Куслій Юрій Юрійович
заступник директора Вінницького науково-дослідного експертно криміналістичного центру МВС України

Важливим аспектом в розслідуванні та розкритті злочинів є плідна взаємодія органів досудового розслідування з спеціалізованими установами Експертної служби МВС. Саме завдяки відповідальному ставленню до оперативно-розшукової діяльності, професіоналізму інспекторів криміналістів, наполегливості та відданості справі працівників слідчих підрозділів, об'єктивності, неупередженості, незалежності та законності судових експертів, формується доказовий компонент верховенства права. Враховуючи складну ситуації на сході України, скрутне соціально-економічне становище, конфліктні ситуації в сімейних відносинах на фоні тривалого карантину в зв'язку із пандемією, активізацією діяльності у соціальних мережах «груп смерті», які свідомо наштовхують підлітків до самогубства, важливим залишається питання розшуку безвісти зниклих осіб та ідентифікації невпізнаних трупів. На даний час існує велика кількість досліджень, що проводяться з метою ідентифікації невпізнаних трупів та безвісти зниклих осіб, до них відносяться огляд місця катастрофи чи жилого приміщення, збір статистичної інформації про особу, антропометричні, одонтологічні, дактилоскопічні та молекулярно-генетичні дослідження. Необхідно пам'ятати, що успішного результату можливо досягти застосовуючи комплекс вищезазначених заходів. Проте зі стрімким розвитком

наукових технологій криміналістичний ДНК-аналіз займає одну з основних ідентифікаційних ланок.

У сьогоденні молекулярно-генетичне дослідження є одним із пріоритетних напрямків в структурі Експертної служби МВС, основним завданням якого є встановлення причетності певної особи до скоєного злочину, шляхом порівняння її зразка (зразок крові, зразок букального епітелію) із генетичними ознаками слідів біологічного походження, встановлених з об'єктів, які були вилучені під час проведення огляду місця події. До слідів біологічного походження (продуктів життєдіяльності людського організму), відносяться: кров, слина, сперма, волосся, епітеліальні клітини (лупа, поверхневі шари багатошарового плоского епітелію, клітини піхвового епітелію та слизової оболонки ротової порожнини), кісткова тканина (зуби, кісткові рештки) та інші тканини і органи людини.

Молекула ДНК є неповторною, універсальною та індивідуальною структурною одиницею генетичної інформації. Саме ця особливість покладена в основу молекулярно-генетичної ідентифікації.

За допомогою молекулярно-генетичного дослідження можливо [1]:

1) Встановити походження сліду від конкретної особи;

2) Визначити чи залишені сліди, на різних місцях скоєння злочинів, однією особою (шляхом перевірки за регіональним та центральним обліками генетичних ознак людини);

3) Ідентифікувати будь-кого з учасників події у випадках, коли сліди утворені шляхом змішування виділень декількох осіб;

4) Ідентифікувати особу у випадках вбивства і розчленування трупу, порівнюючи ДНК-профілі отримані з окремих частин трупу;

5) Встановити батьківство і материнство у випадках дітовбивства, крадіжки, підміни дітей;

6) Ідентифікувати рештки жертв катастроф, якщо близькі родичі (батьки, діти) живі.

В Експертній службі МВС функціонує Центральний облік генетичних ознак людини (далі - ЦОГОЛ) на базі ДНДЕКЦ МВС та регіональні обліки генетичних ознак людини, які ведуться територіальними підрозділами Експертної служби МВС [2]. Нижче будуть наведені алгоритми за допомогою яких проводиться ідентифікація невпізнаних трупів та безвісти зниклих осіб.

Алгоритм ідентифікації невпізнаних трупів за допомогою молекулярно-генетичного дослідження:

1. Призначення органами досудового розслідування судової молекулярно-генетичної експертизи та направлення на дослідження біологічного матеріалу, вилученого під час огляду місця події.

2. Встановлення ДНК-профілю з біологічного матеріалу (кісткові рештки, фрагменти тканин, зразки крові) невпізнаних трупів, під час проведення молекулярно-генетичної експертизи.

3. Поміщення ДНК-профілю до ЦОГОЛ, з метою подальшої перевірки.

4. У разі виявлення збігів за ЦОГОЛ, керівництво ДНДЕКЦ МВС письмово повідомляє про це ініціатора проведення судової біологічної експертизи.

Алгоритм ідентифікації безвісти зниклих осіб за допомогою молекулярно-генетичного дослідження:

1. Органами досудового розслідування, у відповідності до чинного законодавства, проводиться огляд місця проживання безвісти зниклої особи, під час якого вилучаються особисті речі, які могли бути у неї в користуванні. Проте проблематика полягає в тому, що не завжди є впевненість у тому, що саме розшукувана особа користувалася зазначеними речами. Це в свою чергу може призвести до поміщення у ЦОГОЛ категорії ДНК-профілів, пошук по яким не дасть очікуваного результату. Тому, альтернативою може бути відбір біологічних зразків (крові, букального епітелію) у близьких родичів зниклого безвісти по прямій лінії – від батьків до дітей. В подальшому слідчим виноситься постанова про призначення молекулярно-генетичної експертизи.

2. Під час проведення молекулярно-генетичної експертизи встановлюється ДНК-профіль з біологічного матеріалу, виявленого на особистих речах безвісти зниклої особи. А у разі направлення зразків крові чи букального епітелію близьких родичів по прямій лінії (батьки, діти) безвісти зниклої особи встановлюються їх ДНК-профіль. *Примітка:* у випадку, коли розшукувана особа чоловічої статі, а батьків та дітей немає, можливо провести відбір у родичів по прямій чоловічій лінії (брати, дядько, дід).

3. Наступним етапом є поміщення ДНК-профілів близьких родичів безвісти зниклої особи чи генетичних ознак встановлених з особистих речей безвісти зниклої особи до ЦОГОЛ, з метою подальшої перевірки.

4. У разі виявлення збігів за Центральним обліком генетичних ознак людини, керівництво ДНДЕКЦ МВС письмово повідомляє про це ініціатора проведення судової біологічної експертизи.

Чинники, які впливають на якість проведення молекулярно-генетичної експертизи орієнтованої на ідентифікацію невпізнаних трупів та безвісти зниклих осіб:

- найбільш придатним біологічним матеріалом для молекулярно-генетичного дослідження є великі трубчасті кістки (стегнова, плечова, великогомілкова, малогомілкова, ліктьова) та зуби;

- перед направленням кісткових решток на дослідження їх необхідно механічним шляхом очистити від залишків біологічних тканин, для запобігання процесів гниття при зберіганні та транспортуванні;

- використовувати виключно паперові пакування (конверти, коробки, пакети) для мінімізації гнилісних змін об’єкта наданого на дослідження;

- у разі відбору біологічних зразків у близьких родичів безвісти зниклої особи [3], до постанови про призначення молекулярно-генетичної експертизи необхідно

додавати запит слідчого про поміщення ДНК-профілю до Центрального обліку генетичних ознак людини та дозвіл особи, у якої здійснюється відбір зразків, на обробку персональних даних та поміщення ДНК-профілю до Центрального обліку генетичних ознак людини.

Підсумовуючи необхідно зазначити, що саме плідна взаємодія органів досудового розслідування з експертними установами МВС дозволить в повній мірі вплинути на позитивний результат ідентифікації невпізнаних трупів та безвісти зниклих осіб.

Література:

1. Методика проведення молекулярно-генетичних досліджень / [Аббасов Р. Г., Повх А. С., Романчук С. М.]. - К. : ДНДЕКЦ МВС України, 2018. - 75 с. : 9 іл.

2. Наказ МВС України від 10.09.2009 № 390 «Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС».

3. Наказ Експертної служби МВС від 05.12.2019 № 43-ЕС-Н «Про затвердження Інструкції про порядок відбирання зразків букального епітелію для проведення судових молекулярно-генетичних експертиз у цивільних справах та молекулярно-генетичних експертних досліджень»

ВИКОРИСТАННЯ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ ЗАСОБІВ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Лук'янчиков Борис Євгенович
доцент, КПІ ім. Ігоря Сікорського, кандидат юридичних наук, доцент

Микитенко Ольга Борисівна
здобувач вищої освіти Університету економіки, права та інформаційних технологій «КРОК»

Рівень злочинності, незважаючи на щорічні показники про поступове зменшення зареєстрованих кримінальних правопорушень (2016р. – 592604; 2017р. – 523911; 2018р. – 487133; 2019р. – 444130, та 2020р. – 360622) залишається достатньо високим [1].

Зрозуміло, що таке положення не може задовольнити, а ні керівництво країни, а ні добропорядних громадян. Отже, підвищення рівня роботи правоохоронних органів являється нагальною потребою і залежить, в першу чергу, від професіоналізму поліцейських, та озброєння їх новітніми технічними засобами і відповідно методичним рекомендаціями, щодо проведення слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів.

Одним із сучасних технічних засобів є безпілотне повітряне судно (апарат) (далі – БПС(А)). Взагалі у сучасній літературі зустрічаються різні назви літальних засобів: квадрокоптер, гексакоптер, дрон, БПЛА, БЛА, ДППС та інші, тобто - літальний апарат, який літає та сідає без фізичної присутності пілота на його борту [2]. Повітряний кодекс України у п. 23 ст. 1 наголошує - безпілотне повітряне судно - повітряне судно, призначене для виконання польоту без пілота на борту, керування польотом якого і контроль за яким здійснюються за допомогою спеціальної станції керування, що розташована поза повітряним судном [3].

Стрімкий розвиток БПС(А) обумовлюється низкою унікальних можливостей. По-перше, відсутність на борту екіпажу, що в свою чергу збільшує маневреність, тривалість і дальність польоту, а найголовніше виключає ризик втрати екіпажу. Звісно залишається ризик завдання шкоди пересічним громадянам. По-друге, порівняно невисока вартість самих БПС(А) і витрат на експлуатацію. По-третє, малі розміри БПС(А) та невеликий проміжок часу їх використання роблять їх малопомітними для спостерігачів і засобів протиповітряної оборони (імовірність знищення БПС(А) дорівнює 0,8%), що, у свою чергу, дозволяє їх використовувати як у військових цілях, так і мирному житі для вирішення потреб боротьби із злочинністю.

Для вирішення завдань які постають перед оперативними підрозділами Національної поліції України, можна використовувати різні типи БПЛА, все залежить від поставленого завдання.

Застосування БПС(А) надає унікальну можливість спостерігати та документувати перебіг подій на великій території як з гори, так і під будь яким кутом, з широким панорамним оглядом місцевості, і навіть непомітно з великої висоти, або навпаки із проникненням у важко доступні місця, які ретельно охороняються і т. і. Професійні БПС(А) легкі, компактні та маневрені, можуть розвивати швидкість понад 100 км/год, підніматися у повітря до 3600 метрів (Лелека, дозволяє записувати у 4К - зображення та передавати його в HD – якості). Дальність польоту БПС(А) може сягати 100 кілометрів, можуть бути обладнані тепловізорами для швидкого пошуку людей, тварин та джерел теплової енергії (двигун внутрішнього згорання, зброя після пострілу і т. і.) у темряві в лісі, парку. Взагалі, керування БПС(А), не викликає труднощів і здійснюється звичайним радіосигналом. Передавати сигнал може як пульт дистанційного керування, так і смартфон або планшет. Головне – щоб пристрій його сприймав. Також, існують моделі, які можуть літати автономно завдяки вбудованим датчикам та GPS-модулю.

Використання БПС(А) з метою спостереження за місцевістю під час проведення широкомасштабних спецоперацій по боротьбі із організованою злочинністю (бурштиновою або наркомафією), а також для патрулювання територій з метою запобігання незаконному видобуванню корисних копалин

(незаконний видобуток бурштину на Рівненщині, кам'яного вугілля, незаконна порубка лісу, посіви маку, конопель, підпільні лабораторії і т. і.) та терористичних організацій, виявлення місць накопичення товарно-матеріальних цінностей, призначених для контрабандного переміщення через державний кордон і розшуку людей — популярна світова практика. Вона розповсюдилась останнім часом разом із розвитком подібних апаратів [4]. БПС(А) надають реальну можливість швидко та непомітно облетіти величезний масив, а за потреби наблизитись і навіть зависнути у потрібному місці і транслювати на велику відстань оператору у реальному часі перебіг подій, за якими ведеться спостереження, та документувати їх на електронний носій.

Впровадження БПС(А) в оперативну роботу розширює можливості оперативних співробітників при проведенні оперативно-профілактичних заходів, спостереженні за об'єктами, які представляють оперативний інтерес, отриманні інформації розвідувального характеру відносно окремих територій та об'єктів, під час проведення спеціальних операції, при підготовці або вчиненні особою або особами (організованою злочинною групою) кримінального правопорушення, реалізації матеріалів оперативно-розшукової справи, проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, здійсненні контролю за особою або особами, які становлять оперативний інтерес, контролю за переміщенням транспортних засобів, проведенні заходів пошукового характеру, переслідуванні осіб та їх нейтралізації, знешкодженні вибухових речовин та інше [5].

Питання правового та організаційного характеру застосування БПС(А) у суспільстві неодноразово піднімалися науковцями та практиками, але і досі до кінця не вирішені і не тільки в нашій країні. З цією метою на міжнародній авіаційній конференції, яка відбулася в березні 2015 року у Ризі були розроблені принципи нормативно-правової бази використання БПЛА в Європі:

По-перше, всі БПС(А) – це нові типи повітряних суден і кожен з них несе певний вид загрози оточуючому середовищу, а тому їх застосування повинно регулюватися відповідно ризику стосовно до кожної операції.

По-друге, правила безпечних польотів БПС(А) необхідно розробити і запровадити на території всього Євросоюзу, а можливо і ширше.

По-трете, кожна країна та її промисловість повинні вживати заходи щодо виділення та вкладання коштів у розробку технології та стандартів, які необхідні для розвитку та інтеграції БПС(А) у авіаційній системі ЄС.

По-четверте, загальне визнання БПС(А) та широкого спектру послуг що надаються ними має ключове значення, а отже конфіденційність і захист персональних даних повинні бути організовані на належному рівні.

І на останок, оператор БПС(А), або його власник повинен нести персональну відповідальність за його використання, тобто потрібно передбачити можливість 100% ідентифікації (наприклад за допомогою ID-чіпу) [6]. Також, вважаємо, що для належного нагляду за дотриманням законності застосування БПС(А) у

недалекому майбутньому виникне необхідність створення спеціальних підрозділів НПУ.

Викладене дозволяє дійти висновку, що застосування сучасних техніко-криміналістичних засобів, а саме БПС(А), ДПЛА, мультикоптерів, гексакоптерів, квадрокоптерів або дронів із безперечним дотримання криміналістичних та процесуальних правил, сприятиме підвищенню ефективності боротьби з організованою злочинністю й супроводу з повітря широкого спектру гласних і негласних слідчих (розшукових) дій, та оперативно-розшукових заходів.

Література:

1. Генеральна прокуратура України. Статистична інформація. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html

2. Безпілотний літальний апарат URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B0%D182

3. Повітряний кодекс України від 19.05.2011 № 3393-VI URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3393-17

4. Українська поліція використовуватиме безпілотні літальні апарати для патрулювання території URL: http://bpla.org.ua/?p=38

5. Кобець М. В. Поняття та правові підстави застосування безпілотних летальних апаратів у правоохоронних органів. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності*: тези Всеукраїнської наук.-практ. конференції (03 березня 2017 р., м. Хмельницький). Хмельницький: Нац. акад. держ. прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького. 2017. С. 796–798.

6. Світовий досвід правового регулювання використання безпілотників. URL: https://www.openforest.org.ua/29113/

КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ В ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Мищишин Наталія Володимирівна
викладач спеціальної кафедри Навчально-наукового інституту перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для СБ України Національної академії СБ України, кандидат юридичних наук, майор.

Сучасний етап суспільного розвитку характеризується всеохоплюючою інформатизацією всіх без виключення суспільних процесів, формуванням, так

званого, інформаційного суспільства. Інформаційна економіка дедалі більше складає основу сучасного українського суспільства; використання інформаційних ресурсів, створення інформаційних товарів, послуг, у свою чергу, суттєво змінює суспільні відносини, організацію виробництва, обмін, розподіл, споживання та впливає на розробку стратегії розвитку нашої країни.

В умовах глобальних перетворень відбуваються й кардинальні зміни у підходах до забезпечення державної безпеки України, особливо з огляду на зовнішню агресію та повномасштабну інформаційну війну, яка систематично проводиться сусідньою країною-агресором. Стрімке розповсюдження інформації, інформаційні технології, що швидко розвиваються й іноді стають знаряддям злочинців, спричиняють зміни у структурі правоохоронних органів України, і відповідно потребує нових підходів й інформаційно-аналітичне забезпечення її оперативно-службової діяльності. Одним із таких напрямків розвитку стала методика кримінального аналізу, що почала широко застосовуватись з кінця 19-го сторіччя.

Проблемам впровадження кримінального аналізу в оперативно-розшукову діяльність правоохоронних органів приділяли увагу достатньо науковців, в тому числі й вітчизняні, такі як: К. Бобков, О. Заєць, К. Ісмайлов, Д. Коваленко, О. Користін, А. Махнюк, О. Фаріон, І. Шинкаренко та інші. Наразі наявність такої кількості вчених, які зосередили увагу на сутності й ролі кримінального аналізу в діяльності правоохоронних органів України свідчить про актуальність і важливість цієї методики для інформаційно-аналітичного забезпечення їх оперативної діяльності.

Треба зауважити, що в літературі немає одностайної думки щодо визначення поняття кримінального аналізу. Так, А. Махнюк стверджує, що кримінальний аналіз є специфічним видом інформаційно-аналітичної діяльності, що полягає в ідентифікації та якомога точному визначенні внутрішніх зв'язків між інформаціями (відомостями, даними), що стосуються злочину, і будь-якими іншими даними, отриманими з різних джерел, використанні останніх в інтересах ведення оперативно-розшукової та слідчої діяльності, їх аналітичної підтримки [1, с. 3].

В. Половніков визначає кримінальний аналіз як один із сучасних засобів оперативних підрозділів ДПС України із протидії злочинності, що передбачає застосування системи методів логіки (міркування й пізнання), інформаційного пошуку й використання наявних інформаційних баз даних з метою виявлення та встановлення внутрішніх закономірностей у зв'язках між об'єктами і подіями у сфері протиправної діяльності для їх візуалізації з використанням програмного аналітичного забезпечення або інших загальнодоступних комп'ютерних програм [2, 31].

Автори посібника з кримінального аналізу вважають, що кримінальний аналіз – це мисленнєво-аналітична діяльність працівників правоохоронних

органів, що полягає у перевірці та оцінці інформації, її інтерпретації, встановленні зв'язків між даними, що отримуються у процесі розслідування та мають значення для кримінального провадження, з метою їх використання правоохоронними органами та судом, подальшого проведення оперативного і стратегічного аналізу [3, с. 31].

Незважаючи на розбіжності в трактуванні, науковці збігаються в думці, що кримінальний аналіз – це специфічний вид або засіб інформаційно-аналітичної діяльності, а отже можна назвати його одним із методів інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності (службової, оперативно-розшукової або контррозвідувальної) правоохоронних органів України.

Як і за кордоном, застосування кримінального аналізу на теренах України розпочалося ще з кінця 19-го сторіччя [4]. Проте теоретичне та правове оформлення цього виду діяльності розпочалося порівняно нещодавно, коли 15 січня 2008 року в Державній прикордонній службі України було прийнято наказ № 28, що ввів у дію Інструкцію про організацію та ведення кримінального аналізу оперативно-розшуковими підрозділами Державної прикордонної служби України [5, с. 236]. На законодавчому рівні досі неунормований порядок і межі використання кримінального аналізу правоохоронними органами України як окремо, так і в якості складової інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронної діяльності взагалі.

Особливо слід зупинитися на питанні кадрового забезпечення правоохоронних органів інформаційно-аналітичними співробітниками. Цілком зрозумілий факт, що під час проведення кримінального аналізу особливу роль відіграє особа того, хто здійснює цей аналіз, його креативність, кмітливість, логічне мислення тощо. Саме тому, у вищих навчальних закладах України, що займаються підготовкою спеціалістів для інформаційно-аналітичних структур у складі правоохоронних органів запроваджується нова дисципліна «Кримінальний аналіз». Це і Одеській університет внутрішніх справ, і Національна академія внутрішніх справ, і Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького тощо. Частково кримінальний аналіз вивчається у складі спеціальних навчальних дисциплін і в Національній академії Служби безпеки України, оскільки підготовка фахівців, здатних оперативно обробляти великі обсяги інформації та приймати зважені рішення, є одним із головних завдань навчальних закладів, які випускають фахівців для правоохоронних органів України.

Подальшим напрямом наукових розвідок у зазначеній галузі є удосконалення правового регулювання застосування кримінального аналізу, способів і методів його впровадження у галузі права, створення системи підготовки аналітиків в системі правоохоронних органів України, у тому числі спеціального призначення, тощо.

Література:

1. Махнюк А. В. Теоретичні основи провадження кримінального аналізу у сфері правоохоронної діяльності. *Наук. вісн. Держ. прикордон. служби України: наук.-практ. альманах.* 2011. №4. С. 3–7.

2. Половніков В. В. Характеристика кримінального аналізу з урахуванням практики його використання в оперативно-розшуковій діяльності Державної прикордонної служби України. *Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр.* 2017. № 7. С. 28-40.

3. Користін О. Є. Основи кримінального аналізу : посіб. з елементами тренінгу / О. Є. Користін, С. В. Албул, А. В. Холостенко та ін. Одеса : ОДУВС, 2016. 112 с.

4. Шинкаренко І. Р. Кримінальний аналіз як напрямок діяльності підрозділів кримінальної поліції: історичні витоки. // Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції : проблеми теорії та практики : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 20 жовт. 2017 р.): у 2-х ч. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. Ч. 1. С. 107-111.

5. Шинкаренко І. Р. Проблеми запровадження кримінального аналізу в діяльність підрозділів кримінальної поліції: теоретико-історичне підґрунтя. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2017. № 1. С. 233-242.

РОЗПОВСЮДЖЕННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ВСЕСВІТНЬОЇ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Мусенко Олександр Анатолійович
начальник Управління боротьби з наркозлочинністю в Донецькій області Департаменту боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України, підполковник поліції

Стрімкий розвиток інформаційних технологій на фоні зростання рівня наркоманії став наслідком того, що за останні декілька років роздрібний продаж наркотиків майже повністю перейшов у цифровий формат та розповсюджуються за допомогою соціальних мереж, месенджерів та інших Інтернет-додатків. Одна з причин, чому сьогодні наркотичні речовини розповсюджують за допомогою месенджерів, – це можливість шифрування, що забезпечує анонімність учасників. Існування таких технічних можливостей ускладнює роботу правоохоронних органів. Систематичне оновлення сервісів більше захищає учасників спілкування, що ускладнює їх ідентифікацію, а інколи робить її майже неможливою. Одним з найпопулярніших додатком, яким користуються розповсюджувачі наркотиків, є Telegram [1] з понад 500-мілйонною кількістю користувачів в усьому світі [2].

Окрім цього, в мережі Інтернет спостерігається нерегламентоване зростання кількості е-аптек, які пропонують сильнодіючі та нарковмісні препарати без рецепту.

Незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів включає в себе діяння, пов’язані зі збутом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що здійснюються з порушенням законодавства про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори [3]. Слід зазначити, що збут наркотиків через мережу Інтернет значно відрізняється від «традиційного», у зв'язку з тим, що передача наркотичних засобів та коштів здійснюється дистанційно, як правило, людям, які між собою навіть не знайомі. Це дає можливість наркоторговцям залишатись анонімними та ускладнює встановлення між ними кримінальних зв’язків, а також їх викриття правоохоронним органам. Особливістю такого збуту заборонених речовин є те, що придбати наркотичний засіб можна навіть не виходячи з дому.

Типова схема незаконного обігу наркотичних засобів із використанням інноваційних технологій має такий алгоритм:

- пошук у мережі Інтернет інформації про продаж наркотиків (включає в себе пошук адреси інтернет-ресурсів, адреси електронної пошти, шифрів, умовних термінів, за допомогою яких можна зв’язатись зі збувальником наркотиків);
- встановлення контакту з особою, яка пропонує придбати наркотики;
- погодження питання про ціну, обсяг та вид наркотику, спосіб його оплати, шлях отримання.

Спілкування між покупцем та збувальником також здійснюється різними способами:

- онлайн - через додатки WhatsApp, Telegram, Viber, Skype, Facebook;
- Інтернет-переписка в режимі онлайн, у форумах (чатах), використання електронної пошти або інш.
- наданні потенційному споживачу інформації про ресурс, де фактично можливо замовити наркотик або інформації про зміну ресурсу.

Після з'ясування всіх необхідних обставин щодо придбання/продажу наркотику, здійснюється передплата. Як правило, передплата здійснюється шляхом:

- сплата через електронні платіжні системи та гаманці QIWI, PayPal та інші форми оплати;
- сплата електронною валютою «Біткоїнами»;
- переказ коштів з рахунку на вказаний збувальником банківський рахунок або номер телефону;
- поповнення рахунку вказаного збувальником телефонного номеру;
- переказ електронними грошима на електронні гаманці.

Після фактичного отримання коштів, збувальник повідомляю споживачу (покупець) як споживач зможе забрати наркотик:

- поштове відправлення (за допомогою поштових операторів Нова пошта, Делівері, Интайм, інш);

- кур'єрська доставка;

- надання інформації про місце «закладки» (вказується геолокація, отримується фото безпосереднього місця закладки).

Надання інформації про місце знаходження наркотичних засобів також різні: відправка текстової інформації, фотографії місця приховування наркотику за допомогою месенджерів, SMS-повідомлення, електроної пошти інш [4].

ПРИКЛАД: До особливостей використання комп'ютерних технологій наркобізнесом слід віднести:

- приховування інформації щодо поставок партій наркотиків шляхом кріптогафічного кодування електронних посилань;

- шифрування інформації щодо номерів банківських рахунків, баз даних фінансових активів, способів зв'язку зі спільниками, даних обліку торговельних операцій та інше;

- шляхи використання неконтрольованих засобів електронного зв'язку для передачі інформації, безпосередньо пов'язаної з проведенням незаконних операцій, у тому числі за допомогою чат-кімнат в Internet з обмеженим доступом;

- «відмивання» доходів від наркобізнесу за допомогою електронних платежів.

Сучасні технології міжнародної е-комерції дозволяють легко переміщувати по світу великі суми грошей, залишаючись при цьому прозорими для фіскальних органів. Використання он-лайн – механізмів при здійсненні банківських операцій мінімізує особисті контакти між співробітниками банківських установ і клієнтами, а також знижує спроможність механізмів перевірки законності фінансової діяльності. Таким чином, збут наркотичних речовин з використанням інноваційних технологій стає все більш суспільно небезпечним явищем, що дає можливість легко та швидко знаходити клієнтів, реалізовувати товар, отримувати прибутки та розвивати потужності. Головна мета збувальників та покупців, які пов'язанні з незаконним обігом наркотичних засобів через мережу Інтернет, – залишитись анонімними та якомога більше заплутати правоохоронні органи, які здійснюють боротьбу з зазначеними кримінальними правопорушеннями та пошук інформації про них.

Задача оперативних підрозділів Національної поліції України – встановити особи фігурантів, виявити та задокументувати операції з купівлі-продажу наркотичних засобів через сервіси, месенджери, соціальні мережі та електронні гаманці, припинити та попередити їх незаконну діяльність. Така робота потребує значних людських потенціалів, спеціальних знань, техніки, часу та інших ресурсів. Через те, що сучасні технології стрімко розвиваються, додатки постійно

оновлюються та з'являються нові, створюються нові «безконтактні» схеми купівлі-продажу наркотичних речовин, документування зазначених кримінальних правопорушень із використанням інноваційних технологій (месенджерів та соціальних мереж) – це складний та трудомісткий процес. Ефективна протидія таким правопорушенням можлива лише за умови:

1. Систематичне навчання та вдосконалення знань;
2. Належне технічне забезпечення оперативних підрозділів, які займаються протидією злочинам у сфері незаконного обороту наркотичних засобів.
3. Обмін позитивним міжнародним досвідом

Література:

1. Користувачі чат-боту «СтопНаркотик» допомогли заблокувати 2000 інтернет-адрес «наркокрамниць». Єдиний портал органів системи МВС України. URL: https://mvs.gov.ua/ua/news/38987_Koristuvachi_chat_botu_ StopNarkotik_ dopomogli_zablokuvati_2000_internet_adres_narkokramnic.htm

2. Дуров заявил о рекордном росте числа пользователей Telegram. РБК. URL: https://www.rbc.ru/society/12/01/2021/5ffdbad99a794783044 1dd41

3. Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» від 15.02.1995 N 62/95-ВР. URL: https://ips.ligazakon.net/ document/ TM004074

4. Протидія безконтактному способу розповсюдження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів за допомогою мережі Інтернет: метод. рек. / С.В. Албул, Є.В. Поляков, Т.Г. Щурат. Одеса : ОДУВС, 2018. URL: http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/ 123456789/1345/1/нарко_інтернет.pdf.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗПІЗНАВАННЯ БРЕХНІ СПІРОБІТНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Новицька Ія В'ячеславівна
викладач кафедри гуманітарних дисциплін та психології поліцейської діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Після реформи 2015 року новій поліції потрібно, як і раніше, протидіяти злочинним впливам та маніпуляціям. Багато в чому їх успішність у професійній діяльності залежить від уміння розпізнавати дезінформаційні інтенції, адже злочинні елементи повсякчас вдаються до введення в оману, щоби виправдати себе чи приховати сліди злочину. В психології цей вид дезінформації отримав назву «лжа високих ставок» [1] - коли від успішності брехуна залежить його честь, гідність і навіть свобода.

Досліджень, спрямованих на вивчення успішності розпізнавання лжі співробітниками поліції, в Україні на сьогоднішній день практично не проводилося. З одного боку, це пов'язано зі складністю моделювання ситуацій введення в оману в лабораторних умовах чи пошуком стимульних матеріалів відповідного напрямку із реальної практики; з іншого – вітчизняні науковці зосереджені здебільшого на якісному аналізі ставлення до лжі. Зокрема, український дослідник Д. Швець [2] провів опитування серед поліцейських і встановив, що при розпізнаванні лжі вітчизняні правоохоронці орієнтуються на: протиріччя між наявними даними і свідченнями (65%), неадекватну ситуації посмішку (57%), зміну кольору шкіри, пітливість (56%), паузи між питаннями та відповіддю (51%), власну спостережливість (77%), інтуїцію (62%), професійний досвід (51%), заняття з психологом (8%).

Зарубіжні дослідники приділяли вивченню цієї проблеми більше уваги. Зокрема, вони встановили, що співробітники поліції розпізнають лжу в середньому з точністю 50,8-55,5% [5], що близько до звичайного вгадування (яке складає 50%). Таким чином, співробітники поліції не точніші за решту людей, чия успішність розпізнавання лжі варіюється у межах 40-60% [1]. З іншого боку, зарубіжні дослідники встановили, що більшість співробітників правоохоронних органів переважно успішні при розпізнаванні «лжі високих ставок», що пов'язана з їх компетентностями, проте при розрізненні лжі і правди вони демонструють упередженість [4] – тобто приписують правдивим повідомленням ознаки лжі, що може бути одним із проявів професійної деформації. Варто зазначити, що в одному з досліджень [3] явище упередженості продемонстрували федеральні офіцери, шерифи та судді, але не працівники поліції. Тим цікавіше порівняти ці дані з вітчизняними.

Вибірку пошукового дослідження склали 24 співробітника поліції, що проходили курс підвищення кваліфікації на базі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро), віком від 23 до 34 років (сер. 29,64). Серед досліджуваних – 1 жінка і 21 чоловік. Досвід роботи у поліції – від 2 до 16 років (сер. 5,32).

Досліджуваним пропонувалося розпізнати спонтанну непідготовлену лжу у відеороліках, серед яких 10 було англійською мовою і 10 українською та російською. Тривалість кожного відео – близько 1 хвилини. На записах люди, що сиділи перед камерою у порожній кімнаті, розповідали про свої хобі, захоплення, політичні уподобання тощо. Біографічна лжа у сучасній психології вважається найбільш наближеною до «лжі високих ставок».

Окрім відео досліджуваним пропонувалося пройти методику вимірювання рівня агресії Басса-Даркі (в адаптації С. Єніколопова), таблиці Шульте для вивчення їхнього рівня уваги та авторську анкету, спрямовану на якісне вивчення ставлення до лжі. Для обробки даних використовувався кореляційний аналіз

Спірмена та Т-критерій Стьюдента для залежних вибірок. Обчислювання проводилися у програмі EXCEL.

За результатами дослідження, успішність розпізнавання правди та лжі працівниками патрульної поліції склала 53,5%, що співвідноситься з даними зарубіжних досліджень. При цьому успішність розпізнавання відео іноземною мовою практично не відрізняється від успішності розпізнавання відео зрозумілою мовою (54% проти 53,2% відповідно). Якщо говорити про упередженість, то вона має місце на рівні тенденції при розпізнавання відео іноземною мовою (успішність розпізнавання правди там склала 52,4%, а лжі – 54,55%; $t=1,1$; $p>0,05$). При розпізнаванні відео російською та українською мовою поліцейські продемонстрували явище протилежне упередженості – установку на правду (успішність розпізнавання правди склала – 57,7%, лжі – 41,82%; $t=2,1$; $p\leq0,05$). Тобто можна говорити про тенденцію недовіряти незрозумілим висловлюванням і ставитися з підвищеним рівнем довіри до зрозумілих.

Кореляцій віку, упевненості в своїх судженнях та досвіду роботи у поліції з успішністю розпізнавання лжі, правди та повідомлень у цілому не знайдено, не залежно від того, якою мовою виступав комунікант (на рівні тенденції в усіх випадках простежувалася помірна негативна кореляція, що не досягла рівня статистичної значимості). Цікаво, що упевненість при розпізнаванні повідомлень іноземною мовою корелює з упевненістю розпізнавання повідомлень знайомою мовою ($r=0,81$; $p\leq0,01$), тобто співробітники патрульної поліції, що були впевнені у своїх судженнях, при розпізнаванні одного типу повідомлень, демонстрували високий рівень упевненості при розпізнаванні іншого типу повідомлень. Зв’язку упевненості в судженнях з правильно чи неправильно розпізнаними повідомленнями знайти не вдалося, хоча на рівні тенденції висока упевненість при розпізнаванні повідомлень знайомою мовою виявилася пов’язана з помилковими відповідями.

Самооцінка співробітників поліції своєї здібності до розпізнавання лжі скала в середньому 7 балів за 10-ти бальною шкалою. Враховуючі те, що вони розпізнали 53,5% повідомлень (фактично тільки половину, 5/10), можна констатувати значну переоцінку поліцейськими своєї здібності до розпізнавання лжі.

Увага та агресивність також виявилися не пов’язані з успішністю розпізнавання повідомлень (проте встановлено кореляційний зв’язок фізичної агресії з успішністю розпізнавання повідомлень зрозумілою мовою $r=0,61$; $p\leq0,05$, що можна пояснити наполегливістю та рішучістю даних поліцейських, котрі, вочевидь, переносять ці якості на вирішення різного роду задач, зокрема й розпізнавання правди та лжі).

Якісний аналіз показав, що більшість співробітників патрульної поліції розуміють лжу як: неправду (55%), ухиляння від відповіді (15%), невідповідність інформації дійсності (10%), допомогу в житті та на роботі (10%). Причинами лжі

патрульні поліцейські вважають: уникнення відповідальності (29%), вигоду (25%), бажання не засмучувати людину правдою (25%), присвоєння статусу (13%), бажання скривдити іншого (4%). При розпізнаванні лжі співробітники патрульної поліції звертають увагу на: поведінку (без уточнення, на яку саме – 41%), міміку та вираз обличчя (15%), швидкість мови та інтонацію (15%), розузгодженість вербальної та невербальної поведінки (11%), жести (11%), логіку висловлювань (3%). Слід відзначити, що більшість з цих ознак лжі за результатами наукових досліджень – сумнівні або недостовірні.

Висновок: розпізнавання лжі – важка та важлива задача, що стоїть надзвичайно гостро перед співробітниками поліції в умовах реформування і кризи, якою відзначається стан сучасного українського суспільства. За результатами проведеного пошукового дослідження не варто робити значні узагальнення, але слід звернути увагу на деякі тенденції, а саме: успішність розпізнавання лжі співробітниками патрульної поліції не виходить за межі випадкового вгадування, при цьому вони суттєво переоцінюють свої здібності у даній сфері.

Література:

1. Фрай О. Ложь: 3 способа выявления. Как читать мысли лжеца. Как обмануть детектор лжи. СПб. : Прайм–Еврознак, 2006. 288 с.

2. Швець Д. В. Формування професійної спостережливості працівників патрульної поліції через навчання профайлінгу. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи УМВС України. Х. 2018. с. 136-139.

3. Ekman P., O'Sullivan, Frank M. A few can catch a liar. Psychological Science. 1999. Vol. 10. P. 263–266.

4. Masip J., Garrido E., Herrero C. When did you conclude she was lying? The impact of the moment the decision about the sender's veracity is made and the sender's facial appearance on police officers' credibility judgments. Journal of Credibility Assessment and Witness Psychology. 2003. 4(1). P. 1-36.

5. Sanchez T. To Catch a Liar: A Signal Detection Analysis of Personality and Lie Detection. 39th Annual Western Pennsylvania Undergraduate Psychology Conference. 2011. New Wilmington, PA. P. 1–5.

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СТВОРЕННЯ НЕ ПЕРЕДБАЧЕНИХ ЗАКОНОМ ВОЄНІЗОВАНИХ АБО ЗБРОЙНИХ ФОРМУВАНЬ

Осуховський Роман Вікторович
викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, підполковник поліції

Ефективна протидія злочинності не можлива без дослідження криміналістичної, кримінологічної та оперативно-розшукової характеристики. Для оперативних підрозділів у першу чергу має значення саме оперативно-розшукова характеристика. На теперішній час розроблено оперативно-розшукову характеристику переважної кількості конкретних груп кримінальних правопорушень. Але що стосується створення не передбачених законом воєнізованих та збройних формувань (НЗФ), то науковці до тепер здійснили лише кримінологічний та кримінально-правовий аналіз.

Для якісного визначення оперативно-розшукової характеристики створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, потрібно зазначити, що суспільно небезпечні винні діяння, які відбуваються на Сході нашої держави починаючи з 2014 року, по різному сприймаються суспільством та кваліфікуються відповідно до Кримінального кодексу України. Процеси які тривають на окремих територіях Донецької та Луганської областей кваліфікують як тероризм, сепаратизм, функціонування організованих злочинних груп та злочинних організацій.

Діяльність осіб, які під час збройного конфлікту стали на бік Російської Федерації кваліфікується за наступними статтями КК України: ст. 110 - посягання на територіальну цілісність і недоторканність України; ст. 255 – створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній; ст. 258 – терористичний акт, ст. 260 – створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, та іншими пов’язаними статтями КК України.

На прийняття рішення органами досудового розслідування про кваліфікацію впливає не лише склад кримінального правопорушення, а й інші фактори, зокрема суб’єктивне ставлення слідчого та прокурора до конкретної ситуації, а також належність оперативного підрозділу, який виявив особу, до відповідного правоохоронного органу. Після змін до Кримінального процесуального кодексу України внесених у листопаді 2015 року, практика свідчить, що у разі викриття особи, яка приймала участь у бойових діях на боці РФ підрозділами Національної поліції, майже завжди їй буде повідомлено про підозру у скоєнні кримінального правопорушення, передбаченого статтею 260 КК України. Якщо особа

встановлена особа є представником окупаційної адміністрації, то у більшості випадків слідчі Національної поліції кваліфікують її дії за ознаками статті 256 КК України «Сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності».

Виходячи з вищезазначеного досліджувати оперативно-розшукову характеристику злочинних угрупувань, які діють на території Донецької та Луганської областей варто спираючись також на досвід протидії тероризму та сепаратизму.

Оперативно-розшукову характеристику злочинів почали досліджувати з 70-х років минулого століття. Деякі фахівці у сфері теорії оперативно-розшукової діяльності намагалися у своїх дослідженнях уніфікувати елементи оперативно-розшукової характеристики, зокрема поняття, зміст, структуру, але до теперішнього часу тривають дискусії.

У результаті аналізу юридичної літератури встановлено, що до теперішнього часу відсутня єдина думка щодо оперативно-розшукової характеристики. Деякі науковці ототожнюють криміналістичну та оперативно-розшукову характеристику, стверджуючи що ці науки мають один генезис і гносеологічну основу [1, с. 28].

Р.С. Бєлкін зазначав, що оперативно-розшукова характеристика не має ніякого практичного та наукового сенсу, якщо вона складається з даних кримінального права, кримінології та криміналістики [2, с. 223].

Існують і інші думки, зокрема В.Д. Пчолкін після аналізу праць провідних вчених у галузі ОРД запропонував визначити оперативно-розшукову характеристику, як сукупність кримінально-правових, криміналістичних, кримінологічних та інших упорядкованих і взаємозалежних між собою ознак, які мають розвідувально-пошуковий характер і розглядаються з позиції ефективності застосування оперативно-розшукових сил, засобів і методів щодо виявлення, запобігання злочинам, їх розкриття і розслідування [3, с. 122].

Науковці В. С. Кубарєв та І. В. Кубарєв вважають оперативно-розшукову характеристику злочинів інформаційною моделлю, що ґрунтується на урахуванні специфіки об’єктів протиправних посягань і всебічному, глибокому аналізі механізму вчинених злочинів (насамперед способів приховування) і покликана зорієнтувати оперуповноваженого на ймовірні напрями пошуку ознак приховуваних слідів, які можна здобути тільки в результаті використання оперативно-розшукового інструментарію [4, с. 67].

На нашу думку слушно зазначив А.М. Черняк, про те що мають місце випадки коли вчені ігнорують (або лише поверхнево досліджують) поняття оперативно-розшукової характеристики загалом, та подають формулювання оперативно-розшукової характеристики конкретного виду злочинів. Такий підхід він вважаємо необґрунтованим, оскільки поняття оперативно-розшукової характеристики злочинів має бути єдиним і не повинно залежати від сутності

кримінального караного діяння, що досліджується. Більше того, структура оперативно-розшукової характеристики має бути єдиною для будь-якого діяння передбаченого КК України, а її змістовне наповнення – різним залежно від сутності такого діяння, його конкретних особливостей. На його думку більш обґрунтованими виглядають підходи вчених, які досліджують поняття та структуру оперативно-розшукової характеристики злочинів без її зв'язку з конкретним злочинами, і лише потім забезпечують її змістовне наповнення відповідно до тих злочинів, які становлять об'єкт пізнання їх наукових розроблень [5, с.74].

Якщо узагальнити висловлювання різних авторів, можна сформувати певні особливості оперативно-розшукової характеристики. По-перше, оперативно-розшукова характеристика це інформація про типові ознаки кримінального правопорушення. По-друге, оперативно-розшукова характеристика описує кримінальні правопорушення базуючись на різних науках, кримінальне право, криміналістика, кримінологія, психологія, та інших. По-третє, оперативно-розшукова характеристика спрямована на розв'язання завдань оперативно-розшукової діяльності. По-четверте, оперативно-розшукова характеристика є багатозмістовним поняттям, яке характеризує кримінальне правопорушення, та пов'язані з ним процеси, а також ефективність проведеної оперативно-розшукової діяльності. По-п'яте, формує нові знання для ефективної протидії як злочинності в цілому так і окремим кримінальним правопорушенням.

Оперативно-розшукова характеристика дуже об'ємна, тому висвітлити усі її елементи в рамках цієї доповіді не має можливості, але слід зупинитися на окремої її складової, а саме передумовах виникнення кримінального явища.

Основним обов'язком підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність є проведення необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення кримінальних правопорушень та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, здійснювати профілактику правопорушень (ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»). Тобто законодавець зосереджує увагу оперативних підрозділів саме на запобіганні скоєння кримінального правопорушення.

Специфіка створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань полягає в тому, що загалом цей злочин належить до полімотивованих, а суб'єктивною причиною його вчинення є не один, а декілька кримінальних мотивів, які багато в чому різняться за своїм морально-психологічним змістом. Поширеними є випадки, коли один мотив (основний) доповнюється супутніми (додатковими) мотивами [6, с. 92]. Поряд з корисливою та агресивно-насильницькою мотивацією, які становлять суб'єктивну основу більшості злочинних діянь, слід виокремити політичну, анархо-індивідуалістичну й легковажно-безвідповідальну кримінальну мотивацію [7, с. 186–187].

Зважаючи на те, що до складу НЗФ у більшості залучається місцеве населення, тому для ефективної протидії потрібно дослідити саме передумови виникнення формувань, не зосереджуючи увагу на мотивах окремої особи, або певної групи осіб.

Специфіка суспільно-політичної обстановки на Сході України засвідчує, що збільшення кількості не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань й активізація їхньої діяльності безпосередньо залежать від рівня матеріальних статків населення та політичної стабільності в державі. В Україні найбільшою є ймовірність виникнення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань у прикордонних районах з небезпечною суспільно-політичною обстановкою і сильним сепаратистським рухом. Основною метою створення НЗФ є відокремлення частини території України для створення так званої нової самостійної (суверенної, незалежної) держави, або переходу до складу іншої держави, чи набуття статусу широкої автономії. Через неконтрольовані ділянки кордону України виникають можливості переправлення найманців, організації каналів фінансування під виглядом гуманітарної допомоги, здійснення постачання озброєння, боєприпасів, військової техніки та матеріальних засобів [8, с. 48–49].

Саме тому не передбачені законом воєнізовані або збройні формування за ступенем охоплення територій можуть мати як регіональний, так і міжрегіональний рівень, виходити за межі національних кордонів і набувати транснаціонального характеру. Аналіз конфліктогенності [9] дає підстави виокремити найбільш вразливі для створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань регіони України: – Харківська, Донецька, Луганська, Сумська області. Серед їх мешканців значною є частка етнічних росіян, а наявні мовні суперечності вже призвели до виникнення збройного конфлікту на територіях Донецької, Луганської областей у 2014 році, що триває дотепер.

Також потрібно не втратити контроль над західними територіями України. Одеська, Чернівецька області, зона геополітичних інтересів Румунії. Сепаратистські настрої в Закарпатській області підтримує Угорщина, яка вважає ці території споконвічно угорськими. Львівська область – зона геополітичних інтересів Польщі. Улітку 2015 року відбувалися виступи громадян у м. Львові за надання регіону статусу автономії (передусім економічної).

Пріоритетом у діяльності оперативних підрозділів зазначених регіонів, повинно стати саме недопущення створення не передбачених законом збройних або військових формувань, за сприяння іноземних держав.

Література:

1. Боротьба з порнографією: криміналістичні та оперативно-розшукові аспекти: навч. посібник / В.В. Шендрик, С.О. Сафронов, І.О. Крєпаков, Є.В. Жилін. Х., 2010. 216 с.
2. Белкин Р.С. Криминалистика: Проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы росийской криминалистики. М., 2001, 240 с.
3. Пчолкін В. Д. Розкриття злочинів у харчовій промисловості : монографія. О., 2005. 376 с.
4. Кубарев В.С., Кубарев И.В. Пути совершенствования оперативно-розыскной методики раскрытия латентных преступлений, совершаемых организованными преступными сообществами. *Проблеми вдосконалення ОРД ОВС у напрямку боротьби з організованою злочинністю. Вісник ЛДУВС.* 2007. Спецвип. № 2. С.65–72.
5. Черняк А. М. Оперативно-розшукова характеристика злочинів у сфері міжнародного студентського обміну. Журнал східноєвропейського права. 2017. № 43. С. 74-82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jousepr_2017_43_10.
6. Дударець Р. М. Розслідування створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань: дис. … канд. юрид. наук. 12.00.09. Київ, 2020. 269 с.
7. Лунеев В. В. Мотивация преступного поведения. М. : Наука, 1991. 382 с.
8. Колянда В. В., Дробаха Г. А., Неклонський І. М. Оцінка типового складу, структури та тактики дій незаконного збройного формування у межах спеціальної операції з його знешкодження за участю Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2017. № 1 (60). С. 46–56.
9. Врегулювання збройного конфлікту всередині держави, типологія збройних конфліктів, угруповання НГУ, інформаційно-психологічна безпека: звіт про НДР / кер. О. В. Лавніченко. Харків, 2016. 71 с.

ФОРМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Пекарський Сергій Петрович
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки
факультету № 1 Донецького юридичного інституту МВС України,
кандидат юридичних наук

Теорія та практика протидії кримінальним правопорушенням оперативними підрозділами виробили форми оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД). Погоджуючись з думкою Ю.Ю. Орлова зазначаємо, що під формою ОРД слід розуміти встановлений порядок організації оперативно-тактичних заходів для

забезпечення рішення задач ОРД [1]. Своєю чергою М.В. Стащак у своєму дослідженні сформулював новітні ознаки форм ОРД, зокрема:

1) вичерпне коло суб'єктів, які уповноважені чинним законодавством використовувати оперативно-розшукові можливості в рамках кожної форми ОРД;

2) наявність специфічних об'єктів, що становлять оперативний інтерес в межах кожної форми ОРД;

3) специфічне коло учасників оперативно-розшукових правовідносин на кожній стадії ОРД;

4) особлива система правового регулювання, оскільки питання організації і тактики проведення окремих оперативно-розшукових заходів, а також використання сил і засобів ОРД у межах певних форм цієї діяльності регламентуються відомчими нормативними актами закритого характеру;

5) наявність специфічних оперативно-розшукових сил, засобів і заходів, що використовуються у рамках певних форм ОРД;

6) наявність спеціальних принципів, відповідно до яких уповноважені оперативні підрозділи здійснюють протидію злочинності в межах оперативно-розшукових форм;

7) темпоральність кожної форми ОРД;

8) наявність спеціального порядку оперативно-розшукового діловодства, що стосується оперативно-службової діяльності різних підрозділів кримінальної поліції та відображається в оперативно-розшукових документах з грифом обмеженого доступу [2].

На нашу думку, з урахуванням наукових доробків у сфері теорії ОРД слід зазначити наступні форми ОРД: виявлення осіб і фактів, що становлять оперативний інтерес (оперативний пошук); оперативно-розшукова профілактика; оперативна розробка та оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження.

Отже, виявлення осіб і фактів, що становлять оперативний інтерес, або оперативний пошук – це комплекс цілеспрямованих заходів, здійснюваних суб'єктами ОРД для виявлення, перевірку і накопичення відомостей, раніше невідомих правоохоронним органам, які мають значення при вирішенні задач боротьби зі злочинністю. Зазначаємо, що результати оперативного пошуку доповідаються керівнику підрозділу і приймається одне із рішень:

- при підтвердженні інформації і наявності підстав проведення оперативно-розшукових заходів – про заведення оперативно-розшукової справи (ст. ст. 6, 9 Закону України «Про Оперативно-розшукову діяльність» [3]);
- при наявності ознак кримінального правопорушення – передача матеріалів до органу досудового розслідування, з подальшим внесенням слідчим інформації в ЄРДР та початок досудового розслідування кримінального провадження відповідно до вимог КПК України [4];

- при непідтверджені інформації – про долучення матеріалів до відповідної номенклатурної справи.

Оперативно-розшукова профілактика як форма ОРД, обумовлена системою правових норм, що регулюють відносини, які виникають у діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів в процесі здійснення ними заходів спрямованих на запобігання, недопущення (відвернення) та припинення злочинів. Відповідно до п. 1 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зобов'язані у межах своїх повноважень відповідно до законів, що становлять правову основу оперативно-розшукової діяльності, вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення кримінальних правопорушень та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, здійснювати профілактику правопорушень [3, ст. 7]. До елементів оперативно-розшукової профілактики кримінальних правопорушень слід віднести: загальну та індивідуальну профілактику кримінальних правопорушень; запобігання кримінальних правопорушень (виключає можливість реалізації злочинних намірів); припинення кримінальних правопорушень (припиняє злочинну діяльність).

Оперативна розробка, як форма оперативно-розшукової діяльності – це процес здійснення гласних та негласних оперативно-розшукових заходів, що проводяться у відношенні особи або групи осіб, стосовно яких є фактичні дані про протиправні діяння, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України [5], з метою попередження або розкриття кримінального правопорушення, та у відношенні злочинців, що переховуються від досудового слідства, суду та відбуття кримінального покарання, безвісно зниклих осіб, з метою їх розшуку, якщо іншим шляхом досягти вказаної мети неможливо або вкрай важко. За своїм змістом оперативна розробка – це процес здійснення оперативними підрозділами передбачених законодавством оперативно-розшукових заходів з метою виявлення ознак кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили. Загальними підставами для початку оперативної розробки є: обґрунтованість фактичних даних про ознаки злочинної діяльності; значна суспільна небезпека вчиненого кримінального правопорушення (тяжкий, особливо тяжкий злочин); неможливість чи крайня складність негайної реалізації фактичних даних без додаткового проведення оперативно-розшукових заходів; відомості про розшук злочинця чи безвісно зниклої особи.

Оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження, як форма оперативно-розшукової діяльності спрямоване сприяти у розв'язанні конкретних та загальних завдань досудового розслідування та судового розгляду кримінального провадження через:

- надання слідчому, процесуальному керівнику, слідчому судді, суду даних, отриманих оперативним шляхом, що сприяють об'єктивному сприйняттю

та оцінюванню фактичних даних щодо кримінального правопорушення, зокрема: показань учасників кримінального провадження, зафіксованих документів, речових доказів тощо з метою ефективного планування тактики і послідовності провадження процесуальних дій та формування доказової бази;

- визначати необхідність і можливість безпосередньої участі оперативного працівника у підготовці й проведенні слідчих (розшукових) дій, зокрема і негласних;
- визначати можливості застосування оперативний комбінацій, контролю за вчиненням злочину з метою підвищення ефективності слідчих (розшукових) дій.

Як приклад зазначаємо, що у разі виявлення працівником оперативного підрозділу при виконанні доручення слідчого (дізнавача) обставин, що свідчать про необхідність проведення обшуків у житлі чи іншому володінні особи з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукання знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте в результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб складається мотивований рапорт, який доповідається керівникові оперативного підрозділу для інформування органу досудового розслідування про необхідність прийняття рішення про проведення обшуку в порядку, встановленому КПК України. У таких випадках до рапорту оперативний працівник повинен додати матеріали, що містять інформацію про житло чи інше володіння особи або частину житла чи іншого володіння особи, в якому планується проведення обшуку, особу, якій належить житло чи інше володіння, та особу, у фактичному володінні якої воно знаходиться, а також інформацію про речі, документи або осіб, яких планується відшукати [6].

Підводячи підсумок зазначаємо, що нами визначені форми ОРД, а саме: виявлення осіб та фактів, що становлять оперативний інтерес, оперативно-розшукова профілактика, оперативна розробка та оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження.

Література:

5. Орлов Ю.Ю. Щодо місця і ролі оперативно-розшукової діяльності міліції в сучасних умовах. *Оперативно-розшукова діяльність та кримінальний процес: теоретико-праксиологічний дискурс щодо їх співвідношення в умовах реформування органів внутрішніх справ України. / матеріали міжнародної науково-практичної конференції 22-23 квітня 2015 року.* – Одеса: ОДУВС, 2015. – С. 17-21.

6. Стащак М.В. Сучасні ознаки оперативно-розшукових форм протидії злочинності / *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*, 2016. № 2. – С. 293 – 299.

7. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII (редакція від 15.03.2021). URL: https://zakon.rada.gov. ua/ laws/show/2135-12/conv#n49.

8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI (редакція від 17.03.2021). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 4651-17/conv#n2409.

9. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III (редакція від 23.04.2021). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

10. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України від 07 липня 2017 року № 575 (редакція від 03.07.2020). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text.

ДЕЯКІ ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Поляков Євген Валентинович
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, полковник поліції

Актуальність даної теми полягає в тому, що в сучасних умовах формування правоохоронної діяльності держави неабиякого значення набуває вивчення актуальних проблем правового регулювання діяльності оперативно-розшукових підрозділів. Зазначимо, що оперативно-розшукова діяльність є важливою складовою частиною правоохоронної діяльності, спрямованої на боротьбу зі злочинністю, зокрема, з її організованими формами.

Правовою основою регулювання діяльності оперативно-розшукових підрозділів з проблеми протидії кримінальним правопорушенням є сукупність взаємопов'язаних нормативно-правових актів, які спрямовані на протидію кримінальним правопорушенням засобами оперативно-розшукової діяльності. Результати оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) є предметом подвійного законодавчого регулювання: з одного боку - оперативно-розшукового, а з іншого - кримінально-процесуального.

Наразі існує проблема обмеження прав і свобод громадян через здійснення оперативно-розшукової діяльності, наприклад, втручання в їхнє приватне життя або приміщення. Однак, хотілося б зауважити, що завдяки здійсненню оперативно-розшукової діяльності присікаються дуже небезпечні протиправні дії,

акти тероризму і розкриваються протиправні дії, що скоєні організованими злочинними групами. Проблематика морально-етичного аспекту свідчить про те, що зібрана в ході оперативно-розшукової діяльності інформація не повинна бути надмірною і бути спрямована проти гідності особистості громадян. Однак, не завжди збір відомостей, в ході оперативно-розшукових заходів, може бути обмежений виключно «необхідною» інформацією, а значить, все ще є необхідність в доопрацюванні методів і тактик реалізації оперативно-розшукової діяльності, з метою мінімізації отримання зайвої інформації.

Група проблем оперативно-розшукової діяльності обумовлена рівнем правового регулювання, до якого входять проблеми пов'язані з самим профільним законом, що регулює оперативно-розшукову діяльність, а саме Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Зазначимо, що підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів, стан захисту прав і свобод громадян, публічна безпека повністю залежать від рівня законодавчого забезпечення. Але, на жаль, сьогодні в Україні відсутній комплексний нормативно-правовий акт, який би регулював суспільні відносини щодо протидії злочинності. Ефективне функціонування і діяльність правоохоронних органів залежить від доцільності та комплексності правового регулювання їх діяльності. Однак аналіз чинних нормативно-правових актів свідчить про відсутність єдиного погляду та розуміння загроз, пов’язаних зі злочинністю, а відображені в них стратегічне планування підходів та оцінок проблем, шляхи їх вирішення мають фрагментарний характер.

Особливе значення щодо протидії злочинності має Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України). Хоча цей законодавчий акт визначив запобіжну спрямованість оперативно-розшукової діяльності як головну, він не надав оперативним підрозділам потрібних повноважень для ефективного запобігання кримінальним правопорушенням.

Наразі, існують протиріччя між положеннями КПК, зокрема, наприклад, в нормах, де йдеться про місця та роль оперативних підрозділів правоохоронних органів у протидії кримінальним правопорушенням під час кримінального впровадження, невизначеність кола оперативно-розшукових заходів тощо. Наприклад, у п. 1 ч. 1 ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначено, що підставами для проведення оперативно-розшукової діяльності є наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів. Разом з тим, як правило, до оперативних підрозділів Національної поліції надходить у більшості випадків інформація, що стосується осіб, які вже вчинили злочини, але про достовірність цих даних не відомо.

Відповідно до чинного кримінального процесуального законодавства у цьому випадку необхідно розпочати кримінальне провадження. Зазначене не дає можливості оперативним підрозділам, використовуючи повний арсенал форм,

методів і засобів оперативно-розшукової діяльності, здійснити перевірку щодо достовірності відомостей про факт вчинення злочину та можливості отримання додаткових відомостей щодо фактів злочинної діяльності.

У главі 21 КПК України визначено особливий самостійний різновид слідчих дій – негласних слідчих (розшукових) дій, як повноцінних процесуальних засобів досудового слідства.

Зазначимо, що застосування різних оперативно-розшукових заходів дає можливість в процесі проникнення в злочинне середовище відстежувати і в певній мірі контролювати діяльність як окремих осіб, так і організованих злочинних формувань, отримати інформацію про їхні плани і підготовчі дії.

Це дозволяє зібрати оперативну інформацію, яка вже до початку офіційного розслідування забезпечує ефективне використання даних орієнтовного характеру і надає можливість введення в кримінально-процесуальну діяльність належним чином оформлених результатів ОРД як джерела доказів. Якщо результат ОРД відповідає всім вимогам, які висуваються до доказів, то він перестає бути власне результатом оперативно-розшукової діяльності, а стає повноцінним доказом. А, якщо так, то ніякий спеціальний режим його використання не потрібен, отже, немає необхідності і у відповідній статті КПК в нинішній її редакції. Крім того, на практиці зазначені положення закону тлумачаться по-різному.

Окрім того, Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» у чинній редакції не визначено систему оперативно-розшукових заходів, порядок організації та документування кожного з них, правові засади участі в оперативно-розшуковій діяльності осіб, з якими установлено відносини конфіденційного співробітництва, не встановлено порядку ознайомлення громадян з відомостями, що були зібрані стосовно них у ході ведення оперативно-розшукової діяльності, тощо.

Таким чином, правову основу регулювання діяльності оперативно-розшукових підрозділів складає ряд законодавчих та інших нормативних правових актів, знання і дотримання яких є необхідною умовою успішного її здійснення. Правоохоронна практика виявила деякі неузгодженості між нормами КПК України та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», внаслідок чого оперативні підрозділи до певної міри усуваються від виконання своїх безпосередніх завдань.

У правозастосовчій практиці слід враховувати, що правова основа ОРД знаходиться в стані динамічного розвитку і постійного вдосконалення. У зв’язку з цим оперативно-розшукове законодавство потребує удосконалення, зокрема за такими напрямами:

- здійснити запровадження у КПК України та в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» єдиної термінології;

- передбачити в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» підставу для закриття оперативно-розшукових справ, як спосіб запобігання кримінальним правопорушенням.

Література:

1. Тітаренко К.І, Томма Р.П. Проблеми правового регулювання діяльності оперативно-розшукових підрозділів. Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (м. Одеса, 30 жовтня 2020 р.). Одеса: ОДУВС, 2020. С. 114-117.
2. Глушков В.О. Вдосконалення оперативно-розшукового законодавства України. Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2014. Вип.1 (1). С. 39-45.
3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року. Відомості Верховної Ради України. 1992. №22. ст.303.
Кримінальний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88.

ТАКТИКА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ ПІДРОЗДІЛАМИ КАРНОГО РОЗШУКУ: ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ ОПЕРАТИВНОГО СПІВРОБІТНИКА

Приполов Іван Іванович
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Суттєвого впливу на злочинність можна очікувати лише за умови підготовки достатньої кількості працівників із необхідною кваліфікацією, досвідом конфіденційної роботи, їх вмінням своєчасно отримувати оперативну інформацію, здійснювати негласні заходи в рамках оперативного провадження, своєчасно та в повному обсязі виконувати доручення слідчого на проведення НС(Р)Д. Досить відзначити, що, наприклад, в підрозділах карного розшуку працівники, які мають стаж оперативної роботи до 3 років складають 67 %, до 5 років – 12 %, і понад 5 років – 21%. Таким чином, «різниця» між зростаючим рівнем професіоналізму злочинців і рівнем професійної підготовки окремих працівників оперативних підрозділів дещо зменшується[1с.35].

Модель підготовки фахівця у вищих спеціалізованих навчальних закладах для підрозділів кримінальної поліції визначається в освітньо-кваліфікаційних характеристиках. Її реалізація включає ґрунтовну оперативно-розшукову

підготовку майбутніх фахівців для оперативних підрозділів Національної поліції України. Оперативно-розшукова підготовка розглядається нами, насамперед, як система знань і вмінь працівника підрозділу кримінальної поліції по реалізації компетенції, визначеної Законом України «Про ОРД». Якість підготовки значною мірою залежить від використання науково-педагогічними працівниками нових освітніх технологій. Акцент має бути зроблений не на оволодіння готовими знаннями, а на формування здатностей творчо, креативно підходити до виконання різноманітних завдань практичної діяльності. Традиційні лекційні, семінарські заняття можуть надати інформацію про ефективні методи розкриття, розслідування злочинів. Однак, як їх застосовувати і в яких ситуаціях, можливо ефективно навчити тільки в рамках практичних занять з використанням поліцейських квестів [2, с.160]. Поліцейський квест, це насамперед форма моделювання майбутньої службової діяльності, імітація професійних умов, що максимально наближені до реальних. Участь у ньому передбачає наявність у здобувачів достатнього рівня підготовки, що обумовлює доцільність використання цього навчального прийому для учасників навчального процесу, які мають належний рівень професійної підготовки, опанували дисципліни: кримінальний процес, криміналістика, оперативно-розшукова діяльність. Обов'язковою умовою вдалого проведення поліцейського квесту є спільність дій здобувачів. У процесі надання відповідей на поставлені запитання та вирішення завдань вони не тільки самі навчаються, а й вчать одне одного, обмінюються досвідом і знаннями. Спільність дій сприяє й тому, що інформація, яка була невідома одному учаснику, або яку він забув, засвоюється і запам'ятовується в умовах підвищеної емоційності, яка створюється, зокрема, і завдяки командній роботі, а також дає змогу мобілізуватися і вирішувати нестандартні завдання.

До числа вмінь та навичок, що отримають здобувачі за результатами участі у поліцейських квестах з навчальної дисципліни «Оперативно-розшукова діяльність» належать такі:

- своєчасного, повного і точного виконання оперативним працівником вказівок слідчого при огляді місця вчинення кримінального правопорушення;
- проведення першочергових оперативно-розшукових заходів та участі в невідкладних слідчих діях;
- проведення особистого пошуку та застосуванні інших оперативно-пошукових заходів для отримання оперативно-значущої інформації;
- опитувань різних категорій осіб, які становлять оперативний інтерес;
- підготовки документів на проведення оперативних та оперативно-технічних заходів;
- підготовки оперативно-розшукових та процесуальних документів для проведення оперативно-розшукових заходів та НСРД;
- виконання доручень слідчого за кримінальними провадженнями при безвісному зникненні особи;

- планування та проведення заходів оперативного ініціативного пошуку щодо виявлення та розслідування злочинів проти життя та здоров'я, власності, у сфері незаконного обігу наркотиків;

- складання спільних слідчо-оперативних планів виконання доручень слідчого на проведення НСРД;

- заповнення оперативно-статистичних бланків, карток для постановки особи, предмета на оперативний облік;

- оперативних планів для розслідування кримінальних проваджень;

- участі в проведенні оперативних комбінацій, спеціальних операцій.

- участі в проведенні заходів, слідчих(розшукових) дій щодо осіб, які підозрюються у вчиненні вбивств, розбоїв, грабежів та інших загально кримінальних злочинів;

- встановлення психологічного контакту з джерелами інформації, що становлять оперативний інтерес;

-заходів з розпізнавання осіб (за фотографіями, орієнтуваннями, суб'єктивним портретом та ін.), предметів та фактів, що становлять оперативний інтерес, на основі встановлення їх групової належності або тотожності за відомими властивостями, ознаками та прикметами;

- проведення опитувань із застосуванням елементів легендування та ін.

Особливої ваги у професійному становленні майбутнього фахівця оперативного підрозділу мають знання спеціальної тактики, методичних рекомендацій, що визначають алгоритм дій оперативного працівника в конкретній оперативно-розшуковій ситуації. Аналіз практичної діяльності підрозділів кримінальної поліції та багаторічний досвід роботи автора у цій сфері дозволяє стверджувати, що знання необхідні для успішного виконання завдань та доручень на проведення пошукових, оперативно-розшукових заходів, НС(Р)Д поділяються на юридичні, психологічні, криміналістичні, оперативно-тактичні. Фундамент майбутнього фахівця оперативного підрозділу становлять оперативно-тактичні, що включають: знання з організації і тактики здійснення оперативно-розшукових заходів у відповідній оперативно-розшуковій ситуації, вміння моделювати, планувати, використовувати різноманітні прийоми та способи для створення сприятливих умов для успішної протидії злочинності; своєчасності, повноти, достовірності фіксації фактичних даних та використанню їх результатів в оперативно-розшуковому пізнанні.

Активізація мотивації здобувачів вищої освіти до набуття професіоналізму за обраною спеціальністю при вивченні дисципліни «Оперативно-розшукова діяльність» найповніше розкривається в ділових іграх на практичних заняттях. При проведенні занять у формі поліцейського квесту науково-педагогічні працівники повинні враховувати опорні знання: «загальні юридичні», «психологічні» й «технічні», які мають бути сформовані у здобувачів вищої освіти ще до вивчення навчальної дисципліни «Оперативно-розшукова

діяльність». Безумовно, що засвоєння знань має передувати формуванню вмінь. А за достатньо поширеними, традиційними уявленнями, вміння мають трансформуватися у навички, що забезпечує високу результативність навчання, водночас сучасний освітній процес передбачає формування гнучкої (запрограмованої природою), пошукової поведінки майбутнього фахівця кримінальної поліції в динамічному світі, що постійно змінюється.

Проведення занять із використанням поліцейського квесту вимагає від науково-педагогічного працівника напруженої роботи як на підготовчому етапі, так і в ході проведення квесту. Такі заняття необхідно проводити принаймні бінарно, а якщо ситуаційні завдання складні і мають міждисциплінарний характер, то слід планувати проведення викладачами суміжних кафедр.

Література:

1. Контрольно-наглядові інстанції в оперативно-розшуковій діяльності органів внутрішніх справ України: навч.посіб./ За заг.ред. д.ю.н., професора Д.Й. Никифорчука.К.: Видавничий дім «Скіф», 2013.152с.

2. Кудерміна О.І. Використання сучасних освітніх технологій у професійно-психологічній підготовці правоохоронців. Юридична психологія та педагогіка. 2011, №1. с.151- 160.

3. Оперативно-розшукова діяльність: навч. посіб. / [Є.М. Моісеєв, О.М. Джужа, Д.Й. Никифорчук та ін.]; за ред. проф. О. М. Джужи.К. : Правова єдність, 2009. 310 с.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ОПЕРУПОВНОВАЖЕНОГО КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

Рингач Олена Володимирівна
психолог відділення психологічного забезпечення ВКЗ
Донецького юридичного інституту МВС України

Завдання, засади організації, принципи, напрями, функції системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, повноваження психологів, а також принципи та механізм організації роботи з особами, які потребують психологічної підтримки та допомоги визначені Порядком організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції

України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, який затверджений наказом МВС України від 06.02.2019 № 88 [1].

Відповідно заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, проводять заходи із психологічного супроводження освітнього процесу з метою набуття курсантами (слухачами) необхідних професійно-психологічних якостей. Дана діяльність направлена і на супровід формування особистості оперуповноваженого кримінальної поліції здобувачів вищої освіти, курсантів які навчаються за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність», спеціалізація «кримінальна поліція» а також слухачів курсів первинної підготовки поліцейських та підвищення кваліфікації.

Зазначаємо, що психологічний супровід формування особистості оперуповноваженого кримінальної поліції в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання системи МВС України виступає як комплекс заходів, спрямованих на забезпечення адаптації курсантів (слухачів) до умов як навчальної так і майбутньої практичної службової діяльності в підрозділах кримінальної поліції, сприяння їх особистісному зростанню та професійному становленню [1]. На нашу думку парадигму психологічного супроводу формування особистості оперуповноваженого кримінальної поліції визначає формування готовності діяти в умовах оперативного ризику, психологічної та фізичної протидії злочинців, діяти як у складі команди так і автономно, що вимагає відповідну психологічну підготовку з формування вольових якостей особистості, а також оволодіння прийомами рукопашного бою, спеціальними засобами та вогнепальною зброєю, забезпечення особистої безпеки та безпеки оточуючих тощо. Готовність застосувати прийоми рукопашного бою, спеціальні засоби та вогнепальну зброю залежить не лише від знань правових засад застосування заходів примусу, а також і від сформованості вольових якостей та психологічної стійкості, емоційної стриманості у стресових ситуаціях, в обмежений час прийняти вірне правове рішення щодо своїх дій. Курсанти – майбутні оперуповноважені виступають як об’єкти системи психологічного забезпечення. Відповідно психологічна підготовка об’єктів системи психологічного забезпечення – це процес формування у курсантів - майбутніх оперуповноважених професійно-психологічної надійності, стійкості, готовності до різноманітних умов службової діяльності, навичок конструктивної комунікації з населенням. З цією метою навчальні заняття з дисциплін спеціалізації повинні відбуватися з елементами поліцейських квестів, ділових ігор, моделювання ситуацій, тренінгів. Доречним було б використання елементів бінарних занять за участь викладача та відповідно психолога.

Актуальним є розвиток комунікативної компетенції в діяльності майбутнього оперуповноваженого. Як приклад діяльність оперуповноваженого карного розшуку полягає в його спілкуванні з:

- підозрюваним (встановлення з ним контакту вимагає наполегливості, витримки і міцних нервів), його друзями, родичами тощо;
- злочинцем в момент затримання (вміння швидко орієнтуватися в ситуації, щоб затриманим був саме той, хто скоїв злочин);
- особами, які надають конфіденційну допомогу;
- потерпілим, свідками, фахівцями в різних галузях знань тощо. Оперуповноважений карного розшуку повинен вміти спілкуватися з людьми різного соціального статусу, знайти індивідуальний підхід до кожного тощо.

При психологічному супроводі формування особистості майбутнього оперуповноваженого кримінальної поліції слід враховувати, безпосередньо, в якому підрозділі планується подальше проходження служби курсантом. Так структура кримінальної поліції включає в себе наступні підрозділи: Департамент карного розшуку; Департамент міграційної поліції; Департамент оперативної служби; Департамент оперативно-технічних заходів; Департамент забезпечення діяльності, пов'язаної з небезпечними матеріалами; Департамент кримінального аналізу; Департамент захисту інтересів суспільства і держави; Департамент внутрішньої безпеки; Департамент кіберполіції; Департамент стратегічних розслідувань; Департамент боротьби з наркозлочинністю [2]. Дефініцією виступає необхідність врахування особливостей кожного підрозділу кримінальної поліції під час здійснення психологічного супроводу формування особистості оперуповноваженого. Виникає необхідність визначити особливість психологічного супроводу здобувачів вищої освіти – курсантів, слухачів курсів первинної професійної підготовки працівників для підрозділів кримінальної поліції та слухачів курсів підвищення кваліфікації за спеціалізацією підрозділів кримінальної поліції.

Окрім того, слід зазначити необхідність якісного кадрового забезпечення підрозділів кримінальної поліції. Вважливою складовою якісного кадрового забезпечення підрозділів Національної поліції України кваліфікованим персоналом є добір на основі об'єктивного оцінювання наявності необхідних компетенцій, належних професійно важливих якостей (як ділових, так і морально-особистісних) [3]. Так, актуальність питання щодо з'ясування та уточнення вимог професії поліцейського взагалі та оперуповноваженого зокрема до кандидатів на службу в підрозділи кримінальної поліції визначається ефективністю професійного добору осіб через диференціацію кандидатів за параметрами придатності/непридатності та психологічної готовності неготовності до службової діяльності [3].

Отже, нами в даному повідомленні окреслені окремі аспекти психологічного супроводу формування особистості оперуповноваженого кримінальної поліції в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання системи МВС України. Дане питання, з урахуванням специфіки діяльності різних

підрозділів кримінальної поліції є актуальним потребує ґрунтовного дослідження з метою запобігання негативним проявам в діяльності працівників поліції.

Література:

1. Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських: наказ МВС України від 06.02.2019 № 88. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#Text.

2. Структура Національної поліції України. URL: https://www.npu.gov.ua/about/struktura/struktura/.

3. Професіограми за основними видами поліцейської діяльності (слідчого, оперуповноваженого карного розшуку (кримінальної поліції), дільничного офіцера поліції): науковий довідник. Частина 1. Київ: ДНДІ МВС України, 2018. 108 с.

4. Нестеров Д.І. Психолого-педагогічне супроводження навчально-виховного процесу курсантів у вишах МВС України: науково-практичний посібник. Д.І. Нестеров, В.О. Нестеренко, Г.О. Литвинова, В.М. Чуйко. – Харків : Золота миля. 2014.- 212 с.

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЗАХОДИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

Романова Ольга Іванівна
т.в.о. завідувачки кафедри організації досудового розслідування
факультету №1 Криворізького навчально-наукового інституту
Донецького юридичного інституту МВС України, кандидат юридичних наук,
підполковник поліції

На сьогодні, залишається вельми актуальним співвідношення та взаємозв’язок між оперативно-розшуковою діяльністю та заходами боротьби держави з корупцією.

Так, на думку, Д. Гребельського: «оперативно-розшукова діяльність входить до кримінальної політики держави, а заходи боротьби з корупцією в ній повинні взаємодоповнювати один одного та бути взаємопов’язаними, тобто оперативно-розшукова та кримінально-процесуальна діяльність повинні бути формами реалізації державної політики по боротьбі з корупцією» [1, с.8-22].

Інші вчені стверджують, що правовою основою оперативно-розшукової діяльності є кримінально-процесуальне право, де ця діяльність служить виключно виконанню задач кримінального права [2, с.31].

Таким чином, норми кримінального права займають вирішальне місце, бо саме кримінальне право встановлює мету та конкретизує «поле діяльності» для кримінально-процесуального права. Тобто, спочатку виникають кримінально-правові правовідносини, які регулюються нормами кримінального права, а вже потім реалізуються кримінально-процесуальні правовідносини.

Щодо оперативно-розшукових відносин, то кримінально-процесуальне законодавство зобов'язує органи кримінальної поліції застосовувати необхідні оперативно-розшукові заходи з метою виявлення кримінального правопорушення та осіб, які їх вчинили. Закон не тільки встановлює мету своєї діяльності , але крім цього називає шляхи її досягнення, вказуючи :

- по-перше, що ця діяльність носить законний характер;
- по-друге, відносини, які виникають в процесі цієї діяльності, є правовими, тобто мають оперативно-розшуковий зміст, а саме: в широкому розумінні – кримінально-правовий характер, а в вузькому – оперативно-розшуковий, де оперативно-розшукова діяльність розглядається, як крайня необхідність боротьби зі злочинністю [3, с.47-48].

У випадках, коли кримінально-правові відносини не можливо реалізувати з допомогою кримінально-процесуального законодавства, це стосується латентних кримінальних правопорушень, та тих, які ретельно сплановані, виникає необхідність застосування оперативно-розшукових заходів. Разом з тим, норми кримінального права характеризують склад кримінального правопорушення, який з точки зору оперативно-розшукової діяльності охоплюється відповідним колом оперативно-розшукових заходів.

Так, на думку М. Гурського: «оперативно-розшукова діяльність має настільки яскравий кримінально-правовий колір, що це дає можливість стверджувати, що матеріальним змістом більшості оперативно-розшукових норм є норми кримінального права» [3, с.24].

Таким чином, можливо зробити висновок, що саме через «призму» кримінального права здійснюється оперативно-розшукова діяльність правоохоронних органів та саме воно формує правову базу для діяльності оперативно-розшукового апарату [4, с.44-46].

Діяльність оперативно-розшукового апарату – це об'єктивно необхідна форма боротьби зі злочинністю, зумовлена способом вчинення деяких видів кримінальних правопорушень, для яких суттєвим є детальна організація та застосування різноманітних способів конспірації та маскування слідів їх вчинення та підготовки.

Саме використання результатів оперативно-розшукової діяльності в доказуванні вини у кримінальних справах має важливе значення в боротьбі зі

злочинністю, захисті від злочинних посягань на права та законні інтереси громадян. Разом з тим, неможливо не враховувати дійсно існуючого ризику негайних наслідків цієї діяльності, бо оперативно-розшукова діяльність по своєму характеру та особливостям пов'язана з:

- по-перше, негласним вчиненням більшості оперативно-розшукових заходів;
- по-друге, обмеженням прав осіб, відносно яких такі заходи проводяться;
- по-третє, відносною відсутністю кола гарантій, закріплених як кримінально-процесуальним законодавством так і іншими законами;
- по-четверте, в деякому розумінні, скритністю від прокурорського та судового контролю;
- по-п'яте, все частіше, з чередою порушень прав та свобод громадян.

Тому недосконаліть кримінального та кримінально-процесуального законодавства в моменті доказування призводить до того, що, дійсно, винні особи у вчиненні кримінальних правопорушень уникають кримінальної відповідальності. Саме цей факт є актуальним для кримінальних правопорушень, які вчинюються у сфері службової діяльності та корупційних злочинів.

В таких умовах правоохоронні органи вимушені покласти великі зусилля для виявлення та доведення таких фактів. Для цього вони нерідко вимушені застосовувати заходи і методи боротьби зі злочинністю, які не в повному обсязі відповідають закону, тобто знаходяться на рубежі оперативно-розшукової та кримінально-процесуальної діяльності, але які дають можливість досягти позитивного результату у боротьбі зі службовими зловживаннями та корупцією.

Можливо, доцільно вважати це питання не стільки кримінально-правового характеру, скільки оперативно-тактичного, що не повинно відкрито обговорюватись. Але, слід зауважити, що застосування як традиційних так і нових засобів та способів виявлення та документування кримінальних правопорушень є суттєво складним питанням не тільки у процесуальному, але і в матеріальному праві, у зв'язку з поширенням корупції та порушень закону.

Судова практика, останнім часом, все більше стала звертати увагу на законність діяльності оперативних служб поліції та інших правоохоронних органів. І це цілком зрозуміло, бо зловживання владою правоохоронцями у сфері оперативно-розшукової діяльності, інколи, занадто суттєві і спричиняє істотну шкоду правоохоронюваним інтересам, правам та інтересам окремих громадян.

Саме тому, і слід наголосити на необхідності відмежування неправомірної провокаційної діяльності працівників правоохоронних органів від правомірної оперативно-розшукової діяльності, як однієї з головних задач кримінально-правової політики держави.

Відповідна законна діяльність здійснюється лише на підставі й у межах Конституції України, Декларації про державний суверенітет України та інших законів. Конституція України є юридичною базою для оперативно-розшукової

діяльності. Такі конституційні принципи як: законність, недоторканність особи, недоторканність житла, охорона особистого життя громадян, таємниці листування, телефонних розмов і телеграфних повідомлень, презумпція невинуватості, участь представників громадських організацій і громадян у боротьбі зі злочинністю та інші, знайшли своє відображення в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року. Нормою є і те, що оперативні підрозділи мають право обмежувати окремі права і свободи людини та юридичних осіб як винятковий і тимчасовий засіб. Таке обмеження дозволяється лише згідно з положеннями Кримінального процесуального кодексу, за рішененням слідчого судді чи прокурора щодо особи, в діях якої є ознаки кримінального правопорушення, та у випадках, передбачених законодавством України. Ці обмеження вводяться з метою захисту прав і свобод інших осіб, безпеки суспільства [5].

Так, відповідно до ч. 1 ст. 6 «Підстави для проведення оперативно-розшукової діяльності» Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», підставою для проведення оперативно-розшукової діяльності є: наявність достатньої інформації про: злочини, що готуються або вчинені невстановленими особами; осіб, які готують або вчинили злочин; осіб, які переховуються від органів розслідування або ухиляються від відбування кримінального покарання; осіб, які безвісти зникли; розвідувально-підривну діяльність спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб проти України; також підставою для проведення оперативно-розшукової діяльності є наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів. Тобто цей закон пов’язує можливість проведення відповідних заходів лише, як мінімум, зі стадією готування до злочину. Таким чином, заборона провокаційних методів впливу на особу прямо випливає зі змісту Закону «Про оперативно - розшукову діяльність» [5].

Так, ст. 8 Закону, передбачає двадцять пунктів, що закріплюють права підрозділів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Жоден з цих пунктів не включає дій, які були б схожими на провокаційну діяльність. Більше того, ст. 4 Закону «Принципи оперативно-розшукової діяльності» чітко встановлює, що оперативно-розшукова діяльність ґрунтується на принципах верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини. Тобто при виконанні конкретних оперативно-розшукових заходів принцип законності полягає, насамперед, у тому, що оперативно-розшукові заходи можуть проводитися винятково з метою вирішення практичних завдань, покладених на відповідні підрозділи, лише у межах компетенції того чи іншого оперативного підрозділу і при наявності на це підстав, передбачених ст. 6 Закону «Про оперативно-розшукову діяльність», та також не повинні провокувати тих чи інших осіб, які викликають оперативну зацікавленість, на здійснення

протиправних дій та повинні виключати можливість створення умов, які б спряли їх вчиненню [5].

Частина 5 ст. 9 відповідного закону закріплює, що під час здійснення оперативно-розшукової діяльності не допускається порушення прав і свобод людини та юридичних осіб. Окремі обмеження цих прав і свобод мають винятковий та тимчасовий характер і можуть застосовуватися лише за рішенням слідчого судді щодо особи, в діях якої є ознаки тяжкого або особливо тяжкого злочину, та, у випадках, передбачених законодавством України, з метою захисту прав і свобод інших осіб, безпеки суспільства [5]. Саме тому провокаційна діяльність не може бути обґрунтованою як останній, крайній засіб протидії злочинності, та може бути виправданою лише проведенням працівниками правоохоронних органів згідно зі ст. 2 Закону «Про оперативно-розшукову діяльність», гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів.

Безперечно, економічні та соціальні проблеми сучасного суспільства, впливають на характер злочинності та в деякій мірі на поведінку осіб, на яких покладено державою обов'язок боротися з нею, але в той же час, практично, нічим не обмежені їх можливості у сфері службової діяльності. Саме тому, відсутність механізму контролю та відповідальності стає основною причиною розповсюдження в державі корупції та явища провокації. (У багатьох випадках це призводить до благополучного уникнення кримінальної відповідальності винними особами). Звісно, саме через це, правоохоронцям доводиться докладати чимало зусиль для того, щоб виявити та довести винність «лжеслужбовців». Однак недосконалість законодавства призводить до неможливості такої боротьби.

Можливо, саме тому правоохоронці нерідко використовують засоби та методи боротьби зі злочинністю діючи за принципом «мета виправдовує засоби», в тому числі – й провокаційну діяльність.

Таким чином, якщо держава приділить більш значну увагу в контексті кримінально-правової політики на питання вдосконалення кримінального, кримінально-процесуального, оперативно-розшукового законодавства, то це дасть можливість працівникам оперативних служб ефективно боротися з корупцією, використовуючи законні заходи та підстави, але ніяк ні штучно створену обстановку в гонці за статистичними показниками.

Література:

1. Гребельський Д. Теоретические основы и организационно-правовые проблемы оперативно-розыскной деятельности в органах внутренних дел. М., 1997. ст. 8-22.

2. Сидоренко В. Уголовная политика и ее реализация в деятельности органов внутренних дел. М.,1999. ст. 31.

3. Гурський М. Роль правової науки у вдосконаленні діяльності державних органів. Львів. 1967. ст. 24.

4. Хомколов В. Організація управління оперативно-розшукової діяльності. Закон і право. 1999. ст. 44-46.

5. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 22. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. ст.303

ЗАКІНЧЕНЕ ТА НЕ ЗАКІНЧЕНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Савенко Вікторія Петрівна
старший викладач кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Дроздовська Юлія Віталіївна
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Матеріали і методи. У публікації використовується опис та аналіз як методи наукового дослідження. Матеріалом для досліджень є іноземні та вітчизняні наукові статті, журнали та публікації дослідників у мережі INTERNET за напрямком дослідження.

Важливою тенденцією у розвитку вітчизняного кримінального законодавства є його гармонізація із законодавством європейських держав. Євроінтеграційні процеси вимагають від нашої держави дотримання загальновизнаних стандартів з прав людини і громадянина, сприйняття базових міжнародних принципів у боротьбі зі злочинністю. На цьому шляху значної актуальності набувають вивчення і узагальнення законодавчого досвіду інших країн, у тому числі тих, де джерелом права є прецедент. Це дає можливість не тільки пізнати зміст і сутність основних інститутів зарубіжного кримінального права, а й порівняти їх із національним кримінальним законодавством, зробити висновки щодо можливостізапозичення позитивного досвіду європейських країн та імплементації у вітчизняне законодавство окремих дефініцій та формулювань.

Зазначене дає підстави вважати, що дослідження попередньої злочинної діяльності, а також особливостей кримінальної відповідальності за незакінчені правопорушення на прикладі зіставлення відповідних норм українського і англійського кримінального права матиме неабияку користь для подальшого розвитку вчення про кримінальні правопорушення та його стадії.

Така позиція вченої вбачається обґрунтованою, однак вважаємо необхідним підтримати таку позицію в частині кратного зменшення нижньої межі санкції

статті так само, як і максимальної, оскільки таке зменшення забезпечувало б диференціацію кримінальної відповідальності за закінчене та незакінчение правопорушення, а не лише диференціацію максимального покарання.

Також необхідно звернути увагу на питання диференціації кримінальної відповідальності залежно від виду замаху, який було вчинено особою.

Таким чином, у результаті розгляду деяких проблем призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення можна зробити наступні висновки.

По-перше, вважаємо за необхідне внесення змін до законодавства в частині пропорційного зниження не тільки максимальної, а й мінімальної межі покарання, передбаченого санкцією статті Особливої частини Кодексу.

По-друге, положення законодавства, згідно з якими зменшенню при притягненні до кримінальної відповідальності за незавершене криміннальне правопорушення підлягає лише найбільш суворий вид покарання з передбачених у санкції статті Особливої частини КК України, є такою, що не відповідає життєвим реаліям.

По-третє, враховуючи неможливість індивідуалізації покарання внаслідок вказаних причин відсутність у призначеному покаранні різних правових наслідків між закінченим та незакінченим замахом на злочин.

Висновок. Отже, закінченим правопорушенням визнається діяння, яке містить усі ознаки складу правопорушеня, передбаченого відповідною статтею Особливої частини цього Кодексу.

Література:

1. Заїка С.О. Строки у кримінальному процесі України в контексті Європейських стандартів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09, Київ. націон. ун-т внутр. справ. Київ, 2006. С. 67, 60.

2. Осадчий В.І., Чернявський С.С. Злочини проти правосуддя / Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. Д.С. Азаров, В.К. Грищук, А.В. Савченко, В.В. Чернєй. Київ : Юрінком Інтер, 2016. С. 895–969.

3. Шульга О.В. Мета, умови та мотиви затримання уповноваженою службовою особою. О.В. Шульга. Право і суспільство. 2014. № 6.1(2). С. 361.

4. Ольшевский А.В. Задержание подозреваемого как мера уголовно-процессуального принуждения : автореф. дисс. … канд. юрид. наук : 12.00.09. Андрей Витальевич Ольшевский; Московский ун-т МВД России. Москва, 2006. С. 25.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА СТАТЕВУ СВОБОДУ ТА СТАТЕВУ НЕДОТОРКАННІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ

Свинаренко Юрій Павлович
викладач кафедри професійних та спеціальних дисциплін Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ

Мідловець Ельвіра Айларівна
курсант Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ

Підхід до розгляду злочинності як соціального явища передбачає відповідну стратегію боротьби з нею, головним напрямом якої є вплив на причини, що її зумовлюють. Враховуючи сучасний стан криміногенної обстановки в Україні, виникає необхідність посилення ефективності та результативності протидії кримінальним правопорушенням проти честі та гідності, зокрема, тим, що посягають на статеву недоторканність та статеву свободу неповнолітніх осіб.Такі дії становлять підвищену суспільну небезпеку, адже, незважаючи на те, що поставлена проблема набула актуальності ще в минулому столітті, вона тривалий час залишалася в тіні та, на превеликий жаль, є досить не рідким явищем. Тому можна стверджувати, що неповнолітні – найбільш уразлива частина населення, яка потребує посиленого захисту з боку суспільства і держави.

Стаття 3 Конституції України проголошує захист прав і свобод людини пріоритетним завданням держави. Особливо це стосується неповнолітніх громадян України [1]. Держава здійснює захист дитини від усіх форм фізичного, психологічного насильства, проте цей захист ще недостатній.

Соціально-правову оцінку правових та організаційних засад запобігання злочинам проти статевої недоторканності дитини у контексті реалізації Україною міжнародно-правових зобов'язань щодо захисту дітей від різних форм насильства та жорстокого поводження навів А. О. Джужа. Під сексуальним насильством вчений пропонує розуміти протиправний вплив однієї особи на іншу, який порушує волевиявлення особи з метою задоволення статевого потягу або завдання сексуальної травми [2, с.60].

Кримінальні правопорушення сексуального характеру щодо неповнолітніх – втягнення дитини, з її згоди, або без такої згоди дорослим у сексуальні дії для задоволення сексуальних потреб або вигоди. Зрозуміло, що внаслідок учинення зазначених злочинів часто порушуються подальший нормальний і психічний

розвиток осіб, які постраждали, адже у них можуть сформуватися неправильні уявлення про статеві стосунки, що може призвести до деформації особистості. Такий вид кримінальних правопорушень загрожує особистості, державі та нації загалом, впливає на збільшення кількості девіантної поведінки серед підлітків.

До злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи, норми про відповідальність яких об'єднанні в розділі IV Особливої частини КК України, віднесені:

- зґвалтування (ст. 152);
- насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом (ст. 153);
- примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154);
- статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості (ст.155);
- розбещення неповнолітніх (ст. 156) [3].

Вважаємо за доцільне зазначити обставини, які сприяють вчиненню протиправних діянь стосовно статевої свободи та статевої недоторканності осіб:

- необізнаність батьків стосовно допустимих заходів до дітей;
- низька правова культура у сфері прав людини;
- недоліки в моральному вихованні молоді;
- руйнівний вплив розпусників.

Здійсненню статевих злочинів сприяють також умови, які створюють «сприятливу» ситуацію для злочинців, «допомагають» формуванню злочинного наміру і забезпечують його реалізацію. До таких умов слід віднести: безкарність статевих злочинців; легковажну, аморальну поведінку потерпілих; недоліки в діяльності органів і підрозділів Національної поліції України. Вчиненню статевого насильства над дітьми також сприяють такі обставини, як надмірна довіра батьків до осіб, які відбували кримінальні покарання (залишення їм дітей на тривалий термін).

Враховуючи економічну нестабільність в державі, зниження рівня моралі, порушене питання набуває особливої гостроти і потребує застосування невідкладних заходів, спрямованих на протидію таким протиправним діянням.

Невід'ємною складовою оперативно-розшукової діяльності є оперативно-розшукова профілактика, поняття якої останнім часом ретельно розробляється у юридичній науці. Так, наприклад, І. І. Басецький розглядає оперативно-розшукову профілактику як діяльність, що спрямована на виявлення й усунення причин злочинів, умов, що їм сприяють, а також установлення осіб, що допускають відхилення від норм поведінки, з метою профілактичного впливу на них [4, с. 113–120].

Змістом оперативно-розшукової профілактики злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості неповнолітніх є діяльність оперативних підрозділів Національної поліції України з виявлення, вивчення (усунення) нейтралізації причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів таких злочинів;

виявлення, вивчення, спостереження і коригувального впливу щодо осіб, від яких можна очікувати вчинення злочинів, що здійснюється з використанням комплексу оперативно-розшукових сил, засобів і методів з метою недопущення вчинення злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності неповнолітніх і малолітніх.

Під профілактикою оперативних підрозділів статевих злочинів щодо неповнолітніх слід розуміти комплекс оперативно-розшукових та інших заходів, які вживаються з метою недопущення доведення до кінця злочинного умислу, припинення зазначеної категорії злочинів на стадії підготовки, забезпечення безпеки потенційних жертв і створення умов, що виключають реалізацію злочинних намірів [5, с. 36]. Рівень її якості залежить від поінформованості правоохоронних органів про осіб, які можуть вчинити подібні дії, або чия поведінка дає підстави запідозрити їх у можливості вчинення зазначених злочинів.

Щодо злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності неповнолітніх оперативно-розшукова профілактика може бути визначена як діяльність оперативних підрозділів, що має конкретну мету – використання сил, засобів і методів оперативно-розшукової діяльності для виявлення осіб, які мають намір вчинити злочини сексуального характеру, забезпечення безпеки потенційних жертв і створення умов, що виключають реалізацію злочинних намірів.

Зазначимо, що досить значущим аспектом боротьби з діями сексуального характеру щодо неповнолітніх є попередження аморального способу життя певних категорій людей, частіше тих, які організовують різні групи, компанії з метою вживання наркотиків та розпусти. Профілактика таких явищ є досить актуальною, адже частина молоді втрачає моральні орієнтири та сприймає таку поведінку як норму сьогодення.

Щодо злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності неповнолітніх оперативно-розшукова профілактика може бути визначена як діяльність оперативних підрозділів карного розшуку, що має конкретну мету – використання сил, засобів і методів оперативно-розшукової діяльності для виявлення осіб, які мають намір вчинити злочини сексуального характеру, забезпечення безпеки потенційних жертв і створення умов, що виключають реалізацію злочинних намірів.

Отже, зазначимо, що сексуальні зловживання щодо неповнолітніх осіб набули досить великих масштабів.Тому оперативно-розшукова протидія злочинам, зокрема тим, що зазначені в статті, є однією зі складових діяльності оперативних підрозділів, основною метою яких є виявлення, припинення та усунення негативних наслідків протиправної діяльності, причин, умов та обставин, що її породжують.

Література:

1. Конституція України. Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2% D1%80# Text (дата звернення: 25.03.2021).

2. Волинець Л.С. Надання допомоги дітям-жертвам злочинів, пов'язаних із торгівлею дітьми, дитячою проституцією, дитячою порнографією, проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини, з урахуванням національної та міжнародної практик / Л.С. Волинець, Л.П. Гурковська., І.В. Савчук К.: ТОВ «К.І.С.», 2011. 132 с.

3. Кримінальний кодекс України/ Кодекс України; Закон від 05.04.2001 № 2341-III URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 25.03.2021).

4. Оперативно-розыскнаядеятельность: учебник / под ред. К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, Г. К. Синилова, А. Ю. Шумилова. 2-е изд., доп. и перераб. М.: ИНФРА-М, 2004. 848 с.

5. Денисовський М.Д. Оперативно-розшукова профілактика статевих злочинів щодо неповнолітніх. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Спеціальний випуск 2015. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 280 с.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ

Сисоєва Вікторія Петрівна
доцент кафедри кримінального права і процесу
Юридичного факультету Національного авіаційного університету,
кандидат юридичних наук

Протидія злочинності, як основне завдання внутрішньої політики держави, реалізується поєднанням комплексу нормотворчих, організаційних, загально-профілактичних, кримінально-правових, адміністративних, оперативно-розшукових та інших механізмів. Спеціальні державні підрозділи, що функціонують у системі правоохоронних органів України, здійснюють протидію злочинності відповідно до їх нормативно-регламентованих прав та обов'язків. Основним завданням оперативно-розшукової діяльності, відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (ст.1), є пошук та фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп. Оперативні підрозділи у межах своїх повноважень повинні вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення кримінальних правопорушень, а також викриття причин і умов, які сприяють їх

вчиненню, здійснювати профілактику правопорушень. Таким чином, протидія злочинності є основним завданням підрозділів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність [1, с. 103]. В світлі дослідження негативних тенденцій розповсюдження торгівлі людьми та появи нових способів вчинення цих кримінальних правопорушень актуальним вбачається аналіз можливостей оперативно-розшукової протидії цим кримінальним правопорушенням.

Аналіз статистичних відомостей правоохоронних органів за останні 5 років свідчить про те, що в Україні щорічно реєструється приблизно 200-300 таких кримінальних правопорушень[2]. При цьому в результаті їх розслідування особи повідомляються про підозру приблизно в половині випадків, тобто фактично маємо 50% розкритих кримінальних правопорушень. Таким чином, кримінально-правові засоби протидії торгівлі людьми сьогодні залишаються малоефективними.

Оперативно-розшукова протидія торгівлі людьми, в першу чергу, містить заходи запобігання торгівлі людьми та виявлення цих кримінальних правопорушень, а також виявлення осіб, що їх вчинили. В цьому аспекті слід зазначити, що напрямки спеціально-кримінологічного запобігання торгівлі людьми також повинні передбачати заходи оперативно-розшукової профілактики. Саме тому засоби кримінологічної протидії злочинності залишаються центральним, узагальнюючим вектором у профілактичній діяльності держави.

Стосовно протидії торгівлі людьми варто додати, що згідно зі ст. 5 Закону України «Про протидію торгівлі людьми», суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, є:

1) Президент України;
2) Кабінет Міністрів України;
3) центральні органи виконавчої влади;
4) місцеві органи виконавчої влади;
5) закордонні дипломатичні установи України;
6) заклади допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми [3].

Таким чином, правоохоронні органі під час оперативно-розшукової профілактики є лише окремою ланкою загальнодержавної системи протидії торгівлі людьми. І тут важливим аспектом є те, що оперативно-розшукова протидія торгівлі людьми тісно пов'язана із діяльністю різних недержавних організацій та установ, які забезпечують різнобічну допомогу особам, які постраждали від торгівлі людьми.

Тож, з огляду на вищевикладене, слід розглянути те, яка роль у протидії торгівлі людьми належить спеціальним міжнародним інституціям (ООН, ОБСЄ, Всесвітня мережа за виживання, Міжнародна організація з міграції, Міжнародна організація праці, Коаліція проти незаконного вивозу жінок, Всесвітній альянс

проти незаконного вивозу жінок тощо), та з'ясувати, яким чином діяльність цих організацій впливає на оперативно-розшукову протидію торгівлі людьми.

Виходячи зі своїх цілей, міжнародні організації виконують стратегічне завдання щодо залучення громадськості, представників органів державної влади, науково-дослідних та навчальних закладів, громадських об'єднань рухів, ділових та фінансових кіл, засобів масової інформації та інші сили для створення системи протидії торгівлі людьми. Ефективними є кроки таких організацій і на напрямку сприяння міжнародному співробітництву правоохоронних органів у боротьбі з міжнародним трафіком, що знаходить свій прояв у забезпеченні участі працівників правоохоронних органів України у навчальних тренінгах, семінарах за участю іноземних колег та експертів, проведення ними робочих зустрічей, обміну інформацією, започаткування проєктів співпраці, організаційне забезпечення підготовки клопотань про надання міжнародної правової допомоги та ін. У багатьох розвинутих країнах неурядові організації працюють за підтримки національних урядів чи органів самоврядування. Західноєвропейські держави вбачають у неурядових організаціях силу, здатну вирішувати гострі соціальні проблеми більш ефективно, ніж державні структури. На жаль, державний устрій, економічне становище та інші характеристики пострадянських країн призвели до відсутності на їх територіях такої практики. Однак, у 2011 році в м. Києві було створено Всеукраїнську коаліцію громадських організацій щодо протидії торгівлі людьми, куди увійшли вісімнадцять громадських організацій діяльність, яких спрямована на протидію цьому виду кримінальних правопорушень та надання необхідної допомоги постраждалим від торгівлі людьми [4, с. 234]. Сьогодні різні підрозділи правоохоронної структури досить нечасто використовують можливості допомоги міжнародних організацій у оперативно-розшуковій протидії торгівлі людьми. На наш погляд, така ситуація об'єктивно не висвітлює усі можливості оперативно-розшукової протидії в цілому. Часто відомості, які є у розпорядженні таких організацій, можуть виконати важливу роль у протидії торгівлі людьми, але за відсутності організаційно-нормативних вимог щодо їх використання правоохоронними органами, вони залишаються поза увагою суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми.

Відповідно до відомостей Міжнародної організації з міграції, Україна є країною походження, транзиту та призначення у торгівлі чоловіками, жінками та дітьми. Зростає також проблема внутрішньої торгівлі людьми. За даними цієї організації, понад 260 000 українців постраждали від торгівлі людьми з 1991 року, що робить Україну однією з основних країн походження постраждалих від сучасного рабства в Європі. З метою підвищення доступу постраждалих від торгівлі людьми до правосуддя, вищевказана організація надає комплексні послуги з розвитку потенціалу системи кримінального правосуддя в Україні, зокрема поліції, слідчих, прокурорів і судових органів. Це включає в себе тематичні тренінги, технічну допомогу, встановлення робочих контактів з

країнами транзиту та призначення, сприяння взаємній правовій допомозі, управління ресурсами, надання обладнання, зміцнення механізмів захисту постраждалих, свідків тощо [5].

Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити, що для удосконалення оперативно-розшукової протидії торгівлі людьми сьогодні актуальним вбачається розвиток співробітництва правоохоронних структур із спеціальними міжнародними інституціями, які забезпечують захист громадян від негативних наслідків, пов'язаних із торгівлею людьми. Ресурси таких організацій у системі оперативно-розшукової протидії торгівлі людьми важко переоцінити, адже вони мають більше можливостей у запобіганні та виявленні кримінальних правопорушень щодо торгівлі людьми.

Література:

1. Біляєв В. О. Стан теоретичного обґрунтування концепції оперативно-розшукової протидії злочинності як головного спрямування сил карного розшуку. *Форум права*. 2012. № 4. С. 103-108.
2. Єдиний звіт про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Офіційний веб-сайт Офісу Генерального прокурора. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html (дата звернення 06.04.2021).
3. Про протидію торгівлі людьми : Закон України від 20.09.2011 № 3739-VI. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text (дата звернення 06.04.2021).
4. Дубина В. І. Взаємодія оперативних підрозділів МВС України з міжнародними та громадськими організаціями щодо протидії торгівлі людьми. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ* . 2014. № 2. С. 230-243.
5. Протидія торгівлі людьми. Офіційний веб-сайт Міжнародної організації з міграції. URL: https://iom.org.ua/ua/protidiya-torgivli-lyudmi (дата звернення 06.04.2021).

СПЕЦІАЛЬНІ ХІМІЧНІ РЕЧОВИНИ, ЯКІ МОЖУТЬ ЗАСТОСОВУВАТИСЯ УПОВНОВАЖЕНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ДОКУМЕНТУВАННЯ ФАКТІВ ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ (ЗА СТ. 368 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ). ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Томма Роман Павлович
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, підполковник поліції

Відповідно до вимог ст.273 КПК України (Засоби, що використовуються під час проведення негласних слідчих (розшуковий) дій) керівником органу досудового розслідування, прокурором виноситься постанова про використання заздалегідь ідентифікованих (помічених) засобів [2].

Під час документування фактів одержання (надання) неправомірної вигоди (ст.ст 368, 369 КК України) слідчим, або відповідно до доручення слідчого оперативним працівником, із дотриманням вимог ст. 237 (Огляд) КПК України проводиться огляд та вручення предмета неправомірної вигоди (як правило, грошових коштів), при цьому вони обов'язково помічаються спеціальними хімічними речовинами, характеристику та особливості застосування яких ми надалі розглянемо [3].

Помітка предмета злочину за допомогою спеціальних хімічних речовин – це захід, який є одним з основних елементів документування фактів одержання (давання) неправомірної вигоди, забезпечує доказовою базою матеріали справи кримінального провадження при розслідуванні злочину, надає можливість оперативникам та слідчим після затримання фігуранта та його огляду, процесуально закріпити факти одержання фігурантом (хабароотримувачем) матеріальних цінностей, використовуючи своє посадове становище.

Необхідно зазначити, що на думку багатьох науковців, положення норми ст.237 КПК України не дають чіткого визначення порядку виготовлення, утворення несправжніх (імітаційних) засобів для проведення конкретних негласних слідчих (розшукових) дій, оформлення відповідного протоколу і взагалі не визначають процесуального порядку виготовлення та використання ідентифікованих (помічених) засобів [1].

Аналіз вітчизняної нормативно-правової бази, а також думок науковців та практиків, дає можливість сформувати проблеми, які виникають у оперативників та слідчих під час використання спеціальних

хімічних речовин під час документування фактів одержання неправомірної вигоди, а саме:

1. Під час документування фактів одержання неправомірної вигоди нерідко у практичних працівників Національної поліції України (далі – НП) виникає проблема оперативного (негайного) отримання спеціальних хімічних речовин у відповідних підрозділах НП, в деяких випадках цей процес затягується на декілька тижнів, а оперативно-розшукова ситуація потребує проведення невідкладних заходів щодо документування злочину.

2. Спеціальні хімічні речовини, особливо після першого використання, мають обмежений термін придатності та повинні зберігатися у спеціальних приміщеннях з певним температурним режимом, при таких умовах зберігання вони можуть використовуватися неодноразово. В практичних підрозділах НП нажаль відсутні такі приміщення, у зв'язку з цим оперативні та слідчі підрозділи вимушені замовляти ці засоби після кожного їх одноразового використання (тобто для документування конкретного злочину окремо замовляються спеціальні хімічні препарати), цей процес займає певний час, що може вплинути на ефективність документування злочину та є непродуктивним з точки зору затрат держаних коштів.

3. Порядок застосування спеціальних хімічних речовин (далі – СХР) оперативними та слідчими підрозділами при помітці предмета неправомірної вигоди (інших злочинів) не передбачений конкретним нормативним актом, чи відомчою інструкцією, тому нерідко у судах виникають сумніви у законності такого заходу та в тому, що гроші, інші цінності, які були помічені спеціальними хімічними речовинами та вилучені при огляді у фігуранта, взагалі можуть бути речовими доказами по справі.

4. Зловмисники нажаль можуть купити у приватних осіб (підприємців) ліхтарики з звичайним ультрафіолетовим освітленням та здійснювати перевірки предмета злочину, шляхом його освітлення під час вчинення злочину (одержання неправомірної вигоди), що унеможливлює помітку предмета злочину саме хімічними речовинами, які при освітлені звичайною ультрафіолетовою лампою можуть люмінесціювати певними кольорами. Ця проблема ставить під сумнів ефективність документування даного виду злочину, може надати можливість зловмиснику уникнути затримання «на гарячому» та в подальшому нести відповідальність згідно чинного законодавства.

Для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності та кримінально-процесуального законодавства, вітчизняними науковцями розроблено ряд засобів невидимої маркіровки, кожен з яких має свої особливості, які можуть надавати перевагу уповноваженим підрозділам НП під час помітки предметів неправомірної вигоди та інших злочинів, наприклад:

- **препарат «Промінь-1»**. Аерозольний балон (може використовуватися для підтвердження фактів вчинення вимагання, одержання неправомірної вигоди, інших тяжких злочинів);

-**препарат «Світлячок-М»**. Аерозольний балон (може використовуватися для підтвердження фактів вчинення вимагання, одержання неправомірної вигоди, інших тяжких злочинів);

- **препарат «Сингал».** Аерозольний балон (може використовуватися для підтвердження фактів вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією);

- **люмінесцентні порошки.** Люмінофори (можуть використовуватися для підтвердження фактів вчинення вимагання та одержання неправомірної вигоди);

- **люмінесцентні воскові олівці** (можуть використовуватися для підтвердження фактів одержання неправомірної вигоди, вимагання);

- чорнила «Резидент». Чорнила для фломастера, авторучки, капілярного стержня і штемпельної подушки (можуть використовуватися для підтвердження фактів вчинення вимагання, одержання неправомірної вигоди, інших тяжких злочинів);

-**люмінесцентні фломастери** (можуть використовуватися для підтвердження фактів вчинення вимагання, одержання неправомірної вигоди, інших тяжких злочинів) [4].

Необхідно зазначити, що не усі вищезазначені препарати невидимі при звичайному ультрафіолетовому освітленні. Так наприклад, деякі препарати після маркування предмета злочину при освітленні пристроєм зі звичайною ультрафіолетовою лампою, люмінесціюють певним відтінком, на відміну від інших, які видимі на предметі тільки при освітлені пристроями з високочутливими лампами.

У зв'язку з вищезазначеним та з метою вирішення зазначених проблем, пропонуємо наступні шляхи їх вирішення:

- з метою вчасного реагування оперативних підрозділів на факти корупції та ефективного документування злочину за допомогою спеціальних хімічних речовин, керівники підрозділів повинні заздалегідь (вчасно) організовувати їх офіційного замовлення, з зазначенням пристроїв з лампами для їх ототожнення, а також обов'язково передбачити місця зберігання цих хімічних речовин у підпорядкованому підрозділі з дотриманням усіх правил безпеки;

- порядок виготовлення, одержання, зберігання, реєстрації уповноваженими підрозділами НП України спеціальних хімічних речовин, алгоритм проведення помітки предметів неправомірної вигоди та інших тяжких злочинів, повинен бути чітко прописаний у окремому відомчому нормативному акті. Наприклад, пропонуємо розробити Інструкцію МВС України «Про порядок застосування уповноваженими підрозділами Національної поліції України спеціальних хімічних речовин під час документування тяжких та особливо тяжких злочинів»;

- з метою недопущення використання фігурантами особистих пристроїв для освітлення предметів злочину, спеціальні хімічні речовини, які використовуються уповноваженими підрозділами НП України, повинні мати видимі властивості при освітленні високочутливими лампами (які є в наявності в практичних підрозділах НП України) та невидимі при звичайному ультрафіолетовому освітленні лампами, які є у вільному продажу;

- усі спеціальні хімічні речовини та пристрої з лампами для їх ототожнення, які будуть використовуватися уповноваженими підрозділами для документування фактів одержання неправомірної вигоди (інших тяжких злочинів), повинні мати чітко визначену процедуру їх замовлення та відповідати певним стандартам якості, що ми пропонуємо передбачити у відомчих нормативних актах МВС України.

Література:

1. Бортун М. Проблеми регулювання негласних слідчих (розшукових) дій. Юридичні новини України. URL: https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/osoblyvosti-zastosuvannya-polozhen-st-273-kpk-ukrayiny-pid-chas-dosudovogo-rozsliduvannya/;

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13 квіт. 2012 р. Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17;

3. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар/ Д. С. Азаров, В. К. Грищук, А. В. Савченко [та ін.]; за заг. ред. О. М. Джужі, А.В. Савченка, К.: Юрінком Інтер, 2016. – 1064;

4. Офіційний веб-сайт лабораторії прикладної хімії. URL: http://cobra.net.ua/about.html.

ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ЩОДО ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ

Христич Інна Олександрівна
ст. науковий співробітник відділу кримінологічних досліджень НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, м. Харків, Україна, кандидат економічних наук, доцент

Злочинність, на жаль, існує у всіх країнах світу. Головне те, що для адекватного реагування на її стан та тенденції, необхідно мати достовірні статистичні дані. Зрозуміло, що найбільш достовірними даними ми вважаємо звіти Генеральної прокуратури. Але вони наводять дані лише про обліковані

кримінальні правопорушення, а не зареєстровані. Відповідно до Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань до загальної кількості облікованих, у звітності кримінальних правопорушень не включаються правопорушення, за якими кримінальні провадження закрито через відсутність події кримінального правопорушення або відсутність у діянні складу кримінального правопорушення (п.п. 1 або 2 ч.1 ст. 284 КПК).

З 1 липня 2020 р. у звітності щодо кримінальних впроваджень відокремили показники: злочини та кримінальні проступки. Тому за цей період кримінальні проступки серед 360622 облікованих кримінальних правопорушень склали 27,3 % (98283). Серед кримінальних правопорушень проти безпеки та експлуатації транспорту (ст.ст. 276 – 292 КК України) кримінальні проступки склали лише 11,9 % (1884 з 15795). [1]. Тому можемо зразу вважати, що латентність кримінальних проступків даної категорії дуже значна.

Дуже хвилює і стан наслідків від дорожньо-транспортних пригод на дорогах України. Рівень смертності на українських автошляхах в чотири рази вищий, ніж в Європейському Союзі. За статистикою експертів Світового банку щорічні економічні втрати України від дорожніх катастроф, які спричиняють тисячі людських смертей та травмувань, еквівалентні близько 5 мільярдів доларів США. Хороші та швидкі дороги – є також драйвером національної економіки. [2].

Про це свідчать і офіційні статистичні дані. Так, у 2019 р. було обліковано порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК), 8739, у 2020 р. – 8864 на 1,4 % більше ніж у 2029 р. При цьому з них, що спричинило смерть потерпілого (ч. 2 і 3 ст. 286 КК) у 2019 р. 1919 фактів, у 2020 р. – 1858. Деяке збільшення фактів облікованих кримінальних правопорушень можна вважати позитивним, тому що застосовуються зараз технічні засоби, які фіксують порушення правил дорожнього руху. Про це свідчить і незначне зменшення кількості кримінальних правопорушень, що спричинили смерть потерпілого на 3,2 % у 2020 р. порівняно до 2019 р. [1].

При вивченні розповсюдження порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту необхідно враховувати і зареєстровані адміністративні правопорушення, які на практиці інколи дуже важко або не бажано відокремити від кримінальних проступків.

16.08. 2019 р. набрав чинності наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Положення про Реєстр адміністративних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху» від 10 травня 2019 р. № 359. В цьому наказі підкреслюється, що даний Реєстр є підсистемою Єдиної інформаційної системи МВС (ЄІС МВС), що забезпечуватиме збирання, облік, пошук, узагальнення даних про адміністративні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху (у т. ч. зафіксовані в авто режимі), та порушення правил зупинки, стоянки, паркування (у т. ч. зафіксовані у режимі фото-, відео зйомки).

Зрозуміло, що існуюча статистична інформація не дає змоги встановити реальний обсяг фактів порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами.

Як загально відомо згідно з концепцією правоохоронної діяльності, керованої аналітикою (ILP), консультації щодо якої КМЄС надає з 2015 р., Міністерство внутрішніх справ запровадило обов'язковий курс з кримінального аналізу починаючи з навчального року 2020 – 2021. Щоб підтримати цю ініціативу, Державний науково-дослідний інститут МВС, спільно з Одеським державним університетом внутрішніх справ, Національною академією внутрішніх справ та Департаментом кримінального аналізу Нацполіції, за координації КМЄС, розробили два підручники. Місія профінансувала видавництво по 500 примірників підручників, які у липні 2020 р. відправлено як до всіх вузів МВС, ДНДІ МВС, ДКА НПУ, так і його регіональних управлінь. Незважаючи на те, що в Україні загалом немає поняття «стандартної» навчальної програми з конкретних предметів на державному рівні, згадані підручники («Основи кримінального аналізу» та «Тактичний кримінальний аналіз, теорія та практика») сприятимуть намірам до стандартизації освіти в сфері кримінального аналізу по всій країні, а також подальшій імплементації та розвитку кримінального аналізу та ILP. [3]. Це дозволить дійсно готувати спеціалістів аналітиків у сфері кримінального аналізу, тому що реальне його впровадження в повсякденну діяльність неможливо без наявності відповідних фахівців.

Зрозуміло, що впровадження кримінального аналізу у всі сфери розкриття злочинів, дасть змогу реально протидіяти кримінальним правопорушенням у всіх сферах злочинної діяльності. Тим паче, що збитки, які несе суспільство навіть від кримінальних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту важко не до оцінити. Це людські жертви[4; 5] і сотні мільйонів збитків для мирової економіки. [6].

Література:

1. Статистика ДТП в Украине и основные причины аварий на дорогах в 2020 году. URL: https://forinsurer.com/news/21/01/19/39063

2. Підвищення безпеки українських доріг URL:https://www.worldbank.org/uk/results/2013/06/20/ukraine-making-roads-safer.

3. КМЄС профінансувала видавництво підручників для сприяння стандартизації навчання кримінального аналізу в Україні. URL:https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/euam-funded-textbooks-to-standardise-criminal-analysis-education-in-ukraine/

4. ДТП з українцями: у Польщі прокоментували повторну аварію на тій же ділянці. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3213195-dtp-z-ukraincami-u-polsi-prokomentuvali-povtornu-avariu-na-tij-ze-dilanci.html

5. Тайвань: кількість загиблих в аварії поїзда зросла до 41. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/news-taiwan-train-crash/31183416.html
6. Збитки від блокування Суецького каналу можуть сягнути 1 млрд. доларів, – адміністрація каналу. URL: https://lb.ua/world/2021/04/01/481270_zbitki_vid_blokuvannya_suetskogo.html

КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ ТА ДИСТАНЦІЙНЕ ШАХРАЙСТВО ЯК ОДНА ІЗ ЗАГРОЗ СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВУ

Ціон Павло Олександрович
начальник відділу протидії кіберзлочинам в Донецькій області
Департаменту кіберполіції Національної поліції України
Хроменков Владислав Вікторович
курсант факультету № 4 (кіберполіції)
Харківського національного університету внутрішніх справ

В наш час завдяки розвитку інформаційних технологій дуже широке розповсюдження отримала мережа Інтернет і дуже велика кількість людей все не можуть уявити свого життя без цієї технології. Значна частина людства пов’язала свою діяльність із роботою у мережі Інтернет, інші ж просто користуються ним для проводження вільного часу, спілкування, перегляду різноманітних відеозаписів та фільмів, прослуховування музики та ще величезна кількість занять, які можна здійснювати у мережі інтернет.

Але такий розвиток інформаційних систем та технологій супроводжується зростанням частки загроз, пов'язаних з наявністю вразливостей різноманітних ресурсів та мережевих вузлів. Все частіше можна зіткнутися із шахрайством у мережі Інтернет, шантажем, крадіжкою персональних даних та інформації про кредитні карти, вимаганням. Також злочинці почали використовувати програмно-апаратні пристрої для зламу сигналізації автомобіля, перехвату мережевого трафіка, пристрої для зчитування інформації про кредитні карти, спеціалізоване обладнання для здійснення кібератак.

Актуальність даної теми зумовлена тим, що повсюдне використання ІТ-технологій несе в собі потенційні загрози і ризики не тільки для користувачів Інтернету і соціальних мереж. Значною мірою підвищується небезпека їх застосування в якості «інформаційної зброї», як проти державних, так і проти корпоративних і індивідуальних інформаційно-комунікаційних систем. Іншими словами, в умовах переходу на комп'ютерне управління такими критично важливих об'єктів інфраструктури країни, як підприємства водопостачання, нафтогазової, енергетичної та хімічної промисловості, особливої актуальності

набуває проблема протидії кібертероризму, який може завдати серйозної шкоди в масштабах всієї країни.

Більшість розвинених держав відреагувала на такий розвиток злочинності у мережі Інтернет створенням спеціалізованих підрозділів правоохоронних органів. В Україні підрозділи кіберполіції були сформовані у 2015 році. Спеціалізацію таких підрозділів є реалізація державної політики в сфері протидії кіберзлочинності, завчасне інформування населення про появу нових кіберзлочинців, впровадження програмних засобів для систематизації кіберінцидентів.[1]

Наявність таких речей, як державних баз даних без достатньої безпеки, може призвести до витоку конфіденційних даних, що допоможе зловмисникам не тільки отримати доступ до банк-акаунтів користувачів, використовувати документи людей у зловмисних цілях та, й у деяких випадках, до небезпечних для життя ситуацій. Враховуючи соціальний аспект, кіберзлочинність та дистанційне шахрайство є великою загрозою як для окремих користувачів так й держави цілком.

У комп'ютерній безпеці вразливість – це слабкість або недолік в одному або декількох компонентах програмного забезпечення, які можуть бути використані для порушення цілісності, конфіденційності, або наявності системи та її інформаційних ресурсів. [2]

Крім програмного забезпечення, вразливості можуть існувати в інших аспектах системи, включаючи розробку протоколів, апаратне забезпечення, конфігурацію системи та операційні процедури. Через багато років дослідження безпеки та інженерії безпеки, вразливості програмного забезпечення залишаються одними з основних методів зниження рівня інформаційної безпеки системи.[2]

Незважаючи на значні досягнення в галузі захисту програмного забезпечення та методів пом'якшення атак, експлуатаційні вразливості постійно виявляються навіть в останніх версіях широко використовуваних програм, бібліотек програмування, операційних систем, онлайн-служб, вбудованого програмного забезпечення та інших програм.

На основі аналізу існуючих атак, можливо зробити висновок, що сучасний бізнес істотно залежить від IT-інфраструктури, доступу до даних, рахунків, інформації про клієнтів, контрагентів, договорів та іншої важливої інформації, що зберігається в базах даних, файлових серверах і т.п. Коло потенційних атак – і нападників – широке і з кожним днем стає все більшим.

Організації й окремі користувачі, ймовірно, зіткнуться з хвилею нападників різного рівня складності, і вони можуть і повинні боротися. Саме тому тема дослідження кіберзлочинності та дистанційного шахрайства як однієї із загроз сучасного суспільства є актуальною і буде актуальною доки усі загрози інформаційної безпеки та вразливості не будуть усунуті, що доки є не зовсім

можливим, враховуючи, той факт, що розробники програмного забезпечення не приділяють належної уваги до усунення вразливостей та унеможливлювати існування таких на етапі розробки. Але кібербезпека не є єдиною відповідальністю розробників програмного забеспечення, це відповідальність кожної людини.

Висновок: Тема даної роботи має велике значення для розроблення методів захисту, які дають можливість не лише протистояти наявним загрозам, але й виключати самі умови наявності вразливостей.

Основними факторами появи вразливостей, що витикають з використанням комп'ютерних мереж у цілому. Такі як, спільне використання ресурсів і спрощення обміну інформацією між вузлами мережі, суттєве ускладнення програмного забезпечення, насамперед операційних систем, халатне відношення до кібербезпеки та кібергігієни. До того ж інтернет додає свої особливості: постійно зростаюча кількість зловмисників та ненадійні джерела даних.

Література:

1. Вікіпедія // Електронна енциклопедія/ URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%9A%D1%96%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%86%D1%96%D1%8F._%D0%9A%D1%96%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B0_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8

2. Гречко В. В., Бабенко Т. В., Мирутенко Л. В., Безпечне програмне забезпечення, що розробляє рекомендації, 2019

ШКІДЛИВЕ ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ЗНАРЯДДЯ ТА ПРЕДМЕТ КІБЕРЗЛОЧИНУ

Черновол Валерія Сергіївна
інспектор відділу протидії кіберзлочинам в Донецькій області
Департаменту кіберполіції Національної поліції України

Безпека програмного забезпечення є властивістю програмного забезпечення функціонувати без прояву різноманітних негативних наслідків для конкретної комп'ютерної системи. Під рівнем безпеки програмного забезпечення розуміється ймовірність того, що при заданих умовах у процесі його експлуатації буде отриманий функціонально придатний результат.

Нині відомі десятки тисяч комп'ютерних вірусів, які поширюються через мережу Інтернет по всьому світу. Необізнані користувачі персонального комп’ютера помилково завантажують програмні додатки з вірусами, що може

призвести до непоправної шкоди операційній системі та іншим програмним додаткам [1].

Шкідливе програмне забезпечення (далі - ШПЗ) може спричинити різну шкоду. Результатом його діяльності може бути зниження продуктивності комп'ютерної системи, збої в роботі окремих програмних систем, несанкціонована поведінка окремих програм та компонентів. Така діяльність, має на меті порушення системи захисту і отримання захищеної інформації. Якщо в першому випадку наслідки діяльності програми-шпигуна помітні користувачу, то інший спосіб отримання таємної інформації полягає в тому, щоб не дати себе виявити і таємно збирати та відправляти отримані дані, за допомогою яких можна отримати доступ до захищеної інформації [2].

Для виявлення та знищення ШПЗ розроблено кілька методів. Найбільш поширеним є періодичне сканування оперативної пам'яті та файлів комп'ютера на наявність шкідливих програм. Виявлення відбувається завдяки порівнянню досліджуваного файлу з базою, де зберігаються записи про вже відомі загрози або віруси. Основним недоліком такого підходу є те, що база знань про відомі загрози потребує постійного оновлення та є досить велика імовірність того, що в комп'ютерній системі присутнє шкідливе програмне забезпечення, яке ще не було внесено до списку небезпечного програмного забезпечення, а тому розглядається антивірусною програмою як безпечне [3].

Інший спосіб полягає у відслідковуванні програм, які під час своєї роботи проявляють підозрілу поведінку. Під підозрілою поведінкою мається на увазі періодичне надсилання даних по мережі через різні канали, дуже часта зміна свого початкового коду, або коду інших програм, зміна параметрів системи для автоматичного запуску без відома користувача, тобто поведінка, яка притаманна програмі, яка намагається запобігти своєму виявленню та знищенню.

Так прийнято виділяти такі види шкідливих програм та комп'ютерних вірусів:

- Троянська програма (троян). Основна особливість троянських програм – це замаскований збір конфіденційної інформації і передача третій стороні. До неї відносять реквізити банківських карт, паролі для платіжних систем, паспортні дані та інші відомості.

- Бекдор (Backdoor). Мета Backdoor - приховане управління комп'ютером, аж до можливості його перезавантаження, зміни мережевих підключень і доступу до реєстру системи.

- Дроппер (Dropper) - це програма що здійснює інсталяцію та встановлення шкідливого ПЗ на жорсткий диск видаленого комп'ютера. Додатковим видом вказаного ПЗ можна визначити «Downloader», який спрямовано на оновлення та завантаження додаткових комп'ютерних вірусів.

- Мережевих хробак (Worm) - різновид шкідливого ПЗ, який має властивість самостійно розповсюджуватись у мережах локального та глобального типів.

- Експлойт - це комп'ютерна програма або частина коду, яка шукає уразливі місця в програмному забезпеченні і в разі знаходження таких, отримує контроль над системою або порушує її роботу.

- Руткіт - програма або набір програм для приховування слідів присутності зловмисника або шкідливої програми в системі.

Комп’ютерні віруси розповсюджуються, копіюючи своє тіло і забезпечуючи його подальше виконання: впроваджуючи себе у виконавчий код інших програм, замінюючи собою інші програми, прописуючись в автозапуск через реєстр або інше.

Отже, шкідливе програмне забезпечення є одним із дієвих засобів для ефективного втручання в роботу інформаційно-телекомунікаційних систем. Водночас у Кримінальному кодексі України (далі — КК України) термін «шкідливий програмний засіб» детально не визначено.

Стаття 361-1 КК України передбачає покарання за «створення з метою використання, розповсюдження або збуту, а також розповсюдження або збут шкідливих програмних чи технічних засобів, призначених для несанкціонованого втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп’ютерів), автоматизованих систем, комп’ютерних мереж чи мереж електрозв’язку». Тому як предмет таких злочинів комп’ютерні програми (програмні засоби) мають бути шкідливими — здатними забезпечити несанкціоноване порушення конфіденційності, доступності, цілісності інформації, яка обробляється автоматизованою системою або передається мережами електрозв’язку [5].

Специфіка предмета цього злочину визначає особливості його розповсюдження які полягають у такому: до розповсюдження, у цьому складі, слід відносити не тільки надання оплатного або безоплатного доступу до певних предметів невизначеному колу осіб (традиційне розуміння розповсюдження), але також їх поширення низкою принципових способів, зумовлених особливостями предмета. До числа таких способів належать: самовідтворення; «закладання» в програмне забезпечення; розповсюдження з використанням інформаційної мережі.

Слід зауважити, що можливими є комбінації названих специфічних способів розповсюдження шкідливих програмних засобів, наприклад, розповсюдження «троянського» програмного забезпечення за допомогою електронної пошти або самовідтворення переданих електронною поштою копій шкідливих програм.

Тут важливо зазначити, що диспозиція статті 361-1 КК України в принципі не передбачає варіант «використання шкідливого програмного засобу», а тільки «створення з метою використання», «поширення» або «збут» такого програмного забезпечення. Таким чином, безпосереднє використання суб'єктом ним же створеної шкідливої програми на пристроях і отримання з її допомогою

несанкціонованого доступу до інформації або порушення роботи комп'ютера утворює сукупність злочинів.

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що діяльність з виявлення, попередження та протидії розповсюдженню шкідливого програмного забезпечення або його використання в якості знаряддя вчинення кіберзлочинів в Україні повинна мати системний і комплексний характер - ця робота має будуватися на чіткій взаємодії всіх правоохоронних органів, у тому числі й судових експертів, з упровадженням ефективних методів профілактики, виявлення та розкриття таких злочинів. Розвитку цієї діяльності сприятиме проведення відповідних наукових досліджень понятійного апарату з подальшим коригуванням законодавчих та інших нормативно-правових актів.

Література:

1. Терський С. В. Виявлення, засноване на сигнатурах/ С. В. Терський ; Нац. ун-т «Львів. Політехніка». – Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. Політехніка», 2010. – 320 с. : іл. – Бібліогр.: с. 275–298

2. V.V. Platonov Software and hardware-based security computer networks / Academy, 2006. – 121

3. Rootkits, SpyWare/AdWare, Keyloggers & BackDoors. Detection and Protection ISBN 5-94157-868-7 / Petersburg, 2006. – 304

4. Типи шкідливих програм: від Trojan до Rootkit [Електронний ресурс] // Zillya. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://zillya.ua/tipi-shkidlivikh-program-vid-trojan-do-rootkit

5. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНИХ ТА СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ГРАБЕЖІВ

Шапарь Артем Олександрович
т.в.о. заступника директора з освітньої та науково-дослідної діяльності КННІ Донецького юридичного інституту МВС України майор поліції,
кандидат юридичних наук

Взаємодія слідчих і оперативних підрозділів полягає в їхній погодженій діяльності по забезпеченню успішного розкриття і розслідування злочинів, здійснюваній кожною зі сторін у рамках своєї компетенції властивими їм силами

і методами. Добре налагоджена і раціональна взаємодія слідчих та оперативних підрозділів служить однією з важливих умов, що забезпечують успішне розкриття і розслідування злочинів.

Сутність взаємодії слідчого та оперативного працівника має такі ознаки: 1) це передусім, активна цілеспрямована діяльність суб'єктів – слідчих та працівників оперативних підрозділів, до якої можуть залучатися особи, що співпрацюють на конфіденційній основі, представники громадськості, фахівці різних галузей знань тощо; 2) кожен суб'єкт цієї діяльності вживає конкретних заходів (оперативно-розшукові заходи, слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії) у межах, встановлених законом повноважень; 3) це узгоджені за місцем, часом і метою спільні дії двох чи більше суб'єктів, спрямовані на використання результатів оперативно-розшукових заходів, гласних та негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному судочинстві; 4) у спільних планах необхідно передбачати комплекс гласних та негласних слідчих (розшукових) дій у такому порядку, щоб їх проведення було несподіваним для осіб, дії яких перевіряються, їхніх співучасників і мало як найбільший ефект у закріпленні процесуальним шляхом обставин, що підлягають доказуванню відповідно до ст. 91 КПК України; 5) у процесі проведення конкретних оперативно-розшукових заходів, слідчих (розшукових) дій, у тому числі негласних, необхідно суворо дотримуватися вимог Конституції України, чинного законодавства, принципів оперативно-розшукового, кримінально-процесуального законодавства та кримінального судочинства; 6) дії зазначених суб'єктів мають бути спрямовані на ефективне використання оперативно-розшукової інформації у кримінальному провадженні за допомогою процесуальних засобів.

Форми взаємодії слідчого та оперативного працівника, залежно від вирішуваних при цьому завдань, можна умовно поділити на групи організаційного та кримінально-процесуального характеру.

Так, до першої групи віднесемо: спільне вивчення та аналіз матеріалів оперативної розробки чи перевірки; спільне планування слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових і профілактичних заходів; регулярний обмін інформацією про обставини конкретного кримінального провадження, що сприяє формуванню глибшого уявлення про подію злочину; проведення спільних службових нарад (навчань) з актуальних проблем взаємодії, а також обговорення результатів гласних і негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів із метою визначення ефективних та результативних шляхів виявлення та розслідування злочинів.

До другої форми взаємодії можна віднести такі: проведення оперативним підрозділом гласних та негласних слідчих (розшукових) дій за дорученням слідчого; взаємодія у процесі провадження конкретної слідчої (розшукової) дії або робота у складі слідчо-оперативної групи. До невідкладних слідчих дій у

справах про пограбування відносять: огляд місця події, допит потерпілого та свідків-очевидців, освідування потерпілого і підозрюваного, призначення судово-медичної експертизи потерпілих, обшуки та інші дії, виходячи з конкретних обставин.

В умовах практичної діяльності слідчих та оперативних працівників при вирішенні питання про початок кримінального провадження та при здійсненні досудового розслідування необхідність взаємодії найчастіше виникає у таких випадках: 1) при виїзді на місце події (як для проведення огляду, так і для вжиття інших заходів з метою виявлення злочинів «по гарячих слідах»); 2) при вирішенні питання про початок кримінального провадження за оперативними матеріалами; 3) після початку кримінального провадження, досудове розслідування якого доручено слідчому; 4) під час роботи у складі слідчо-оперативних груп, які створюються з метою швидкого розслідування тяжких, особливо тяжких злочинів, та тих, що викликали значний суспільний резонанс (куди відносяться грабежі), або, в окремих випадках, злочинів минулих років.

Перед оглядом слідчий може дати завдання працівникам оперативного підрозділу на обстеження району де він буде проводитися, з метою встановлення характеру місцевості, щоб слідчий міг хоча б орієнтовно визначити кількість особового складу, необхідну для успішного проведення огляду. У разі необхідності прочісування великої території, слідчий може залучити до огляду працівників інших підрозділів.

Провівши аналіз спеціальної літератури, нормативних актів МВС України щодо виявлення та розслідування грабежів, нами виокремлено найбільш типові напрями взаємодії слідчого з оперативними працівниками, зокрема:

1. Взаємодія при надходженні в чергову частину органу національної поліції заяви чи повідомлення про скоєння грабежу та спільний виїзд на місце події. Цей спосіб взаємодії є найбільш розповсюдженим у практиці початку розслідування даної категорії проваджень, адже у більшості випадків взаємодія при розслідуванні грабежів розпочинається саме з виїзду слідчо-оперативної групи (далі – СОГ) на місце події.

Начальник територіального ОНП організовує своєчасне направлення на місце події СОГ у повному складі.

2. При вирішенні питання про початок кримінального провадження за оперативними матеріалами.

При веденні оперативним підрозділом оперативно-розшукової справи (далі – ОРС) щодо осіб, стосовно яких є дані про участь у підготовці до вчинення злочину, підслідного слідчим органів досудового розслідування Національної поліції України, керівник оперативного підрозділу письмово звертається до керівника органу досудового розслідування про закріплення за цією ОРС слідчого для забезпечення методичного супроводження її реалізації та надання практичної допомоги оперативному підрозділу.

У подальшому матеріали ОРС розглядаються під час оперативної наради за участю начальників оперативного, слідчого підрозділів та працівників, які брали участь у їх підготовці, для визначення повноти зібраних матеріалів та наявності підстав для реєстрації в єдиному реєстрі досудових розслідувань. Одночасно розробляється план заходів із реалізації матеріалів ОРС, який затверджується начальниками слідчого та оперативного підрозділів. У разі встановлення під час проведення оперативно-розшукових заходів фактичних даних, що свідчать про ознаки злочину в діяннях окремих осіб та груп, але якщо їх припинення може негативно вплинути на результати кримінального провадження, начальник оперативного підрозділу інформує про це начальника слідчого підрозділу і лише після закінчення їх проведення матеріали ОРС виносяться на розгляд оперативної наради для розроблення спільних заходів з їх реалізації.

3. Взаємодія, що виникає після початку кримінального провадження.

За наявності достовірної інформації про наміри підозрюваного, до якого застосовано запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою, переховуватися від органів досудового розслідування, незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, експерта, спеціаліста у тому самому кримінальному провадженні, вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, в якому підозрюється, працівник оперативного підрозділу складає мотивований рапорт, який доповідає слідчому для прийняття ним рішення про проведення слідчих (розшукових) дій, у т.ч. негласних, спрямованих на перевірку та фіксацію протиправних дій, та можливість змінити запобіжний захід на більш суворий у порядку, встановленому КПК України.

4. Спільна робота у складі слідчо-оперативних груп, що створюються з метою швидкого розслідування тяжких, особливо тяжких злочинів, а також кримінальних правопорушень, які викликали значний суспільний резонанс (у т.ч. грабежі), або, в окремих випадках, злочинів минулих років.

Діяльність СОГ здійснюється на підставі планів проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, де відображаються версії учинення грабежу, конкретні виконавці та терміни виконання. При цьому оперативне супроводження досудового розслідування забезпечується з моменту створення СОГ і до ухвалення судом вироку або постановлення ухвали, що набрали законної сили, а також у разі закриття кримінального провадження.

Оперативні працівники, включені до складу СОГ, щотижнево інформують слідчого – керівника СОГ про стан виконання наданих письмових доручень та запланованих заходів, а на його вимогу надають документи, що підтверджують обсяги проведеної ними роботи. Результати роботи СОГ із виявлення осіб, які вчинили грабіж, щомісяця розглядаються на оперативних нарадах при начальникові слідчого підрозділу в присутності начальника територіального органу національної поліції та керівників його структурних підрозділів, а стан

досудового розслідування кримінальних проваджень, які викликали значний суспільний резонанс – щотижнево.

Отже, протягом всієї роботи з виявлення злочину діяльність оперативного працівника й слідчого проходить у постійних контактах, ізольованість у їхній роботі негативно позначається на результатах розслідування.

Підсумовуючи зазначимо, що практика виробляє нові та удосконалює традиційні форми, види і напрямки взаємодії слідчого з оперативними підрозділами, спрямовані на підвищення якісного рівня та раціональності досудового розслідування за допомогою опосередкованого застосування слідчим спеціальних знань.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КООРДИНАЦІЇ ТА ВЗАЄМОДІЇ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Шаповаленко Євген Володимирович
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, капітан поліції

Українське інформаційне суспільство, яке входить в число провідних технологічно розвинутих країн світу неможливі без широкого використання в усіх сферах суспільного життя нових інформаційних технологій. Разом з тим динамічність розвитку глобальної інформаційної комп'ютерної мережі Інтернет та доступ до неї широкого кола користувачів потребує одночасної організації й підтримки безпеки інформації, що циркулює в їх комп'ютерних та інформаційних мережах.

Інформаційна безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації [1].

Комплекс питань інформаційної безпеки держави включає такі сфери державної діяльності, як: захист та обмеження обігу інформації; захист інформаційної інфраструктури держави; безпека розвитку інформаційної сфери держави; захист національного інформаційного ринку; попередження інформаційного тероризму та інформаційної війни [2 с. 189].

На підставі аналізу міжнародних та міжвідомчих правових актів, наукових робіт з питань правоохоронної діяльності та боротьби зі злочинністю, дійшли

висновку, що слід констатувати поширене використання понять «взаємодія», «співробітництво», «обмін інформацією», «взаємна допомога» «спільні заходи» у зазначеній сфері. Використовуючи тлумачення та розмежування понять «координація» та «взаємодія» у дослідженні взаємодії органів державної влади у сфері національної інформаційної безпеки В.І. Гурковського [3 с. 3], по відношенню до організації діяльності правоохоронних діяльності правоохоронних органів (органів сектору безпеки) України щодо боротьби зі злочинністю, координацію організаційних та інших заходів, передбаченої Указом Президента України, ми пропонуємо розглядати як загальнодержавні забезпечувальні заходи у процесі державного управління (щодо захисту національних інтересів та забезпечення національної безпеки України) для наступної організації взаємодії у спільній правоохоронній діяльності окремих структурних підрозділів правоохоронних органів при здійсненні ними конкретних заходів в умовах функціонуванні Єдиної комп'ютерної системи (далі - ЄКС).

Для виконання спільних та взаємопов'язаних заходів боротьби зі злочинністю працівниками підрозділів у складі НПУ, СБУ, ДБР та інших правоохоронних органів при функціонуванні ЄКС, мають бути визначенні та детально регламентовані форми (об'єм) допомоги та способи інформаційної взаємодії [4 с. 156]. Це потребує обов'язкової розробки міжвідомчої Інструкції щодо правил використання ЄКС на підставі ґрунтовного дослідження компетенції та інформаційних потреб у діяльності структурних підрозділів правоохоронних органів України.

Взаємодія як найбільш організована і ефективна форма боротьби правоохоронних органів зі злочинністю характеризується певними основними властивостями. У зв'язку з цим вона розглядається як вищий ступінь консолідації сил і засобів правоохоронних та контролюючих органів, наділених законом відповідними повноваженнями (серед яких один з основних видів - взаємодія слідчого та оперативних підрозділів), у різних сполученнях участі залежно від виду злочину, що розслідується, складності завдань, що вирішуються, необхідності використання відповідних засобів, прийомів та методів [5].

Проблема забезпечення інформаційної безпеки України знайшла відображення в законах «Про національну безпеку України», «Про концепцію національної програми інформатизації», «Про національну програму інформатизації», а також у Концепції національної безпеки України. Основними складовими останньої є: національна безпека, національні інтереси, національні цілі, пріоритети і принципи задоволення і захисту національних інтересів, загрози національній безпеці і система національної безпеки. [3, с. 5]

Проблема удосконалення взаємодії та координації державних органів України у сфері інформаційної безпеки, ще далека від розв'язання. Реалізація принципу взаємодії та координації вже протягом багатьох років залишається

гострою та у деяких питаннях невирішеною проблемою. Причинами цього, на нашу думку, є:

1. Недосконалість дослідження проблеми взаємодії в теоретичному аспекті, оскільки більшість авторів розглядають взаємодію та координацію не як принципи-норми, вихідні положення кримінальної процесуальної, оперативно-розшукової та іншої службової діяльності, а на рівні конкретних взаємодіючих суб'єктів. В свою чергу, це призводить до того, що державні органи України не бажають або не можуть активно взаємодіяти.

2. Сучасна криміногенна обстановка в країні потребує від взаємодіючих суб'єктів нових підходів до тісної співпраці під час забезпечення інформаційної безпеки в умовах протиборства зі злочинним середовищем, наявності корумпованих зв'язків, поширення міжрегіональної і міждержавної злочинної діяльності, посилення кримінального тиску на слідчих та суддів, на суспільство, державні органи тощо.

3. Спостерігається розпорошення взаємодіючих суб'єктів серед державних органів, відсутній єдиний координаційний центр який забезпечував взаємодію та координацію у сфері інформаційної безпеки.

4. Організація взаємодії в підрозділах НПУ поки що є надто громіздкою. У свою чергу, від МВС України керівні органи держави додатково вимагають виконання функцій і завдань, які законодавчо не закріплені за його працівниками та не відповідають конституційним обов'язкам. Усе це вимагає здійснення низки організаційних і законодавчих заходів щодо чіткого розмежування і забезпечення раціонального співвідношення функцій міністерства і підпорядкованих йому підрозділів, налагодження єдності та управління системою.

5. Широке використання й впровадження сучасних інформаційних технологій і систем поряд з позитивними досягненнями спричинило виникнення інших проблем. Серед них - поширення комп'ютерних вірусів, яке досягло значних масштабів і може завдати вагомих збитків як окремим користувачам, так і електронно-обчислювальним машинам (комп'ютерам), системам та комп'ютерним мережам, мережам електрозв'язку органів державної влади.

6. Технократичний підхід у державному управлінні до охорони та захисту інформації. При цьому відзначається неузгодженість між великою кількістю законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів.

Література:

1. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text.

2. Соснін О.В. Інформаційна політика України: проблеми розбудови / О.В. Соснін // Стратегічна панорама. – 2005. – № 3. – С. 186-192.

3. Гурковський В.І. Організаційно-правові питання взаємодії органів державної влади у сфері національної інформаційної безпеки: Автореф. нальної інформаційної безпеки: Автореф. дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Національна акад. держ. управління при Президентові України. – К., 2004. – 20 с.

4. Системна інформатизація правоохоронної діяльності: європейські нормативно-правові акти та підходи до упорядкування суспільних інформаційних відносин у зв'язку з автоматизованою обробкою даних у правоохоронній діяльності : посібник. – Кн. 2 / [В. Брижко, М. Швець та ін.] ; за ред. д.е.н., професора М. Швеця. – К. : ТОВ «Пан Тот», 2006 р. – 509 с.

5. Про Єдину комп'ютерну інформаційну систему правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинністю: Указ Президента України від 31.01.2006 року № 80/2006 URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80/2006

ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ДОКАЗОВОЇ БАЗИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Щурат Тарас Григорович
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

Оперативно-розшукова діяльність (далі – ОРД) полягає в запобіганні злочинам та їх розкритті або розшуку злочинців. Вона досягається не тільки повним і швидким виявленням та документуванням злочинних дій розроблюваних, а і своєчасною та повною реалізацією її матеріалів. Усе, що виявлено і задокументовано в процесі будь-якої ОРД, має бути використано для вжиття до розроблюваних відповідних заходів, передбачених чинним законодавством. Згідно з дослідженням, використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальних провадженнях досудового розслідування регламентується ст. 10 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» і ст. 99 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України). На сьогодні використання результатів ОРД залишається дискусійним питанням, адже, як і у теоретичному так і практичному аспектах потрібне певне переосмислення.

Результатами оперативно-розшукової діяльності є фактичні дані, відомості, інформація, яка допомагає встановити обставини, пов'язані зі злочином або злочином, що готується, розшуком осіб, які переховуються від органів дізнання, попереднього розслідування та суду, а також зниклих безвісти осіб [1].

Результати ОРД – це, перш за все, інформація, отримана оперативними підрозділами в установленому законом порядку: щодо ознак вчиненого злочину, або злочину, що готується; щодо осіб, які вчинили, вчиняють або готують правопорушення, переховуються від органів дізнання, слідства, суду, ухиляються від відбування кримінального покарання та осіб, які зникли безвісти [2].

З прийняттям КПК проблеми з приводу належності та допустимості доказів, зібраних під час ОРД могли здаватися вирішеними. Проте, відповідно до ч. 2 ст. 99 КПК України, матеріали ОРД, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», за умови їх відповідності вимогам цієї статті, можуть використовуватися у кримінальному провадженні як докази. Недотримання зазначених вимог на підставі ч. 1 ст. 88 КПК України є підставою для визнання доказу недопустимим й, відповідно, це призводить до неможливості його використання при прийнятті процесуальних рішень. На нього також не може посилатись суд при ухваленні судового рішення. Саме тому дотримання процесуальних норм, що регламентують порядок одержання та фіксування даних при здійсненні оперативно-розшукової діяльності, компетенцію осіб, уповноважених на прийняття рішень щодо їх проведення, має важливе значення для досягнення мети кримінального судочинства [3].

Законодавство не містить вимог щодо формування підстав для проведення слідчих (розшукових) дій за результатами матеріалів ОРД шляхом розкриття джерела оперативно-розшукової інформації. Проте оперативні матеріали, які містяться в матеріалах кримінального провадження повинні бути розсекречені («легалізовані») й не розкривати форм і методів ОРД, негласних джерел оперативної інформації. Оперативний працівник в процесі передавання зібраних матеріалів повинен забезпечити нерозголошення відомостей про сили, засоби, методи ОРД, що становлять державну таємницю, а також про осіб, що в ній задіяні [4]. Невиконання цієї вимоги вже неодноразово призводило до ухвалення Великою Палатою Верховного Суду та Касаційним кримінальним судом Верховного Суду рішень про визнання недопустимими доказами протоколів негласних слідчих (розшукових) дій та додатків до них у разі не розсекречення їх або не розсекречення процесуальних рішень щодо їх проведення до відкриття матеріалів кримінального провадження в порядку статті 290 КПК України.

Тому, потрібно виділити такі вимоги використання матеріалів ОРД в процесі доказування під час досудового розслідування:

1. Вони повинні бути зібраними згідно до вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та Кримінально процесуального кодексу України;

2. У них мають бути зафіксовані фактичні дані про готування, вчинення злочину, осіб які переховуються від органів досудового розслідування і т.д.;

3. Відомості про факти, які містяться у матеріалах ОРД, мають бути перевірені та підтверджені проведенням слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій під час досудового розслідування;

4. Матеріали ОРД для використання їх у доказуванні мають бути обов'язково розсекречені.

Отже, використовувати результати ОРД, потрібно використовувати в кримінальному провадженні як докази за умови здійснення ОРД за правилами, визначеними в КПК України та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Водночас ОРД слід здійснювати лише щодо кримінальних правопорушень, які вчиняють, готують, або стосовно осіб, які їх готують.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 07.09.2020).

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text Text (дата звернення: 07.09.2020).

3. Основи оперативно-розшукової діяльності: навч. посіб. / С. В. Албул, С. В. Андрусенко, Р. В. Мукоіда, Д. О. Ноздрін; за заг. ред. С. В. Албула. Одеса: ОДУВС, 2016. 270 с.

4. Никифорчук Д.Й. До питання використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному судочинстві / Д.Й. Никифорчук // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2010. № 2. С. 61.

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ МОЖЛИВОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ КАРНОГО РОЗШУКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Аліпа Олександр Олександрович
курсант Донецького юридичного інституту МВС України, рядовий поліції
науковий керівник:
Крушеницький Андрій Васильович
т.в.о. завідувача кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету№ 1 Донецького юридичного інституту МВС України, капітан поліції

Питанням щодо оперативно-розшукових можливостей підрозділів кримінальної поліції завжди приділялася велика увага. І це не дивно, оскільки саме від методів використання сил та засобів оперативно-розшукової діяльності залежить від того, як будуть реалізовані завдання, поставлені перед

Національною поліцією України щодо протидії злочинності, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави.

Серед вітчизняних та зарубіжних вчених питання використання методів, сил та засобів оперативно-розшукової діяльності підрозділами карного розшуку у протидії різним видам злочинів розглядалися у дослідженнях таких вчених, як: М.М. Андрєєва, Л.А. Герасименка, М.І. Данилюка, О.О. Деревягіна, О.М. Ємця, В.В. Єфімова, О.Ю. Заблоцької, Б.А. Керницького, В.В. Максимова, О.В. Максимова, Р.В. Мукоіди, В.В. Ноніка, І.С. Огерука, О.О. Руденка, А.М. Ханькевича, І.Ф. Хараберюша, О.М. Чистолінова, О.О. Шевчука, Р.Л. Яцківа та ін. [1, с. 120].

Якщо казати про обов'язки оперативного підрозділу, та, зокрема, карного розшуку, що передбачені ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», то слід зазначити: у разі виявлення ознак злочину оперативний підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, зобов'язаний невідкладно направити зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, до відповідного органу досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України [2, www].

У разі, якщо ознаки злочину виявлені під час проведення оперативно-розшукових заходів, що тривають і припинення яких може негативно вплинути на результати кримінального провадження, підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, повідомляє відповідний орган досудового розслідування та прокурора про виявлення ознак злочину, закінчує проведення оперативно-розшукового заходу, після чого направляє зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, до відповідного органу досудового розслідування [3, с. 150-151].

Підрозділам карного розшуку для виконання покладених на них завдань, законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» (ст. 8) надано ряд оперативно-розшукових можливостей, зокрема:

1) негласно виявляти та фіксувати сліди тяжкого або особливо тяжкого злочину, документи та інші предмети, що можуть бути доказами підготовки або вчинення такого злочину, у тому числі шляхом проникнення та обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи згідно з положеннями статті 267 КПК України. Такий оперативно-розшуковий захід пов'язаний із проникненням до приміщень, транспортних засобів, земельних ділянок або інших споруд, що є власністю особи, з метою одержання первинної оперативно-розшукової інформації та виявлення предметів, речовин і документів, які мають значення для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності. У процесі протидії незаконному обігу культурних цінностей працівники карного

розшуку в 38 % випадків саме шляхом здійснення зазначеного заходу отримують відомості, що в подальшому стають підставою для відкриття кримінального провадження, а у деяких випадках ці відомості набувають статусу доказів;

2) виконувати спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації згідно з положеннями ст. 272 КПК України. До квітня 2015 року вказане повноваження доволі успішно (стосовно отримання відомостей, що в подальшому становили інтерес для досудового розслідування) реалізовувалося працівниками підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю. Однак після розформування цієї структури та надання працівникам карного розшуку повноважень щодо протидії злочинам у сфері організованої злочинності останні почали застосовувати оперативно-розшукову можливість у практичній діяльності.

3) здійснювати спостереження за особою, річчю або місцем, а також аудіо-, відео контроль місця згідно з положеннями ст. 269, 270 КПК України. Таке повноваження дає можливість працівникам карного розшуку в процесі протидії незаконному обігу культурних цінностей залучати до співпраці спеціалізовані підрозділи та, як наслідок, фіксувати відомості про спосіб вчинення, суб'єктів незаконного обігу культурних цінностей, місця зберігання культурних цінностей, що перебувають у незаконному обігу, тощо [4, с. 95-99].

Підсумовуючи необхідно звернути увагу на те, що підрозділи карного розшуку Національної поліції України у процесі протидії правопорушенням володіють доволі широкими оперативно-розшуковими можливостями, які, нажаль, через об'єктивні та суб'єктивні обставини використовуються не у повному обсязі, і детальне вивчення цього питання сприятиме вирішенню його проблем та недоліків.

Література:

1. Купенко С.А. Використання розвідувального опитування підрозділами карного розшуку як різновиду превентивних заходів поліції. *Форум права*. *2015. № 5.* С. 120-123. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/187224114.pdf (дата звернення: 31.03.2021).

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закону України від 18.02.1992 р. № 2135-XII. Дата оновлення: 17.09.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text (дата звернення: 31.03.2021).

3. Аброськін В. В., Албул С.В., Єгоров С.О., та ін. Основи оперативно-розшукової діяльності в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. В.В. Аброськіна. Одеса: ОДУВС, 2020. С. 400. URL: http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/1482 /1/%D0%9A%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0%20%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D0%9E%D0%A0%D0%94-2020.pdf (дата звернення: 31.03.2021).

4. Вергелес В.В. Оперативно-розшукові можливості підрозділів карного розшуку під час протидії незаконному обігу культурних цінностей. *ПРАВО І БЕЗПЕКА. 2016. № 1 (60).* С. 94-98. URL: http://old.pb.univd.edu.ua/?action=publications&pub_name=pravo_i_bezpeka&pub_id=382909&mid=8&year=2016&pub_article=383072 (дата звернення: 31.03.2021).

ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ ОРД ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Аліпа Олександр Олександрович
курсант Донецького юридичного інституту МВС України, рядовий поліції
науковий керівник:
Ковальова Ольга Вікторівна
завідувачка кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 1 Донецького юридичного інституту МВС України

Актуальність теми полягає у тому, що важливе місце у викритті, припиненні та розслідуванні кримінальних правопорушень посідає ОРД, за допомогою якої здійснюються гласні й негласні заходи та методи процесу збирання доказів, документування й фіксації злочинної діяльності на стадії підготовки, замаху або вчинення тощо. У зв'язку з цим проблеми використання результатів ОРД у досудовому слідстві є досить актуальними для сучасного кримінального процесу та ОРД.

Проблемі використання матеріалів ОРД у досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень приділяли значну увагу вчені: О.Я. Баєв, В.П. Бахін, О.Ф. Долженков, М.П. Климчук, С.Є. Кучерина, С.С. Кудінов, М.А. Погорецький, В.Д. Пчолкін, С.В. Слінько, О.П. Снігерьов, В.В. Шендрик, М.І. Шепітько, Д.І. Никифорчук, О.О. Юхно й інші. Саме тому з урахуванням сучасних тенденцій новітнього кримінального процесуального законодавства України дослідження питань використання результатів ОРД у кримінальному провадженні є доцільними, а саме, з метою підвищення ефективності протидії злочинності [С. 105, 1].

Пошук і фіксацію фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, Законом Україні «Про оперативно-розшукову діяльність» (далі – ЗУ «Про ОРД»), визначено одним з головних завдань оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД).

З прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України нібито всі питання повинні бути знятими, а проблеми належності та допустимості

цих доказів – вирішеними. Проте, відповідно до частини 2 статті 99 КПК України матеріали ОРД, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог ЗУ «Про ОРД», за умови їх відповідності вимогам цієї статті можуть використовуватися у кримінальному провадженні як докази.

Недотримання зазначених вимог на підставі ч. 1 ст. 88 КПК України є підставою для визнання доказу недопустимим й, відповідно, це призводить до неможливості його використання при прийнятті процесуальних рішень. На нього також не може посилатись суд при ухваленні судового рішення.

Тому дотримання процесуальних норм, що регламентують порядок одержання та фіксування даних при здійсненні ОРД, компетенцію осіб, уповноважених на прийняття рішень щодо їх проведення, має важливе значення для досягнення мети кримінального судочинства [2].

Якщо матеріали ОРД відповідно до встановленої процесуальної форми залучені до кримінального провадження та згідно ст. 84 КПК України набули значення доказів, вони можуть бути покладені в обґрунтування рішення про застосування будь-якого запобіжного заходу, у тому числі тримання під вартою.

Якщо ж такі матеріали за певних причин не набули значення доказу, однак залучені до матеріалів кримінального провадження у визначеному законом порядку, або внаслідок неможливості (або недоцільності) зняття з них грифу таємності, не долучені до матеріалів кримінального провадження та зберігаються окремо в оперативно-розшуковій справі, то такі матеріали не можуть бути покладені в обґрунтування клопотання й подальшого рішення про застосування запобіжних заходів.

Отже, щоб матеріали ОРД могли бути використані для обґрунтування рішення про обрання запобіжного заходу, вони повинні бути легалізованими і придатними, у разі необхідності, для їх перевірки процесуальним шляхом. В іншому разі такі матеріали можуть бути використані у кримінальному процесі лише з організаційно-тактичною метою [С. 166, 3].

Підсумовуючи, важливо наголосити, що прийняття у кримінальних провадженнях законних і обґрунтованих рішень, у тому числі й про застосування запобіжних заходів, є запорукою досягнення мети кримінального процесу, особливо коли окремі суб’єкти кримінального процесу активно протидіють органам досудового розслідування та суду у встановленні всіх обставин кримінального правопорушення. Тому для забезпечення ефективного розслідування злочинів використовуються встановлені кримінальним процесуальним законом примусові заходи, у прийнятті процесуальних рішень про застосування яких значну роль відіграють матеріали ОРД.

Література:

1. Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності у кримінальних провадженнях щодо злочинів, учинених молоддю / В. М. Бабакін //

Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. – 2015. – Вип. 32(3). – С. 104-108.

2. https://khar.gp.gov.ua/ua/intervu_ta_komentari?_m=publications&_t=rec&id=148562

3. Кузьменко О. П. Використання матеріалів ОРД для застосування запобіжних заходів в ході розслідування масових заворушень: проблемні питання / О. П. Кузьменко // Форум права. – 2015. – № 1. – С. 163–167.

ЗАПОБІГАННЯ ВИКОРИСТАННЮ НЕЗАРЕЄСТРОВАНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Андрух Карина Миколаївна
студентка Криворізького навчально-наукового інституту Донецького юридичного інституту МВС України
науковий керівник:
Пилипенко Дмитро Олексійович
доцент кафедри кримінально-правових дисципліни Криворізького навчально-наукового інституту Донецького юридичного інституту МВС України, кандидат юридичних наук

Актуальність теми полягає у тому, що у зв’язку з війною на сході нашої держави перебуває велика кількість незареєстрованої вогнепальної зброї, ця ситуація ускладняється низькою факторів зокрема значним обсягом зброї що залишилася в Україні після розпаду Радянського Союзу як наслідок розграбуванням державних запасів та конфліктом на сході України 2014 року, а також припливом зброї через неконтрольовані ділянки кордону[1], що дало змогу придбати будь яку зброю без спеціального дозволу, тим самим посилювати страх і відчуття незахищеності населення.

Станом на 2021 рік за офіційними даними на території України зараз перебуває приблизно 5 мільйонів одиниць незареєстрованої вогнепальної зброї[2]. Під час дослідження статистики кримінальних правопорушень пов’язаних з незаконним поводженням із зброєю станом їх розкриття та розслідування судової практики виокремлюються основні тенденції характерні для цього виду кримінальних правопорушень, а саме згідно єдиного державного реєстру досудових розслідувань загальна кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень пов’язаних із незаконним поводженням із зброєю, боєприпасами чи вибуховими речовинами(ст. 263. Кримінального Кодексу (далі-КК) України, виготовлення, переробкою чи ремонтом вогнепальної зброї або незаконним

виготовленням бойових припасів , вибухових речовин ,вибухових пристроїв ст.263-1 КК України) в період з :

- 2014 року по 2016 рік становить 1988;
- 2016 року по 2019 рік становить 4229;
- 2019 року по 2021 рік становить 3106 зареєстрованих судових справ.[3]

Правоохоронні органи у межах своїх повноважень здійснюють інформаційно-аналітичну діяльність для отримання певної інформації(ст. 25 Закону України «Про Національну поліцію»). Поліція відповідно до порядку, визначеного Міністерством внутрішніх справ України, вилучає зброю, спеціальні засоби, боєприпаси, вибухові речовини та матеріали, інші предмети, матеріали і речовини, щодо зберігання і використання яких визначено спеціальні правила чи порядок та на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ, а також опечатує і закриває об'єкти, де вони зберігаються чи використовуються (у тому числі стрілецькі тири, стрільбища невійськового призначення, мисливські стенди, підприємства і майстерні з виготовлення та ремонту зброї, спеціальних засобів, боєприпасів, магазини, у яких здійснюється їх продаж, піротехнічні майстерні, пункти вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування) у випадку виявлення порушення правил поводження з ними та правил їх використання, що загрожують громадській безпеці, до усунення таких порушень. [4]

Результати роботи підрозділів кримінальної поліції свідчать про те, що саме своєчасне отримання первинної інформації щодо осіб, фактів, подій та обставин, які становлять інтерес для оперативних підрозділів, є запорукою успішного запобіганню та використанню не зареєстрованої вогнепальної зброї.

Для запобігання використанню вогнепальної зброї, та виникнення первинної інформації про напади на громадян із застосуванням зброї може розпочинатися з: агентурної інформації щодо вчинення злочину (на стадії готування або замаху) з подальшим заведенням оперативно-розшукової справи [5].

Основними чинниками, що сприяють своєчасному отриманню працівниками кримінальної поліції первинної оперативно-розшукової інформації про злочини насамперед є: перевірка документів на реєстрацію зброї; обізнаність оперативних співробітників; вміння працівників кримінальної поліції здійснювати порівняльний аналіз інформації; знання й уміння застосовування прийомів та засобів відбору і фіксації орієнтувальних інформаційних сигналів про учиненні правопорушення; розуміння оперативним працівником загальних закономірностей виникнення та розповсюдження певної інформації у випадках, якщо вчинені злочини не були зареєстрованими.

Отже, проведений нами аналіз стану ситуації в Україні свідчить про критичну ситуацію у сфері обігу вогнепальної зброї, учинення тяжких злочинів із застосуванням незаконної вогнепальної зброї, а саме спричиненні

недосконалістю нормативного врегулювання питань виробництва, володіння, зберігання та користування номерною зброєю з боку органів державної влади, органів військового управління, військових частин, інших військових формувань, підприємств, установ, організацій, господарських об'єднань та фізичних осіб, які здійснюють діяльність у сфері обігу номерної зброї відповідно до законодавства, а також відсутністю правового забезпечення режиму контролю в зазначеній сфері.[6]

На сьогодні в Україні немає центрального реєстру вогнепальної зброї, і комплексної системи ліцензування. Реєстр – автоматизована інформаційна система реєстраційного обліку номерної зброї, основних складових частин і компонентів номерної зброї та їх власників (відповідно до законодавства про захист персональних даних).Удосконалення кримінального законодавства України в питанні протидії незаконному поводженню зі зброєю, а також сформувавши регуляторні засади законного використання та обігу.[7]

Можемо дійти висновку, що необхідний реєстр для вогнепальної зброї та систему ліцензування щоб запобігти злочинам, також потрібно удосконалення кримінального законодавства України в питанні протидії незаконному поводженню зі зброєю, а також сформувати регуляторні засади законного використання та обігу зброї так, як в Україні перебуває велика кількість незареєстрованої вогнепальної зброї, а саме згідно єдиного державного реєстру досудових розслідувань загальна кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень які пов’язані з незаконним поводженням із зброєю, боєприпасами чи вибуховими речовинами. Правоохоронні органи у межах своїх повноважень здійснюють інформаційно-аналітичну діяльність для отримання певної інформації, що може зменшити запобігання та використанню не зареєстрованої вогнепальної зброї.

Література:

1.Інформаційний портал власників зброї. URL: https://zbroya.info/uk/blog/13140_nelegalna-zbroia-v-ukrayini-povna-versiia-dokumentu-vid-small-arms-survey/ (дата звернення:01.04.2021).

2.Укрінформ. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3185153-zakon-pro-zbrou-vidstriluvatisa-mozna-bude-lise-vdoma.html(дата звернення:01.04.2021).

3.Єдиний державний реєстр судових рішень. Режим доступу до ресурсу: URL: https://reyestr.court.gov.ua/Page/5 (дата звернення: 8.04.2021).

4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2015. (дата звернення: 5.04.2021).

5. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № № 2135- XII // Відомості Верховної Ради. – 1992. (дата звернення: 27.03.2021).

6. Проект «Про створення та ведення Єдиного державного реєстру номерної зброї». URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q= cache:

iq3YCBEsb60J:mvs.gov.ua/upload/file/pro_stvorennya_ta_vedennya.docx+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua (дата звернення: 5.04.2021).

7. Комiссаров М.Л.,Комiссарова Н.О.Удосконалення нормативно-правового регулювання обігу зброї в контексті забезпечення конституційних прав і свобод громадянина України.Кривий Ріг, 2021(дата звернення: 8.04.2021).

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Батрак Тетяна Станіславівна
студентка Університету державної фіскальної служби України
науковий керівник:
Амеліна Анна Сергіївна
кандидат економічних наук, доцент Навчально наукового інституту обліку, аналізу та аудиту Університету Державної Фіскальної Служби України

Згідно з Конституцією України: «кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності» [1]. Так, статтею 1302 Цивільного кодексу України визначено, що за спадковим договором одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і в разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача. [2].

Спадковий договір:

- консенсуальний так, як він вважається укладеним з моменту досягнення сторонами згоди за всіма істотними умовами за умови дотримання визначеної законодавством форми;
- відплатний так, як на кожну із сторін договору покладається обов’язок здійснити зустрічне майнове надання;
- двосторонній так, як цей договір являє собою погоджену дію двох осіб» [3, с. 205].

Важливо розуміти, що спадковий договір не є заповітом, а являє собою самостійний вид договору, на який не поширюються правила про обов’язкова частку в спадщині (ст. 1241 ЦК України), а тому неповнолітні або непрацездатні діти, непрацездатний подружжя або батьки відчужувача можуть лише оспорити положення спадкового договору і, зокрема, наявність у них права на обов’язкову частку виключно у судовому порядку [2].

Також варто зазначити, що Цивільний кодекс України, передбачає те, що спадковий договір укладається у письмовій формі, та повинен бути нотаріально посвідчений, а також підлягає державній реєстрації у Спадковому реєстрі – це електронна база даних, в якій міститься інформація, зокрема, і про посвідчені

спадкові договори. До Спадкового реєстру вносяться відомості щодо державної реєстрації, зміни та розірвання спадкових договорів, а саме: відчужувача (відчужувачів); посвідчення спадкового договору як документа; видачі дубліката спадкового договору; документа, який змінює або на підставі якого розірвано спадковий договір; визнання спадкового договору недійсним; Реєстратора. Порядок внесення до Спадкового реєстру відомостей про посвідчені (складені та/або прийняті на зберігання) заповіти і спадкові договори визначається Міністерством юстиції України. У разі не виконання або часткового невиконання згаданих вище вимог, договір буде визнано недійсним [4].

Враховуючи, що найчастіше в ролі відчужувача у спадковому договорі виступає особа похилого віку, укладення спадкового договору не створює додаткових перешкод і для призначення відчужувачеві субсидії на відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг [8]. На майно, яке є предметом спадкового договору, нотаріус накладає заборону відчуження. Таким чином, уклавши спадковий договір, відчужувач втрачає лише право розпорядження майном в силу накладеної заборони відчуження, водночас продовжує володіти та користуватися ним, тобто експлуатувати відповідно до призначення, а також здобувати корисні властивості. Визначивши долю права власності на майно шляхом укладення спадкового договору, відчужувач вже не має права скласти щодо цього майна заповіт [7].

Спадковий договір може бути розірвано судом на вимогу відчужувача у разі невиконання набувачем його розпоряджень, на вимогу набувача у разі неможливості виконання ним розпоряджень відчужувача. Інші особи, у тому числі спадкоємці відчужувача, не можуть пред’являти вимоги про розірвання спадкового договору [5].

У разі смерті набувача спадковий договір вважається припиненим. У цьому випадку спадкоємці набувача мають право вимагати від відчужувача відшкодування витрат, яких вони зазнали при виконанні спадкового договору в тій частині зобов’язань, які були виконані набувачем до його смерті. Якщо відповідно до спадкового договору набувач зобов’язаний був вчинити певні дії після смерті відчужувача, то у разі смерті набувача обов’язок вчинити ці дії переходить до його спадкоємців [6].

Отже, підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що спадковий договір за своїми ознаками є двостороннім, оплатним, консенсуальним, алеаторним, довготривалим, з ускладненим порядком зміни і розірвання. Варто наголосити, що спадковий договір є особливою формою вираження волі спадкодавця на випадок смерті. Звертаємо увагу, що за своєю правовою конструкцією спадковий договір подібний з договором довічного утримання, проте значні відмінності в правовій природі договору довічного утримання та спадкового договору в кінцевому підсумку призводять до істотної різниці в правовому регулюванні цих інститутів.

Література:

1. Конституція України: Закон: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%20%D0%B2%D1%80 (Дата звернення 25.02.2021)
2. Цивільний кодекс України: від 16.01.2003 № 435 IV. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15 (Дата звернення 25.02.2021)
3. Кучеренко Д.С. Спадковий договір: теорія та практика. Часопис Київського університету права. 2010. №4. С. 201-206/
4. Про затвердження Порядку державної реєстрації заповітів і спадкових договорів у Спадковому реєстрі: Постанова Кабінету Міністрів України: від 11 травня 2011р. № 491. Урядовий кур'єр. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2011-%D0%BF (Дата звернення 25.02.2021)
5. Про судову практику у справах про спадкування: постанова Пленуму Верховного Суду України: від 30 травня 2008 р. № 7. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/%20v0007700-08#Text (Дата звернення 25.02.2021)
6. Амеліна А. С. Поняття та ознаки спадкового договору. Тези доповідей учасників наукової конференції «Актуальні питання правових реформ в Україні». Часопис Академії адвокатури України. 2011. № 11. URL: http://www.aau.edu.ua/e-journal/2011-2/11aaspru.pdf (Дата звернення 25.02.2021)
7. Васильченко В.В. Юридична сутність інституту спадкового договору та його місце в системі цивільного права. Право України. 2003. № 6. С. 115–119.
8. . Фурса С. Я., Фурса Є. І. Спадковий договір. К.: Видавець Фурса С. Я., 2006. 76 с.

ЗАСТОСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У КРИМІНАЛЬНОМУ АНАЛІЗІ

Бикова Тетяна Олександрівна
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Дослідження поняття «соціальна мережа» є суттєвим за обсягом, тому заслуговує на окрему роботу. Ми лише зазначимо, що соціальні медіа − це медіа, які створені для поширення відомостей через соціальну інтерактивність із

використанням доступних інструментів, що функціонально вирішують проблему людської потреби взаємодії, за допомогою інтернет-сервісів.

Своєю чергою, електронні соціальні мережі – це один з елементів соціальних медіа, з можливістю налаштувати власний акаунт, що є спеціальним особистим майданчиком задля відчуття унікальності та «персоналіті». Збіг об'єктів, функцій та понять термінів у сфері медіа-досліджень вказує на можливість їх ототожнення у площині юридичних досліджень мережевої парадигми, і, насамперед, це стосується саме конституцій- но-правового дослідження природи реалізації прав людини за допомогою соціальних мереж.

Завдяки стрімкому процесу інформатизації та глобалізації в Україні нині соціум відчуває панівний стан мережевих технологій, інновації якісно трансформують життя кожної людини, вносячи зміни в соціально-економічну сферу всього суспільства. Але існування сучасної держави неможливе без дотримання прав людини, як фундаментального елементу ідеального громадянського суспільства. Якщо права людини, це універсальні конституційні засади взаєморозуміння між людьми, то соціальні мережі – інструмент, який забезпечує процес встановлення цього зв'язку.

Сьогодні Internet, з його практично необмеженими інформаційно-комунікативними можливостями, використовується нарко-угрупованнями в якості інструмента просування на ринок свого забороненого товару. З цією метою в Мережі активно рекламуються психоактивні речовини і наркотична субкультура, психоделічна філософія. На багатьох сайтах пронаркотичного спрямування знаходиться чимало текстів з описом різних видів наркотичних засобів і психотропних речовин та рецептів їх вироблення, виготовлення, виробництва та споживання. Даються поради, як поводити себе при затриманні працівниками правоохоронних органів за зберігання і перевезення наркотиків.

Варто зазначити, що більшість інформаційної діяльності злочинців перенесено у віртуальний світ. Це пов'язано з тим, що так працювати значно безпечно. Використання сучасних інформаційний технологій, зокрема соціальних мереж, під час виявлення та розслідування злочинів є необхідною умовою для їх ефективності та потребує подальшого детального дослідження та аналізу з метою визначення та вдосконалення напрямів використання зазначених категорій у діяльності правоохоронних органів.

Вирішуючи завдання розшукового характеру, слідчому досить часто доводиться перебувати в невизначеному інформаційному середовищі. Здолати ситуацію інформаційної невизначеності проведенням тільки слідчих (розшукових) дій не вдається. На нашу думку, ситуацію пасивного очікування отримання корисної інформації щодо об'єкта розшуку, позитивна зміна якої досить часто випадкова, можна в багатьох випадках замінити на активні дії слідчого із використанням комунікативних зв'язків з населенням, із залученням до цього різних ЗМІ.

Адже особа, яка вчинила злочин і розшукується, залишається жити й працювати в соціальному середовищі. Намагаючись уникнути відповідальності за скоєний злочин, вона може змінювати місце проживання, роботи, спосіб життя, оточення. Однак вона все одно вимушена спілкуватись, контактувати з іншими людьми, відвідувати магазини для купівлі продуктів харчування, звертатись по допомогу (поранення, хвороба, переховування знарядь вчинення злочину й предметів, здобутих злочинним шляхом тощо)

Тобто спостерігати особу, яка розшукується, може будь-хто, не знаючи про скоєння нею злочину. Між цією особою та іншими людьми відбуваються як вербальні, так і візуальні контакти. Тому встановлення двостороннього зв'язку з населенням за допомогою засобів масової інформації стає важливим для застосування методів кримінального аналізу та встановлення місцезнаходження об'єкта розшуку.

Використання можливостей підрозділів кримінального аналізу дозволяє не тільки отримати якісну інформацію, та надати допомогу у документуванні та розслідування злочинів, а і при цьому раціонально використовувати ресурси і час підрозділів поліції, надаючи їм більше часу і можливостей для зосередження на виконанні практичних оперативних і процесуальних заходів, забезпечуючи постійну підтримку шляхом надання якісної аналітичної інформації.

Також аналіз інтернет-ресурсів може надати можливість установити місцезнаходження особи, її контакти, зацікавлення та інші відомості, що можуть бути оперативно важливими (наприклад, відомості не тільки із соцсторінок особи, а із сайтів «Всі мешканці», «Автономера» (відомості про авто) ua.carplates.app.(Наприклад, один з інтернет-ресурсів визначає, що сучасний Інтернет надає для цього масу можливостей: пошук людей у соціальних мережах, спеціалізованих каталогах Міжнародних організацій, що займаються розшуком зниклих друзів і родичів, через спеціальні пошукові системи людей в Інтернеті, а також через месенджери або служби обміну повідомленнями, IP-телефонію і т.д.

Електронні соціальні мережі – це не лише розважальний засіб комунікації між людьми, але й потужна складова інформаційно-освітнього середовища, яка має великий освітній потенціал.

Література:

1. Шульга М.І. Система соціальних медіа у процесі інтеграції у маркетингові комунікації. URL: http://naub.org.ua/?p=1245.

2. Соціальні мережі як інструмент взаємовпливу влади та громадянського суспільства : монографія / О. Онищенко, В. Горовий, В. Попик та ін. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2014. 260 с.

3. The Sunday Times «Санди Таймс» против Соединенного Королевства. Решение Европейского суда по правам человека от 26 апреля 1979 г. Европейский

Суд по правам человека. Избранные решения. В 2 т. Москва : Издательство НОРМА, 2000. С. 57.

4. Яцишин А.В. Застосування віртуальних соціальних мереж для потреб загальної середньої освіти. Інформаційні технології в освіті. 2014. № 19. С. 119–126.

КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ У ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Бодирєв Владислав Дмитрович
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Одним з основних пріоритетів, який перед собою ставить правоохоронна система, це ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення, що грає важливу роль у запобіганні та протидії новим правопорушенням, не зважаючи на сферу їх вчинення. У свою чергу, здійснення кримінального аналізу, що постійно виходить на новий рівень та самовдосконалюється, може надати саме таку можливість для сьогодення та майбутнього представників оперативних підрозділів Національної поліції.

У Концепції першочергових заходів реформування системи МВС України наголошується, що Європейська інтеграція України зобов’язує нашу державу забезпечити ефективне функціонування інститутів, які гарантуватимуть верховенство права, додержання прав і свобод людини та громадянина, їх ефективний захист [1].

У частині, що стосується шляхів і способів реалізації окремих положень Концепції, згадані також питання пріоритетності застосування в діяльності оперативних підрозділів Національної поліції сучасних автоматизованих інформаційних, телекомунікаційних та інших технологій, зокрема впровадження в діяльність відповідних підрозділів уніфікованих баз даних і створення принципово нових аналітичних підрозділів МВС для багатофакторного аналізу оперативних даних, забезпечення процесу прийняття стратегічних рішень, планування діяльності МВС тощо [2]

Кримінальний аналіз у діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України відіграє особливу та важливу роль, адже до основної організації діяльності поліції відносять саме інформаційно-аналітичну. Дана діяльність характеризує себе як постійний дослідницький процес управління, що охоплюється широким комплексом організаційних заходів та методичних спосіб щодо вивчення та оцінки інформації стосовно стану, структури та динаміки протиправної діяльності та рівня громадського порядку, стану оперативної обстановки, про результати практичної діяльності органів та підрозділів поліції стосовно виконання поставлених перед ними завдань, а також про умови, в яких ці завдання виконуються, що надалі може забезпечити цілеспрямоване управління та оцінку ефективності їх роботи.

Звідси, інформаційно-аналітична діяльність в ОРД – це передбачена нормативно-правовою базою України й урегульована відомчими законодавчими актами система заходів, спрямованих на збір, обробку, узагальнення, аналіз, зберігання та використання інформації, зокрема й обмеженого доступу, що має значення для вирішення завдань ОРД, в інтересах кримінального судочинства, безпеки громадян, суспільства і держави [3].

Варто виокремити три основних рівні інформаційно-аналітичної роботи в ОРД, які передбачають:

1) застосування її основ працівниками оперативних та інформаційно-аналітичних підрозділів, а також іншими працівниками правоохоронних органів та негласними працівниками у момент їх пошуку та фіксації фактичних відомостей про протиправну діяльність окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена КК України;

2) здійснення інформаційно-аналітичної діяльності під час здійснення ОРС в межах ОРД та ведення справ контрольного провадження, що застосовуються оперативними підрозділами, а також спеціальними інформаційно-аналітичними підрозділами органів, уповноважених на здійснення ОРД;

3) аналіз та прогнозування, що забезпечуватимуть ухвалення раціональних управлінських рішень у сфері ОРД та контроль за їх реалізацією, які проводяться організаційно-аналітичними структурами оперативних підрозділів правоохоронних органів та керівниками цих підрозділів.

Ефективного вирішення профілактичних і оперативно-тактичних завдань можна досягти тільки на основі систематизованої, комплексної інформації, що поєднує різні відомості, які отримані з різних логічно пов’язаних джерел. Реалізація та досягнення цього потребує забезпечення цілеспрямованого пошуку, виявлення, фіксації, упорядкування, аналізу та оцінки кримінальної інформації, її представлення (візуалізації) та підготовки відповідних висновків, пропозицій та рекомендацій, саме в ході проведення кримінального аналізу.

Отже, організація інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронних органів і використання його можливостей ефективні не лише за

умови успішного застосування нормативно-правової бази, але й правильного застосування кримінального аналізу у своїй діяльності. Покращення та постійне розширення практики використання оперативними підрозділами інформаційних обліків органів внутрішніх справ, Національної поліції що перетворені в автоматизовані інформаційно-аналітичні системи, призначені для обробки й систематизації інформації, що надходить із різних джерел, що, беззаперечно, позитивно впливає як на ефективність діяльності відповідних підрозділів, так і на усунення криміногенної ситуації в країні.

Література:

1. Концепція першочергових заходів реформуваннясистеми МВС України : проект / Міністерство внутрішніхсправ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uN/publish/article/1221414 (дата звернення 02.04.2021)

2. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України :проект / Міністерство внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uN/publish/article/1221365 (02.04.2021)

3. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI (Редакція станом на 24.10.2020) URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/2939-17#Text (дата звернення 02.04.2021)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Брухаль Тетяна Павлівна
студентка групи ОБР-17-3
науковий керівник:
Амеліна Анна Сергіївна
доцент навчально-наукового інституту обліку, аналізу та аудиту Університету державної фіскальної служби України, кандидат економічних наук

Як і в попередні роки незалежності України, сьогодні гострою є проблема протидії зловживанням державними фінансами та посяганням на економічну безпеку країни в цілому. Однією з причин виникнення такої загрози є високий рівень «тінізації» та криміналізації національної економіки, кримінальнокланова система розподілу суспільних ресурсів. В умовах економічного спаду та скорочення бюджетних витрат питання боротьби з економічною злочинністю в

Україні за рівнем важливості можна поставити в один ряд із викоріненням корупції. Аналіз чинного законодавства та практики, яка склалася, свідчить, що функції з протидії економічним злочинам є розпорошеними між різними інституціями і часто дублюються [1, 110 с.].

Фінансові ресурси – це грошові фонди, які створюються в процесі розподілу, перерозподілу й використання валового внутрішнього продукту, що створюється впродовж певного часу в державі. Фінансові ресурси держави включають ті з них, що перебувають у розпорядженні органів державного управління, усіх видів і форм підприємництва, а також населення. У розпорядженні держави перебувають ресурси бюджетної системи й різних видів централізованих і децентралізованих фондів, а також державних фінансових інститутів. Інша частина фінансових ресурсів у державі перебуває в розпорядженні господарських підприємств, установ й організацій різних форм власності та видів діяльності. Третя частина – у розпорядженні населення в формі вкладів, заощаджень і депозитів у банківській системі та в інших фінансових установах [2, с. 81].

Проблеми протидії вчиненню кримінальних правопорушень в економічній сфері та фінансовій діяльності були предметом дослідження А.Ф. Волобуєва, В.Г. Гончаренка, В.К. Лисиченка, В.В. Лисенка, Г.А. Матусовского, Р.Л. Степанюка, С.С. Чернявського та ін. Заразом, попри значну кількість наукових праць, присвячених даній проблематиці, можна констатувати, що немає єдиного підходу до організації розслідування злочинів у сфері фінансових ресурсів держави.

Фінансові правопорушення є суспільно небезпечними протиправними у фінансовому законодавстві діяннями, які посягають на фінансові відносини, за вчинення яких передбачена відповідальність.

Вони займають самостійне місце в системі конституційних, кримінальних, адміністративних, дисциплінарних та інших деліктів.

Поняттю фінансового правопорушення, яке ґрунтується на загальному понятті правопорушення, розробленому теорією держави і права, характерні лише йому властиві особливості об’єкта, суб’єкта, міри відповідальності за діяння та інші ознаки.

Типовими ознаками фінансових правопорушень є:

1) суспільна небезпека;
2) фінансова протиправність;
3) вольова дія чи бездіяльність;
4) передбачена фінансова відповідальність;
5) вина за вчинення правопорушення [3, с. 392].

Злочини економічної спрямованості, а саме у сфері фінансів, все частіше скоюються не однією особою, а організованими групами, це відіграє на зрощенні економічної та організованої злочинності. Тісна взаємодія економічної та

організованої злочинності на сучасному етапі вимагає одночасної боротьби із зазначеними явищами. Наприклад, у Віденській декларації про злочинність і правосуддя 2000 р. наголошується, що боротьба з економічною злочинністю є найважливішим елементом стратегії боротьби проти організованої злочинності [4].

У Законі України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року підкреслюється, що на сучасному етапі основними реальними та потенційними загрозами національної безпеки України, стабільності у суспільстві є серйозні прорахунки, допущені в економічній сфері, де не виключається і фінансова система, що сприяє зростанню злочинності, особливо її організованих форм [5].

Фінансові розслідування необхідні для боротьби зі злочинцями шляхом вивчення їхнього бізнесу: з наркоторгівлі, організованої злочинної діяльності, відмивання коштів або банківського шахрайства. Вивчення руху грошових коштів може посприяти виявленню лідерів злочинних організацій. Однак фінансові розслідування є надзвичайно складними видом розслідувань. По-перше, для їх здійснення необхідним є багаторічний досвід роботи у фінансовій сфері; по-друге, самостійними зусиллями жодне відомство не в змозі охопити широкий спектр інформації, необхідної для відстеження всіх фінансових операцій; по-третє, великий розмір, різноманітність та постійні зміни у фінансовому секторі роблять фінансові розслідування все більш складними. Інструментарій з відмивання коштів, що складається із фінансових операцій із використанням переказів мережею інтернет стає все більш винахідливим. Як тільки правоохоронні органи дізнаються про зміст нової технології з відмивання коштів і вживають заходів з протидії, злочинці змінюють схему на іншу, більш вишукану і складнішу [6, с. 9].

Існуючі методики орієнтовані на розслідування тільки одного виду кримінальних правопорушень, тим самим фактично не дозволяють скласти цілісне уявлення про найбільш істотні ознаки відповідної криміналістично однорідні групи діянь, установити загальні закономірності як у способах вчинення таких діянь, так і в методах їх розслідування. Дана обставина обумовлює необхідність теоретичного дослідження окремих видів кримінальних правопорушень, об’єднання їх у групи і розроблення практичних рекомендацій щодо їх розслідування [7, с. 186].

Для впровадження дієвої реформи у сфері протидії кримінальним загрозам у сфері фінансової безпеки в Україні назріла необхідність створити єдиний правоохоронний орган, завданням якого буде виявлення та усунення системних загроз у сфері публічних фінансів, запобігання їх виникненню в майбутньому. Цей орган має стати єдиним аналітичним центром концентрації та аналізу інформації про стан фінансової системи держави, що збирається державними органами та органами самоврядування, а головне – створити підґрунтя для

переходу державних контролюючих органів від наглядово-каральної до профілактично-сервісної моделі роботи [8, с. 8-10].

Складність та специфічність кримінальних правопорушень, вчинених з фінансовими ресурсами держави, потребують відповідної підготовки слідчих та вміння ними здійснювати глибокий аналіз бухгалтерської, податкової, фінансової звітності, а також залучення, у разі необхідності, висококваліфікованих фахівців із указаних галузей. Належній організації розслідування таких злочинів сприяє налагодження ефективних взаємозв'язків між правоохоронними і контролюючими органами, обмін наявною інформацією, створення та наповнення відповідних інформаційних банків даних [9, с. 331].

Держава намагається протистояти вчиненню таких правопорушень, зокрема, через створення органів, які здійснюють фінансовий моніторинг, розслідування фінансових та корупційних злочинів (Національне антикорупційне бюро України тощо), здійснення відкритих торгів на ресурсі «Прозоро» та інші кроки в даному напрямі. Однак, як свідчить практика, ситуація у сфері фінансових ресурсів держави залишається вкрай складною. Правопорушники постійно змінюють напрями та зміст злочинної діяльності, розробляють інноваційні механізми приховування її слідів. Зазначене вище, відповідно, вимагає належної організації діяльності з виявлення та розслідування таких злочинів, підготовки кадрового складу правоохоронних органів, які б могли протидіяти їх вчиненню.

Література:

1. Ридліцький Ю. Ю. Організаційне забезпечення протидії економічним правопорушенням. *Економічна безпека: детермінанти та механізми забезпечення.* Частина ІІ. Тернопіль. 2019. 179 с.

2. Василик О. Д. Теорія фінансів. Київ: НІОС, 2000. 416 с.

3. Федчишина В.В. Поняття фінансових правопорушень та сучасні проблеми їх розслідування. *Сучасний стан криміналістичного забезпечення досудового розслідування*. Київ. 2017. 469 с.

4. Віденська декларація про злочинність та правосуддя: відповіді на виклики XXI століття. Міжнародний документ від 17 квітня 2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_443#Text. (дата звернення: 17.03.2021).

5. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355. (дата звернення: 17.03.2021).

6. Важинський В. М. Процес доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів в Україні : автореф. ...канд. юрид. наук: 12.00.09 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2009. 19 с.

7. Бахин В. П. Криминалистика. Проблемы и мнения (1962– 2002 гг.). Киев, 2002. 268 с.

8. Беззуб І. Проблеми та перспективи створення Національного бюро фінансової безпеки в Україні. *Громадська думка про правотворення*. 2018. № 7 (151). С. 6–13.

9. Комишнюк Ю. О. Сучасний стан та проблеми розслідування злочинів у сфері фінансових ресурсів держави. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. 2020*. Вип. 4 (92). С. 325-334.

РОЗВІДКА З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ (OSINT)

Виноградов Богдан Олексійович
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

На сьогодні безліч інформації можна знайти на просторах глобальної мережі «Інтернет», що виступає як і комфортом для пошуку потрібної інформації так і створює загрозу через кіберзлочини, адже з кожним днем кількість користувачів цієї мережі тільки продовжує збільшуватися та які, самі того і не підозрюючи, надають дозвіл на використання особистої інформації. Починають активізуватися правопорушення в інтернет-просторі, вслід за чим виникла потреба у відповідній протидії даним правопорушенням. Саме «OSINT» є продуктивною системою протидії правопорушенням, які відбуваються у кіберпросторі.

Open source intelligence (OSINT) являє собою розвідку на основі аналізу відкритих джерел інформації), що є однією із форм процесу організації та управління збором розвідувальних даних (Intelligence Collection Management), що включає їх пошук і відбір із публічних загальнодоступних джерел, добування та аналіз інформації, формування розвідувального документа для прийняття відповідного рішення [1, 2].

З точки зору термінології, що використовується у розвідці, OSINT є релевантною щодо вимог розвідки інформацією, отриманою шляхом систематичного збору, обробки та аналізу публічно відкритої інформації. За словами представників американської розвідки, близько вісімдесяти відсотків корисної інформації приходить із загальнодоступних джерел. І лише невелика частина - це розвіддані, здобуті безпосередньо агентурою. Різниця величезна, але

не можна забувати, що саме отримані розвідкою деталі дозволяють підтвердити й верифікувати загальну картину.

Кожушко О.О. у своїх дослідженнях зазначає, що до сфери інтересів OSINT входить добування та аналіз офіційних документів, проектів статутів, відстеження нових наукових розробок, баз даних, комерційних і державних сайтів, мережевих щоденників і багато іншого. А застосування розвідки OSINT надає змогу отримати відповіді на низку питань, що виникають у військово-політичного керівництва країни, а також зосередити сили інших розвідувальних органів на виконанні складних і вузько направлених завдань, не розпорошуючи сили агентурної та інших розвідок на добування того, що можна отримати з відкритих джерел [3].

Макаренко В.П., Онищенко М.Ю. та Серватовський А.В. у своєму дослідженні дійшли до єдиної думки, що ключовими факторами задля успішного аналізу виступають:

– чітке розуміння цілей аналізу;

– неупередженість (максимальна об’єктивність аналітика);

– збір інформації з максимально можливої кількості відкритих джерел;

– застосування «коефіцієнтів ваги» до кожної інформації;

– чіткість представлення даних;

– грамотний аналіз отриманої інформації [4].

Звідси, та інформація, яка стоїть в пріоритеті, залежить від правильного підходу до опрацювання отриманих даних, чіткого формування цілей, об’єктивного підходу, що надалі створює можливість вчасно виявити правопорушення та запобігати йому.

Також, необхідно зазначити, що OSINT охоплює всі загальнодоступні джерела інформації. Цю інформацію можна знайти як в онлайн режимі, так і в офлайн:

- інтернет, до якого варто віднести: форуми, блоги, сайти соціальних мереж, сайти обміну відео, такі як YouTube, Вікіпедія, різні типи документації, яка може надаватися як зареєстрованим особам (користувачам), так і тим, хто у вільний спосіб може зайти на сайт та переглянути їх, метадані та цифрові файли, веб-ресурси даркнета, дані геолокації, IP-адреси, особи, пошукові системи, і все, що можна знайти в Інтернеті;

- традиційні засоби масової інформації (телебачення, радіо, газети, книги, журнали);

- спеціалізовані журнали, наукові публікації, дисертації, матеріали конференцій, профілі компаній, річні звіти, новини компаній, профілі співробітників і резюме;

- фотографії та відео, включаючи метадані;

- геопросторової інформації (карти та комерційні зображення).

Отже, на сьогодні OSINT відіграє важливу роль у протидії правопорушенням, які зустрічаються у кібер-просторі та допомагає відповідним правоохоронним структурам у зборі та аналізу отриманої інформації. Джерела OSINT відрізняються від інших форм розвідки, оскільки вони є легальними та доступ до яких не порушує авторських прав. Виходячи із праць науковців, варто зауважити, що дана система є новою для України та потребує поглиблення в процес її використання та правильного застосування, виходячи із досвіду закордонних країн.

Література:

1. Електронна енциклопедія Wikipedia. Англомовна версія [Електронний ресурс]. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Open-source_intelligence (дата звернення 28.03.2021).

2. Електронна енциклопедія Wikipedia. Англомовна версія [Електронний ресурс]. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Intelligence_collection_management (дата звернення 28.03.2021).

3. Кожушко О.О. Розвідка відкритих джерел інформації (OSINT) у розвідувальній практиці США// [Електронний ресурс]. URL: http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/viewFile/3264/3217 (дата звернення 28.03.2021).

4. Макаренко В.П., Онищенко М.Ю. та Серватовський А.В. Міжнародний досвід використання OSINT/ Макаренко В.П., Онищенко М.Ю. та Серватовський А.В.// Актуальні питання протидії кіберзлочинності та торгівлі людьми. Харків, 2018

ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ З УРАХУВАННЯМ ПРАКТИКИ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ

Вовчок Владислав Сергійович
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

До питання про роль і місце кримінального аналізу в оперативно-розшуковій діяльності (далі - ОРД) оперативних підрозділів Державної

прикордонної служби, Національної поліції та інших правоохоронних органів України щодо протидії злочинності останнім часом прикуто велику увагу як науковців, так і практиків. Ще у 2005 р. розпочався процес запровадження кримінального аналізу в діяльність оперативних підрозділів і вже маємо певний позитивний досвід його використання в ОРД.

Разом із тим і на сьогодні ще залишається чимало проблемних питань, які стосуються визначення та єдиного розуміння поняття й видів кримінального аналізу, нормативно-правового регулювання його використання в ОРД і, відповідно, в практичній діяльності Національної поліції України, використання результатів (продуктів) кримінального аналізу тощо.

Загальні теоретичні положення, що стосуються використання аналізу як методу виявлення і розслідування кримінальних правопорушень, можна виокремити у процесі дослідження теоретико-правових і організаційних засад кримінології, криміналістики, інформаційно-аналітичного забезпечення ОРД, інформаційного й аналітичного пошуку, кримінальної й аналітичної розвідки, використання кібернетичних методів у діяльності поліції та інших правоохоронних органів України, яким присвячено багато наукових праць. Однак їх зміст свідчить про те, що поза достатньою увагою авторів залишилися питання саме щодо суті кримінального аналізу в його сучасному розумінні використання в ОРД Національної поліції України. Тим більше, що висвітлення особливостей здійснення інформаційно-аналітичної роботи в ОРД, її засобів та ін., як правило, відбувалося в межах джерел інформації з обмеженим доступом.

Перші спроби висвітлення О.В. Власюком, Т.М. Дерев'янко питань щодо використання Національною поліцією України кримінального аналізу в основному ґрунтувалися на історичних аспектах його зародження, становлення й використання в США, Великій Британії, інших країнах ЄС. Концептуальні засади запровадження системи управління ризиками і кримінальним аналізом з урахуванням її євроінтеграційних спрямувань досліджував А. В. Махнюк. Теоретичні засади у поєднанні з практичними результатами застосування кримінального аналізу в ОРД висвітлювали К. Ю. Бобков, Д. В. Коваленко, О. Б. Фаріон та ін. [1, с. 28].

Процес кримінального аналізу є ланцюгом оперативних дій або процедур, що ведуть до найточнішого і обґрунтованого висновку з даної інформації. Інформація збирається, оцінюється, і упорядковується. Аналітичний етап процесу починається з отримання відповідних даних і їх організації у формі, що дозволяє розумінню їх значення. Даний етап, опис даних, сприяє виявленню відсутньої інформації і допомагає направляти подальші заходи зі збору даних на отримання відсутніх даних (згідно напряму стрілки від опису даних до збору даних). Під час якого утворюється основа для застосування індуктивного висновку з метою розробки однієї або декількох гіпотез про ключові аспекти злочинної діяльності [2, с. 10].

Відповідно до пункту 3 частини 2 статті 40 КПК, слідчий уповноважений доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам шляхом винесення процесуального документу – доручення, а оперативний підрозділ відповідно до статті 41 КПК зобов'язаний їх виконувати. При цьому, у главах 20 та 21 КПК наданий вичерпний перелік слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. Водночас, відповідно до глави 15 розділу ІІ КПК тимчасовий доступ до речей і документів не належить до слідчих (розшукових) дій, а є заходом забезпечення кримінального провадження, а процесуальна дія – аналіз інформації про зв'язок та радіотехнічне обстеження нормативно не визначена в КПК України. У зв'язку з тим, що у главі 20 КПК відсутні такі види слідчих (розшукових) дій як інформація про зв'язок та радіотехнічне обстеження, встановлення власників телефонних номерів тощо, виконання вказаних доручень слідчих та складання відповідного протоколу не є можливим. Крім цього, слідчі іноді надають доручення про проведення слідчих (розшукових) дій, де доручають проведення слідчих (розшукових) дій працівникам оперативного підрозділу НПУ із залученням як спеціалістів працівників оперативно-технічних підрозділів, а саме шляхом проведення огляду DVD-R диску здійснити аналіз телефонних з'єднань в рамках постанови про залучення представників оперативно-технічних підрозділів як спеціалістів. Проте згідно з статтею 237 КПК, огляд – це слідча (розшукова) дія, що проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин кримінального правопорушення. Тобто, така слідча (розшукова) дія як огляд, в тому числі матеріальних носіїв інформації, на практиці полягає у виявлені та фіксації зовнішніх фізичних ознак та властивостей об'єкту (вага, колір, розмір, форма тощо). Наведений вище аналіз змісту доручень свідчить, що слідчі, надаючи відповідні доручення, мають на меті отримати від працівників викладений у протоколах за результатами проведення слідчих (розшукових) дій аналіз інформації про зв'язок, що міститься на наданих матеріальних носіях інформації [4, с. 22].

Однак, за відсутності в КПК таких слідчих (розшукових) дій як аналіз інформації про зв'язок, змушені звертатись до не передбачених законодавством термінологічних конструкцій («шляхом проведення огляду здійснити аналіз» тощо) та у разі використання таких матеріалів суд може визнати даний доказ недопустимим, оскільки він отриманий не в порядку, передбаченому КПК. Наразі, на наш погляд, зазначені в дорученнях слідчих заходи можливо здійснити працівниками оперативно-технічних підрозділів на підставі постанови про залучення спеціалістів з викладенням безпосередньо в ній обставин, які необхідно з'ясувати, дослідити, проаналізувати або направлення безпосередньо відповідного листа про аналіз.

Крім того, до проведення таких заходів можливо також залучати спеціалістів у галузі телекомунікацій, які мають певну обізнаність. При цьому

працівники оперативно-технічних підрозділів за результатами аналізу готують відповідну інформацію, а вирішення питання щодо ролі зазначеної інформації в кримінальному провадженні, використання її в доказуванні належить до компетенції слідчого. Отже, аналіз інформації про зв'язок – процес обробки інформації, який базується на логічному та креативному мисленні та спрямований на одержання якісно нової інформації [4, с. 23].

Тактичний кримінальний аналіз дозволяє підключати інтуїцію – здатність відчувати і розуміти – для пошуку альтернативних рішень, під контролем свідомості. По цій причині з'ясовується важливість методу візуалізації: свідомості простіше фокусуватися і контролювати хід аналізу. Нам важливо змусити інтуїцію вийти з тіні, де ми могли б розібратися з тим, що вона нам пропонує, і одночасно вберегти себе від різноманітних логічних помилок. Застосування методів тактичного кримінального аналізу допомагає в роботі аналітика. При цьому ефективність процесу вироблення рішення і аналізу проблеми залежить навіть не від того, як ми здійснюємо аналіз, а від якості розумового процесу, і для цього потрібно задіяти розум. Йому і допомагає аналітичне мислення: воно не замінює розумовий процес, а стимулює його, робить більш глибоким. При правильному і творчому застосуванні аналітичних прийомів можна серйозно посилити нашу здатність аналізувати, розуміти, вирішувати проблеми, приймати обгрунтовані рішення і бути впевненими в тому, що вони правильні [5, с. 13].

Кримінальний аналіз в умовах сьогодення набуває все більшого значення. Подальший розвиток кримінального аналізу та його адаптація до особливостей національного законодавства і системи боротьби зі злочинністю забезпечить раціональний розподіл правоохоронних ресурсів і суттєво вплине на зниження рівня злочинності в Україні. Із цією метою доцільним є узаконення такої діяльності за рахунок внесення змін до чинного Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» щодо надання права оперативним підрозділам проводити такий аналіз та використовувати його результати [1, с. 37].

Викладене вище не охоплює всіх проблемних аспектів, однак дає підстави для здійснення подальших наукових розробок питань удосконалення правового регулювання застосування кримінального аналізу, способів і методів його провадження, розвитку співпраці між правоохоронними органами України і іноземних країн у сфері кримінального аналізу, створення системи підготовки кримінальних аналітиків тощо.

Література:

1. Половніков В.В. Характеристика кримінального аналізу з урахуванням практики його використання в оперативно-розшуковій діяльності. *Питання боротьби зі злочинністю.* 2017. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pbzz_2017_34_5.pdf (дата звернення: 27.03.2021).

2. Основи кримінального аналізу: посіб. з елементами тренінгу/ Користін О. Є., С. В. Албул, А.В. Холостенко та ін. Одеса: ОДУВС, 2016. 112 с. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pbzz_2017_34_5.pdf (дата звернення: 27.03.2021)

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 27.03.2021).

4. Кузнєцов М.В. Використання досягнень сучасної науки й техніки в розкритті злочинів: *матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу*. Київ, 25 лют. 2021 р. редкол.: В. В. Чернєй, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін. 200 с. URL: https://www.naiau.kiev.ua/files/kafedru/ord/2021/ks-250221.pdf (дата звернення: 27.03.2021).

5. Тактичний кримінальний аналіз: теорія та практика; навчальний посібник. О.Є. Користін, Н.П. Свиридюк, О.М. Цільмак, О.М. Заєць, К.Ю. Ісмайлов, В.А. Некрасов; МВС України, ДНДІ, ОДУВС. Одеса: РВВ ОДУВС, 2020. 216 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/12973/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%A2%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%20%20%282%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 27.03.2021).

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ОРД ТА НС(Р)Д

Волобуєв Микита Андрійович,
курсант Донецького юридичного інституту МВС України, рядовий поліції
науковий керівник:
Пекарський Сергій Петрович,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 1 Донецького юридичного інституту МВС України,
кандидат юридичних наук

На сучасному етапі розвитку теорії права і свобод особи пов’язані з ними нормотворча, правозастосовна, правоохоронна та інші практики припускають підвищену увагу, переосмислення, чималі корективи, що диктується насамперед з тоталітарним минулим, глибокими політичними та соціально-економічними перетвореннями, принциповим оновленням законодавства, потребою узгодження

правогарантуючих функцій органів нашої держави з конституційними, а також міжнародними стандартами в галузі права людини. У зв'язку з цим актуальними стають проблеми гарантування прав людини в тих сферах діяльності держави, які традиційно знаходяться «на межі» суспільного порядку та індивідуальних прав людини, зокрема, в оперативно-розшуковій діяльності та під час проведення негласних слідчих (розшукових) діях.

Зазначена проблема завжди турбувала науковців і практиків, котрі вивчали і продовжують вивчати діяльність, пов'язану із виявленням та досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки держави. Окремий зріз проблеми складають питання забезпечення дотримання і законного допущення тимчасових обмежень прав і інтересів особи під час досудового розслідування, ОРД й НС(Р)Д.

Вітчизняний і зарубіжний досвід правової регламентації інституту цих процесуальних дій постійно перебуває під пильною увагою вітчизняних вчених і, зокрема, був предметом висвітлення у працях Б.І. Бараненка, В.Д. Берназа, О.А. Білічак, В.А. Глушкова, Л.В. Головка, К.Ф. Гуценка, В.А. Колесника, С.С. Кудінова, В.Т. Маляренка, В.А. Молдована, Д.Й. Никифорчука, М.А. Погорецького, Д.Б. Сергеєвої, Р.М. Шехавцова, М.Є. Шумила та інших науковців.

Їх внесок у дослідження зазначених питань беззаперечний, але не вичерпує всієї гостроти проблеми. Реформування судової системи в Україні, що супроводжується модернізацією правової будови з урахуванням міжнародної практики, відбувається саме під знаком забезпечення прав людини й громадянина, недопущення свавілля з боку органів досудового розслідування й судових органів. Одним із випадків, коли виникає конфлікт інтересів людини, суспільства та держави, є певне законодавче обмеження конституційних прав і свобод людини в ході здійснення досудового розслідування й, зокрема, під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Виходячи з проведених досліджень сучасними науковцями, ми можемо акумулювати отриману інформацію та наголосити на тому, що:

По-перше, якщо брати взагалі оперативно-розшукову діяльність, то вона належить до різновидів правової діяльності, у якій існую висока ймовірність порушення та утиску індивідуальних прав людини. У цьому сенсі існування процесуально-правових і матеріально-правових інструментів обмеження можливостей втручання у сферу індивідуальних свобод є ключовим фактором забезпечення стабільного правопорядку. Тому ОРД є досить показовим явищем, оскільки саме в ній має забезпечуватись баланс індивідуальних інтересів і прав, а також уявлення про соціальне благо.

По-друге, коли ми вже переходимо конкретно до НС(Р)Д, доцільним буде акцентувати вашу увагу на цьому, так як до спеціальних гарантій правового

обмеження особистих конституційних прав і свобод людини в ході проведення негласних слідчих (розшукових) дій необхідно віднести такі.

1.Будь-яке обмеження повинно застосовуватися на чітко визначених підставах і у певних умовах, які закріплені у відповідному відомчому нормативно-правовому акті, що відповідає вимогам чинного законодавства, так і тільки так. Зокрема спільним наказом ГПУ, МВС, СБУ, АДПС, Мінфіну, Мінюсту України від 16 листопада 2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5/ затверджена Інструкція «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні».

2.Повинні існувати як чітка процедура застосування обмеження особистих конституційних прав і свобод людини в ході проведення НС(Р)Д, так і механізм захисту від можливих порушень з боку правоохоронних органів при запровадженні обмежень. Існують документи та норми, що регулюють загальні процедури організації проведення НС(Р)Д та використання їх результатів у кримінальному провадженні, забезпечення додержання конституційних прав та законних інтересів учасників досудового розслідування, швидкого, повного та неупередженого розслідування злочинів. Проте, в них не чітко визначений механізм захисту від можливих порушень з боку суб'єктів проведення НС(Р)Д при запровадженні відповідних обмежень.

3.Норми відомчих нормативно-правових актів із проведення НС(Р)Д не повинні розширювати повноважень правоохоронних органів по встановленню меж або встановлювати інші, ніж ті, що передбачені КПК України та названою Інструкцією.

4.Незалежно від набутого в кримінальному провадженні процесуального статусу, усі особи, конституційні права яких були тимчасово обмежені під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також підозрюваний і його захисник, участь якого в даному кримінальному провадженні має офіційне підтвердження, мають бути письмово повідомлені про таке обмеження прокурором або за його дорученням слідчим, який здійснює досудове розслідування. Відповідне доручення прокурора може бути надано тільки конкретному слідчому і незалежно від того, ним або уповноваженим оперативним підрозділом здійснені негласні слідчі (розшукові) дії.

Отже, забезпечення конституційних прав особи під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій передбачає вчинення конкретних дій щодо інформування особи про володіння правами, їхнє роз'яснення, створення умов їх реалізації, охорону від порушень та захист прав, встановлення механізмів поновлення порушених прав.

Література

1. Строков І.В. Правові та моральні засади застосування криміналістичних засобів : монографія. Київ : РВЦ НАВСУ, 2003. 325 с.
2. Права человека. Основные международные документы. Москва : Международные отношения. 1989. 160 с.
3. Колесник В.А. Негласні слідчі (розшукові) дії: кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти підготовки і проведення: науково-практичний посібник. Київ : Прецедент, 2014. 135 с.
4. Інструкція «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні», затверджена наказом ГПУ, МВС, СБУ, АДПС, Мінфіну, Мінюсту України від 16 листопада 2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5/.
5. Колесник В.А. Проблемні питання проведення негласних слідчих (розшукових) дій та їх учасників // Кримінальне провадження: новації процесуальної теорії та криміналістичної практики: Зб. матеріалів Міжнародн. наук.-практ. конф. (18-19 квітня 2013 р., м. Сімферополь-Алушта). Сімферополь : ДІАЙПІ, 2013. С. 80–82.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України. Станом на 25 травня 2012 року (Відповідає офіц. текстові). Київ : Алерта, 2012.
7. Сучасні проблеми дотримання прав особи під час проведення негласних слідчих (розукових) дій, Хаданович В.О., https://doi.org/10.32844/2618-1257.2019.2-2.34, УДК 343.985.
8. Права людини в оперативно-розшуковій діяльності: теоретичні проблеми, Шапірко П.М., УДК 342.7:343.132.

ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Гергало Світлана Станіславівна
курсант Університету державної фіскальної служби України
науковий керівник:
Полуніна Лілія Валентинівна
старший викладач кафедри фінансових розслідувань
Університету державної фіскальної служби України

В умовах розвитку нашої державності та формування вільного громадського суспільства вагомого впливу набуває створення ефективного механізму, що полягає у захисті прав і свобод людини і громадянина. Наша держава відповідно до статті 3 Конституції України визначає, що людина, її життя

і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека є найвищою соціальною цінністю, тому відповідно до цього кожен громадянин має захищені права, які повинні всіма дотримуватися, в тому числі і правоохоронними органами не порушуючи їх.

Основним правоохоронним органом, який виконує функцію у сфері правопорядку у державі та боротьбі зі злочинністю на місцях є Національна поліція України.

Діяльність працівників поліції України, що полягає в успішному вирішенні основних завдань у сфері запобігання кримінальним правопорушенням залежить не тільки від своєчасної та злагодженої діяльності будь-якого її підрозділу та служби, а й залежить від ефективної взаємодії з органами місцевого самоврядування, які також зацікавлені у протидії кримінальних правопорушень. Національна поліція – це той правоохоронний орган, що зобов'язаний забезпечувати законність, правопорядок та захист громадян України, запобігаючи порушенням прав громадян та правового режиму роботи органів місцевого самоврядування.

Різні аспекти взаємодії Національної поліції у сфері охорони громадського порядку з іншими суб'єктами правоохоронних органів в тому числі з органами місцевого самоврядування висвітлювали в своїх працях такі науковці як: В.Б. Аверянов, О.Б. Андреєва, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, Є. В. Додін, А.Т. Комзюк, О.І. Остапенко, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, В.І. Олефір, В.М. Плішкін, В.Т. Томін, Х.П. Ярмакі та багато інших [1, с. 146-150].

На нашу думку, взаємодія Національної поліції з органами місцевого самоврядування перш за все повинна здійснюватися на належному рівні, адже навіть у Законі України «Про Національну поліцію» зазначається, що в процесі виконання свої службових повноважень вони повинні взаємодіяти з органами місцевого самоврядування. Окрім цього ми знаємо, що поліція тісно взаємодіє з населенням, територіальними громадами, громадськими об'єднаннями, що спрямування на задоволення їх потреб на засадах співпраці, партнерства.

Ю. С. Торкайло під взаємодією органів Національної поліції з органами місцевого самоврядування розуміє врегульовану правовими та адміністративно-правовими нормами, погоджену за метою, часом і місцем необхідну спільну діяльність поліції та органів місцевого самоврядування, за яких вони і реалізують взаємний вплив один на одного та на суспільні відносини для виявлення відхилень від встановлених норм і порушень принципів законності, ефективності і спільної діяльності з метою захисту життя, здоров'я, прав і свобод людини і громадянина, власності, природного середовища, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, запобігання кримінальним правопорушенням. [2, с. 81-86].

Ми також підтримуємо думку Ю.С. Торкайла, що взаємодія Національної поліції з органами місцевого самоврядування – це є співпраця, яка регулюється

відповідними нормативно-правовими актами, що погоджуються з органами місцевого самоврядування, що реалізують інтереси суспільства і метою якого є взаємна співпраця з органами по виявленню кримінальних правопорушень та головне – це захист прав і свобод людини та громадянина.

Взаємодія цього правоохоронного органу з громадськістю відбувається відповідно до пріоритетних напрямків, які передбачені такими основними міжнародними нормативно-правовими актами, як Декларація про поліцію та Європейський кодекс поліцейської етики. Ці документи рекомендують державам організовувати діяльність своєї поліції відповідно до професійних стандартів взаємодії підрозділів поліції з громадськістю та передбачають, що:

– діяльність поліції перебуває в тісному контакті з громадськістю, і ефективність діяльності поліції залежить від публічної підтримки;

– поліцейські організації, окрім забезпечення правопорядку, виконують соціальні, а також сервісні функції в суспільстві;

– довіра населення до поліції тісно пов'язана з їх ставленням до громадськості, зокрема їх повагою до людської гідності та основоположних прав і свобод особи;

– поліція повинна бути організована в такий спосіб, щоб сприяти хорошим зв'язкам поліції з громадськістю;

– поліцейські організації повинні бути готові надати об'єктивну інформацію про свою діяльність громадськості без розкриття конфіденційної інформації [3, с. 110-113].

Хотілося б зауважити, що в нас не зовсім на належному рівні відбувається взаємодія правоохоронних органів з місцевим самоврядуванням, оскільки наше суспільство не повністю довіряє підрозділам Національній поліції України.

Тому, на нашу думку, потрібно відповідальніше ставитися до своїх обов'язків і виконувати їх на належному рівні, та, відповідно до принципу законності, реалізовувати, адже це дуже важливо у процесі захисту прав і свобод людини і громадянина. Проблемою є те, що Національна поліція не може самостійно протидіяти і захищати права громадян, адже вона повинна досить тісно співпрацювати з органами місцевого самоврядування і захищати їх інтереси.

Тому, взаємодія Національної поліції з органами місцевого самоврядування, повинна відбуватися правильно, тобто керівники територіальних органі Національної поліції зобов'язані не рідше одного разу на два місяці проводити відкриті зустрічі, з представниками органів місцевого самоврядування, і, представляти ті питання, які цікавлять населення, таким чином і відбудеться тісна співпраця між поліцією та органами місцевого самоврядування і населенням (стаття 88 Закону України «Про Національну поліцію»).

Література:

1. Завальний М. В. Сутність та завдання взаємодії Національної поліції з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування щодо забезпечення публічної безпеки та порядку. *Науковий вісник публічного та приватного права.* Випуск 3, том 1, 2018. С. 146-150.
2. Кікінчук В. Ю. Форми взаємодії національної поліції з іншими суб'єктами забезпечення публічної безпеки та порядку в державі. *Право.ua*. № 1, 2017. С. 81-86.
3. Коваленко А.В. Окремі аспекти взаємодії поліції з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадськістю у сфері протидії злочинності. *Прикарпатський юридичний вісник.* Випуск 6(15), 2016. С. 110-113.

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ТАКТИЧНОГО КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Гетьман Валерій Олександрович
курсант Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Тактичним кримінальним аналізом визначається інформаційно-аналітична діяльність, яка здійснюється для аналізу кримінально – протиправної діяльності та кримінальних правопорушень на конкретній території за невеликий проміжок часу, за певним видом кримінального правопорушення чи протиправної діяльності певної групи з метою напрацювання тактичних заходів із затримання правопорушників, виявлення ризиків та попередження конкретних правопорушень.

До завдань тактичного кримінального аналізу варто віднести наступні:

- встановлення тенденцій протиправної діяльності, що полягає в розкритті основної спрямованості розвитку протиправної діяльності та її окремих видів у різних проміжках часу на основі динаміки рівня такої діяльності в цілому та прогнозування на майбутнє;
- визначення типової інформаційної моделі протиправної діяльності, що полягає в описуванні певних ознак окремих категорій кримінальних правопорушень, особистості типового суб'єкта, механізму протиправної діяльності, обстановки вчинення кримінального правопорушення та інших

обставин, надалі служить інформаційною базою для розробки відповідної методики розслідування конкретного кримінального правопорушення та побудови відповідної структури;

- аналіз стану криміногенної ситуації на конкретній території за невеликий проміжок часу, за певним видом кримінального правопорушення чи протиправної діяльності певної групи, який надає можливість розробити превентивні заходи щодо попередження виявлених особливостей на певній території;

- встановлення профілю кримінального правопорушення, що полягає у зборі, дослідженні, оцінці та використанні певного типу інформації про кримінальне правопорушення, що конструює його встановлену модель у вигляді суджень та образів з метою подальшого направлення на розробку версій та планування слідчих дій;

- встановлення профілю підозрюваного та потерпілого;

- аналіз окремих видів кримінальних правопорушень, що полягає в реконструкції події кримінального правопорушення: послідовності окремих подій, регулярності подій, неточності інформації, що надходить з різних джерел, з метою напрацювання рекомендацій для подальшого напряму ведення досудового розслідування та оперативно-розшукової діяльності;

- аналіз ризиків – забезпечує визначення та виявлення індикаторів ризику або характерних ознак суб'єктів, зі сторони яких існує висока ймовірність скоєння правопорушень з метою їх подальшої перевірки та прийняття інших заходів, передбачених законодавством.

Варто зауважити, що до основної мети тактичного кримінального аналізу варто віднести саме ті тактичні моделі, характеристики та специфічні елементи в кримінальних правопорушення, які надалі використовуються для вироблення ефективних тактичних рішень та правильного застосування уже наявних сил та засобів задля досягнення максимальних результатів.

Тактичні аналітичні продукти можуть використовуватися:

- працівниками органів державної безпеки з метою підвищення рівня поінформованості та своєчасного запобігання кримінальним проявам;

- працівниками правоохоронних органів з метою підвищення рівня поінформованості про операційну ситуацію та динаміку криміногенних зон;

- слідчими та оперативними працівники задля запобігання та виявлення кримінальних правопорушень та осіб, які проявляють кримінальну активність;

- керівниками для того, щоб приймати обґрунтовані рішення щодо маневрування силами та засобами на території юрисдикції та ефективно оцінювати результати діяльності [1, с.16].

Звідси, даний аналіз створює підтримку для правоохоронців та є одним із підходів задля подальшого поліпшення їхньої діяльності. Менеджери, керівники та поліцейські виступають отримувачами результатів тактичного аналізу та можуть використовувати їх для своєї діяльності.

Отже, до аналітичної діяльності тактичного кримінального аналізу криміногенної моделі варто віднести ідентифікацію, оцінку та аналіз окремих ознак, які виникають у зв'язку з протиправною діяльністю та виражаються у вигляді моделі, тенденції.

Література:

1. Тактичний кримінальний аналіз: теорія та практика; навчальний посібник / О.Є. Користін, Н.П. Свиридюк, О.М. Цільмак, О.М. Заєць, К.Ю. Ісмайлов, В.А. Некрасов, МВС України, ДНДІ, ОДУВС. Одеса: РВВ ОДУВС, 2019, 216 с.

ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ВИЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Гієнко Катерина Олексіївна
студентка університету ДФС України
науковий керівник:
Антонюк Анастасія Борисівна
доцент кафедри кримінального процесута криміналістики
Університету ДФС України, кандидат юридичних наук, доцент,

В основу будь-якої діяльності, у тому числі й оперативно-розшукової як різновиду правоохоронної, закладені основоположні ідеї, принципи, які окреслюють її сутність та характер. Вони демонструють провідні напрямки, яких повинні дотримуватися державні органи та посадові особи в процесі здійснення даної діяльності.

Принципи оперативно-розшукової діяльності розкривають її державний характер, правову природу та законність як самостійної правоохоронної функції, уповноважених на здійснення ОРД державних органів. При розкритті суті принципів ОРД потрібно виходити з того, що:

- вона соціально обумовлена, так як спрямована на здійснення соціально важливих завдань і є різновидом правоохоронної діяльності держави;

- для неї характерні своєрідні відносини – оперативно-розшукові. Вони вирізняються з поміж інших відносин суб'єктним складом. Суб'єктами є спеціально уповноважені державні органи та їх посадові особи. Особливістю цих відносин є характерний статус суб'єктів, специфіка здійснення їх прав та обов'язків полягає у вживанні оперативних та оперативно-технічних методів протидії злочинності;

- ОРД містить відкрите законодавче регулювання, яке має правове забезпечення діяльності оперативно-розшукових підрозділів.

Принципи оперативно-розшукової діяльності – це керівні ідеї, вихідні положення, вироблені наукою і практикою, закріплені в законодавчих та нормативних актах, що регулюють суспільні відносини у сфері оперативно-розшукової діяльності і відображають політичні, економічні, соціальні закономірності розвитку суспільства, а також моральні й етичні уявлення громадян стосовно змісту, мети, завдань та механізму здійснення оперативно-розшукової діяльності [1, с. 8].

Погоджуємося з тим трактуванням, що за власною природою принципи ОРД мають імперативний, владно-наказовий характери і включають неухильні розпорядження, виконання яких задовольняється всім арсеналом оперативно-пошукових засобів. Кожен принцип зображує відповідні закономірності життя суспільства, містить у собі комплекс однорідних властивостей. Принципи ОРД функціонують у цілісній системі, згідно з якою суть і мета кожного принципу розкривається не лише своїм змістом, а й роботою всієї системи.

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»: оперативно-розшукова діяльність ґрунтується на принципах верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини [2].

Розглянемо детальніше кожен принцип:

1) принцип верховенства права вказує, що у правовій державі повинно панувати право, а не інтереси осіб, у чиїх руках перебуває влада. Завдання держави полягає у регулюванні відносин між усіма суб’єктами права на підставі закону. Беззаперечне додержання принципу верховенства права має на меті забезпечення прав та свобод людини в ОРД, а з боку осіб – повагу до законів та представників державної влади. Кожна особа є вищою за закон, ніхто не може бути засудженим за порушення закону іншим чином, ніж у порядку, встановленому законом;

2) принцип законності означає, що всі оперативні підрозділи та їх посадові особи мають точно і безумовно дотримуватися Конституції України, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», інших Законів України й підзаконних нормативно-правових актів у сфері забезпечення безпеки громадян, суспільства і держави, охорони правопорядку й протидії злочинності тощо.

«Законність – це основа нормальної життєдіяльності цивілізованого суспільства, всіх ланок його системи. Охоплюючи своєю дією найбільш важливі сфери суспільного життя (публічні та приватні), законність забезпечує справедливу диференціацію інтересів людей, тому й не дивно, що законність, разом з дотриманням прав і свобод людини, взаємодію з органами управління і населенням, є основоположним принципом діяльності працівників оперативних підрозділів» [3, с. 41].

3) Принцип дотримання прав і свобод людини передбачає, що під час здійснення ОРД не дозволяється порушення прав і свобод як фізичних так і

юридичних осіб. Даний принцип переплітається з принципом законності та існує нерозривно від нього.

«Реалізація прав, якими наділені працівники оперативних підрозділів, іноді передбачає втручання в сферу гарантованих законом прав і свобод громадян, державних і громадських організацій, інших юридичних осіб, тож велике значення має дотримання принципу законності в їхній оперативно-службовій діяльності. Додержання принципу законності передбачає не лише неухильне виконання вимог, визначених Конституцією України, Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», іншими законодавчими актами, а й міжнародно-правовими угодами і договорами, учасником яких є Україна» [4, с. 60].

Окрім прямо передбачених у ст. 4 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» принципів, можна перерахувати низку властивих лише ОРД спеціальних принципів:

- принцип конспірації;
- принцип поєднання гласних і негласних методів, заходів та засобів;
- принцип добровільності конфіденційного співробітництва;
- принцип плановості;
- принцип оптимізації сил, методів, засобів;
- принцип взаємодії;
- принцип наступальності;
- принцип цілеспрямованості;
- принцип гуманізму [1, с. 20].

Перелічені принципи ОРД не є вичерпними, тому на практиці оперативні підрозділи керуються також іншими відомими принципами.

Підводячи риску під вище зазначеним, можемо сказати, що ОРД – це один із видів юридичної діяльності, який має державно-правовий характер, оскільки реалізовується лише в інтересах держави спеціально уповноваженими органами, має конкретно виражену правову основу, проводиться у відповідності до правових приписів держави та вимогами законності.

Отже, принципи ОРД мають провідне значення для врегулювання правових відносин, що діють у даній сфері. Ще вони мають вагоме значення для практики ведення ОРД підрозділами у зв’язку з тим, що забезпечують вірне здійснення правових норм, прийняття в стані оперативного ризику законних рішень, вірне використання результатів оперативно-розшукових заходів зокрема, й ОРД у цілому. Уповноважені оперативні підрозділи мають притримуватись принципів ОРД та несуть відповідальність, відповідно до чинного законодавства України, за їх порушення. Такими ж принципами мають керуватися й інші державні органи, посадові особи та окремі громадяни, якщо вони виступають суб’єктами оперативно-розшукових правовідносин.

Література:

1. Албул С. В. Принципи оперативно-розшукової діяльності: посіб. Одеса: Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2020. – 60 с. (Серія: Теорія і практика ОРД).
2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII // ВВР України. 1992. № 22. Ст. 303 (зі змінами та доповненнями).
3. Науково-практичний коментар Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»: станом на 1 травня 2011 року / Мацюк В.Я., Панасюк С.А., Ніколайчук В.А., Стрілець Б.В., Попов І.О. Київ. 2011. 302 с.
4. Про захист прав людини і основоположних свобод: Європейська конвенція [прийнята Радою Європи 4 листопада 1950 року] // Права людини: зб. док. / Х.: Університет внутрішніх справ, 1997. С. 58–76.

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Горілик Руслан Юрійович
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Загалом правоохоронні органи надають важливу інформацію про злочинну діяльність, і їх метою є використання різноманітних засобів обробки даних. Одним із цих інструментів є використання широко використовуваних методів аналізу злочинності.

Поширеними методами:

a) Аналіз зв'язку;
b) Аналіз подій;
c) Аналіз процесу або продажу (переміщення) об'єктів;
d) Відділ аналізу ресурсів;
e) OSINT;

Існує технічне та стратегічне використання кримінального аналізу. Аналіз злочинності фокусується безпосередньому розслідуванні злочинної діяльності, в тому числі для негайного вживання заходів - затримання, арешт, вилучення предметів або документів тощо.

Розглядаючи наприклад, колективний аналіз , може значити що він, спирається на математичну науку, таку як теорія графів та математичний розрахунок, і забезпечує аналітиків інструментами для моделювання та встановлення взаємозв’язків між ними.

Цей аналіз дозволяє збирати актуальну інформацію, зменшуючи невизначеність, роблячи розумні, та розсудливі висновки у кримінальних провадженнях та ідентифікувати об’єкти, предмети, відносини та взаємодії.

Метою звітування даних є збір та узагальнення доступної інформації, щоб аналітики могли краще зрозуміти її значення. Багато відомостей організовано у форматі, що сприяє порозумінню та може допомогти аналітикам або агентам зібрати більше інформації, яка може бути корисною та відповідною.

Для ефективної боротьби з організованими злочинними групами потрібно знати їх сильні та слабкі сторони. Представники злагодженої організації - впливові та важливі люди, але Таким чином, інформація про стосунки між членами команди може вказувати на ключових гравців та можливі слабкі сторони.

Аналітичні моделі представляють тип аналізу подій, процесів або циклів.

На відміну від інструментів корпоративного аналізу, які дозволяють створювати моделі взаємовідносин між окремими людьми, організаціями чи групами, аналіз часу дає цей приклад хромологічної чи хронологічної поведінки в часі. Ви бачите цілу серію та сприяєте значущості події.

Аналіз подій, процесів або циклів включає кілька інструментів, якими зазвичай є:

А) Тип часу;

Б) Планування діяльності;

В) Процес процесу або блок-схема продажів.

Вибір інструментів у хроматології для аналітичних моделей залежить від складності дослідження та взаємозв'язку між об'єктом і часом.

Пошукові системи використовуються для пошуку чіткої інформації в Інтернеті. Це пошукові системи, доступні скрізь, такі як Google, Yandex, Yahoo, Ask та Expert (медіа-вміст, такий як фотографії, приклади, фотографії, відео та аудіофайли тощо), такі як Tina та Bing. Рекомендує мати метод і синтаксис у кожній пошуковій системі. Слід зазначити, що вищезазначені партнери, які працюють відповідно до принципів OSINT, активно використовуються для отримання інформації про учасників та конкурентів в пошукових системах.

Метод прямого пошуку полягає в пошуку окремих сторінок з різними послугами (ім’я + дата народження чи ім’я + місце проживання) та вбудованою пошуковою системою. Але вони є скрізь, оскільки ці потреби є основою веб-розробки. Використання пошуку - у соціальних мережах багато пошукових систем (у Facebook саме (вертикально вирізане або логічне «або») допомагає отримати результати пошуку та пошук слів.

Література:

1. Закону України «Про Національну програму інформатизації» від 04.02.1998 № 74/98-ВР (Редакція станом на 16.10.2020) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 02.04.2021)
2. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 05.07.1994, № 31, (Редакція від 04.07.2020) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 02.04.2021)
3. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII (Редакція станом на 17.03.2021) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення 02.04.2021)

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Грушева Діана Дмитрівна
курсантка 2 курсу факультету № 1 Кріворізького навчально-наукового інституту Донецького юридичного інституту МВС України

Інформація в сучасному світі відіграє надзвичайно важливу роль, нею може в окремих випадках може впливати на різноманітні процеси як локального, так і загальнодержавного значення.

Інформація та володіння нею виступає серйозним чинником у системі протидії та запобігання злочинності, оскільки наявність та достовірність її прямо пов’язана із досягненням позитивного результату. В свою чергу, в умовах глобального інформування постає і необхідність здійснення аналітичних операцій, оскільки інформація може бути надана не достовірна або не об’єктивна і саме через це потребує співставлення з іншими фактами, іншими джерелами тощо. У свою чергу, в такому контексті поліцейська діяльність визначається як специфічна форма реалізації поліцейської функції держави, що припускає цілеспрямований вплив відповідних державних інститутів (органів) на соціальні відносини, а поліція виступає саме тією державною організацією, через яку держава забезпечує значну частину заходів щодо власної безпеки та безпеки суспільства і його членів [1, с.251].

Інформаційно-аналітичне забезпечення в діяльності НП України посідає дуже важливе місце та є комплексом організаційних, правових і технологічних засобів, які забезпечують процес збирання, отримання, обробки, поширення,

аналізу та використання інформаційних ресурсів, необхідних для виконання визначених чинним законодавством завдань і функцій правоохоронних органів.

Органи поліції у своїй роботі використовують інформацію, пов'язану не лише з відомостями про стан публічного порядку і рівня злочинності на певній території, але також і про самі органи та підрозділи, їх сили і засоби.

Поліція в рамках інформаційно-аналітичної діяльності: формує бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України; користується базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади; здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу; здійснює інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади [2].

Основними інформаційними ресурсами, що використовуються в процесі інформаційно-аналітичної роботи у розслідуванні злочинів, є:

– оперативні обліки, які складаються із оперативно-розшукових, оперативно-профілактичних та оперативно-довідкових обліків;

– криміналістичні обліки, які складаються з оперативно-пошукових та інформаційно-довідкових колекцій; банки даних кримінологічної, адміністративної, статистичної інформації;

– банки даних інших міністерств, відомств, підприємств, установ та організацій, які не стосуються безпосередньо боротьби зі злочинністю;

– банки даних міських і обласних органів влади;

– об'єкти надання та отримання охоронних послуг;

– оператори мобільного зв'язку; звернення та заяви громадян, депутатські запити;

– засоби масової інформації, зокрема Інтернет [3, с.194].

В структурі інформаційно-аналітичного забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України необхідно виділити такі етапи:

1. Отримання вхідної інформації, необхідної для прийняття управлінського рішення.

Джерела походження вхідної інформації можуть бути різноманітними, наприклад: заяви та повідомлення про вчинене правопорушення; самостійне сприйняття подій та їх наслідків та відповідне документування; надходження інших звернень громадян та юридичних осіб, органів державної влади та ін.; надходження наказів або інших документів від керівництва тощо.

2. Фіксація або документування вхідної інформації та її внутрішнє переміщення.

Будь-яка вхідна інформація, незалежно від джерела її надходження або походження, підлягає обов'язковій реєстрації або, якщо ця інформація отримана в недокументальній формі, підлягає документуванню.

3. Обробка, систематизація та аналіз інформації, з метою прийняття управлінського рішення щодо вжиття заходів з профілактики правопорушень.

Після надходження інформації вже в документальній формі та її реєстрації у визначеному порядку у автоматизованій інформаційно-пошуковій системі, вона підлягає, у разі необхідності, обробці та аналізу.

4. Документування результатів вжиття профілактичних заходів або інших прийнятих рішень.

За наслідками розгляду справ про адміністративне правопорушення, які уповноважені розглядати органи поліції, виноситься постанова у відповідності до КУпАП.

5. Формування та направлення до адресатів вихідної інформації.

Це завершальний етап інформаційно-аналітичного забезпечення, на якому відбувається оформлення результатів профілактичної діяльності, складання звітів та інше узагальнення інформації та доведення її до відома громадян, державних органів та ін.

Отже, інформація відіграє важливу роль у діяльності Національної поліції, адже розкриття, запобігання, профілактика правопорушень передбачає її постійну обробку та аналіз. Інформаційна діяльність у Національної поліції є широкою та багатогранною сферою виконання правоохоронних функцій. Головною метою цієї діяльності є отримання максимально корисного результату від інформації з метою правильної оцінки ситуації, можливості передбачити перспективи її розвитку, що врешті створює умови для прийняти правильних управлінських рішень [4, с.91-93].

Література:

1. Коваленко А.В. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності Національної поліції: теоретичний і практичний підхід. URL. file:///c:/users/test/downloads/1616756398540493.pdf

2. Шорохова Г. М. Інформаційне забезпечення діяльності поліції України.

3. Благута Р.І., Мовчан А.В. Новітні технології у розслідуванні злочинів: сучасний стан і проблеми використання: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 256 с.

4. Фелик Василь Іванович Структура інформаційно-аналітичного забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України. file:///C:/Users/test/Downloads/Nashp_2017_2_22%20(1).pdf

СУТНІСТЬ СУДОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Данильчук Дарина Миколаївна
здобувач вищої освіти Університету державної фіскальної служби України
науковий керівник:
Амеліна Анна Сергіївна
доцент навчально-наукового інституту обліку, аналізу та аудиту Університету державної фіскальної служби України, кандидат економічних наук

Ефективний розвиток будь-якої країни є неможливим без формування системи економічних заходів, які б забезпечували дотримання законодавства всіма господарюючими суб'єктами. Сучасні вітчизняні реформи супроводжуються процесами криміналізації суспільства і зростанням злочинності переважно у фінансово-економічній сфері. При цьому реалізація принципу невідворотності покарання передбачає максимальне використання у судовому процесі результатів роботи відповідних фахівців, які на достатньому рівні володіють спеціальними знаннями і навичками, та зумовлює необхідність призначення і проведення судово-економічної експертизи під час судового розгляду справ.

В умовах зміни соціально-економічних і правових основ суспільства сфера застосування спеціальних бухгалтерських пізнань на практиці істотно розширилася, оскільки система обліку стає все більш правовою, тому будь-якому фахівцю у цій галузі вже неможливо обійтися без спеціальних комплексних знань, специфічність яких полягає в їхньому вмінні розпізнавати в обліковій інформації ознаки протиправної діяльності. Таким чином, питання організації належного кадрового забезпечення експертної діяльності в Україні, зокрема в частині проведення судово-економічної експертизи, є актуальними. Розвиток ринкових відносин в Україні призвів до зміни системи економічного контролю за фінансово-господарською діяльністю суб'єктів господарювання як державного, так і приватного сектору. Економічні правопорушення знаходять своє відображення у документах бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності різних приватних та державних підприємств і бюджетних установ. З метою забезпечення більш ефективного розслідування цієї протиправної діяльності суб'єкти розслідування можуть використовувати спеціальні знання обізнаних осіб: аудиторів; ревізорів; фахівців; судових експертів у сфері економіки, що мають юридичні права для проведення консультацій; аудитів; ревізій; перевірок; моніторингу публічних закупівель та судово-економічних експертиз, з питань, що виникають під час розслідування економічних злочинів.

Економічні правопорушення є складними у розслідуванні – це зумовлено тим, що вони примушують слідчого заглиблюватися в механізм господарювання,

у процеси економічної діяльності суб'єктів, що її здійснюють. Отже, ефективне розслідування економічних правопорушень потребує використання спеціальних знань. У чинному Кримінально-процесуальному кодексі України визначено такі форми використання спеціальних знань, як призначення експертизи; консультації та роз'яснення спеціаліста.

Для кожного виду експертиз характерні свої предмети, об'єкти та методи експертного дослідження. Предметом судово-економічної експертизи є фінансово-господарські операції, які відображають стан та результати діяльності суб'єктів економічних відносин. Об'єктами є документи бухгалтерського, податкового обліку та звітності, що містять інформацію про фінансово-господарську діяльність, регістри бухгалтерського обліку, форми бухгалтерської, податкової та фінансової звітності. Враховуючи специфічну особливість слідів економічних злочинів, необхідно проводити дослідження всіх наявних облікових документів, адже докази можна отримати лише з інформації, які містяться у зазначених документах. Фактично судова економічна експертиза не входить до числа традиційних предметних галузей криміналістики і судової експертизи. Ця назва є відносно новою: в Україні вона введена в 2001 р. як наслідок розширення кола питань, що ставились перед бухгалтерами-експертами і виходили за межі їх професійних знань [2].

В Україні Міністерством юстиції за погодженням з Прокуратурою та Верховним Судом України було розроблено Інструкцію «Про порядок проведення судово-бухгалтерських експертиз в Бюро державної бухгалтерської експертизи Міністерства юстиції України» від 30.12.1974 р. Це був перший в Україні нормативно-правовий документ, яким визначались процесуальні, організаційні, правові засади призначення та проведення бухгалтерських експертиз [3].

Сутність судово-економічної експертизи визначається через її поняття. Існує багато тлумачень щодо визначення поняття судово-економічної експертизи. В. Д. Понікарова наводить визначення, згідно з яким судово-економічна експертиза є процесуальною формою дослідження на основі спеціальних знань у різних сферах економіки, господарського аналізу, ревізії та контролю первинних облікових документів, бухгалтерських та податкових регістрів, фінансової звітності суб'єктів господарювання різних форм власності з метою вирішення широкого кола питань, що виникають в ході розслідування економічних злочинів та судового розгляду господарських суперечок [4].

В. В. Вавілова визначає економічну експертизу як експертне дослідження матеріальних об'єктів, що містять інформацію про обставини справи та підлягають дослідженню у суді за їх змістом та формою і допомагають суду досягти об'єктивності у доказуванні, додержуватися принципів рівних можливостей у процесі, презумції невинуватості, забезпечення змагальності у доведенні дійсного стану фактів та захисту прав і свобод.

До судово-економічної експертизи відносять: судово-бухгалтерську експертизу, економіко-статистичну, планово-економічну, фінансово-кредитну, інженерно-економічну, експертизу цін і ціноутворення. Так, бухгалтерська експертиза дає можливість встановити правильність оформлення бухгалтерських документів, розмір шкоди, заподіяної злочином, обґрунтованість списання товарно-матеріальних цінностей, відповідність відображення господарських операцій правилам бухгалтерського обліку. Це дослідження дає змогу встановити документальну обґрунтованість розміру нестачі або надлишків товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів, періоду й часу їх утворення, відповідності багатьох фінансових операцій підприємства законодавству. Економіко-статистична експертиза встановлює правдивість звітності про виконання економічних показників виробничої діяльності, порядок проведення статистичного обліку і контролю.

Планово-економічна експертиза визначає обґрунтованість планування, виконання планових показників виробничої діяльності об’єднань, підприємств і організацій.

Фінансово-кредитна експертиза перевіряє обґрунтованість одержання і витрачання кредитів суб’єктами фінансово-господарської діяльності, додержання ними законодавства, яким регламентується формування і витрачання бюджетних коштів, обґрунтованість розподілу прибутку між партнерами, визначає нормування й оплату праці, використання фонду заробітної плати, перерозподіл фондів тощо.

Інженерно-економічна експертиза досліджує показники, що характеризують формування розміру оплати праці для встановлення відхилення від діючих норм. Експертиза цін і ціноутворення надає висновки про ціноутворення для встановлення викривлень під час їх формування, а також впливу на фінансові результати господарюючого суб’єкта підприємницької діяльності [5, с. 16].

Найбільш розповсюджена серед економічних експертиз є судово-бухгалтерська експертиза. Необхідність у її призначенні виникає під час розслідування і судового розгляду цивільних справ, злочинів з привласненням майна, службових злочинів, коли необхідно проаналізувати дані про фінансово-господарські операції, що відображені у бухгалтерському обліку. Судово-бухгалтерська експертиза дає можливість відповісти на такі питання, а саме:

1. Чи підтверджується документально вказана в акті інвентаризації нестача товарно-матеріальних цінностей на даному підприємстві за конкретний період?

2. В який саме період утворилась нестача і хто був відповідальний за збереження товарно-матеріальних цінностей у цей період?

3. Яким є розмір матеріальних збитків, завданих у зв’язку з нестачею?

4. Чи підтверджено документально вказане в акті заниження прибутку за визначений період, а якщо підтверджується, то чи правильно обчислена сума додаткових податків?

5. Чи підтверджується документально вказаний в позовній заяві розмір завданих збитків у зв'язку з невиконанням відповідачем умов угоди?

6. Які порушення вимог нормативних актів, що регламентують ведення бухгалтерського обліку, звітності та контролю, сприяли заподіянню матеріальних збитків?

7. Чи обґрунтовано виплачена заробітна плата за певну роботу, якщо ні, то в якій сумі завищена чи занижена?

8. Чи не завищена в документах фактична наявність товарів понад їх максимально можливий залишок станом на визначену дату?

Згідно з чинним законодавством, зокрема ст. 84 КПК України, доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Висновок судово-економічної експертизи є одним із джерел доказів у кримінальному провадженні, тому він має відповідати певним критеріям, а саме належності, допустимості та достовірності. Судово-економічна експертиза являє собою відомості, отримані шляхом експертного дослідження. У зв'язку з цим, належність та допустимість висновку експерта залежить від законності здобуття відомостей або речових доказів у процесі проведення слідчих (розшукових) дій, які направляються експерту на дослідження [6, с. 101].

Основним критерієм допустимості висновку експерта у судово-економічній експертизі є дотримання процесуальної форми при її проведенні та складанні висновку, що передбачає: дотримання вимог кримінального процесуального закону, належне процесуальне оформлення призначення та оформлення результатів експертизи, процесуальна самостійність та персональна відповідальність експерта за наданий ним висновок, безпосередність дослідження, об'єктивність і достовірність проведеного дослідження та висновку [7]. Розслідування корупційних злочинів, що стосуються сфери економіки, потребує використання спеціальних знань. Судово-економічна експертиза є однією з найкваліфікованіших та ефективних форм використання таких знань і одним із шляхів боротьби з корупцією.

Література:

1. Закон України «Про запобігання корупції». URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text (дата звернення 21.03.2021).

2. Закон України «Про судову експертизу» від 25.02.1994 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12 (дата звернення 21.03.2021).

3. Економічна експертиза як специфічна галузь знань. URL: https://economics.opu.ua/files/archive/2013/No3/97-105.pdf (дата звернення 21.03.2021).

4. Ковальчук О.О. Судово-економічна експертиза: економічний аспект. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_12_25 (дата звернення 21.03.2021).

5. Клименко Н. І. Щодо сутності корупції та антикорупційних судових експертиз. URL : http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgiin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/viche_2012_6_7.pdf

6. Пілюков Ю.О. Процесуальні вимоги до висновку експерта у кримінальному провадженні. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/31286/1/ Пілюков.pdf (дата звернення 21.03.2021).

7. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення 21.03.2021).

ЩОДО ЕФЕКТИВНОСТІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Дерій Ольга Володимирівна, Крилач Олексій Володимирович
курсанти факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету державної фіскальної служби України

В наш час, питання ефективності оперативно-розшукового забезпечення процесу доказування у кримінальному провадженні є досить актуальним. Оскільки, світ рухається, змінюється нормативно-правова база, формуються нові технології та методи, оновлюється технічне забезпечення, що в свою чергу впливає на процес доказування. Процес доказування зосереджує в собі здійснювану у встановленому законом порядку діяльність зі збирання, перевірки та оцінки доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для конкретного кримінального провадження. Відтак, оперативно-розшукове забезпечення – це одна з форм системи оперативно-розшукових заходів, що здійснюються з метою пошуку, фіксації, узагальнення і введення в кримінальний процес фактичних даних, які можуть бути доказами. Тому, постає питання ефективності оперативно-розшукових заходів у процесі доказування.

Над дослідження ролі оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні працювали вітчизняні та зарубіжні вченні, серед яких С.В. Албул, Б.І. Бараненко, А.А. Венедиктов, Е.О. Дідоренко, О.Ф. Долженков,

І.П. Козаченко, О.Є. Користін, П.М. Павлик, М.А. Погорецький, Б.Г. Розовський, М.Б. Саакян, В.М. Тертишник, М.Є. Шумило, В.О. Черков та інші.

Досліджуючи питання ефективності оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження, необхідно з'ясувати, яку роль займає оперативно-розшукове забезпечення у кримінальному провадженні.

Після введення інституту негласних слідчих(розшукових) дій (надалі – НСРД), на перший погляд, можна думати, що роль оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження значно звузилась чи зникає. Замість оперативно-розшукових заходів здійснюються НСРД, які тепер мають, на відміну від перших, виключно процесуальну природу. Але ж, такі НСРД за дорученням слідчого здійснюються співробітниками оперативних підрозділів (той самий суб'єкт, який здійснював раніше однойменні оперативно-розшукові заходи). Не менш важливо зазначити і те, що вони здійснюються у тактичні способи, притаманні оперативно-розшуковим заходам [1, с. 30].

Відповідно, можна стверджувати про не меншу роль оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження, оскільки, в результаті змін у законодавстві, відбулося об'єднання інститутів оперативно-розшукової діяльності й слідчих дій у інститут негласних слідчих (розшукових) дій.

Отже, оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження відіграє важливу роль, адже воно є однією з форм забезпечення процесу доказування, що є основоположним при забезпеченні кримінального провадження.

Визначившись з роллю оперативно-розшукового забезпечення процесу доказування у кримінальному провадженні, необхідно з'ясувати його ефективність, доцільність у процесі доказування.

Як відомо, оперативно-розшукове забезпечення розкриття кримінальних правопорушень починається на ранніх стадіях виявлення його ознак і осіб, які їх учинили. На етапі виявлення оперативно-розшукове забезпечення реалізується шляхом здійснення комплексу гласних та негласних оперативно-розшукових заходів [2, с. 120].

Спираючись на сказане, можна додати, що про ефективність оперативно-розшукового забезпечення у процесі доказування будуть свідчити такі результати, як: 1) виявлення наміру особи на вчинення незаконних дій, які можуть перешкоджати виконанню завдань кримінального провадження та вжиття заходів, які будуть усувати ці наміри та попереджати ці правопорушення; 2) виявлення латентних кримінальних правопорушень, скоєння яких суперечить інтересам кримінального провадження; 3) викриття причин та умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень; 4) отримання доказів за існуючим кримінальним провадженням; 5) отримання інформації в інтересах кримінального провадження; 6) швидкість виконання завдань оперативно-розшукового забезпечення у конкретній слідчій ситуації; 7) результативність

оперативно-розшукового забезпечення у кримінальному провадженні.

Звертаючись до питання доцільності оперативно-розшукового забезпечення, почати необхідно з того, що оперативно-розшукове супроводження кримінального провадження розглядається як окремий напрям оперативно-розшукової діяльності, який здійснюється на етапі кримінального провадження в обсязі взаємодії зі слідчим, прокурором, судом, а також за власною ініціативою оперативних підрозділів шляхом проведення гласних та негласних заходів, інших процесуальних та не процесуальних дій, які спрямовані на отримання та фіксацію інформації доказового та недоказового (без ознак допустимості доказів) характеру, з метою забезпечення інтересів (завдань) кримінального провадження [3, с. 157].

Необхідно підкреслити, що оперативно-розшукове забезпечення процесу доказування у кримінальному провадженні є доцільним. Оскільки, уповноважений працівник, відповідно до конкретного кримінального провадження, робить власні висновки стосовно доцільності оперативно-розшукового забезпечення в залежності від завдань, які стоять перед працівником. У разі необхідності, можуть проводитися, як слідчі розшукові дії так і НСРД, метою яких є всебічне, об'єктивне та повне забезпечення процесу доказування у кримінальному провадженні.

Отже, узагальнюючи викладене вище, можна констатувати, що оперативно-розшукове забезпечення процесу доказування у кримінальному провадженні є ефективним та доцільним. Воно починається на ранніх стадіях виявлення ознак кримінального правопорушення і осіб, які їх учинили, що сприяє швидкому та повному розслідуванню правопорушень, тобто забезпечує процес доказування в цілому. Оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження має як негативні, так і позитивні риси. Можна зауважити, що ефективність за часту залежить від доцільності застосування оперативно-розшукового забезпечення. Якщо у конкретному кримінальному провадженні існує реальна необхідність оперативно-розшукового забезпечення процесу доказування, то всі покладенні зусилля будуть цілком виправданими.

Література:

1. Пчолкін В.Д. Теоретичні та правові проблеми оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження. *Проблеми кримінального процесуального законодавства та шляхи їх розв'язання*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 23 листопада 2016 р.).С. 29–32.

2. Стащак М.В. Співвідношення понять «оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження» та «оперативно-розшукове супроводження кримінального провадження». *Право і безпека*. 2013. №4. С. 117–124.

3. Сафронов С.О. Оперативно-розшукове супроводження кримінального

провадження: сучасний стан та перспективи розвитку. *Держава і право. Юридичні науки.* 2014. № 3. С. 155–159.

4. Приполов І.І. Оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження. *Актуальні проблеми досудового розслідування*: Збірник тез міжвідомчої науково-практичної конференції (м. Київ, 5 липня 2017 року). С. 226–229.

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ОПЕРАТИВНОГО АНАЛІЗУ

Діденко Крістіна Дмитрівна
курсант Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Оперативний аналіз-це робота за кримінальним провадженням відносно конкретних осіб, злочинних угрупувань, з метою перевірки гипотез щодо їх ймовірної злочинної діяльності, встановлення зв‘язків, структури злочинних груп, ролі їх окремих учасників, у тому числі їх соціального та економічного статусу, з використанням аналізу телефонних трафіків, транкзацій, потоків та маршрутів географічного приміщення об‘єктів.

Оперативний кримінальний аналіз спрямований безпосередньо на аналітичне забезпечення ОРД, зокрема, у межах роботи за ОРС. Метою збирання та аналізу інформації є створення та перевірка гіпотез і висновків щодо минулих, теперішніх і майбутніх протиправних дій, включаючи опис структури та сфери діяльності злочинних груп і передачу керівникові чіткої інформації, що стосується оперативно-розшукових заходів. Оперативним кримінальним аналізом можна охопити такі сфери: злочин, злочинці та методи ведення справ

Незважаючи на важливість і ефективність кримінального аналізу у протидії злочинності, у теперішній час у чинному Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» про аналіз або інформаційно-аналітичну діяльність оперативних підрозділів взагалі не згадується. Відповідно до ст. 8 цього Закону оперативним підрозділам для виконання завдань ОРД за наявності передбачених ст. 6 цього Закону підстав надається право створювати і застосовувати автоматизовані інформаційні системи (п. 18). Разом із тим відповідно до ст. 2 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» ведення розвідувальної, інформаційно-аналітич- ної та ОРД в інтересах забезпечення

захисту державного кордону України згідно із законами України «Про розвідувальні органи України» та «Про оперативно-розшукову діяльність» є однією з основних функцій ДПС України. Основними принципами діяльності ДПС України відповідно до ст. 3 цього Закону є безперервність, поєднання гласних, негласних та конспіративних форм і методів діяльності.

Оперативний кримінальний аналіз спрямований на підтримку проведення окремих слідчих (розшукових) дій або негласних слідчих (розшукових) дій, здійснення оперативно-розшукових заходів, передбачених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність». Для України оперативний кримінальний аналіз набуває актуального значення після підписання 14 грудня 2016 р. Угоди між Україною та Європолом про оперативне співробітництво, яка визначає порядок обміну інформацією щодо конкретних кримінальних роз- слідувань, у тому числі – персональних даних. У свою чергу, це надасть змогу здійснювати обмін і аналіз оперативної інформації з метою проведення масштабних спільних операції щодо боротьби з організованою злочинністю.

В оперативному кримінальному аналізі використовуються різні аналітичні методи. Аналіз подій дає змогу виділяти суть з безлічі поєднаних між собою подій з метою: встановлення інформаційних прогалин, що повинні виявити певний часовий інтервал; встановлення «почерку» події; відтворення злочинних дій; встановлення зв'язку між особами та місцем події, з урахуванням дати та часу; встановлення зв'язку між особами, які брали участь у спільній зустрічі, відвідували одну адресу і т.п.; відтворення події до та після вчинення злочину.

Аналіз потоків спрямований на: розділення процесів на окремі події та дії; відслідковування переміщення товарів між суб'єктами; визначення логічних зв'язків; виявлення прогалин в інформації. Аналіз маршрутів використовується для визначення найшвидшого, найкоротшого та оптимального шляху з урахуванням конкретних деталей. У правоохоронній діяльності він використовується для визначення можливих шляхів пересування підозрюваних між двома чи більше географічними точками. Інформація щодо маршруту транспортного засобу також використовується для створення ретроспективи (часових) рамок переміщення авто та карти для візуалізації транзитних маршрутів, місць зупинки та часу стоянки.

Аналіз моделей, форм злочинності визначає характер і масштаби виникаючих та поточних тенденцій злочинності, пов'язаних злочинів і подій, місць концентрації діяльності й спільні характеристики, характер правопорушників та злочинної поведінки. Аналіз телефонних дзвінків проводиться з метою визначення географічного розташування особи під час здійснення телефонних дзвінків; визначення ймовірного проживання користувача телефонного номеру; встановлення карти-переміщення особи.

Література:

1. Закон України «Про оперативно розшукову діяльність» URL: https:// zakon. rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text
2. Зайцев О.М. Інститут аналітичного супроводження досудового розслідування кримінального провадження в україні: сучасний стан і перспективи розвитку. URL: http://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2016_Zayac.pdf
3. Бараненко Р.В. Застосування сучасних аналітичних методів для оптимізації оперативно-розшукової діяльності підрозділів Національної поліції , Одеса:, 2016.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ РОЗУМІННЯ ТА РОЗПІЗНАВАННЯ БРЕХНІ

Дубченко Віра Вікторівна
курсантка Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Новицька Ія В'ячеславівна
викладач кафедри гуманітарних дисциплін та психології поліцейської діяльності, магістр психології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Аналіз літератури дав підстави вважати, що вже з давніх часів люди використовували брехню для досягнення різних цілей. Брехня робила історії звичайних людей неймовірними і цікавими. Хтось використовував її для того, щоби просто зробити історію гарнішою, хтось видавав себе за іншу людину за допомогою брехні, а хтось намагався прикрити свої злочини. І це все досить логічно. Як зазначає М. Книш, брехня така древня, як людське суспільство. З християнської точки зору вона є гріхом. В західній культурі брехня сприймається як одна з форм насильства над людиною, яку вводять в оману, як порушення прав людини [2]. Німецький філософ І. Кант вважав неприпустимою брехню ні за яких обставин, оскільки «брехня завжди шкідлива кому-небудь, якщо не окремій особі, то людству взагалі, адже вона робить непридатним для вживання саме джерело права» [1].

Сучасні соціально-економічні умови життя в нашій країні породжують нові стилі відносин між людьми, що позитивно впливають на взаєморозуміння між ними. І все ж філософи і політологи стверджують, що неправда, обман, брехня не зникають, бо вони глибоко закорінені у повсякденному і соціальному житті. І значна частина людських взаємовідносин ґрунтується на брехні [2].

Брехню було завжди важко виявити, особливо, якщо людина вміла себе правильно поводити і контролювати свою мову, жести, міміку та емоції. До середини 18 століття, люди могли покладатись тільки на свої спостереження. У той час не було такого рівня технічного розвитку, щоб використовувати різні апарати, які могли б допомогти [3].

Розпізнавання брехні ускладняється й тому, що крім двох основних форм брехні - замовчування і викривлення - є чимало різновидів неправдивої інформації. До них, наприклад, можна віднести обману та неправду [1].

Багато дослідників зазначають, що поняття обману ширше, ніж неправда і брехня. Обман включає в себе не тільки вербальний аспект. Відмітною рисою обману може бути повна відсутність у ньому фальшивих даних, прямих перекручень істини. Обман проявляється у двох основних різновидах: обман за допомогою напівправди і обман шляхом правди [1].

Для здійснення обману людина намагається ввести партнера в оману і для цього усвідомлено говорить напівправду або правду, але так, що в неї майже неможливо повірити [6].

Основним методом розпізнавання брехні вважається поліграф. У 2003 році було проведено цікаве дослідження Національної академії наук США з поліграфом. У звіті під назвою «Поліграф і виявлення брехні», Академія наук заявила, що більшість досліджень із застосуванням поліграфа були «ненадійні, ненаукові і упереджені». Вони також дослідили, що під час тестування великої кількості людей, результат не відрізнявся від випадкового вгадування [3]. Результати тесту невеликої кількості людей не були набагато кращими, науковці так охарактеризували результати – «вище, ніж випадкове вгадування» [4].

Існує інший метод виявлення брехні. Він спирається на спостереження за людиною, її мімікою та жестами. Людина, яка використовує цей метод, має швидко помічати зміни емоцій на обличчі співрозмовника. Цим способом дуже часто користуються агенти різних міжнародних спецслужб. При допиті підозрюваного вони можуть помітити, наприклад, як на секунду людина підняла частину верхньої губи. Це свідчить про те, що людина намагається приховати лють. Таким чином, людина, яка проводить допит, розуміє, що злочинець приховує інформацію, навіть без його прямого зізнання [4].

Цей спосіб можна назвати майже ідеальним, оскільки як він спирається на мову тіла людини. Але у нього є один аспект, який може зробити невинну людину головним підозрюваним. Недоліки розпізнавання брехні за мімікою та жестами схожі на недоліки поліграфічної техніки. Наприклад, можна сплутати рух, який видає брехню і рух, який допомагає людині просто заспокоїться. Людина може переживати не через те, що розкрили її обман, а через саму ситуацію допиту. І вона певним чином намагається заспокоїтись і «взяти себе в руки» [6].

Ще одним нетрадиційним методом, який може використовуватися для розпізнавання брехні, є гіпноз. Проте багато вчених виступає проти застосування

гіпнозу на допиті. Так, В.О. Коновалова та В.Ю. Шепітько категорично заперечують можливість використання прийомів, що допускають вплив на психіку людини, зокрема гіпноз та екстрасенсорику [5]. Це пов'язане з тим, що в гіпнотичному стані людина безпорадна, не контролює ситуацію і не захищає себе. Тому такий метод не може використовуватись у кримінальному судочинстві.

На нашу думку, навіть у наш час з дуже високим рівнем технологій, не існує ідеального пристрою для виявлення брехні. Не можна створити таку програму, яка враховувала б всі психологічні аспекти людини і можливі пояснення її дій. Тим не менш, зараз є багато технологій та методів, якими можна виявити брехню. Сьогодні, наприклад, найпопулярнішим є детектор брехні, але деякі фахівці використовують старі методи, що основуються на вивченні міміки та жестів людини [2]. З огляду на вищесказане, ми вважаємо, що використання нетрадиційних методів розпізнавання брехні допустимо поряд із традиційними, наприклад, в процесі розкриття злочинів при одержанні інформації, яка допомагає встановити обставини вчинення злочину та особу підозрюваного.

Висновок. Виявлення брехні - не тільки наука, але й повсякденна практика. І важливо, щоби працівники поліції вміли розпізнавати неправду, брехню та обман у будь-яких проявах, залишаючись при цьому чесними людьми.

На жаль, на сьогоднішній день повністю розв'язати проблему ефективного розпізнавання брехні неможливо, оскільки не існує достатньо надійних технік її викриття. А ті, що є, - мають низьку валідність. Слід також зазначити, що у кримінальному судочинстві немає законодавчої регламентації результатів, отриманих при використанні таких методів розслідування.

Література:

1. Знаков В.В. Макиавеллизм, манипулятивное поведение и взаимопонимание в в межличностном общении. Вопросы психологии. 2002. № 6. С. 22–53.

2. Книш М.Ф. До питання розуміння і виявлення брехні. ВЧФО. 2014. № 4. С. 1–7.

3. Процюк О.М. Застосування методів психологічного впливу під час допиту неповнолітніх. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2013. № 1. С. 402–412.

4. Соколов Б.Е. Застосування технологій для виявлення брехні. Молодіжна наукова ліга. 2020. С. 25–26.

5. Словник синонімів української мови: В 2 т. К. : Наук. думка, 1999. Т. 2. С. 24–25.

6. Щербатых Ю. В. Искусство обмана. Популярная энциклопедия. М.: Эксмо, 2003. 720 с.

ПРОФІЛАКТИКА СУЇЦИДІВ У ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Єрохін Артур Олексійович
курсант Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Новицька Ія В'ячеславівна
викладач кафедри гуманітарних дисциплін та психології поліцейської діяльності, магістр психології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Проблема самогубств вивчалися здавна представниками різних наук і суспільних течій: філософами, психологами, релігійними діячами, представниками громадських організацій та ін.. В історії людства самогубство оцінювалося по-різному: від різкого засудження до визнання гідним способом уходу з життя. Слід відзначити, що у різні історичні епохи в різних суспільствах, а іноді і в різних прошарках одного суспільства, самогубству надавалися протилежні моральні оцінки. Досить неоднозначна оцінка самогубства давалася й правом. Зокрема, ставлення до цього акту обумовлювалося поширеними у певний історичний період філософськими, релігійними та науковими поглядами [3].

За прогнозами ВООЗ з 2020 року у світі щорічно близько півтора мільйона людей будуть закінчувати життя самогубством [2]. За кількістю самогубств на душу населення Україна перевищує середньосвітові показники більш ніж на три чверті (18,5 випадки на 100 тисяч осіб - проти 10,5).

При чому, як зазначають дослідники, представники окремих професій мають більше суїцидальних ризиків, що пов'язано зі специфікою їхньої діяльності. В сучасних умовах випадки самогубств є причиною значних втрат особового складу працівників системи МВС. В середньому протягом року в Україні серед загальної кількості загиблих працівників системи МВС близько третини загинули в наслідок суїциду [2].

Перш ніж перейти до розгляду теми, треба зупинитися на визначенні окремих термінів, важливих для її розкриття. Так, суїцидент - людина, яка вчинила самогубство або замах на самогубство.

Під самогубством (суїцидом) розуміється смерть людини, що стала результатом її вольової діяльності.

Замах на самогубство - це однократна діяльність людини, яка не закінчилася летальним результатом (смертю) за різних обставин.

Суїцидальний ризик - схильність людини до вчинення дій, спрямованих на власне знищення [4].

За результатами дослідження О. Чміль та С. Скляр [6], основними факторами суїциду серед співробітників правоохоронних органів є: конфлікти в

колективі (44%), стосунки з керівництвом (37%), умови праці (19%). При чому значна кількість проаналізованих суїцидів мала демонстративний характер та вчинялася на очах колег, друзів, рідних. Важливо відзначити, що цей список факторів ризику аж ніяк не є вичерпним. Існують багато інших чинників, які можуть бути інакше класифіковані і категоризовані. Ці фактори можуть як прямо обумовлювати суїцидальну поведінку, так впливати на неї опосередковано, наприклад, збільшуючи ризик розвитку психічних розладів в індивіда [1; 4]. Втрата роботи або фінансової підтримки може вплинути на людину в індивідуальному порядку, це може привести до погіршення взаємин з близькими [1]. Тому дуже важливо приділяти увагу профілактиці суїцидальних ризиків у співробітників поліції. Як зазначають Ю.Ц. Жидецький та Ю.П. Ясицький, сучасні методи профілактики суїцидів у поліцейських потребують удосконалення. Зокрема, існує необхідність створення нової психолого-педагогічної теорії формування антисуїцидальної поведінки працівників МВС з урахуванням соціально-педагогічних норм антисуїцидшільної поведінки, критеріїв та показників оцінки рівня суїцидності з подальшою розробкою методики формування антисуїцидальної поведінки [2].

Основні положення психолого-педагогічної теорії профілактики самогубств працівників МВС:

1. Об'єкт теорії – розвиток антисуїцидальної поведінки, предмет – соціально-педагогічна норма поведінки, що забезпечує профілактику суїциду. Основна проблематика – педагогічна теорія управління і розвитку антисуїцидальної поведінки. Спеціальні методи – психологічна та педагогічна діагностика і корекція суїцидальної поведінки. Наукові положення педагогічної теорії і методики формування антисуїцидальної поведінки – результати досліджень, що використовувалися в методиці психолого-педагогічної профілактики суїцидальної поведінки.

2. Соціально-педагогічні норми антисуїцидальної поведінки, які включають форми психологічних, етичних, соціокультурних, правових і професійних вимог, що регулюють антисуїцидальну поведінку людей за допомогою установок, загальних розпоряджень і заборон та поширюються на суїцидні вчинки.

3. Критерії соціально-педагогічних норм антисуїцидальної поведінки: збереження уявлення про життя як про найвищу цінність людини; збереження мотивації до розвитку гармонійної психічної, етичної, соціокультурної, правової і професійної діяльності; забезпечення задоволення особистості від процесу психічної, етичної, соціокультурної, правової та професійної діяльності; середня величина частоти прояву певних характеристик фізіологічних, психологічних, етичних, соціальних, правових і професійних якостей особистості, що виключають вибір суїцидальної моделі поведінки в статистичному розумінні; стан, необхідний для задовільного психічного, етичного, соціокультурного, правового і професійного самопочуття; ефективність управління мотивацією,

стратегією і тактикою міжособистісного та професійного спілкування виступаючого основою формування антисуїцидальної поведінки; умови для самореалізації, психологічної, етичної, соціальної і правової захищеності особистості в колективі.

4. Автоматизовані методики психолого-педагогічної діагностики, інформаційного забезпечення прийняття педагогічного рішення та корекції суїцидальної поведінки.

5. Зміст програми, ефективної педагогічної підготовки фахівців з формування антисуїцидальної поведінки.

6. Методи педагогічної дії, що забезпечують профілактику самогубств і замахів на самогубства [2].

Висновок. Проблема суїцидів дуже актуальна для працівників МВС: за статистикою суїцид – це причина смерті приблизно кожного третього правоохоронця в Україні. Тому, на нашу думку, одним із напрямків психології має стати розробка та впровадження національної програми, спрямованої на превенцію суїцидів серед співробітників органів внутрішніх справ України.

З нашої точки зору, ефективними способами профілактики суїцидів у поліцейських можуть стати: навчання способам управління емоційним станом, покращення умов праці, надання своєчасної психологічної допомоги, а також проведення тренінгів та індивідуальних зустрічей, оскільки колективні заняття не завжди створюють сприятливу атмосферу, в якій поліцейський зможе розкритися психологу та висловити свої емоції.

Література:

1. Дюркгейм Э. Самоубийство: Социологический этюд / под ред. В.А. Базарова. М. : Мысль, 1994. 399 с.

2. Жидецький Ю.Ц., Ясінський Ю. П. Психолого-педагогічна превенція суїциду у представників поліції. POST-TRAUMATIC STRESS: adults, children and families in a war situation. 2018. № 1. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/2418 (Дата звернення: 29.11.20).

3. Калиниченко Е. С. Социально-философские аспекты проблемы суицида. Credo New. 2010. № 3. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.intelros.ru/readroom/credo_new/credo_03_2010/7116-socialno-filosofskie-aspekty-problemy-suicida.html (Дата звернення: 29.11.20).

4. Піти з життя. [Електронний ресурс] / Режим доступу: daily.rbc.ua/ukr/show/ukraine-rastet-chislodetskihsamoubiystv1505233130.html (Дата звернення: 29.11.20).

5. Рапаєва М. В. Суїцид у постіндустріальному суспільстві: причини виникнення та засоби протидії. Юридична наука. 2014. № 11. С.181-188.

6. Чміль М.О., Скляр О.С. Суїцид у співробітників органів внутрішніх справ та його причини. Право і безпека. 2010. № 2. С. 256-258.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ТАКТИЧНОГО КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Карпушкін Гліб Едуардович
курсант Дніпропетровськго державного університету внцтрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Тактичний аналіз являє собою метод аналізу даних з центром навколо короткострокових і середньострокових проблем, що покликаний виявити закономірності, особливості та специфічні елементи в серії злочинів. Тактичний аналіз ідентифікує підозрілі ознаки, підозрілих осіб та груп осіб, підозрілі зв'язки між декількома фактами (чинниками), сфери чи ділянки території з високим потенціалом кримінальної активності (типу людей).

Тактичний аналіз дає можливість оцінити обстановку через нанесення інформації на карти, визначаючи райони з підвищеним ризиком скоєння злочинів. Нарядам патрульної поліції надаватимуться рекомендації для проведення цільових відпрацювань районів. До основної мети тактичного аналізу належить визначення тактичної моделі, характеристика і специфічні елементи в серії правопорушень з метою виробити ефективні тактичні рішення та вірне застосування наявні сили та засоби для досягнення максимальних результатів.

При дослідженні тактичного аналізу важливо звернути увагу на таке визначення, як «завдання». Це визначення грає невідмінно велику роль, завдяки якої є можливість правильного виявлення основних завдань тактичного налізу.

В етимологічному значенні, поняття «завдання» визначається, як: проблема, що підлягає вирішенню та розв'язанню. У криміналістичній літературі категорія «тактичне завдання» в особих випадках використовується, у межах окремих слідчих дій. Тактичне завдання як проміжне завдання розслідування правопорушень тісно пов'язане із з'ясуванням окремих обставин, запобіганням або подоланням різних форм протидії, створенням сприятливих умов для розслідування злочинів. Залежно від ступеня складності завдання прийнято поділяти на три групи:

1) завдання, які для свого вирішення потребують провадження комплексу слідчих дій та оперативно-розшукових заходів;

2) завдання, які вирішують шляхом проведення окремих слідчих дій;

3) завдання, які вирішують шляхом застосування тактичних прийомів у межах окремих слідчих дій.

Тактичні завдання аналізують шляхом вивчення всіх матеріалів кримінальної справи, оцінки слідчої ситуації, визначення наявних сил і засобів, після чого слідчий (працівник органу дізнання) приймає конкретне тактичне рішення, спрямоване на вирішення певного проміжного (тактичного) завдання розслідування.

Тактичні завдання можна виокремити на кожному етапі розслідування злочину (під час дослідчої перевірки інформації про нього, на початковому та наступному етапах розслідування), що підтверджено ретельним дослідженням структури окремих криміналістичних методик дослідження окремих видів злочинів. Ці завдання визначають подальший напрям розслідування.

Основним тактичним завданням на стадії перевірки заяв і повідомлень про злочини є передусім з'ясування наявності достатніх підстав для порушення чи відмови у порушенні кримінальної справи. Зазначене тактичне завдання поділяється на більш дрібні, які полягають, наприклад, у встановленні наявності суспільно небезпечного діяння, ознак складу конкретного злочину, у встановленні можливих очевидців злочинної події, у пошуку та затриманні злочинця «за гарячими слідами» тощо.

До тактичних завдань початкового етапу розслідування належить:

– встановлення місця, часу та обстановки злочину;

– виявлення, фіксація та вилучення слідів злочину та інших речових доказів;

– встановлення, розшук і затримання підозрюваної особи;

– встановлення розмірів заподіяної шкоди та пошук викраденого майна чи майна, на яке можна накласти арешт для забезпечення відшкодування завданих збитків;

– збирання достатньої доказової бази для притягнення особи як обвинуваченої; – встановлення можливих свідків тощо.

На наступному етапі розслідування вирішують такі завдання:

– встановлення всіх можливих співучасників злочину і збір доказової бази, достатньої для їх притягнення як обвинувачених;

– забезпечення відшкодування заподіяної злочином шкоди;

– встановлення та усунення криміногенних факторів;

– встановлення обставин, що характеризують особистість обвинуваченого тощо.

Література:

1. Петро Ц.О. Кримінальний аналіз як елемент системи інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/znpnapv_vtn_2017_2_22%20 (1).pdf

2. https://www.slideshare.net/mobile/NationalPolice/ss-75925350

3. Заєць О.М. Тактичні особливості застосування методу аналізу телефонних з'єднань під час досудового розслідування кримінальних

правопорушень в Україні. URL: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/ archive/ 2017/4 _2017/18.pdf.

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДОХОДІВ І ЗБОРІВ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ У ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДІ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ

Кивенко Аліна Олегівна
здобувач вищої освіти Донецького державного університету управління
науковий керівник:
Циклаурі Олена Бежанівна
старший викладач кафедри спеціально-правових дисциплін
Донецького державного університету управління

Проблема контрабанди набула сьогодні глобальних масштабів та є болючою темою практично для всіх держав. Контрабанда наркотичних засобів вчиняється злочинними групами у вигляді наркобізнесу. Геополітичне розташування України використовують як державу, що забезпечує транзит великих партій наркотиків контрабандним шляхом, перетинаючи митний кордон. Наркотичні засоби потрапляють до нас із країн ближнього та далекого закордоння.

Взаємодія органів доходів і зборів та правоохоронних органів призводить до більш ефективної співпраці та боротьбі з такими явищами, як контрабанда.

Питання взаємодії митних органів із правоохоронними в протидії контрабанди наркотичних засобів досліджували багато науковців і практиків, серед них: О. Р. Авдєєв, В. О. Допілко, І. Л. Рудницький, Р. В. Явдощук, та інші.

Метою дослідження є здійснення пошуку шляхів подальшого вдосконалення співпраці митних та правоохоронних органів у протидії контрабанді наркотичних засобів.

Згідно ч. 3 ст. 558 Митного Кодексу України «Правоохоронні органи зобов’язані письмово повідомляти митні органи про виявлені ними порушення митних правил або контрабанду» [1]. Тобто реалізація завдань, покладених на органи доходів і зборів, неможлива без співпраці та взаємодії з правоохоронними органами, які інформують про виявлення порушень у процесі здійснення митних перевезень, через кордон. «Правоохоронні органи зобов’язані письмово повідомляти митні органи про наявність оперативної інформації щодо можливих випадків переміщення товарів, у тому числі транспортних засобів особистого користування, транспортних засобів комерційного призначення з порушенням норм законодавства України. У разі наявності такої оперативної інформації від

правоохоронних органів митний контроль та митне оформлення здійснюються за письмовим рішенням керівника митного органу, який отримав цю оперативну інформацію, або його заступника» [1].

Особливостями реалізації органами доходів і зборів повноважень на виявлення контрабандних переміщень наркотичних засобів, проведення особливих заходів із протидії контрабанді – контрольованих поставок та переміщення під негласним контролем і взаємодії з правоохоронними органами є: 1) специфічна сфера державного управління, яка належить до повноважень органів доходів і зборів та стосується порядку переміщення предметів через митний кордон; 2) спеціальні методи діяльності органів доходів і зборів з виконання основних функцій митного контролю, у ході здійснення яких є можливим виявлення ознак злочинів працівниками митниць; 3) виняткові умови виявлення ознак злочину, що скоюються, як правило, в зонах митного контролю, розташованих у пунктах пропуску на державному кордоні [2; с. 130-131].

На практиці співробітництво митних і правоохоронних органів ніяк не проявляється тому, що інформація щодо боротьби зі злочинністю, укривають від представників іноземних держав правоохоронних структур. Інформація, може надійти лише при сумісній роботі, яка лежить на основі взаємної довіри та передається між керівниками правоохоронних органів суміжних країн. Необхідно підтримати висловлену пропозицію та думку С. О. Сороки про те, що: «Має бути створено ефективно функціонуючу міжнародну інформаційно-пошукову систему, яка дозволить координувати дії міжнародних міжвідомчих структур із розшуку і затримки» [3; с. 309].

Міждержавне співробітництво митних та інших правоохоронних органів у сфері запобігання контрабанді зазначених речовин має полягати в таких діях: 1) спільна підготовка кадрів і підвищення їх кваліфікації; 2) проведення нарад і семінарів з метою обміну досвідом роботи; 3) здійснення спільних наукових досліджень для розробки заходів боротьби з контрабандою цих речовин та препаратів; 4) створення спільних груп для боротьби з їх контрабандою; 5) обмін досвідом використання технічних засобів контролю, спеціально тренованих собак [4; с. 394]. На думку О. Б. Циклаурі та М. Є. Єжижанського, для посилення ефективності боротьби з незаконним товарообігом між державами виникає потреба в уніфікації переліку предметів митних правопорушень та відповідальності за їх незаконне переміщення через державні кордони держав-учасників співпраці, тобто до уніфікації визначення поняття «контрабанда» як кримінального злочину та інших правопорушень пов’язаних із незаконним переміщенням товарів через державний кордон, як адміністративних правопорушень [5; с. 166].

Подальша протидія контрабанді потребує поліпшення нормативно-правової бази в питаннях координації діяльності загальної системи органів, що беруть участь у реалізації державної митної політики.

Отже, з огляду на нестабільну політичну та економічну ситуацію в Україні та в інших країнах, а також злочинні дії у сфері контрабанди наркотичних засобів є необхідність подальшого укріплення нормативно- правової та технічної бази щодо організації взаємодії органів доходів і зборів та правоохоронних органів. Тож, необхідно підтримати думку О. Р. Авдєєва, що потрібно створити спеціальну інформаційну міжнародну базу даних, для того, щоб до неї додавали інформацію про країни, які вироблять наркотичні засоби та хто є їх виробниками і експортерами, які країни входять до списку їх транзиту, та хто є представниками злочинних угруповань та юридичних осіб, що були причетні до здійснення незаконного обігу цих товарів. Вона мусить бути на всіх мовах задля зручного використання різними державами у власних інтересах і зрозумілою для представників митних та правоохоронних органів. Доступ має бути приватним, щоби до неї входили, лише представники різних структур, які займаються боротьбою з контрабандою наркотичних засобів.

Література:

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 року (із наступними змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#n4208 (дата звернення: 21.03.2021).
2. Авдєєв О. Р. Взаємодія органів доходів і зборів з правоохоронними та контролюючими органами у протидії контрабанді наркотичних засобів, психотропних речовин та фальсифікованих ліків. *Lex Portus.* 2016. №2. С. 124-149. URL: https://lexportus.net.ua/vipusk-2-2016/avdeev.pdf (дата звернення: 21.03.2021).
3. Сорока С. О. Вдосконалення протидії контрабанді наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів або прекурсорів. *Університетські наукові записки*. 2008. № 2. С. 208-213.
4. Кириченко Г. В. Пріоритетні напрямки міжвідомчого міжнародного співробітництва щодо запобігання контрабанді наркотичних засобів. *Актуальні проблеми держави і права*: збірник наук. праць. 2014. Вип. 71. С. 391-395.
5. Циклаурі О. Б., Єжижанський М. Є. Сучасний стан нормативно-правового регулювання запобігання і протидії контрабанді та іншим незаконним переміщенням товарів через митний кордон України. *Вісник Маріупольського державного Серія: Право* / гол. ред. К. В. Балабанов. Маріуполь: МДУ, 2016. Вип. 12. С. 162-168.

ДО ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Кириленко Андій Андрійович
курсант Донецького юридичного інституту МВС України рядовий поліції
науковий керівник:
Крушеницький Андрій Васильович
т.в.о. завідувача кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету № 1 Донецького юридичного інституту МВС МВС України,
капітан поліції

Питання, чи дотримуються права людини, є особливо актуальною при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. Великої уваги, зокрема, заслуговує створення такої обстановки, за якої одночасно забезпечується і негласність, і абсолютна законність щодо, так би мовити, стороннього втручання зі сторони органів Національної поліції у приватне життя особи.

Інститут негласних слідчих (розшукових) дій як засобів діяльності з досудового розслідування злочинів привернув увагу багатьох вітчизняних науковців, зокрема, Ю.П. Аленіна, С.О. Гриненка, О.М. Дроздова, В.А. Колесника, С.С. Кудінова, Є Д. Лук'янчикова, Д.Й. Никифорчука, М.А. Погорецького, Д.Б. Сергєєвої, В.М. Тертишника, Р.М. Шехавцова, М.Є. Шумила та багатьох інших. Ними висвітлюється поняття, правова природа, класифікація негласних слідчих (розшукових) дій, тактика проведення й використання результатів у доказуванні, їх співвідношення з оперативно-розшуковими діями тощо [1, с. 78].

Взагалі, негласні слідчі (розшукові) дії, це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України. Проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування кримінального правопорушення, або за його дорученням - уповноважені оперативні підрозділи Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства, органів, установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Державної прикордонної служби України. За рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть залучатися також інші особи [2].

Ніхто з нас не хоче, щоб його поштову скриньку переглядала якась особа без його відома. А отже, невід'ємним правом кожної особи, кожного громадянина нашої держави є приватність у спілкуванні. Гарантується це право основним

державним документом – Конституцією України. В статті 31 зазначено, що кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції [3]. Але. Не потрібно зупинятися лише на першій частині думки, завжди треба слідувати тим порадам, що нам дають змалечку – читати до кінця. В другій частині цієї думки вказано, що винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинові чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо. Втручання у приватне спілкування, у відповідності до норм КПК, є саме тим випадком, передбаченим законом.

Відповідно до правових норм КПК України, «втручання в приватне спілкування» проводиться з метою захисту честі, гідності, моралі, конфіденційності, приватності, для запобігання злочинності чи для з'ясування істинних обставин під час виконання кримінального провадження, в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [4, с. 110].

Стаття 8 Конвенції гарантує право особи на повагу до її приватного та сімейного життя, встановлюючи, що державні органи можуть втручатися у здійснення цього права лише за наявності визначених обставин. Зокрема, будь-яке втручання повинно здійснюватися відповідно до закону і бути необхідним в демократичному суспільстві з урахуванням таких суспільних інтересів, як національна безпека і запобігання злочинам [5].

Право на конфіденційність листування та телефонних розмов не є абсолютним. Як зазначив Суд у рішенні в справі «Клас та інші проти Федеративної Республіки Німеччини», існування законодавства, що дає повноваження на здійснення спостереження за листуванням, поштовими відправленнями і телефонними розмовами, є у виняткових випадках необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки та/або для запобігання безладдю або вчиненню злочинів. При цьому в правовій системі держави повинні існувати адекватні і ефективні гарантії для уникнення зловживань з боку органів державної влади, уповноважених на здійснення такого спостереження [6, с. 33].

Тому ст. 14 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України передбачає можливість втручання у таємницю спілкування у виняткових випадках, встановлених законом. Вони можуть мати місце виключно на підставі судового рішення у випадках, передбачених КПК України, з метою виявлення та запобігання тяжкому чи особливо тяжкому злочину, встановлення його обставин, особи, яка вчинила злочин, якщо в інший спосіб неможливо досягти цієї мети, що відповідає вимогам ст. 8 Конвенції [2].

Таким чином, запровадження Конституцією України та КПК України судового порядку прийняття рішення про втручання у приватне спілкування відповідає європейським стандартам у галузі прав людини.

Отже, на нашу думку, можна з упевненістю сказати, що, при правильному поводженні із законодавством України та його суворим дотриманням, права людини під час здійснення негласних слідчих (розшукових) дій не порушуються.

Література:

1. Ю. В. Колесник. Забезпечення прав і свобод людини під час проведення негласних процесуальних дій в кримінальному провадженні. *Вісник Академії адвокатури України, 2015 3(34)*. С. 78-82. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgibin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vaau_2015_12_3_12.pdf (дата звернення: 20.03.2021).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Офіційний сайт Верховної ради України* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 20.03.2021).
3. Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Офіційний сайт Верховної ради України. URL*: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/ 96-% D0%B2%D1%80/print (дата звернення: 20.03.2021).
4. О.А. Андрусенко, Чуприна Ю.П. Втручання в приватне спілкування: сутність та види. *Topical aspects of modern science and practice. Scientific and practical conference.* 21-24 September, Frankfurt and Main, Germany, 2020. С. 109-112. URL: https://bit.ly/314sCxY (дата звернення: 20.03.2021).
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Міжнародний документ від 04.11.1950, ідентифікатор 995_004. *Офіційний сайт Верховної ради України* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 20.03.2021).
6. Н. Стефанів, Дотримання прав особи при наданні дозволу на втручання в приватне спілкування. *Слово національної школи суддів України, № 1(2), 2013. С. 32-38* URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/cln_2013_1_6.pdf (дата звернення: 20.03.2021).

ПРИНЦИПИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Кінц Крістіна Вікторівна
здобувачка І (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», Університет ДФС України
науковий керівник:
Амеліна Анна Сергіївна
кандидат економічних наук, доцент Навчально наукового інституту обліку, аналізу та аудиту Університету Державної Фіскальної Служби України

До факторів, що характеризують цивільне право України як галузь приватного права, належать не тільки об'єкт, метод правового регулювання та функції цивільного права права, але також вписані лише в його принципи, бо без них не можна творити законодавства та вдосконалення правових норм. Ми повинні погодитись, що це правила не тільки фактор, що дозволяє розрізнити галузь цивільного права, але і всередині неї - діючі механізми, за допомогою яких встановлюються межі можливої та відповідної поведінки учасники цивільно-правових відносин.

Основою цивільних відносин є юридична рівність, свобода волевиявлення та майнова незалежність їх учасників [1, с. 175]. Що означає, що останні можуть діяти на власний розсуд, зокрема, мають право регулювати в договорі, передбаченому актами цивільного законодавства, їх неврегульовані відносини; відступити від положень цивільного законодавства та регулювати відносини на власний розсуд, вирішуючи питання про засоби та терміни його здійснення добре. У приватній сфері існує юридична рівність учасників відповідних відносин.

Загальними принципами цивільного законодавства є: неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя; неприпустимість позбавлення права власності, за винятком питання, визначені Конституцією України (далі - Конституція) та законом; свобода контракт; свобода заснування, не заборонена законом; судовий захист цивільне право та інтереси; справедливість, добросовісність і розумність.

Зокрема, створення незалежної та суверенної України як правової держави зосереджується на принципах громадянського суспільства, демократичних змін в ній формування ринкової економіки призвело насамперед до створення принципу державна служба в цивільному суспільстві. Основою цивільних відносин є юридична рівність, свобода волевиявлення та майнова незалежність їх учасників.

Це основний принцип цивільного права, тобто що його учасники можуть діяти на власний розсуд, зокрема вони мають право регулювати в договорі, передбаченому актами цивільного законодавства, свої відносини, які поселений; відступити від положень цивільного законодавства та врегулювати відносини на власний розсуд, прийняти рішення про спосіб та час реалізації їх права.

На мою думку, статус учасників цивільних відносин полягає в тому, що вони віддають перевагу одному з них, не покладаючись на бажання іншої особи, яка не може замовляти, оскільки учасники: фізичні чи юридичні особи визначаються самостійно та конкретно. Звичайно, це правило не є абсолютним, оскільки все ще можуть бути деякі винятки з рівності бути, але це лише у випадках, передбачених законом.

Іншим принципом є принцип неприпустимості довільного втручання у сферу особисте життя [2, с. 145]. Я переконана, що право на особисте життя є абсолютним особистим немайновим правом, яке належить кожній фізичній особі від народження незалежно від обсягу дієздатності і включає ряд правомочностей: мати своє особисте життя; визначати своє особисте життя, а також режим доступу до інформації про нього; вимагати від інших осіб утримуватись від втручання у сферу своєї життєдіяльності.

Норми цивільного права як приватного права завжди спрямовані на забезпечення приватних інтересів учасників цивільних відносин. За винятком випадків, передбачених цивільним законодавством, ніхто не повинен довільно втручатися в приватні справи (природні чи юридичні), особливо, секрети приватного життя, стану здоров'я.

Одним із принципів цивільного права є принцип свободи власності (неприпустимість позбавлення права власності). Це відображається в тому, що власник має право володіти, користуватися та розпоряджатися своїм майном здійснюється відповідно до права за бажанням, незалежно від волі інших. Всім власникам гарантуються рівні умови для здійснення своїх прав, і держава не втручається в них впровадження. Ніхто не може бути незаконно позбавлений власності або обмежений при його здійсненні (статті 316-317, 319, стаття 321 частина 1 Цивільного кодексу України). Тим часом, можливості власника, очевидно, вони мають певні обмеження, чітко визначені законом.

Отже, власник не може використовувати право власності на шкоду правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати стан довкілля та природні цінності землі (ст. 319 ЦК). , Ч. 5 України); власник повинен вжити заходів для збереження пам'яток історії та культури, інакше він може бути позбавлений цього майна шляхом державної купівлі (ст 352 ЦК України).

Але, я вважаю, що всі перераховані вище заборони та обмеження застосовуються лише як заходи щодо захисту суспільних інтересів [3, с. 634].

Принцип судового захисту цивільних прав та інтересів. На підставі ст. 15 ЦК в Україні кожен має право захищати свої громадянські права у разі їх порушення, невизнання чи допит, а також захист інтересів, що не суперечать загальним принципи цивільного права. Безпека є важливою складовою закону. Тим часом захист цивільних прав має такі характеристики: абсолютний характер захисту, оскільки кожен може звернутися до суду з проханням захистити свої особисті, нематеріальні або майнові права та інтереси (ст. 15 Цивільного кодексу

України); можливість для особи прийняти рішення щодо захисту своїх прав, оскільки подати заяву про захист несе її обов'язок право, а не обов'язок;

Тим часом існують способи захисту своїх прав та інтересів, наприклад, компенсація моральної шкоди (ст. 23 Цивільного кодексу України), які застосовуються лише у випадках, передбачених законом. У цьому випадку перелік методів захисту не є вичерпним, і суд може захищати цивільні права або інтереси іншим способом, визначеним договором або законом (частина статті 16 Цивільного кодексу України).

Юридична особа набуває та виконує цивільні права та обов'язки через свої органи. Закон накладає на членів органу юридичної особи, а також на інших осіб, які відповідно до закону або установчий акт діють від імені юридичної особи, але порушують їх відповідальність за представництво, діючи недобросовісно або безпідставно, солідарно відповідальність за шкоду, заподіяну юридичній особі.

З метою захисту інтересів юридичної особи та її учасників закон вводить правила, які вимагаються органами влади або особами, уповноваженими на їх виконання їх повноваження в межах справедливості та розумності. Використання цих категорій закон обмежує здійснення прав представниками юридичної особи, тим самим запобігаючи зловживанню їх правами [4, с. 367].

Зробивши висновок, можна сказати, що в цивільному праві справедливість визначається добросовісністю та розумінням учасників цивільної власності, що визначає характер взаємовідносин таких учасників цивільної торгівлі або частку конкретних явищ у цивільному праві (включаючи права та обов'язки), і пов'язані з можливістю застосування заходів цивільної відповідальності до винного цивільного діяння, пропорційного характеру злочину.

Література:

1. Майданик Р.А. Розвиток приватного права України: монографія. Київ: Алерта, 2016. 225 с.

2. Біла К.О. Цивільне право: загальна частина. Практикум: навч. посіб. Дніпро: 2020, 232 с.

3. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах, 2018. – 736 с. – За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.).

4. Маслова В.П. Цивільне право України: нові виклики і перспективи розвитку. Харків: Право, 2020. - 480 с.

НАДАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПОСЛУГ У СФЕРІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД ДІТЕЙ

Кліменко Кирило Володимирович
здобувач вищої освіти Донецького державного університету управління
науковий керівник:
Циклаурі Олена Бежанівна
старший викладач кафедри спеціально-правових дисциплін
Донецький державний університет управління

Проблема правопорушень серед неповнолітніх є актуальною вже протягом тривалого часу. У наш час через набуття масового характеру протиправна поведінка почала сприйматися як звичайний стиль життя. Ми можемо спостерігати за тим, як зростає дитяча злочинність (кількість правопорушників, які не досягли 16 років стрімко збільшується). Їх відхилення проявляються у вигляді алкоголізму, порушенні дисципліни, крадіжках і з часом переростають у серйозні злочини, які передбачають застосування кримінальних заходів. Попередження вчинення правопорушень серед дітей – це глобальна, комплексна, масштабна проблема, у вирішенні якої повинні брати участь усі органи і служби в справах дітей, і в тому числі органи Національної поліції.

Метою дослідження є здійснення спроби пошуку шляхів вдосконалення попередження правопорушень серед дітей органами Національної поліції.

Аналіз публікацій свідчить про те, що питанню надання поліцейських послуг у сфері попередження вчинення правопорушень серед дітей присвячено чимало праць. Це питання досліджували такі вчені-юристи, як О.Б. Андрєєва, К.Л. Бугайчук, В.В. Головченко, Г.І. Неліп, М.І. Неліп та інші вчені. Незважаючи на розмаїття поглядів щодо різних аспектів правого статусу органів і служб у цій сфері залишається низка невирішених питань.

Необхідно зазначити, що В.В. Головченко, Г.І. Неліп, М.І. Неліп відзначають, що правове виховання – це надання молодим громадянам соціальних, педагогічних, правових послуг не лише педагогічними колективами, а й громадськими та благодійними організаціями, правоохоронними органами, батьками [1, с 8].

Фактори виникнення протиправної поведінки у підлітків: соціально-економічні (низький життєвий рівень, безробіття, проблеми в сім'ї), медико-біологічні (підвищена збудливість, тяжкий емоційний стан, психічні розлади).

Національна поліція відіграє велику роль у сфері запобігання вчиненню правопорушень серед дітей. У Законі України про «Національну поліцію» від 02.07.2015 року в розділі IV, статті 23, зазначено основні повноваження поліції,

зокрема в підпункті 17 визначено, що в межах своєї компетенції, визначеної законом, вона здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячої бездоглядності, правопорушення серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у вигляді позбавлення волі [2].

У науковій літературі описано різні методи, що можуть використовуватися з метою правового виховання неповнолітніх. Серед них: роз'яснення, розповіді, бесіди, читання творів, лекції, дискусії, диспути з правових питань, «круглі столи» з правових питань та інші вербальні методи [1; с. 60-62].

Інспектори служби ювенальної превенції керуються та виконують покладені на них завдання наказом Міністерства внутрішніх справ «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» від 19.12.2017 року № 1044 [3]. У розділі ІІ цієї інструкції ідеться про основні повноваження та низку профілактичних дій, спрямованих на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин та умов, які цьому сприяють, ужиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення; ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики; вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, у тому числі здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб; провадження діяльності, пов'язаної із захистом права дитини на здобуття загальної середньої освіти.

У розділі ІІІ «Ведення профілактичного обліку дітей підрозділами ювенальної превенції» ідеться про те, що з метою здійснення заходів індивідуальної профілактики щодо дитини поліцейський підрозділу ювенальної превенції заводить обліково-профілактичну справу та вносить відомості про взяття на профілактичний облік до відповідної інформаційної підсистеми бази даних, що входить до єдиної інформаційної системи МВС, дітей, щодо яких поліцейські ювенальної превенції здійснюють профілактичну роботу.

Члени підрозділів ювенальної превенції уживають заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству в межах Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [4].

Підрозділи ювенальної превенції взаємодіють з іншими уповноваженими органами та підрозділами НПУ, органами державної влади й органами місцевого самоврядування, об'єднаними територіальними громадами, міжнародними та громадськими організаціями в напрямках профілактики правопорушень у дитячому середовищі, протидії домашньому насильству та дитячій бездоглядності; забезпечення прав та інтересів дітей; упровадження кращих міжнародних методик та практик роботи з дітьми, які перебувають у конфлікті із законом, та дітьми, які потерпіли внаслідок протиправних діянь, у тому числі

реалізація спільних проєктів щодо профілактики правопорушень серед дітей; підвищення професійного рівня, набуття знань, умінь та навичок шляхом участі в семінарах, тренінгах та інших практичних і теоретичних заходах.

Отже, національна поліція разом з іншими органами активно вживає заходи для попередження вчинення правопорушень серед дітей. Але, для подальшого розвитку правової держави, зміцнення правопорядку й законності потрібне удосконалення та підвищення рівня роботи органів Національної поліції в цій сфері. У першу чергу потрібно спрямовувати власні зусилля на проведення превентивної і профілактичної діяльності кримінальних та інших правопорушень серед дітей, а визначене широке коло поліцейських послуг має надавати змогу досягти зниження рівня злочинності серед молоді, зменшити кількість повторно вчинених злочинів і в процесі виховання формувати сприятливий соціально-психологічний клімат у сім'ях, громадських місцях та закладах освіти.

Література:

1. Головченко В.В., Неліп Г.І., Неліп М.І. Правове виховання учнівської молоді: питання методології та методики: монографія. Київ: Наукова думка, 1993. 134 с.

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII (із наступними змінами). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19 (дата звернення: 31.03.2021).

3. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2017 № 1044 (із наступними змінами. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE32138.html (дата звернення: 31.03.2021).

5.Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII (із наступними змінами). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19 (дата звернення: 31.03.2021).

КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЯК МЕХАНІЗМ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Козиря Артур Віталійович
курсант Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Розгляд даної теми обумовлений застосуванням кримінального аналізу у боротьбі зі злочинністю. Потрібно проаналізувати та встановити, як саме

кримінальний аналіз допомагає боротися зі злочинами та як швидко кримінальний аналітик знаходить необхідну йому інформацію спираюсь на інформаційну складову. Кожного дня правоохоронні органи України намагаються в найкоротші строки розрити злочини та допомогти громадянам країни у скрутній ситуації. Не завжди поставлені завдання перед правоохоронцем вирішуються досить легким способом, іноді необхідне використання кримінального аналізу.

Кримінальний аналіз – це мисленнєво-аналітична діяльність працівників правоохоронних органів, що полягає у перевірці та оцінці інформації, її інтерпретації, встановленні зв'язків між даними, що отримуються у процесі розслідування та мають значення для кримінального провадження, з метою їх використання правоохоронними органами та судом, подальшого проведення оперативного і стратегічного аналізу. [1]

Для того аби зробити кримінальний аналіз якісним потрібно володіти необхідною інформацію, яка допоможе у розкритті істини. Головним у даному випадку виступає збір даних, які допоможуть у процесі аналізу. Збір даних є цілеспрямованим збором інформації відкритими і прихованими методами, зі всіляких джерел, у тому числі з правоохоронних і інших відомств і осіб [2].

Навіть інформація, яка на перший погляд не має цінності може відіграти важливу роль у подальшому. Кожна інформація зберігає в собі важливу складову головним є вміння нею користуватися. Кримінальний аналітик повинен приймати правильні рішення складати стратегії та виявляти внутрішні та зовнішні ризики, саме тоді всі його дії будуть направлені в правильному напрямку і в кінці він знайде істину. Фактично кримінальний аналіз є засобом прийняття рішень щодо формування алгоритму розслідування або побудови стратегії правоохоронної діяльності. Кримінальний аналіз ґрунтується методі ANACAPA. Ідеться безпосередньо про систему структурування інформації, яка була розроблена в 1960-ті роки після смерті президента Кенеді. Методику названо на честь острову, який знаходиться на узбережжі Америки, який постійно окутує туман. Він дає змогу з'ясувати закономірність правопорушень і розробляти ефективні заходи боротьби зі злочинністю, спираючись на результати аналізу значних обсягів інформації [3]. Спираючись на думку П. Цигикал, що принциповою відмінністю кримінального аналізу від інформаційно-аналітичної діяльності є безпосередньо отримання нової інформації, яка раніше не була відома не лише про події та об'єкти, але й про причинно-наслідкові зв'язки та додаткові кваліфікуючі ознаки. Саме спираючись на цю думку починає формуватися певний механізм боротьби зі злочинність, бо за допомогою причинно-наслідкового зв'язку та кваліфікуючих ознак можна швидко та ефективно знаходити істину [4].

Основною проблемою з якою стикається велика кількість людей є кіберзлочинність, яка потребує певного механізму боротьби. Кіберзлочини відрізняються своєю корисливістю та можуть діяти несподівано для потерпілого. Завданням аналітика є швидко оцінити ситуацію та зібрати необхідні дані, які у

ході розслідування забезпечують цілеспрямований пошук, виявлення, фіксацію, вилучення, упорядкування, аналіз та оцінку кримінальної інформації, її представлення (візуалізацію), передачу та реалізацію [5].

Отже, кримінальний аналіз є корисною складовою у боротьбі зі злочинністю, бо досить ефективно та швидко може допомогти у роботі правоохоронних органів у вирішенні складних та не вирішених питань. Основну та ключову роль у кримінальному аналізі відіграє аналітик, який підбирає алгоритм дій та починає діяти спираючись на аналітичну спрямованість. Механізм боротьби зі злочинністю у даному контексті буди цілком залежати від правильності розставлення пріоритетів та досягненні очікуваного результату.

Література:

1. «Основи кримінального аналізу» – трнінг для правоохоронців. URL: http://oduvs.edu.ua/news/osnovi-kriminalnogo-analizu-trening-dlya-pravoohorontsiv/#:~:text= (дата зверення 29.03.2021)

2. Основи кримінального аналізу : посіб. з елементами тренінгу / О.Є. Користін, С.В. Албул, А.В. Холостенко та ін. - Одеса: ОДУВС, 2016. – 112 с.

3. Кримінальний аналіз як дієвий засіб виткриття корупційних схем. *Корупційна злочинність у міжнародному вимірі: форми, методи та засоби протидії.* – 2017. URL: http://elar. naiau.kiev.ua/bitstream/ 123456789/3789/1/%D0%A2%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0% 20%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0%20%D0%92%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0.pdf.

4. Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених : тези доп. учасників наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 трав. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 272 с.

5. Протидія кіберзлочинам: криміналістичний аспект [Текст] : навчально - методичний посібник / О. А. Самойленко. Одеса : 2020. 133 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПОШУКУ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ЦІЛЕЙ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Козінченко Микола Олександрович
курсант Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Джерела інформації – це встановлені законом бази і банки даних із широким типом представництва, які використовуються у практиці, діяльності державних організацій, при здійсненні ними своєї діяльності, при передачі особистої інформації. Джерелами інформації щодо проведення кримінального аналізу є інформація отримана в процесі оперативно-службової діяльності поліції, засобів масової інформації, у тому числі мережі Інтернет, та з інших джерел, а також результати стратегічного кримінального аналізу та власні аналітичні напрацювання.

Джерела інформації відіграють особливу роль у кримінальному аналізі, адже використовуються для здійснення його цілей. Для пошуку інформації у відкритих джерелах, представлених в мережі Інтернет, використовуються різні пошукові системи. Це універсальні пошукові системи, такі як Google, Yandex, Yahoo, Ask та спеціалізовані (для пошуку мультимедійного контенту: фотографії, ілюстрації, малюнки, відео та аудіо файли тощо), такі як TinEye та Bing. Кожна з представлених пошукових систем має власні механізми та синтаксис запитів, що значно спрощує процес пошуку інформації, аналізу та відбору джерел.

Одним з методів збирання оперативної інформації є використання розвідки з відкритих джерел, а саме «OSINT» (open-source intelligence). Сьогодні можна спостерігати збільшення зацікавленості в OSINT не лише з боку журналістів, аналітиків приватних компаній та пересічних громадян, але й аналітиків спецслужб, тому що «OSINT» має певні переваги перед збором, обробкою та аналізом інформації з обмеженим доступом, на сам перед тому, що не вимагає спеціального доступу до інформації, а значить зберігає час користувача, не вимагає спеціальних навичок, витрат значних коштів. Використання «OSINT» в деяких випадках дає змогу запобігти вчиненню злочинну, адже вираз «Краще попередити злочин, ніж карати» здобуває все більшого значення. «OSINT» (Open Source INTelligence) – це збір, аналіз, обробка даних які знаходяться у загальному доступі, але ці данні завжди специфічні, тобто зібрані та структуровані особливим способом, задля відповіді на конкретне питання.

Звідси, «OSINT» (Open Source INTelligence) – це збір, аналіз, обробка даних які знаходяться у загальному доступі, але ці данні завжди специфічні, тобто зібрані та структуровані особливим способом, задля відповіді на конкретне питання [1].

OSINT використовується для збору та аналізу даних у соціальних мережах, шляхом прямого пошуку - пошук, наприклад, за ключовими словами з використанням пошукових сервісів самої мережі або зовнішніх пошукових систем.

У випадку, коли об’єктом дослідження виступає особа, важливо збирати та аналізувати наступні дані:

– все, що може про себе повідомити сама досліджувана людина або сказати про неї люди, які її знають:

–установчі дані людини ;

– ПІБ, дата і місце народження, фото;

У своєму дослідженні Минько О.В. зазначив, що збір розвідувальної інформації в OSINT суттєво відрізняється від інших напрямів розвідувальної діяльності, насамперед агентурної розвідки. При роботі з агентурними методами головна проблема полягає у добуванні інформації з джерела, що не завжди схильне до співпраці. В OSINT головним питанням є пошук змістовних та надійних джерел серед величезної кількості різноманітної інформації кіберпростору [2].

Проте, не завжди отримана нами інформація в ході виконання її пошуку може бути достовірною, так як у кібер – просторі в останній час є величезна кількість неправдивих даних, що можуть потім погано вплинути на результати. Тому, ми погоджуємося також із думкою Макаренка В.П., Онищенка М.Ю. та Серватовського А.В., які у своєму дослідженні висвітлили, що ключовими факторами задля успішного аналізу вже отриманої інформації виступають:

– чітке розуміння цілей аналізу;

– неупередженість (максимальна об’єктивність аналітика);

– збір інформації з максимально можливої кількості відкритих
джерел;

– застосування «коефіцієнтів ваги» до кожної інформації;

– чіткість представлення даних;

– грамотний аналіз отриманої інформації [3].

Отже, на сьогодні пошук інформації здебільшого здійснюється за допомогою «OSINT», що активно та успішно використовується в провідних країнах світу інформаційно-аналітичними підрозділами, адже правильне використання цієї системи надалі може запобігти вчиненню низки правопорушень, що, беззаперечно, є позитивним явищем. Проте, для того, щоб правильно отримувати необхідну для роботи інформацію, варто не лише вміти її знаходити, але й дотримуватися вимог в обробці, аналізі, знаходити підтвердження досліджуваних фактів, подій та явищ, так як велика кількість інформації поширюється для дезінформації.

Література:

1. Политическое Экспертное Сообщество (Модель OSINT. Открытые источники в мире разведки) URL: http://strateger.net/model_osint_otkritie_ istochniki_v_mire_razvedki (дата звернення: 29.03.2021)

2. Минько О. В. Використання технологій OSINT для отримання розвідувальної інформації / О. В. Минько, О. Ю. Іохов, В. Т. Оленченко, К. В.

Власов // Системи управління, навігації та зв'язку. - 2016. - Вип. 4. - С. 81-84. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/suntz_2016_4_22

3. Макаренко В.П., Онищенко М.Ю. та Серватовський А.В. Міжнародний досвід використання OSINT/ Макаренко В.П., Онищенко М.Ю. та Серватовський А.В.// Актуальні питання протидії кіберзлочинності та торгівлі людьми. Харків, 2018

ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕЖИМНО-СЕКРЕТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Колодезна Анастасія Олександрівна
курсантка 2-го курсу факультету № 2
Донецького юридичного інституту МВС України, рядова поліції
Лупанова Вікторія Олексіївна
курсантка 2-го курсу факультету № 2
Донецького юридичного інституту МВС України, рядова поліції
науковий керівник:
Пекарський Сергій Петрович
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки
факультету № 1 Донецького юридичного інституту МВС України,
кандидат юридичних наук

Правоохоронна діяльність – це функція держави, що полягає у захисті прав і свобод людини та громадянина публічної безпеки, забезпеченні правопорядку і законності, захисту прав і законних інтересів державних та недержавних організацій, боротьбі зі злочинністю та іншими правопорушеннями. У свою чергу, оперативно-розшукова діяльність – це особливий вид державної правоохоронної діяльності, яка здійснюється як гласно, так і негласно визначеними законодавчими актами України оперативними підрозділами спеціальних державних органів. Отже, оперативно-розшукова діяльність – це система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів.

Протидія кримінальним правопорушенням потребує, перш за все, сучасного ефективного нормативно-правового забезпечення. Відповідно до положень Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» не підлягають передачі і розголошенню результати оперативно-розшукової діяльності, які відповідно до законодавства України становлять державну таємницю. За передачу і розголошення цих відомостей працівники оперативних підрозділів, а також особи, яким ці відомості були довірені при здійсненні оперативно-розшукової діяльності чи стали відомі по службі або роботі, підлягають відповідальності

згідно з чинним законодавством, крім випадків розголошення інформації про незаконні дії, що порушують права людини [1]. Зазначаємо дефініцію відповідно до якої ефективність оперативно-розшукової діяльності залежить від режимно-секретного забезпечення. У свою чергу режимно-секретне забезпечення оперативно-розшукової діяльності регламентується правовими актами.

Безпосередньо Закон України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 року № 3855-XII регулює суспільні відносини, пов'язані з віднесенням інформації до державної таємниці, засекречуванням, розсекречуванням її матеріальних носіїв та охороною державної таємниці з метою захисту національної безпеки України [2]. Законодавчим актом визначений термін «державна таємниця» – тобто вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому Законом України «Про державну таємницю», державною таємницею і підлягають охороні державою.

Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII визначається загальне поняття інформації, інформаційної діяльності, джерел інформації і режиму доступу до неї, а також поняття «таємної» інформації [3]. Під інформацією цей Закон розуміє документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі тощо.

Закон України «Про розвідку» від 17 вересня 2020 року № 912-IX визначає поняття «розвідувальна таємниця», під якою розуміємо вид таємної інформації, що охоплює відомості та дані, отримані або створені розвідувальними органами України під час виконання покладених на ці органи завдань та здійснення функцій, визначених цим Законом, розголошення яких може завдати шкоди функціонуванню розвідки і доступ до яких обмежено відповідно до цього Закону в інтересах національної безпеки України [4].

На підставі викладеного зазначаємо, що під «режимом секретності» слід розуміти встановлений згідно з вимогами Закону України «Про державну таємницю» та інших виданих відповідно до нього нормативно-правових актів єдиний порядок забезпечення охорони державної таємниці, тобто – комплекс організаційно-правових, інженерно-технічних, криптографічних та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на запобігання розголошенню секретної інформації та втратам її матеріальних носіїв.

Особливе місце серед правих засад режимно-секретного забезпечення оперативно-розшукової діяльності слід зазначити Звід відомостей, що становлять державну таємницю (ЗВДТ), який затверджений наказом СБУ № 383 від 23.12.2020 [5]. ЗВДТ – це акт, в якому зведено переліки відомостей, що згідно з рішеннями державних експертів з питань таємниць становлять державну таємницю у визначених Законом України «Про державну таємницю» сферах.

Зазначаємо, що інформація вважається державною таємницею з більш високим чи нижчим ступенем секретності або такою, що не становить державної таємниці, з часу опублікування відповідних змін до ЗВДТ.

Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 р. № 2939-VI визначає порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом, та інформації, що становить суспільний інтерес. Даний закон регламентує питання поводження з публічною інформацією з обмеженим доступом, до якої відносить конфіденційну інформація, таємну інформацію та службову інформацію [6].

Отже, підводячи підсумок зазначаємо, що режимно-секретне забезпечення оперативно-розшукової діяльності має правову регламентацію. Відповідно до положень ст. 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» не підлягають передачі і розголошенню результати оперативно-розшукової діяльності, які відповідно до законодавства України становлять державну таємницю. За передачу і розголошення цих відомостей працівники оперативних підрозділів, а також особи, яким ці відомості були довірені при здійсненні оперативно-розшукової діяльності чи стали відомі по службі або роботі, підлягають відповідальності згідно з чинним законодавством, крім випадків розголошення інформації про незаконні дії, що порушують права людини. Саме тому забезпечення збереження державної таємниці під час здійснення оперативно-розшукової діяльності здійснюється через дотримання вимог режиму секретності в службовій діяльності оперативних підрозділів та їх посадовими особами.

Література:

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII (редакція від 15.03.2021). URL: https://zakon.rada.gov. ua/ laws/show/2135-12/conv#n49.

2. Про державну таємницю : Закон України від 21 січня 1994 р. № 3855-XII. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text.

3. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12

4. Про розвідку: Закон України від 17.09.2020 № 912-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20?find=1&text=#Text

5. Звід відомостей, що становить державну таємницю: наказ СБУ № 383 від 23.12.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052-21#Text

6. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/ show / 2939-17#Text.

АКТУАЛЬНІ МЕТОДИ ТАКТИЧНОГО АНАЛІЗУ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ КРИМІНОГЕННОЇ ОБСТАНОВКИ

Копил Іван Миколайович
курсант Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Поняття кримінального аналізу вперше у 1960 році було запропоновано німецьким поліцейським А. Формером, який, використовуючи картографіку на основі аналізу минулорічної діяльності органу поліції, визначав ймовірні місця концентрації злочинних угрупувань. На території сучасної України наприкінці 20-го століття вже широко використовувався вичерпний обсяг обліків, в яких містився перелік осіб, що будь-яким чином були пов'язанні із злочинами, тобто таких, що становили «оперативний інтерес». Впровадження облікової системи надало можливість не тільки розкриття вже вчинених злочинів, а й можливість їх запобігання. Тож, питання кримінального аналізу як одного із напрямів діяльності поліції набуває дискусійного характеру серед науковців та юридичних практиків, в результаті вивчення та розгляду якого було узагальнено основні методи здійснення кримінального аналізу. Однак у зв'язку із постійною модернізацією як кримінальної характеристики злочинців, так і їх поведінки, виникає необхідність перегляду існуючих методів кримінального аналізу та визначення ступеню актуальності щодо кожного з них.

Тактичний кримінальний аналіз являє собою процес збирання, оцінки, систематизації інформації. Основною метою його здійснення є визначення тенденцій злочинності, місць концентрації злочинців та їх угрупувань, встановлення осіб злочинців та потерпілих, - тобто об’єктів кримінального аналізу. Аналітики висувають гіпотези щодо вказаних об’єктів та перевіряють їх у процесі дослідження інформації. Загалом кількість методів, що застосовуються у правоохоронній діяльності для здійснення кримінального аналізу, не є обмеженою, однак деякі з них є найбільш застосовними, а саме:

1. Метод «мозкового штурму». Цей метод використовується на початку аналізу об’єкта. Аналітиками здійснюється диференціація гіпотез шляхом здійснення збирання та висунення кожним із них окремих припущень, надання відповідних доказів тощо. На сьогодні даний метод є актуальним, оскільки надає можливість розширення кола гіпотез кожного з аналітиків та визначення ключових.

2. Метод «перехресного впливу». При даному методі аналітиками розглядаються ймовірні зміни та їх вплив у майбутньому на висунені ними гіпотези. У літературі цей метод називаються матрицею перехресного впливу, для здійснення якого є необхідним чітке формулювання зв'язку між змінами та їх результату. Наразі цей метод є поширеним у аналітичній діяльності поліції, оскільки основним завданням правоохоронних органів є запобігання злочинам, що можливе лише при правильному визначенню аналітичних гіпотез.

3. Метод перевірки основного припущення. Через те, що кримінальний аналіз будується на припущеннях аналітиків щодо об'єкту, такі припущення мають підлягати перевірці, яка може бути здійсненна на будь-якому етапі аналізу.

4. Метод дослідження (індикатори). Полягає у спостереженні протягом часу за змінами об'єкта аналізу та узагальнені та підтвердженні висунених аналітиками гіпотез. Цей метод є визначальним, оскільки надає можливість точного встановлення об'єкта тактичного кримінального аналізу.

5. Аналіз гіпотез, що конкурують між собою. Тобто вирішення питання щодо визначення ключовими альтернативних гіпотез. Аналітики узгоджують свої гіпотези, визначаючи спільні та відмінні ознаки кожної із них.

6. Самокритика. Аналітик при здійсненні кримінального аналізу повинен уміти розглядати об'єкт аналізу не лише з боку власного, а й з боку припущень, що висунули інші аналітики.

7. Метод «врахування малоймовірності». Аналітики також не повинні виключати малоймовірні зміни об'єкта кримінального аналізу, що надасть можливість швидкого та правильного реагування у разі, якщо такі зміни відбудуться.

Отже, аналітична діяльність поліції являє собою складний процес збирання, поділу, систематизації, дослідження інформації та узагальнення майбутніх тенденцій щодо злочинності. Найбільш поширеними методами кримінального аналізу є метод «мозкового штурму», «перехресного впливу», розгляд конкуруючих між собою та перевірки ключових гіпотез, метод індикації, самокритики та дослідження малоймовірних змін. Визначені методи є актуальними і сьогодні, оскільки тільки в результаті їх комплексного застосування, можливим є досягнення завдань аналітичної діяльності правоохоронних органів.

Література:

1. Заєць О.М. Інститут аналітичного супроводження досудового розслідування кримінального провадження в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. Вісник кримінального судочинства. 2016. № 4. С. 17-2;

2. Август Фольмер. Великий новатор // Лабораторія правди, ООО «Поліграф» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http // www.ordal.ru/august_volmer.php.

КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ, ЯК ОСНОВНИЙ ЕЛЕМЕНТ ПОШУКУ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Коптєв Ілля Олексійович
курсант Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Розглядаючи дану тему потрібно звернути увагу на інформацію, яка використовується під час кримінального аналізу, та методи пошуку. Потрібно з'ясувати, як саме кримінальний аналіз допомагає знаходити необхідну інформацію та які труднощі можуть виникати під час пошуку.

Кримінальний аналіз – це мисленнєво-аналітична діяльність працівників правоохоронних органів, що полягає у перевірці та оцінці інформації, її інтерпретації, встановленні зв'язків між даними, що отримуються у процесі розслідування та мають значення для кримінального провадження, з метою їх використання правоохоронними органами та судом, подальшого проведення оперативного і стратегічного аналізу [1].

Кримінальний аналіз допомагає аналітику знаходити необхідну інформацію та працювати з нею у подальшому. Будь-які дані мають важливу роль у процесі пошуку. Головним завданням аналітика є правильний початок своїх дій, які у подальшому зможуть привести його до істини.

У процесі пошуку інформації аналітик використовує різного роду інформаційні підсистеми за допомогою яких можна швидко та ефективно знайти потрібну інформацію. Однією з таких програм є RICAS.

RICAS (Real-time Intelligence crime analytics system) – це інтелектуальна система кримінального аналізу даних, яка включає в себе методи аналітичного пошуку, що є пріоритетним для можливості розкриття злочинів як по гарячих слідах, так і злочинів минулих років. Також система включає в себе елементи базової кримінальної аналітики. Візуальний аналіз є основою аналітичної роботи в системі. Реалізується він за рахунок відображення всіх необхідних даних в єдиному інформаційно-географічному просторі [2].

Досить ефективним пошуком інформації під час кримінального аналізу виступає пошук по відкритим джерелам інформації. Збір даних, які знаходяться у відкритому доступі, дають основу для пошуку інформації у подальшому. Головним завданням аналітика вибрати максимальна кількості необхідної інформації та доцільне її використання.

Саме інтернет є гармонійним поєднанням можливостей традиційних криміналістичних експертиз та сучасних технологій з пошуку інформації у відкритих джерелах (OSINT). За допомогою інтернету можна виявити факти монтажу або інших штучних маніпуляцій зі змістом цифрових фотозображень або ж покращити якість цифрових фотозображень тощо. Тобто відкриті джерела не потребують додаткового доступу, потрібно лише вміння правильно користуватися інформаційними ресурсами [3].

Велика кількість інформації міститься у даних про механізм вчинення злочину, який, на відміну від даних про спосіб, містить не якісну, а послідовну технологічну сторону злочинного діяння. Під механізмом скоєння злочину необхідно розуміти часовий та динамічний порядок зв'язку окремих етапів, обставин, фактів підготовки, скоєння та укриття слідів злочину, які дозволяють відтворити картину процесу його скоєння. З'ясувавши послідовність злочинних діянь поряд з іншою інформацію дозволяє аналітику розібратися в деталях та оптимальні способи виявлення можливих місць надходження решти відсутніх матеріальних та ідеальних слідів [4].

Отже, кримінальний аналіз відіграє ключову роль у пошуку інформації. Кримінальний аналіз допомагає швидко та ефективно знайти необхідні дані та ефективно їх застосувати. Важливим у даному контексті є робота з джерелами та правильне розподілення пріоритетів. Аналітик повинен якісно та виважено проаналізувати інформацію та перевірити всі можливі версії. Навіть не значна інформація може містити користь. Кримінальний аналітик є людиною від якої може залежати хід справи а також швидкість розкриття справи, тому від того як якісно буде зроблено кримінальний аналіз, буде залежати кінцевий результат розслідування.

Література:

1. Користін О.Є., Албул С.В., Холостенко А.В. та ін. Основи кримінального аналізу : посіб. з елементами тренінгу / Одеса: ОДУВС, 2016. 112 с.

2. Узлов Д.Ю., Власов О.В., Онищенко Ю.М. Інтелектуальна система кримінального аналізу даних Ricas. Всеукр. наук.-практ. конф. «Актуальні питання забезпечення публічної безпеки…» Маріуполь, 12 травня 2018 р. С. 365-367.

3. Шевцов С. О., Кожевніков О. А. Консультації спеціаліста на стадії досудового розслідування : практ. посібник / М-во внутр. справ України; Експертна служба; Харківський наук.-дослід. експерт.-криміналіст. центр. Харків, 2020. С. 43

4. Сандул К.О. Форми оперативного кримінального аналізу. Вісник Південного регіонального центру. Національної академії правових наук України. Одеса, 2018 №15. С.-160-166

КІБЕРЗЛОЧИН. ЯК ЗАХИСТИТИСЯ ВІД КІБЕРЗЛОЧИНУ

Костюченко Антон Павлович
курсант Донецького юридичного інституту МВС України, рядовий поліції
науковий керівник:
Ковальова Ольга Вікторівна
завідувачка кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки Донецького юридичного інституту МВС України, к.ю.н.

Ні для кого вже не новина, що шахрайське заволодіння грошовими коштами з банківських рахунків, заволодіння інформацією, що міститься у Вас на комп'ютері або шахрайство в мережі Інтернет під час здійснення онлайн-покупок і продажів набуває в Україні великого масштабу, та навіть дуже пильні громадяни стають жертвами кіберзлочинців.

Термін «кіберзлочинність» часто вживається поряд з терміном «комп`ютерна злочинність», причому нерідко ці поняття використовуються як синоніми. Дійсно, ці терміни дуже близькі один одному, але все-таки, не синонімічні. Поняття «кіберзлочинність» (в англомовному варіанті - cybercrime) ширше, ніж «комп`ютерна злочинність» (computer crime), і більш точно відображає природу такого явища, як злочинність в інформаційному просторі. Так, Оксфордський тлумачний словник визначає приставку «cyber - » як компонент складного слова. Її значення - що відноситься до інформаційних технологій, мережі Інтернет, віртуальної реальності. Практично таке ж визначення дає Кембриджський словник. Таким чином, «cybercrime» - це злочинність, пов`язана як з використанням комп`ютерів, так і з використанням інформаційних технологій і глобальних мереж. У той же час термін «computer crime» в основному відноситься до злочинів, скоюваних проти комп`ютерів або комп`ютерних даних [1].

Найпоширенішими видами кіберзлочинів в Україні стають:

- віруси-вимагачі
- телефонні шахраї
- прийоми «соціальної інженерії»
- несанкціоновані входи до онлайн-банкінгу Клієнтів або інтернет-ресурсів з переказу коштів
- крадіжки коштів за допомогою банкомату.

Віруси-вимагачі. Дія цього вірусу полягає в шифруванні файлів на комп'ютері. Після активації вірусу злочинці вимагають від користувача сплату грошей за відновлення доступу до інформації.

Поради для користувачів:

- перевіряйте наявність останньої версії антивірусного програмного забезпечення;

- оновлюйте програмне забезпечення лише з офіційних джерел;
- налаштуйте дієву систему резервування та відновлення. Радимо створити дві резервні копії – у хмарному сховищі та на фізичному носії;
- не відкривайте вкладень в електронних листах від незнайомих Вам людей. Але не забувайте, що такий вірус може бути надісланий Вам і з облікових записів друзів у соціальних мережах;
- не завантажуйте неперевірені програми з неофіційних сайтів;
- тримайтеся подалі від файлів з розширеннями ‘.exe', ‘.vbs' і ‘.scr' і ввімкніть на вашому комп’ютері певні налаштування для того, щоб швидше помічати шкідливі файли.

Телефонні шахраї. Як правило, вони телефонують під різними приводами й намагаються змусити Вас повідомити дані платіжної картки, банківські sms-паролі чи зняти ліміти. *Поради для захисту:*

нікому не розголошуйте наступні реквізити:

• термін дії картки

• тризначний код безпеки зі звороту банківської картки

• банківський sms-пароль

- якщо телефонують з приводу блокування Вашої картки – слід припинити розмову та самостійно здійснити дзвінок у банк;
- якщо Ви піддались провокації та повідомили реквізити – потрібно негайно заблокувати картку.

Несанкціоновані входи до онлайн-банкінгу Клієнтів. Поради, як захистись, якщо виникли підозри, що шахраї отримали доступ до Вашого рахунку через Інтернет-банкінг:

- відключіть комп'ютер від Інтернету;
- зверніться до контакт-центру (а за необхідності – у відділення) вашого банку, повідомте про проблему й негайно заблокуйте Ваш обліковий запис;
- перевірте комп'ютер на предмет зараження шкідливим програмним забезпеченням;
- відновіть роботу із системою онлайн-банкінгу тільки тоді, коли ви переконалися, що загроза відсутня;
- змініть пароль від облікового запису.

Висновок: не прив’язуйте один той самий пароль до всіх ваших сторінок, не розміщуйте важливу інформацію у відкритому доступі. Захистіть себе від кіберзлочину, не купуйте гаджети або інші пристрої в неофіційних магазинах!

Література:

1. URL: https://ukrainepravo.com/legal_publications/essay-on-it-law/it_law_prytula_cybercrime/
2. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ua/catalog12417/publikatsii/264

ХАРАКТЕРИСТИКА ЕТАПІВ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Котов Владислав Сергійович
курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівцівдля підрозділу кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Під час здійснення кримінального аналізу забезпечується цілеспрямоване збирання/добування, упорядкування, фіксація, аналіз та оцінка кримінальної інформації, її представлення (візуалізація), передача та реалізація. Процес кримінального аналізу виступає ланцюгом, який складається з етапів та оперативних дій, які надалі ведуть до найточнішого та обґрунтованого висновку в залежності від результатів отриманої інформації. Для того, щоб зрозуміти процес здійснення кримінального аналізу, необхідно схарактеризувати його основні складові як окремі та специфічні етапи або функції.

Отож, необхідно зазначити, що етапи кримінального аналізу спрямовані на збір, аналіз та систематизацію, а також упорядкування інформації. Перший етап – аналітичний, бере початок з отримання відповідних даних та їх організації у формі, що дозволяє розуміти їх значення. Даний етап, опис даних, сприяє виявленню відсутньої інформації та допомагає направляти подальші заходи зі збору даних на отримання відсутніх даних.

Збір даних характеризується цілеспрямованим збором інформації з використанням відкритих та прихованих методів з різних типів джерел, у тому числі з правоохоронних та інших відомств й осіб. Після здійснення необхідних операцій відбувається наступний етап – оцінка інформації. Оцінюється надійність джерела інформації, а також певність або правдивість змісту інформації. Оцінка має критично важливе значення для аналітичного процесу і формуванню висновків.

На думку М. Яніцкі, кримінальний аналіз є оперативно-слідчою дією, яка полягає в ідентифікації і якомога точному визначенні внутрішніх зв’язків між інформаціями (відомостями), що стосуються злочину, та будь-якими іншими даними, що були отримані з різних джерел, та використанні останніх для цілей оперативно-розшукової, дізнавальної та слідчої діяльності [1, с.9].

Упорядковування даних включає зберігання інформації та систему індексованих перехресних посилань для її отримання. Незалежно від засобів, що використовуються для впорядковування, мета полягає в забезпеченні оперативного і точного доступу до інформації, необхідної для аналізу. Мета опису даних полягає в зборі й узагальненні наявної інформації, щоб її значення стало

більш зрозумілим аналітику. Частки інформації організовуються у такі форми, які сприяють розумінню та можуть допомогти аналітику або оперативній групі у зборі додаткової інформації, яка може бути корисною та потрібною.

Отже, кожен із вищезгаданих процесів кримінального аналізу, відіграє по – своєму особливу та важливу роль для нього. Для того, щоб надалі була можливість ефективно використовувати отриману інформацію, необхідно ще на першому етапі визначити, чи є вона доцільною, правдивою, достовірною, а для цього необхідно здійснити первинну оцінку. Далі, необхідно здійснити дії, які полягають в упорядкуванні та подальшому аналізі отриманих даних.

Література:

1. Половніков В. В. Характеристика кримінального аналізу з урахуванням практики його використання в оперативно-розшуковій діяльності Державної прикордонної служби України / В. В. Половніков // Питання боротьби зі злочинністю. 2017 р. Вип. 34. с. 28-40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pbzz_ 2017_34_5

ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ КІБЕРПОЛІЦІЇ

Мазенкова Поліна Олегівна
здобувач вищої освіти Донецького державного університету управління
науковий керівник:
Циклаурі Олена Бежанівна
старший викладач кафедри спеціально-правових дисциплін
Донецького державного університету управління

На сьогодні існування нових навичок та нової зброї зі сторони злочинців, створило для правоохоронних органів проблеми у сфері зміцнення правопорядку, тому потреба в удосконаленні організаційного та правового забезпечення реалізації правопорядку дедалі є актуальною. Підготовка фахівців високого рівня є забезпеченням ефективної протидії злочинцям.

Метою дослідження є визначення сучасного стану професійної підготовки фахівців кіберполіції, висвітлення актуальних питань та пропозицій, щодо шляхів вдосконалення.

Більш докладно досліджуванням даної теми займалися О.О. Косиця [1], Д.С. Нікулеско [4], Ю.М. Онищенко та О.В. Орлов [5], В.П. Шеломенцев [6].

Злочинність виходить на новий рівень – за останні роки мережі інформаційних технологій розвиваються швидко, тому виникає потреба у

кіберполіції. Проблема розробки законодавства, яке б регламентувало сферу боротьби з кіберзлочинністю, та організаційно-правовий статус суб'єктів, які б протидіяли злочинності, є актуальною сьогодні як ніколи раніше [1, с.81].

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, програмно-апаратних засобів, інших технічних і технологічних засобів та обладнання потребує фахівців високого рівня, які б мали необхідні знання та навички забезпечення інформаційної безпеки своєї професійної діяльності.

Виникає потреба в підготовці фахівців високого рівня, для гідного захисту всіх сфер життя громадян та держави в цілому.

Втім, потрібно зауважити, для забезпечення кадрових потреб Департаменту кіберполіції потрібні фахівці не лише зі специфічними знаннями в технічній сфері, але й із юридичною освітою. Тож, підготовка майбутніх правоохоронців має здійснюється за декількома напрямками та спеціальностями, а саме: «125 кібербезпека», «081 право» та «262 правоохоронна діяльність» [3].

У 2015 році було розроблено та затверджено Концепцію реформування освіти у МВС України, проте реформу не було завершено, досвід і практика реформ освіти в багатьох країнах засвідчує, що успішна реформа здійснюється не менше 5-8 років (з постійним моніторингом і корекцією), а системні результати проявляються через 10-12 років. Реформування відомчої системи освіти Міністерства внутрішніх справ потребує принципових змін в освітньому середовищі та належної професійної підготовки педагогічних працівників [4].

Не всі заходи Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України» були реалізовані та впроваджені на сьогодні.

Виходячи з цього, для подолання проблеми з розвитку кіберполіції, потрібна оновлена та модернізована нормативно-правова база, яка б забезпечувала організаційно-правовий статус суб'єктів та регламентувала сферу боротьби з кіберзлочинністю.

Також доцільним буде підготовка зазначених фахівців саме в межах відомчої системи освіти, тобто в закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання. Які спеціально для цього призначені та представляють з себе ЗВО державної форми власності, що здійснюють на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів),ад'юнктів для подальшої служби на посадах офіцерського (сержантського, старшинського)або начальницького складу з метою задоволення потреб Міністерства внутрішніх справ України (і) Національної поліції, …» [7, ст. 1].

Організація і удосконалення взаємодії із зарубіжними законодавчими та державними органами, повинні надати новий поштовх у розвитку протидії злочинцям кіберполіцією. Підвищення якості навчальної підготовки, чітка система широкого застосування новітніх Інтернет-технологій й потужна

нормативно-правова база стануть запорукою успіху у боротьбі із кіберзлочинністю. Підготовка майбутніх фахівців вийде на сучасний рівень.

Література:

1. Косиця О.О. Актуальні питання вдосконалення законодавства у сфері протидії кіберзлочинності. 2017. Вип. № 2 (24) *Юридичний журнал*. С 81-84. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4369 (дата звернення 26.03.2021).
2. Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 № 1023-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2017-%D1%80#Text (дата звернення 26.03.2021).
3. Про затвердження Положення про Департамент кіберполіції Національної поліції України: Наказ Національної поліції України від 10.11.2015 № 85. Київ: Ред.-видав. Відділ МВС і Нац. поліції України. 21 с.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#Text (дата звернення 26.03.2021).
4. Нікулеско Д.С. Кібербезпека: вразливі моменті. *Юридична газета.* 14.05.2019. URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/kiberbezpeka-vrazlivi-momenti.html (дата звернення 26.03.2021).
5. Орлов О.В., Онищенко Ю.М. Організаційні та нормативно-правові засади боротьби із кіберзлочинністю. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2014. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2014_5_3. (дата звернення 26.03.2021).
6. Шеломенцев В.П. Сутність організаційного забезпечення системи кібернетичної безпеки України та напрями його удосконалення / В. П. Шеломенцев // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2012. № 2. С 299-309. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2012_2_36. (дата звернення 26.03.2021).
7. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text (дата звернення 26.03.2021).

КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ : СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Мала Інна Ігорівна
здобувач вищої Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Досягнення сучасної науки і техніки можуть значно підвищити ефективність роботи правоохоронних органів. Зважаючи на це, кримінальний аналіз веде активний пошук принципово нових та ефективних засобів, що сприятимуть покращенню діяльності правоохоронців.

Постійна та швидка трансформація злочинності вимагає від правоохоронної системи України пошуку нових шляхів боротьби з нею. Цю проблему можна вирішити за умов розробки і впровадження в слідчу і оперативно-розшукову діяльність інноваційних методів і засобів, спрямованих на своєчасне виявлення, припинення та ефективне розслідування всіх форм і видів злочинної діяльності. Вказана проблема знаходить відгуки у наукових колах, проте це вимагає додаткової уваги та всебічного дослідження. Важливим компонентом процесу виявлення і розкриття злочинів є використання поліцейськими підрозділами такого методу пізнання окремих сторін та аспектів злочинності, як кримінальний аналіз.

Наразі в системі Національної поліції України існує багато джерел різної інформації, що аналізуються співробітниками різних служб. Отримана інформація повинна накопичуватись та зберігатись у спільній базі як невід'ємний продукт діяльності Національної поліції України.

На сьогодні в підрозділах Національної поліції найчастіше використовують кримінальний аналіз, який призначений для забезпечення необхідною інформацією в рамках роботи оперативних та слідчих підрозділів.

Кримінальний аналіз може здійснюватися у трьох формах:

1. Аналіз, що супроводжує оперативно-розшукову та слідчу діяльність (наявна інформація, що стосується конкретного кримінального провадження, упорядковується; нова інформація співвідноситься з існуючою, перевіряється та оцінюється; у поточному порядку формуються версії, які підтверджуються доказами або спростовуються в ході їхньої перевірки).

2. Аналіз, який ведеться для підтримки оперативно-розшукової та слідчої діяльності (спеціальному співробітнику-аналітику ставляться аналітичні завдання щодо сутності кримінально-релевантної події, її обставин, зв'язків, угруповань та окремих осіб; доручається формулювання результатів здійсненого ним аналізу; здійснюється пошук необхідної інформації з власних баз тощо).

3. Аналіз, що ініціює проведення оперативно-розшукової та слідчої діяльності по конкретним оперативно-розшуковим справам, кримінальним провадженням, на певних етапах розслідування, у проблемних слідчих ситуаціях [1].

За своєю сутністю, кримінальний аналіз передбачає аналізування різних параметрів, завдяки яким можна передбачити та дізнатися активність злочинця, координати можливого перетину жертв зі злочинцем, отримати статистичні дані щодо місць найбільшого скоєння злочинів, які саме потребують підвищеної уваги правоохоронців, дані щодо злочинів, які найчастіше скоюються в тому, чи іншому районі. Постає питання: чим саме корисний кримінальний аналіз і що він дає? Кримінальний аналіз значно підвищує розкриття злочинів, створює превентивну стратегію та тактику, покращує безпеку населення, інформує громадськість, оптимізує внутрішні процеси [2]. З його допомогою оперативно-розшукові версії можуть бути виведені на якісно новий рівень. Оскільки в нормах Кримінального кодексу визначені завдання, підстави та принципи кримінальної відповідальності, встановлено, які суспільно небезпечні діяння визнаються злочинами, які покарання можуть підлягати застосуванню до осіб, що їх вчинили, аналіз – допомагає саме притягнути суб'єктів злочину до кримінальної відповідальності та забезпечити належну караність злочинців.

Стосовно нововведень у кримінальному аналізі в Україні, фахівці Національної поліції зробили крок вперед створивши RICAS. RICAS - Realtime intelligence crime analytics system. Це унікальна інтелектуальна система кримінального аналізу даних, яку розробили у Харкові, вона об'єднала в єдиному просторі відображення основних і найбільш передових методів і методик кримінального аналізу та аналітичного пошуку в реальному часі, що дозволяє значно підвищити ефективність і результативність розкриття злочинів по гарячих слідах і нерозкритих раніше злочинів. Аналітична робота в системі виконується в автоматизованому режимі: на першому етапі по запиту, що надійшов в систему за допомогою розроблених алгоритмів аналітичного пошуку, автоматично здійснюється пошук, результати якого відображаються в текстовій формі і на географічній карті. На другому етапі, оператором, в ручному режимі, здійснюється візуальний аналіз отриманих даних і приймається остаточне рішення або системі задаються додаткові уточнюючі запити [3].

Таким чином, ми можемо бачити реальний прогрес у сфері кримінального аналізу, але треба знати які саме переваги надасть подальший розвиток аналізуючих кримінальних систем та кримінального аналізу загалом. По-перше,

це створення власних джерел даних та цілісної системи аналітичної роботи, автоматичний інтелектуальний аналіз, що значно спрощує велику кількість процедур, які доводилося виконувати вручну, єдина точка доступу до поліції та зв'язки з громадськістю. Можна зробити висновок, що сучасний світ ставить перед нами нові вимоги, правила та виклики, які ми повинні змінювати ідучи у ногу з часом. Саме тому – необхідно розвивати систему в цілому, вчитися на досвіді і розвиватися разом, задля безпеки та миру нашої держави.

Література:

1. Довідник керівника поліції – поліцейська діяльність, керована розвідувальною аналітикою/ ILP: навчальний посібник / Користін О.Є., Пефтієв Д.О., Пеньков С.В., Некрасов В.А.; за заг. Ред. Вербенського М. Г. Київ: Видавництво «Людмила», 2019. 120 с.

2. Владислав Власюк, Про сучасну модель підготовки нових поліцейських [Електронний ресурс]. – URL: https://lb.ua/blog/vladyslav_vlasyuk/368596_pro_suchasnu_model_pidgotovki_novih.html .

3. REAL-TIME INTELLIGENCE CRIME ANALYTICS SYSTEM [Електронний ресурс]. – URL : http://ricas.org/uk/ .

РОЛЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ

Мережко Діана Валеріївна
здобувачка І (бакалаврського) рівня вищої освіти
науковий керівник:
Амеліна Анна Сергіївна
кандидат економічних наук, доцент Навчально наукового інституту обліку, аналізу та аудиту Університету державної фіскальної служби України

Протягом останнього часу на практиці почастішали випадки, коли слідчі органів внутрішніх справ розслідують кримінальні провадження не виходячи з кабінету. Тому процес боротьби зі злочинністю поступово переходить на другорядний план, а кадри оперативно-розшукової діяльності втратили кваліфікованих фахівців.

В теорії оперативно-розшукової діяльності більшістю вчених-науковців визначається, що оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження є однією з форм, яка складається із системи оперативно-розшукових заходів, здійснюваних в інтересах конкретної кримінальної справи з метою пошуку, фіксації, узагальнення і введення в кримінальний процес фактичних даних, які можуть бути доказами у цій справі; забезпечення нейтралізації

злочинних дій щодо протидії органам досудового слідства, оперативним підрозділам та суду [1,с.226]. Питання оперативно-розшукових дій при розслідуванні кримінальних проваджень досліджувалися у працях Гора І., Дідоренко Е., Левченко Р., Сафронова С., Черков В. тощо.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави [2]. Тому заходами оперативно-розшукової діяльності є витребовування даних та документів, установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, конфіденційне співробітництво, використання помічених та імітаційних засобів, негласні (слідчі) розшукові дії (аудіо-, відеоконтроль), накладення арешту на кореспонденцію, її огляд, виїмка, спостереження за особою, річчю, фіксація тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень, виконання спеціального завдання.

При розслідуванні кримінальних проваджень роль оперативно-розшукових дій у сучасних умовах зменшилась, а співробітники органів внутрішніх справ недостатньо виявляють ініціативи у встановленні відповідальності осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. І як наслідок, все це призводить до того,що оперативна інформація не реалізується або ігнорується в інтересах кримінального провадження. У зв’язку з вищезазначеним, Левченко Р.В. вважає, що «усунення інформаційної недостатності та забезпечення кримінального провадження доказовою базою, особливо в умовах неочевидності скоєного кримінального правопорушення, пошук доказів та їх джерел, нейтралізація злочинної протидії кримінальному провадженню та ряд інших питань, які постають перед суб’єктами кримінального провадження, з метою створення сприятливих умов для всебічного, повного та об’єктивного розслідування, усуваються шляхом ефективного використання можливостей оперативно-розшукової діяльності під час оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження» [3, с.276].

До проведення слідчих дій докази не виникають, оскільки процесуальних доказів у готовому вигляді не існує, а при вчиненні злочину утворюються сліди, виникає інформація тощо про кримінальне правопорушення. Тому суб’єкти кримінального провадження збирають та перевіряють не докази, а інформацію, сліди, предмети, факти матеріального світу, які можуть трансформуватися в докази, а можливо і не досягнуть такого статусу, і тільки під час кримінального провадження зібрані докази оцінюються, а при необхідності перевіряються, та запроваджуються до матеріалів розслідування.

Таким чином, успішне розслідування кримінального провадження залежить від багатьох факторів. Одним з яких є оперативно-розшукові дії слідчих, а тому важливо, щоб на посадах органів внутрішніх справ були висококваліфіковані та компетентні кадри. А також оперативно-розшукові дії криімнального провадження повинні кваліфіковано здійснюватися слідчими під керівництвом вищих керівництва в інтересах створення необхідних і достатніх умов для здійснення повного об'єктивного процесу доказування.

Література:

1. Приполов І.І. Оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження. *Матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції*. 2017. 333 с.

2. Про оперативно-розшукову діяльність. Закон України від 18.02.1995 №2135-XII. Відомості Верховної Ради. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text (дата звернення 27.03.2021).

3. Левченко Р.В. Оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Процесуальні та криміналістичні аспекти досудового розслідування»*. 2016. С. 276-277.

СУЧАСНИЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ – СПЕЦІАЛЬСТ ШИРОКОГО ПРОФІЛЮ

Мирошніченко Анна Павлівна
курсантка Донецького юридичного інституту МВС України, рядова поліції
Макарець Вячеслав Васильович
викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 2
Донецького юридичного інституту, майор поліції

Окрім патрульної поліції, оперуповноважених та слідчих, існують ще багато сфер поліцейської діяльності, про які мало відомо громадянам. Метою нашого дослідження є висвітлення різнобічних сфер поліцейської діяльності для глибшого їх розуміння, демонстрації багатства діяльності поліції та зацікавлення пізнання людей професією. У дослідженні проаналізовано такі діяльності поліції як: кіберполіцейський, поліцейський-психолог, поліцейський-спортсмен, поліцейський-кінолог, поліцейський-журналіст, експерт та поліція в сфері хімії та біології. Розглянемо це більш детально.

Кіберполіція – це загальний термін для підрозділу МВС і спецслужб, які займаються боротьбою зі злочинами, вчиненими в Інтернеті і контролюють дотримання правил поведінки у всесвітній мережі [4]. При цьому в різних країнах

цілі і завдання кіберкопів можуть відрізнятися: від запобігти банківській шахрайства, до цензури та маніпулювання громадською думкою.

Посада поліцейського-психолога необхідна в поліції як для курсантів при закладах вищої поліції, так і для вже професійних фахівців. Для поліцейського важливо розвивати стресостійкість та пізнавати психологічні прийоми, тому і посада психолога-поліцейського грає велику роль у розвитку поліції. Подібні психологічні тренінги фахівця який знається як на психології, так і на поліцеїстиці, це допомагає майбутнім поліцейським та практикуючим співробітникам вдосконалювати їх внутрішні якості. Поліцейський-психолог може надавати посильну допомогу при допиті людини та розумінні поведінки людей, щоб дослідити якусь справу, або при спілкуванні з цивільними особами.

Спорт та мистецтво – це те, що може поєднати поліцейський на додачу до своїх безпосередніх діянь та обов'язків. Фахівець-поліцейський повинен мати хорошу фізичну форму та підтримувати її протягом життя. Коли поліцейський професійно займається спортом, це дає йому додаткові можливості для саморозвитку та самовдосконалення: він додатково може бути викладачем, навчати курсантів або фахівців самозахисту чи іншим видам спортивної діяльності[1; 5].

Серед багатьох служб поліції, кінологія займає одне з провідних місць у розшуку безвісти зниклих осіб, конвоюванні чи затриманні злочинців, пошуку слідів, виявленні заборонених наркотичних речовин, зброї, боєприпасів, вибухівки тощо. Поліцейський-кінолог повинен знати різні методики дресури, способи вироблення у собаки потрібних умовних рефлексів та мати певний інструментарій, який дозволить виховати повноцінного розшукового собаку, здатного швидко стати на слід, знайти загублену річ або людину, затримати злочинця чи виявити приховану зброю або наркотики [2].

Поліцейський-журналіст – це працівник поліції, який інформує про діяльність поліції спільноту, безпосередньо спілкується із цивільними журналістами. Пропагандує поліцейську діяльність тощо. До обов'язків поліцейського-журналіста може входити також розробка дизайну сайту, написання статей, фотозвітність у соціальних мережах тощо. Основна мета поліцейського-журналіста – показ діяльності та успіхів поліцейських [5].

Експертна служба Міністерства внутрішніх справ України є системою державних спеціалізованих установ судової експертизи, діяльність якої спрямовується і координується Міністерством внутрішніх справ України. Експертна служба МВС безпосередньо підпорядковується Міністру внутрішніх справ України. Основні завдання Експертної служби МВС: здійснення судово-експертної діяльності; забезпечення залучення працівників Експертної служби МВС до досудового розслідування та судового розгляду; у межах компетенції проведення експертних досліджень на договірних засадах з питань, що становлять

інтерес для юридичних і фізичних осіб, з урахуванням обмежень, передбачених Законом України «Про судову експертизу» [3].

Підбиваючи підсумки зазначимо, що поліція є показом різноманітності діяльності, допомоги та користі для громадян України [4]. Сучасний поліцейський – це різнобічна особистість, яка в межах своєї професійної діяльності може постійно самовдосконалюватись. Нескінченні області та сфери самореалізації роблять роботу поліцейського неймовірно цікавою

Література:

1. Поліція Донеччини: На Донеччині поліцейські-спортсмени займають лідируючі місця на чемпіонатах та всеукраїнських змаганнях. URL: http://police.dn.ua/news/view/na-donechchini-politsejski-sportsmeni-zajmayut-lidiruyuchi-mistsya-na-chempionatah-ta-vseukrainskih-zmagannyah

2. Державна установа «Житомирський навчальний центр підготовки поліцейських» Поліцейський кінолог. URL:http://ztncpp.org.ua/kinologi/

Експертна служба МВС України: цілі та завдання. URL: https://dndekc. mvs.gov.ua/експертна-служба-мвс-цілі-та-завдання/

4. Накипело: Киберполиция в Украине: чем занимаются робокопы.

5. URL: https://nakipelo.ua/kiberpolitsiya-v-ukraine-chem-zanimayutsya-robokopy/

6. Спорт: Украинский полицейский покорил мировые соревнования IRONMAN. URL: https://sport.24tv.ua/ru/ukrainskij_policejskij_pokoril_mirovye_ sorevnovanija_ironman_n1060694

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧИХ З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ В ЖИТЛІ ЧИ ІНШОМУ ВОЛОДІННІ ОСОБИ

Михальченко Дмитро Олексійович
курсант Донецького юридичного інституту МВС України, рядовий поліції
науковий керівник:
Крушеницький Андрій Васильович
т.в.о. завідувача кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 Донецького юридичного інституту МВС України, капітан поліції

На теперішній час доводиться констатувати, що слідчому здійснювати ефективну боротьбу зі злочинністю, використовуючи лише процесуальні методи, без залучення допоміжних сил та засобів оперативних підрозділів практично неможливо. Тому, ситуація, яка склалася в державі, потребує від правоохоронних

органів нових підходів до якісної взаємодії як з питань виявлення кримінальних правопорушень, так і з питань проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Необхідно зазначити, що будь-яка процесуальна діяльність повинна відповідати певним принципам. Не є винятком і взаємодія слідчого з оперативними підрозділами. Так, відповідно до інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженої наказом МВС України від 07 липня 2017 р. № 575, основними принципами взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами поліції є:

1) швидке, повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень;

2) самостійність слідчого в процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється;

3) оптимальне використання наявних можливостей органів досудового розслідування та оперативних підрозділів Національної поліції України у запобіганні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень;

4) дотримання загальних засад кримінального провадження;

5) забезпечення нерозголошення даних досудового [1, www].

Оперативний підрозділ щодо проведення слідчих (розшукових) дій має на меті, з одного боку, прискорення розслідування кримінального провадження, адже слідчий не відволікається на проведення нескладних слідчих (розшукових) дій, а з іншого – залучення до проведення негласних слідчих (розшукових) дій фахівців оперативних підрозділів, які мають певний досвід і спеціальну техніку для проведення оперативно-розшукових заходів [2, с. 108].

Слідчий не може надати доручення оперативному працівнику щодо проведення обшуку в цілому. Проте слідчий має право надавати усні доручення працівникам оперативних підрозділів, що супроводжують обшук у межах конкретного кримінального провадження, з приводу всебічної допомоги безпосередньо на об’єкті обшуку. Отримання інформації у кримінальному правопорушенні є основним видом їх допомоги слідчим підрозділам. Так, можна виокремити обов’язки оперативного працівника щодо отримання інформації про місце знаходження документів та речей, які мають значення для кримінального провадження; наявність у зазначених місцях схованок; наявність в осіб, які перебувають у місцях, в яких планується проведення обшуку, певних спеціальних навичок (володіння прийомами рукопашного бою тощо) та зброї; наміри осіб, у розпорядженні яких такі речі перебувають. Після отримання такої інформації вона доповідається слідчому, який вирішує питання щодо залучення до проведення обшуку працівників спеціальних підрозділів. Особливості взаємодії слідчого та оперативних підрозділів прямо залежать від етапу проведення обшуку [3, с. 9].

Отже, пропонуємо розглянути форми взаємодії у контексті підготовчого, робочого та заключного етапів проведення обшуку із урахуванням їх специфіки.

Підготовчий етап. Під час цього етапу взаємодія слідчого та оперативних працівників полягає у такому: збір оперативними підрозділами інформації за допомогою оперативно-розшукових та оперативно-технічних заходів та засобів, ознайомлення із нею слідчого, планування подальшого розслідування; виконання доручень слідчого щодо відпрацювання об'єкта обшуку (зокрема, встановлення місця перебування власників, осіб, що тимчасово перебувають на місці, способу проникнення тощо); отримання слідчим відомостей, які будуть використані як підстави для обґрунтування клопотання про дозвіл на проведення обшуку; участь у оперативних нарадах, участь у формуванні слідчо-оперативної групи та розподілі обов'язків учасників.

Робочий етап. Цей етап обшуку включає у себе такі дії оперативних працівників: забезпечення раптового проникнення до житла із максимальним дотриманням конспірації; використання оперативно-розшукових й оперативно-технічних заходів та засобів з метою проникнення до житла чи іншого володіння особи; увійшовши до приміщення, оперативні працівники негайно встановлюють кількість наявних осіб з метою забезпечення схоронності об'єктів пошуку, припиняють будь-яку діяльність інших осіб, забезпечують контроль вхідних дверей, вікон тощо; запобігання та припинення будь-яких протиправних дій з боку учасників обшуку; контроль щодо будь-яких учасників обшуку, забезпечення їх особистої безпеки; за вказівками слідчого оперативні працівники беруть безпосередню участь у відшуканні, встановленні доступу до об'єктів пошуку; за необхідності вони забезпечують супровід підозрюваних, обвинувачених осіб; оперативні працівники сприяють застосуванню технічних засобів фіксації тощо.

Заключний етап. В процесі цього етапу працівники оперативних підрозділів виконують такі дії: беруть участь у складанні додатків до протоколу обшуку за дорученням слідчого; надають допомогу слідчому під час зіставлення вилученого майна із зазначеним у протоколі для фіксації технічними засобами; усебічно сприяють слідчому в опечатуванні та вилученні речових доказів; ознайомлюються зі змістом протоколу; забезпечують схоронність житла чи іншого володіння особи за допомогою оперативно-технічних заходів та засобів після завершення обшуку; транспортують та супроводжують вилучене майно до органу досудового розслідування тощо[4, с. 41].

Враховуючи вищевикладене, можна стверджувати, що взаємодія слідчого та оперативних підрозділів у кримінальному провадженні – це заснована на законах та підзаконних нормативно-правових актах, а також спільності завдань діяльність, яка передбачає ефективне використання правових заходів, сил, форм, методів і засобів, спрямованих на ефективне розслідування та запобігання кримінальним правопорушенням. Ефективна взаємодія оперативних та слідчих

підрозділів під час розслідування кримінальних проваджень є запорукою успіху в досягненні так званого принципу спільності інтересів (виявлення, припинення і розслідування кримінальних правопорушень, притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, які їх учинили, відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди, відновлення порушених прав та інтересів громадян і юридичних осіб)[5, с. 252].

Як висновок, ефективній процесуальній взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час проведення обшуку в житлі чи іншому володінні особи характерні такі риси: проведення такої слідчої (розшукової) дії має однакову мету; усі дії членів слідчо-оперативної групи обов'язково узгоджуються між собою під час розроблення єдиного плану; кожний з учасників слідчо-оперативної групи діє в межах своїх повноважень і зберігає свою функціональну самостійність; робота у складі слідчо-оперативній групі надає слідчому можливість якнайшвидше використати дані, отримані оперативним шляхом, а оперативним співробітникам – інформацію, отриману під час проведення обшуку (з дотриманням принципів суворої конфіденційності).

Література:

1. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : Наказ МВС України від 07 лип. 2017 р. № 575. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/%20z0937-17#Text (дата звернення: 28.03.2021).
2. Дрозд В.Ю. Розслідування крадіжок з автотранспортних засобів : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2019. 237 с. URL: http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream/123456789/14331/1/dysertatsia_drozd_vu.pdf(дата звернення: 28.03.2021).
3. Часова Т.О. Особливості взаємодії слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час розслідування злочинів у сфері державних закупівель. *Теорія і практика правознавства. 2014. Вип. 2 (6).* URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2014_2_46. (дата звернення: 28.03.2021).
4. Патик А.А. Взаємодія слідчих та оперативно-розшукових підрозділів при розкритті та розслідуванні майнових злочинів : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2010. 233 с. URL: http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream/123456789/1720/1/%D0%94%D0%98%D0%A1%D0%95%D0%A0%20%D0%9F%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%BA.pdf (дата звернення: 28.03.2021).
5. Грибовський О.В. Взаємодія оперативних і слідчих підрозділів під час виявлення, припинення та розслідування неправомірної вигоди. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2015. №1.* С. 246–254. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK& P2

1DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvknuvs_2015_1_29 (дата звернення: 28.03.2021).

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Найдьон Діана Максимівна
курсант Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Кримінальний аналіз – це специфічний вид інформаційно-аналітичної діяльності, спрямований на встановлення та передбачення взаємозв'язків між даними про злочинну діяльність та іншими даними, потенційно з ними пов'язаними, їх оцінювання, інтерпретація та прогнозування розвитку досліджуваних подій з метою їх використання під час досудового розслідування та здійснення оперативно-розшукової діяльності, а також для розроблення тактичних та стратегічних заходів із протидії злочинності.

Кримінальний аналіз як вид інформаційно-аналітичної діяльності дає можливість отримання нової, раніше невідомої ініціатору розробки оперативно-значимої інформації не лише про події та об'єкти, але і про причинно-наслідкові зв'язки, додаткові кваліфікуючі ознаки (стійкість, згуртованість, наявність внутрішньої ієрархії в групі, розподілення ролей тощо). Крім того, з'являється реальна можливість оперативного прогнозування ймовірних подій.

Для того, щоб кримінальний аналіз мав можливість ефективно діяти, необхідно мати для цього відповідну нормативно–правову базу. Правова основа оперативно-розшукової діяльності має багаторівневу структуру та умовно складається, якнайменш, з чотирьох рівнів, що можуть мати власні підрівні, а саме:

- Конституція України;
- Закони України;
- інші нормативно-правові акти;
- міжнародно-правові угоди і договори.

До нормативно – правової бази кримінального аналізу варто віднести наступні акти: Методичні рекомендації відповідно до Конституції України, КК України, КПК України, Закони України «Про Національну поліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про захист персональних даних», Указ Президента України від 4 березня 2016 року № 92 «Про рішення Ради національної безпеки та оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України», підпункти 40, 41 пункту 4 Положення про Національну поліцію, затвердженого постановою КМУ від 28 жовтня 2015 року № 877, Стратегії розвитку органів системи МВС на період до 2020, затверджену розпорядженням КМУ від 15 листопада 2017 року № 1023-р.

Оскільки при здійсненні кримінального аналізу активно використовуються криміналістичні обліки, то на нього поширюється дія Законів України «Про інформацію», «Про національну програму інформатизації» та «Про захист персональних даних».

У Законі України «Про Національну програму інформатизації» зазначається, що одним з основних завдань Програми є «…створення загальнодержавних систем інформаційно-аналітичної підтримки діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування» [1]. На виконання завдань, поставлених Програмою у 2017 році було створено ІТС ІПНП та автоматизовану систему оперативного призначення, що є складниками єдиної інформаційної системи МВС. У зв’язку з тим, що при проведені кримінального аналізу обробляються персональні дані фізичних осіб, функціонування кримінальних обліків регулюється нормами Закону України «Про захист персональних даних».

Загальні положення захисту інформації у сфері обробки відомостей в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах, при проведенні кримінального аналізу регулюються Законом України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» [2].

Базовими елементами та засобами реалізації завдань кримінального аналізу виступають інформаційні системи, системи зв'язку та передачі даних, сучасна інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура, бази даних правової інформації, технічні, програмні, лінгвістичні, правові, організаційні засоби. Це знайшло відображення у статтях 25, 26, 27 Закону України «Про Національну поліцію».

Згідно статті 25, при проведенні кримінального аналізу закріплено право на здійснення інформаційно-пошукової та інформаційно-аналітичної роботи. Стаття 26 визначає перелік баз даних, які формуються поліцією з метою здійснення своїх повноважень [3].

Отже, правова основа – це правовий фундамент, спираючись на який функціонує вся оперативно-розшукова діяльність. Здійснення кримінального

аналізу в підрозділах Національної поліції має досить широку нормативно – правову базу, яка є основою надійного та ефективного застосування даної діяльності. Так як оперативно–розшукова діяльність має свою специфіку, значна кількість відомчих нормативно-правових актів здебільшого містять відомості, що становлять державну таємницю, та, відповідно, мають гриф обмеження доступу.

Література:

1. Закону України «Про Національну програму інформатизації» від 04.02.1998 № 74/98-ВР (Редакція станом на 16.10.2020) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 02.04.2021)

2. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 05.07.1994, № 31, (Редакція від 04.07.2020) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 02.04.2021)

3. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII (Редакція станом на 17.03.2021) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення 02.04.2021)

КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Намазов Ілля Алійович
курсант Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Правопорушення в наш час розквітають та розвиваються дуже швидко. Способи вчинення та маскування правопорушень тільки вдосконалюються, а мережа злочинів – постійно розширюється. Тому виявлення та розслідування правопорушень мають випереджати, і працівникам Національної поліції необхідно постійно оволодівати новими способами та методами аналізу інформації, зокрема, великих масивів інформації.

Основним викликом сьогодення до кримінальної поліції є перебудова моделі діяльності кримінальної поліції з реактивної на проактивну. Означене в умовах існування інформаційного суспільства визначає здійснення постійного аналітичного пошуку та аналітичної діяльності на підставі реструктуризації та

оптимізації потоків інформації. Підґрунтям означеного може стати кримінальний аналіз. І як наслідок, необхідно адаптувати його методологію до потреб сьогодення.

Кримінальний аналіз – це мисленнєво-аналітична діяльність працівників правоохоронних органів, що полягає у перевірці та оцінці інформації, її інтерпретації, встановленні зв'язків між даними, що отримуються у процесі розслідування та мають значення для кримінального провадження, з метою їх використання правоохоронними органами та судом, подальшого проведення оперативного і стратегічного аналізу [1].

За характером, кримінальний аналіз є: загальний або спеціалізований. Загальний характер кримінального аналізу скерований на широкий спектр правопорушень в невеликих відомствах або юрисдикціях. Спеціалізований кримінальний аналіз призначений для певного типу протиправної діяльності або об'єкту, як наркотики, промислове шпигунство або організована злочинність..

Видами кримінального аналізу є:

Оперативний аналіз – це робота за кримінальними провадженнями відносно конкретних осіб, кримінальних угрупувань, з метою перевірки гіпотез щодо їх ймовірної злочинної діяльності, встановлення зв'язків, структури кримінальних груп, ролі їх окремих учасників, у тому числі їх соціального та економічного статусу, з використанням аналізу телефонних трафіків, транзакцій, потоків та маршрутів географічного переміщення об'єктів тощо.

Тактичний аналіз – це аналіз криміногенної ситуації на конкретній території за невеликий проміжок часу, за певним видом правопорушення чи протиправної діяльності певної групи. Працює за такою схемою: встановлення тенденцій правопорушення – встановлення місць концентрації вчинення правопорушень – встановлення профілю підозрюваного та потерпілого. Ця схема призводить до: управлінського рішення щодо розподілу сил і засобів або проведення оперативного аналізу.

Стратегічний аналіз – це аналіз інформації, спрямований на виявлення тенденцій, закономірностей, прогнозування розвитку за великий період часу. Цей аналіз призводить до: стратегічних управлінських рішень та визначення ризиків розвитку криміногенної ситуації.

Сьогодні декілька науковців виокремлюють два види кримінального аналізу – аналітичний пошук та аналітичне дослідження. Основним змістом аналітичного пошуку є організація інформації таким чином, щоб полегшити завдання з вилучення сенсу із зібраних даних. Аналітичне дослідження полягає у встановленні взаємозв'язків між особами, подіями та предметами [10, с. 133].

На наш погляд, складовими кримінального аналізу є також діяльність з отримання, обробки, реструктуризації інформації та прогнозування розвитку ситуації.

Дослідження використання кримінального аналізу в діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів можна поділити на такі напрямки:

- загальний – розробка загальних основ кримінального аналізу стосовно діяльності усіх правоохоронних органів щодо протидії правопорушеням. Загальні основи такого аналізу наведено у роботах О.В. Власюка, Я. В. Гринчака, А. В. Махнюка [2, с. 268–273; 3, с. 3–7].
- другий – дослідження питань кримінального аналізу в процесі оперативно-розшукової діяльності підрозділів Державної прикордонної служби України здійснювалось в окремих публікаціях О. В. Власюка, О. І. Дем'янчука, Ю. М. Ковбаси, Д. В. Козлова, М. І. Сідора, А. С. Треуса, О.Б. Фаріон [4, с. 82–85; 5, с. 76–83; 6, с. 48–53; 7, с. 53–59; 8, с. 106–110].

До проблем впровадження системи кримінального аналізу в діяльність

НП України та формування моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою «ILP» слід віднести таке:

- відсутня концепція впровадження кримінального аналізу в діяльність Національної поліції України;
- відсутність сучасної нормативно-правової бази у сфері формування та використання моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою ILP, (кримінального аналізу) в органах Національної поліції України; неналежний рівень використання можливостей кримінального аналізу у структурних департаментах Національної поліції України.

Поліцейська діяльність, керована аналітикою «ILP» - це модель діяльності органів поліції, яка спрямована на підтримку інституційного управління та рішень посадових осіб на основі процесу аналізу інформації та поширення даних.

- недостатнє забезпечення оперативних підрозділів Національної поліції України сучасною оргтехнікою, комп'ютерним програмним забезпеченням;
- відсутність системи навчання, підготовки та перепідготовки працівників відповідних аналітичних підрозділів відповідно до світової моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою ILP;
- відсутність сучасної методики щодо збору та обробки інформації з «вулиці» відповідно до стандартів ЄС.

З означеного можемо констатувати таке:

- ✓ кримінальний аналіз є діяльністю співробітників правоохоронних органів з використання інтелектуального програмного забезпечення та системного підходу щодо збору відповідної інформації, аналітичного вивчення певних характеристик, тенденцій з метою встановлення взаємозв'язків між фактами, подіями, явищами, суб'єктами та об'єктами, оптимізації управління правоохоронними органами на державному, територіальному рівні та під час вирішення конкретних задач протидії злочинності (профілактика – попередження

– виявлення – припинення – розслідування кримінальних правопорушень – виконання покарань – ресоціалізація засуджених);

✓ кримінальний аналіз можна поділити на три рівня: тактичний, оперативний та стратегічний;

✓ стримує активне використання кримінального аналізу відсутність відповідних експертних програм та організаційних структур.

Література:

1. Власюк О. В. Використання кримінального аналізу в оперативно-розшуковій діяльності / О. В. Власюк // Бюлетень Департаменту оперативної діяльності Адміністрації Державної прикордонної служби України. – 2012. – № 6. – С. 82–85.

2. Гринчак Я. В. Деякі аспекти використання кримінального аналізу в діяльності правоохоронних органів країн Європи та США / Я. В. Гринчак // Центрально- український правничий часопис Кіровоград. юрид. ін.-ту ХНУВС. – 2010. – Спец. вип. – С. 268–273.

3. Махнюк А. В. Теоретичні основи провадження кримінального аналізу у сфері правоохоронної діяльності / А. В. Махнюк // Науковий вісник Державної прикордонної служби України. – 2011. – № 4. – С. 3–7.

4. Власюк О. В. Роль і місце кримінального аналізу у розкритті та розслідуванні злочинів на державному кордоні України / О. В. Власюк // Матеріали постійно-діючого науково-практичного семінару. – Харків : Інститут підготовки юрид. кадрів для СБУ Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – 2011. – Вип. № 3. – Ч. 1. – С. 82–85.

5. Дем’янчук О. І. Практика застосування оперативно-розшуковими підрозділами Західного регіонального управління кримінального аналізу у сфері протидії незаконній міграції на державному кордоні України / О. І. Дем’янчук, Ю. М. Ковбаса, М. І. Сідор // Бюлетень Департаменту оперативної діяльності Адміністрації Державної прикордонної служби України. – 2010. – № 2. – С. 76–83.

6. Козлов Д. В. Використання в оперативно-розшуковій діяльності можливостей кримінального аналізу на морській ділянці відповідальності / Д. В. Козлов // Бюлетень Департаменту оперативної діяльності Адміністрації Державної прикордонної служби України. – 2011. – № 5. – С. 48–53.

7. Треус А. С. Стан запровадження системи кримінального аналізу в оперативнорозшукових підрозділах Державної прикордонної служби України / А. С. Треус // Бюлетень Департаменту оперативної діяльності Адміністрації Державної прикордонної служби України. – 2009. – № 1. – С. 53–59.

8. Фаріон О.Б. Алгоритм проведення стратегічного кримінального аналізу оперативно-розшуковими підрозділами державної прикордонної служби України

/ О.Б. Фаріон // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. – № 3 (15). – 2012. – С. 106–110.

9. Стратегічний кримінальний аналіз: презентація. – Варшава : Прикордонна Варта Республіки Польща, 2008. – 35 с.

10. Узлов Д. Ю. Применение интеллектуальной системы криминального анализа в реальном времени (RICAS) для аналитического сопровождения оперативно-розыскной деятельности и досудебного расследования / Д. Ю. Узлов, В. М. Струков [та ін.] // Право і безпека: Юриспруденція. Юридична психологія (психологічні науки). – Х., 2015. – № 2. – С. 132–139.

11. Шинкаренко І.Р. Моніторинг оперативної обстановки: теоретичні підвалини / І.Р. Шинкаренко // Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ імені Е.О. Дідоренка. – Спецвип. № 4. – 2010. – С. 175–186.

СИСТЕМА ТА ЗАВДАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Овчаренко Дар'я Сергіївна
курсантка Донецького юридичного інституту МВС України, рядова поліції
науковий керівник:
Пекарський Сергій Петрович
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 1 Донецького юридичного інституту МВС України,
кандидат юридичних наук

Відповідно до пункту 3 статті 13 Закону України «Про Національну поліції» України від 2 липня 2015 року № 580-VIII у складі поліції функціонують:

1) кримінальна поліція;
2) патрульна поліція;
3) органи досудового розслідування;
4) поліція охорони;
5) спеціальна поліція;
6) поліція особливого призначення [1].

Даний Закон визначає правові засади організації та діяльності Національної поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції України. Дія даного закону розповсюджується на підрозділи Національної поліції, а саме на підрозділи кримінальної поліції, які уповноважені здійснювати ОРД. Діяльність підрозділів кримінальної поліції здійснюється за територіальним та лінійним принципом організації діяльності. Саме тому до

підрозділів кримінальної поліції відносяться територіальні та міжрегіональні територіальні підрозділи [2].

Так до територіальних підрозділів кримінальної поліції відносяться: Департамент карного розшуку; Департамент міграційної поліції; Департамент оперативної служби; Департамент оперативно-технічних заходів; Департамент забезпечення діяльності, пов'язаної з небезпечними матеріалами; Департамент кримінального аналізу; Департамент захисту інтересів суспільства і держави.

До міжрегіональних територіальних підрозділів кримінальної поліції відносяться підрозділи: Департамент внутрішньої безпеки; Департамент кіберполіції; Департамент стратегічних розслідувань; Департамент боротьби з наркозлочинністю [2].

Діяльність підрозділів кримінальної поліції має відповідне законодавче та відомче нормативно-правове забезпечення. Зокрема діяльність підрозділів кримінальної поліції щодо здійснення оперативно-розшукової діяльності з протидії злочинності регламентується нормами Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 1992 року № 2135-XII [3] іншими законодавчими актами, які регламентують діяльність державних та правоохоронних органів за різними напрямами протидії кримінальним правопорушенням, нормами Кримінального кодексу України [4] , Кримінального процесуального кодексу України [5] тощо.

Відповідно до функцій підрозділи кримінальної поліції застосовують повноваження поліції, які визначені ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію». Також підрозділи кримінальної поліції Національної поліції в рамках інформаційно-аналітичної діяльності уповноважені:

1) формувати бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України;

2) користуватися базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади;

3) здійснювати інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу;

4) здійснювати інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями.

5) формують інформаційні ресурси для ефективного забезпечення оперативно-розшукової діяльності [1].

Підводячи підсумок з даного питання зазначаємо, що підрозділи кримінальної поліції Національної поліції (територіальні та міжрегіональні територіальні підрозділи), здійснюють оперативно-розшукову діяльність відповідно до положень Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Література:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/580-19#Text.
2. Структура Національної поліції України. URL: https://www.npu.gov.ua/about/struktura/struktura/.
3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/conv#n49.
4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 #Text.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 4651-17/conv#n2409.

ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НП У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Онуфрієнко Богдан Сергійович
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

На сьогоднішній день головне завдання оперативних підрозділв полягає в виявлення, документування, попередженні проявів вчинення нових злочинів. Недостатній рівень застосування методу кримінального аналізу оперативними підрозділами зумовлює потребу наукового визначення необхідності впровадження даного виду аналізу з метою посилення ефективності протидії та запобіганню злочинності.

Інформаційнопошукові системи, які широко застосовуються, не мають тих інформаційно-аналітичних ресурсів, які необхідні оперативним підрозділам для успішного виконання своїх функціональних обов'язків з боротьби зі злочинністю.

Окремі питання застосування кримінального аналізу для протидії злочинності у своїх роботах розглядали такі вчені, як: О.Ю. Бусол, В.І. Василинчук, О.Ф. Вільямс, О.В. Власюк, О.М. Джужа, М.М. Литвин, В.В. Лунєєва, Д.Й. Никифорчук, С.С. Чернявський, О.Ю. Шостко, Як ван Дайк, М. Яніцкі та інші.

Метою написання дослідження є кримінального аналізу з точки зору оперативних підрозділів, проблемих питання та надання рекомендацій щодо вдосконалення кримінального аналізу.

Як зазначеє О.О. Дульський: « В Україні на даний час йде занепад оперативно-розшукової діяльності, що спричинено використанням застарілих правових, організаційних та тактичних засадах.»

Кримінальний аналіз – це діяльність спрямована на цілеспрямовий пошук, виявлення, фіксацію, вилучення, упорядкування, аналіз та оцінка кримінальної інформації, її представлення (візуалізація), передача та реалізація.

Практичне застосування оперативими підрозділами у протидії злочинності, підтвердило його високу ефективність у багатоепізодних провадженнях, що охоплювали велику територію, включали значну кількість подій і суб'єктів злочинного угруповання зі складною структурною побудовою.

Проте, використовуючи кримінальний аналіз, працівники оперативних підрозділів, зазначають такі проблеми: - недостатність нормативно- правової бази у сфері використання кримінального аналізу; - недостатня кількість сучасною оргтехнікою, комп'ютерними програмними забезпеченнями. - недостатність інформаційних баз даних.[1]

З метою покращення використання кримінального аналізу працівниками оперативних підрозділів, необхідно: 1. Забезпечити стабільне фінансування; 2. Підвищувати кваліфікацію кримінальних аналітиків; 3. Розширювати межі використання кримінального аналізу; 4. Збільшувати кількість баз даних. [2]

За допомогою використання кримінального аналізу, працівники оперативних підрозділів можуть пришвидшувати ефективність протидії злочинності.

Отже успішна реалізація та впровадження нових методів кримінального аналізу дасть можливість у майбутньому поширити її на всю систему правоохоронних органів та активно використовувати аналітичні способи і прийоми, завдяки яким можливо створити передумови для більш ефективного виконання суб'єктами оперативних підроздів своїх завдань і правоохоронних функцій, що, своєю чергою, сприятиме підвищенню ефективності протидії злочинності.

Література:

1. Власюк О.В. Роль і місце кримінального аналізу у розкритті та розслідуванні злочинів на державному кордоні України / О.В. Власюк // Матеріали постійно діючого науково-практичного семінару – Х.: Інститут підготовки юрид. кадрів для СБУ Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2011. – Вип. 3. – Ч. 1. – С. 82–85.

2. О.М. Заєць Інститут аналітичного супроводження досудового розслідування... кримінального провадження в україні: сучасний стан і перспективи розвитку / Заєць О.М. // Вісник кримінального судочинства, 2016. – № 4. – С. 17-25.

СУДОВО-ЕКОНОМІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РОЗЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Пелешок Яна Валентинівна
студентка ННІ ОАА Університет державної фіскальної служби України
науковий керівник:
Амеліна Анна Сергіївна
доцент Навчально наукового інституту обліку, аналізу та аудиту
Університету державної фіскальної служби України, кандидат економічних наук

На сучасному етапі розвитку суспільства стрімко зросли економіко-глобалізаційні та євроінтеграційні процеси, світова інформатизація і комп'ютеризація охопили майже всі сфери суспільного життя, а разом з цим ускладнюють функціонування суб'єктів господарювання, що виявляється у збільшенні випадків вчинення податкових правопорушень, які потребують від правоохоронних органів відповідної організації власної діяльності, яка буде відповідати сучасним умовам. Вивчення матеріалів про кримінальних правопорушень у податковій сфері показало, що для участі в процесуальних та не процесуальних діях залучаються співробітники з числа судово – експертних підрозділів всіх рівнів та різної відомчої приналежності, компетентних працівників контролюючих органів, представників інших практичних, а також наукових та педагогічних колективів, які володіють глибокими знаннями у своїх областях діяльності, приватних осіб, що не входять до штату будь-яких структур.

У розслідуванні податкових правопорушень спеціальні знання доцільно використовувати шляхом залучення фахівців для участі в процесуальній та іншій діяльності; проведення судових експертиз, різних перевірок, обстежень; одержання довідок та консультацій, витребування та використання документів, які складаються такими особами під час їхньої службової діяльності, для допитів спеціалістів як свідків або судових експертів, якщо вони брали участь у проведенні судових експертиз [1, с. 60 – 61].

Судова експертиза «значно розширює пізнавальні можливості слідства і суду, дозволяючи використовувати в ході розслідування і судового розгляду кримінальних проваджень весь арсенал сучасних науково-технічних засобів» [2, с. 4].

Розслідування податкових кримінальних правопорушень вимагає глибоких економічних знань у галузі оподаткування, потребує проведення всестороннього і комплексного дослідження діяльності суб'єктів господарювання, і першочергово – на підставі первинних бухгалтерських документів і фінансової та податкової звітності. У системі юридичних наук теорія податкового права

виступає як самостійна юридична наука. Вважаємо обґрунтованим твердження В. Л. Жадько про те, що податкове право цілком справедливо претендує на роль самостійної галузі права [3, с. 119]. У зв'язку з цим важливо встановити роль податкової експертизи, більш детально вивчити питання про те, яким є співвідношення окремих підвидів економічних експертиз і загальної теорії судово-економічної експертизи. Судово-економічна експертиза, як процесуальна форма дослідження на основі спеціальних знань у різних сферах економіки та оподаткування, вирішує широке коло питань, що виникає під час розслідування податкових злочинів і судового розгляду таких правопорушень.

На сьогодні судово-економічна експертиза поєднує дослідження документів бухгалтерського та податкового обліку, фінансово-господарської діяльності, фінансово-кредитних операцій, отже, під час проведення такого виду експертиз вивчаються питання економічної діяльності підприємств, з'ясовуються факти зловживань у фінансовій, податковій та кредитній сферах. Сучасний судовий експерт-економіст повинен володіти знаннями, перелік яких визначено наказом Міністерства юстиції України [5].

Характер вирішуваних даною експертизою питань має певну специфіку, яка дозволяє прогнозувати формування податково-економічної експертизи, покликаної поглиблено досліджувати обставини, що належать до компетенції судово-економічної експертиз: визначення осіб, в обов'язок яких входить забезпечення повноти і точності обчислення і сплати податків; встановлення фактів фінансових порушень, пов'язаних з ухиленням від сплати податків; з'ясування обставин, що сприяли ухиленню від сплати податків, розробка заходів для попередження таких злочинів [4, с. 345 – 346].

Судово-економічна експертиза – це дослідження фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, яке в межах чинного законодавства здійснюється особою, яка володіє спеціальними знаннями в галузі бухгалтерського обліку, з метою подання висновку стосовно кола питань, поставлених органами досудового розслідування чи суду [5, с. 80]. Завданнями судово-економічної експертизи є: визначення документальної обґрунтованості розміру нестачі або надлишків товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів, періоду і місця їх утворення; визначення документальної обґрунтованості оформлення операцій з одержання, зберігання, виготовлення, реалізації товарно-матеріальних цінностей, у тому числі грошових, основних засобів, надання послуг; визначення документальної обґрунтованості відображення в обліку грошових коштів, цінних паперів; визначення документальної обґрунтованості відображення в обліку операцій з нарахування та виплати заробітної плати, інших виплат; установлення відповідності чинному законодавству відображення в податковому обліку доходів і витрат за фінансово-господарськими операціями, що підлягають оподаткуванню [6]. У процесі дослідження можуть використовуватися відомості, що містяться в актах документальних ревізій,

висновків експертів, інших спеціалістів, показаннях обвинувачених, свідків, та інші матеріали кримінального провадження.

На вирішення судово-економічної експертизи можуть бути поставлені такі питання: який стан бухгалтерського обліку на підприємстві; які порушення порядку ведення бухгалтерського обліку про проведені витрати даним первинної документації; з якими господарськими операціями пов'язані допущені в обліку виправлення; чи відповідають дані, відображені у фінансовій звітності підприємства за відповідний період, даним бухгалтерського обліку; чи повністю оприбутковані матеріальні цінності [7, с. 141].

Під час проведення судово-економічної експертизи перелік визначається безпосередньо обставинами вчинення злочину та наявними матеріалами кримінального провадження. Весь процес організації судово-економічної експертизи доцільно розділити на чотири частини: умови прийняття рішення про проведення судово-економічної експертизи; порядок оформлення матеріалів для проведення експертизи; організація проведення експертизи та оформлення результатів експертизи [8, с. 37].

Вивчення практики розслідування податкових злочинів показує, що проведення судово-економічної експертизи у розслідуванні податкових злочинів є найбільш поширеною у розслідуванні злочинів у сфері оподаткування. Використання спеціальних знань відіграє важливу роль для забезпечення повного, об'єктивного та неупередженого розслідування. Як свідчить аналіз правозастосовчої практики, сучасні можливості судово-економічної експертизи за цим напрямом нині використовують не в повному обсязі. Звичайно, на підставі всебічного використання, досліджуючи документальні дані, необхідно досягти об'єктивної категоричності відповідей на питання, що вирішується. Всебічна, вмотивована оцінка слідчим висновку експерта-економіста сприяє підвищенню ефективності його використання та доказовості у всіх матеріалах кримінального провадження.

Отже, судово-економічна експертиза є одним із засобів доказування у кримінальних провадженнях з питань ухилення від сплати податків. Основне призначення експертних досліджень полягає у формуванні повної доказової бази, що надає сторонам кримінального провадження значно ширших можливостей у доказуванні. Проведення експертизи в процесі розслідування схем ухилення від оподаткування повинно враховувати їх розмаїття та наявність особливостей у механізмі їх вчинення.

Література:

1. Курилін І. Р. Наука і життя: українські тенденції, інтеграція у світову наукову думку. Київ: матеріали П'ятої всеукраїнської науково-практичної інтернет- конференції. 2015. 76 с.

2. Орлов Ю. К. Заключение эксперта и его оценка (по уголовным делам). Київ: учебное пособие. 2015. 64 с.

3. Жадько В. М. Податкове право як самостійна галузь права: проблема визнання. Миколаїв: Іліон. 2016. 110 с.

4. Дубровський В.П., Черкашин В.Н. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/уникнення оподаткування в Україні. Інститут соціально-економічної трансформації. 2017. 40 с. URL: http://www.rpr.org.ua/…/Instrumenty-uhylyannya-vid-splaty-podatkiv-2. (дата звернення: 07.03.2021 р.)

5. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5.

6. Судово-бухгалтерська експертиза: навч.-метод. Посіб. Київ: КНЕУ. 2016. 268 с.

7. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: затв. Наказом Мін'юсту України від 08 жовтня 1998р. № 53/5, зареєстрованим у Мін'юсту України від 03 листопада 1998 р. за № 705/3145 (із змінами)/ Міністерство юстиції України. 1998. № 46

8. Євдокіменко С. В. Основні процедури проведення судово-економічної експертизи. Європейські експертизи. № 2. 2017. 94 с.

КРИПТОВАЛЮТА: ОДИН ІЗ РІЗНОВИДІВ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ

Пелипас Олександр Віталійович
курсант Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Під електронними грошима розуміють грошові зобов'язання емітента (юридичної особи, яка випускає цінні папери) в електронній формі, які зберігаються на електронному пристрої та доступні користувачеві. Таким пристроєм може бути мікропроцесорна картка, комп'ютер користувача або сервер платіжної системи, на якому централізовано зберігаються електронні гроші користувача. У системах розрахунків електронними грошима банківські рахунки використовуються лише тоді, коли гроші вводяться та вилучаються із системи.

Відповідно до законодавства України, електронні гроші – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі [1].

При випуску електронних грошей традиційні гроші користувачів вносяться на банківський рахунок емітента. Коли електронні гроші пред'являються до викупу, традиційні гроші списуються з банківського рахунку емітента і передаються власнику, наприклад продавцю, який продав товари чи послуги за електронні гроші, або споживачеві, коли їм більше не потрібні такі засоби платежу. Електронні гроші всіх відомих сьогодні систем оплачуються заздалегідь.

Останнім часом все більшої популярності набуває такий вид електронних грошей, як криптовалюта - вид цифрової валюти, випуск і виставлення рахунків якої базується на асиметричному шифруванні та використанні різних методів криптографічного захисту. Система працює гідно в розподіленій комп'ютерній мережі. Найпопулярнішою криптовалютою на сьогоднішній день є біткойн. Алгоритм цієї валюти був представлений в 2008 році, з тих пір вартість цього активу значною мірою зросла. На відміну від інших видів грошей, біткойн не має центрального емітента. Валюта в обігу також не контролюється жодним регулюючим органом. Для забезпечення цілісності системи випуску та обігу біткойнів використовуються асиметричні криптографічні методи.

У своєму дослідженні Данік Н.В. зазначає, що основними особливостями криптовалют, які відрізняють їх від звичайної валюти, є їх децентралізація, тобто відсутність регулятивного органу, який би регулював криптовалюту та спосіб її емісії. Емісія криптовалюти має назву «майнінг» і полягає у використанні потужностей комп'ютерних систем для генерації унікальних наборів символів, які утворюють криптовалюту [2].

Робота з криптовалютами ґрунтується на застосуванні технології Blockchain, яка передбачає генерування геш-згортки за кожною транзакцією на основі попередньої. Таким чином, кожен наступний блок містить посилання на попередній. Проаналізувавши один геш, можна подібно ланцюжку (chain) перевірити інші, згенеровані в результаті попередніх транзакцій. Так, наприклад, якщо хтось з учасників системи здійснює переведення криптовалюти з одного гаманця на інший, то генерується відповідний блок. Інформація про нього розсилається іншим учасникам системи, більша половина яких має підтвердити транзакцію, спираючись на власну базу даних попередніх транзакцій. Тільки після такого підтвердження відбувається остаточне переведення криптовалюти на інший гаманець.

Робота розподіленої системи криптовалюти забезпечується за участю так званих «майнерів», які надають свої обчислювальні потужності для вирішення складних математичних завдань. За це майнери одержують винагороду у вигляді

емітованої криптовалюти та комісійних виплат. Інші популярні криптовалюти Zcash, Эфириум, Dash працюють за схожими принципами. Як засвідчує практика на території України найпопулярнішими способами розрахунків між особами, які причетні до торгівлі людьми є використання банківських платіжних карт, а також систем онлайн-платежів WebMoney та Yandex.Деньги.

В свою чергу, Тарасюк М.В. у своїй праці визначає основні етапи її функціонування та розвитку:

I - Стадія зародження нового виду електронної валюти (1983-2008)

II - Стадія становлення криптовалюти біткоїн (2008-2010)

III - Стадія підйому (2010-2011)

IV - Стадія зростання (2011-2014)

V - Стадія краху валюти (2014)

VI - Стадія відновлення (2015-2017)

VII - Стадія істотного пожвавлення інтересу (2017) [3].

Отже, криптовалюта - це спеціальний електронний платіжний засіб, курс якого підтримується лише попитом та пропозицією. На сьогодні криптовалюта визначається одним із найпопулярніших різновидів електронних грошей. Ми схиляємося до думки більшості науковців, які стверджуються, що криптовалюта має об'єктивні перспективи на фінансовому ринку України, бо сприяє виведенню з тіні сфери платежів, а на світовому ринку вона набуває дедалі більшої популярності як високоліквідний інвестиційний актив.

Література:

1. Роз'яснення щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/крипто валюти» Bitcoin: Національний Банк України від 10.11.14 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/n0435500-14 (дата звернення 14.04.2021 р.)

2. Данік Н. В. Криптовалюта: можливості розвитку чи загроза тінізації для України / Н. В. Данік, І. Ю. Рудь // Інтелект XXI. 2018 р. № 3. С. 149-154.

3. Тарасюк М. В. Криптовалюта як альтернатива сучасним грошам / М. В. Тарасюк, Д. О. Бабін // Економічний вісник університету. 2017 р. Вип. 35(1). С. 281-285.

РОЗСЛІДУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Перегудова Анастасія Сергіївна,
здобувачка вищої освіти Університету державної фіскальної служби України
Петровська Дарія Олександрівна
здобувачка вищої освіти Університету державної фіскальної служби України
науковий керівник:
Амеліна Анна Сергіївна
доцент Навчально наукового інституту обліку, аналізу та аудиту
Університету державної фіскальної служби України, кандидат економічних наук

Недосконаліть ринкової економіки, кризові прояви створили в Україні сприятливі умови для поширення та активізації кримінально-тіньової діяльності, яка формує «паралельну» економіку, перешкоджає зростанню добробуту населення, загрожує існуванню підприємництва в Україні та її як держави.

В умовах сьогодення економічні кримінальні правопорушення визначають характер і напрям реформ як у сфері економіки, так і у сфері державотворення й системі правоохоронної діяльності. Аналіз процесів, що відбуваються в економіці держави на сучасному етапі розвитку фінансово-економічних відносин, свідчить про проникнення інтересів криміналу у сферу економіки, діапазон економічних кримінальних правопорушень розширюється від звичайного розкрадання державного майна до великомасштабних афер і до встановлення контролю за цілими галузями національної економіки. Вчинення кримінальних правопорушень у сфері економіки становлять реальну небезпеку країні в цілому, її регіонам та окремим громадянам, оскільки розвиток економіки забезпечує існування та розвиток суспільства. Для чіткого розуміння кримінальних правопорушень та напрямків їх впливу на стан економіки як окремого суб'єкта господарювання, так і держави в цілому розглянемо підходи фахівців до визначення їх сутності [2].

О. Яковлєв рівнозначно використовує поняття «економічні кримінальні правопорушення» і «кримінальні правопорушення у сфері економіки». Він вважає, що економічні кримінальні правопорушення – це кримінальні правопорушення корисливі, майнові, та, разом з тим, це кримінальні правопорушення у сфері економіки. Також він зазначає, що економічні кримінальні правопорушення – це сукупність корисливих зазіхань на власність, порядок управління народним господарством, що вчинюються особами, які виконують певні функції у системі економічних відносин [5, с.10].

Досить широке та змістовне визначення економічних злочинів дав О. Титаренко, який запропонував під економічними злочинами розуміти умисні

корисливі кримінальні правопорушення, що вчинюються у сфері економіки службовими та іншими особами, які включені в систему економічних відносин і посягають на ці відносини, а також на порядок управління економікою в різних галузях господарства, заподіюючи при цьому шкоду економічним інтересам громадян, суб'єктів господарювання та держави [6, с.10].

Чітке і найбільш вдале, визначення поняття «економічні кримінальні правопорушення» запропонувала у своїх працях О. Дементьєва, яка розглядає «економічні кримінальні правопорушення» як протиправну діяльність, що завдає шкоди економічним інтересам держави в цілому, приватному підприємництву й окремим громадянам, постійно і систематично здійснюється з метою збагачення в межах і під прикриттям законної економічної діяльності як фізичними, так і юридичними особами» [1, с.12].

До основних економічних кримінальних правопорушень відносять ті, які вчиняються безпосередньо з метою заволодіння чужими коштами чи іншим майном. Згідно з Кримінальним кодексом України основними економічними правопорушеннями є: шахрайство, заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем. Вторинними економічними правопорушеннями є ті, що безпосередньо не надають матеріальної вигоди злочинцю, однак є способом вчинення основного правопорушення чи його приховування. До цього виду належать: легалізація грошових коштів та іншого майна, здобутих шляхом кримінальних правопорушень, а також фіктивне підприємництво [3].

Ефективне виявлення і розслідування фінансових та економічних кримінальних правопорушень, які тісно між собою взаємопов'язані, потребує спеціалізованого аналізу фінансової інформації, що здійснюється за особливою методикою, яка в розвинених країнах отримала назву «фінансові розслідування». На думку Н. Южаніної, суть фінансових розслідувань полягає у фіксації фінансового сліду у вигляді фінансової інформації, котрий наявний у складі всіх корисливих правопорушень – грабежах, розбої, шахрайстві та навіть замовному вбивстві. Всі ці правопорушення належать до підслідності різних правоохоронних органів України [4].

Головною метою фінансового розслідування є виявлення та документування фактів руху грошових коштів під час здійснення кримінальної діяльності, зв'язків між джерелами походження грошових коштів і тим, коли вони були одержані та де зберігаються, що може стати доказом і джерелом інформації про кримінальну діяльність. На сучасному етапі організації фінансово-економічних відносин фінансові розслідування можуть проводити як уповноважені державні органи, такі приватні організації. Тобто суб'єктами фінансових розслідувань є як представники органів державної влади, так і суб'єкти приватного сектора економіки, зокрема консалтингові компанії, компанії з надання послуг форензіку. Діяльність правоохоронних органів, які

ведуть боротьбу з економічними правопорушеннями, характеризується специфічними завданнями, реалізація яких повинна відповідати певній адміністративній процедурі по забезпеченню всебічності та об'єктивності при прийнятті ними висновків і рішень. При цьому необхідно враховувати, що:

1) початок діяльності правоохоронних органів кожному випадку повинен мати підстави – повідомлення про вчинення правопорушень у сфері економіки або іншого правопорушення, необхідність їх попередження чи викриття;

2) правоохоронну діяльність по боротьбі з економічними правопорушеннями можуть здійснювати тільки особи, які перебувають на службі в правоохоронних органах, мають спеціальну, переважно юридичну або економічну освіту;

3) правоохоронні органи здійснюють свою діяльність по боротьбі з економічними правопорушеннями тільки на основі закону в установленій процесуальній формі;

4) рішення правоохоронних органів у всіх випадках реалізується через заходи юридичного впливу, які базуються на законі та є такими, що відповідають обставинам вчинення дії, якими мотивується втручання цих органів;

5) усі пов'язані зі кримінальними правопорушеннями й іншими правопорушеннями рішення правоохоронних органів, які суттєво обмежують права і свободи громадян або зачіпають інтереси держави, державних, громадських або приватних організацій, можуть бути оскаржені встановленому законом порядку [7, с.43].

На сьогодні порівняно з іншими видами кримінальних правопорушень діяльності питома вага у загальній структурі правопорушень не перевищує 10%. На жаль, ці дані відображають не лише активність чи результативність діяльності окремих правоохоронних органів із виявлення та фіксування економічних правопорушень, але й свідчать про значні факти протиправної діяльності суб'єктів господарювання.

Таким чином, аналіз особливостей, результатів проведення фінансових розслідувань економічних правопорушень в Україні та прогнозування подальшого розвитку даної сфери діяльності органів державної влади свідчать, що послаблення боротьби в сучасних умовах може призвести до негативних наслідків. Виходячи з цього та з огляду на потребу високопрофесійного управління з боку держави сфері фінансово-економічних відносин, з метою підвищення прозорості, ефективності й результативності державного фінансового контролю Бюро економічної безпеки дозволить усунути дублювання функцій правоохоронних і фіскальних органів у сфері боротьби з економічними правопорушеннями.

Література:

1. Дементьєва Е.Е. Экономическая преступность и борьба с ней в странах с развитой рыночной экономикой (на материалах США и Германии). М. : ИНИОН РАН, 1992. С. 12–13.
2. Економічна злочинність в Україні. URL: http://westudents.com.ua/knigi/116-ekonomchna-zlochinnst-v-ukran-kravchuk-sy.html (дата звернення 07.02.2021).
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-ІІІ у редакції від 26.02.2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення 13.03.2021).
4. Не Служба фінансових розслідувань, а Національне бюро фінансової безпеки – позиція Южаніної. URL: https://news.dtkt.ua/law/inspections/50492 (дата звернення 07.02.2021).
5. Яковлев А. М. Социология экономической преступности; отв. ред. В.Н. Кудрявцев; АН СССР, Институт государства и права. М.: Наука, 1988. 256 с.
6. Титаренко О. О. Кримінологічна характеристика та протидія економічним злочинам у вугільній промисловості: Монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. 2008. 196 с.
7. Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні: методичні рекомендації / С.С. Чернявський, О.Є. Користін, В.А. Некрасов та ін. Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2017. 164 с.

ПРОБЛЕМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ОКРЕМИМ ВИДАМ ЗЛОЧИНІВ

Петрушка І.Н.
старший оперуповноважений в ОВС відділу організаційно-методичної та агентурно-оперативної роботи УКР ГУНП в Чернівецькій області,
підполковник поліції

1. В рамках оперативно-розшукових справ, заведених з метою документування осіб, які готуються до вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів (в минулому категорії «Захист»), судами першої інстанції в переважній більшості не задовільняються клопотання на тимчасовий доступ до речей і документів, які містять охоронювану законом таємницю (ст.159 та ст.162 КПК України) у зв'язку з тим, що в судах не обладнані приміщення для роботи з документами з обмеженим доступом.

2. В рамках оперативно-розшукових справ «Розшук» не погоджують заходи на проведення ОТЗ №7 (прокуратура не погоджує клопотання і Апеляційний суд не виносить ухвали, зсилаючись на п. 4, ст. 268 КПК України),

а слідчі підрозділи не беруть заходи на проведення НСРД №7, мотивуючи тим, що кримінальні провадження призупинені. Місцеві суди не надають дозвіл щодо затримання з метою приводу в суд осіб, які розшукуються за вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів.

3. Основна проблематика з отриманням ОТЗ по ОРС за ст. 263 КК України виникає в погодженні з процесуальними керівниками (прокуратурою), які не вбачають доцільності документування в межах ОРС і пропонують вести заходи при наявній конкретній інформації, щодо осіб, в межах ЄРДР, щоб отримані відомості в подальшому відразу становили доказову базу.

Аналогічна ситуація виникає із судом апеляційної інстанції, які не вбачають законність в проведенні комплексу заходів відносно фігуранта, посилаючись на дані інформаторів (виписки із рапортів негласного апарату). При зверненнях з метою отримання дозволу на проведення ОТЗ суд вимагає надання конкретних доказів щодо підготовки фігуранта до вчинення такої діяльності.

З метою збору такої інформації, яка необхідно для подачі в апеляційну інстанцію, працівниками карного розшуку практикується надання завдань на проведення візуальних спостережень за місцем, які нажаль, зазвичай залишаються без виконання, а сил карного розшуку для проведення даних заходів недостатньо.

Відповідно, при даній ситуації, карний розшук вимушений ініціювати введення відомостей до ЄРДР та вести документування із застосуванням НСРД.

ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ПІДРОЗДІЛАМИ РІЗНИХ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ГРОМАДСКІСТЮ

На даний час не існує закріпленого на законодавчому рівні механізму обов’язкового відібрання зразків ДНК у осіб, підозрюваних у вчиненні тяжких та особливо тяжких злочинів.

Наразі у слідчих слідчих підрозділів Національної поліції України існує лише два способи відібрання біологічних зразків у учасників кримінального провадження, зокрема у підозрюваних, це відібрання таких зразків у ході досудового розслідування у кримінальному провадженні у порядку, передбаченому ст.ст. 245, 274 КПК України.

У даному випадку, у разі надання згоди особи, у якої у порядку ст. 245 КПК України відбираються біологічні зразки для експертного дослідження, на обробку її персональних даних та на поміщення після встановлення її ДНК-профілю до ЦОГОЛ (Центральний облік генетичних ознак людини), він теоретично може бути поміщеним до вказаного автоматизованого банку даних.

Слід зазначити, що у вказаних випадках біологічні зразки у підозрюваних відбираються не за для того, щоб встановлений ДНК-профіль було поміщено до ЦОГОЛ, а виключно з метою проведення експертизи чи порівняльного

дослідження, які у свою чергу проводяться виключно з метою всебічного, повного і неупередженого дослідження обставин кримінального провадження, що передбачено ст. 9 КПК України.

У зв'язку з наведеним, з метою удосконалення механізмів виконання завдань, покладених на підрозділи карного розшуку, вважаємо, що питання відібрання зразків ДНК у підозрюваних (обвинувачених) у вчиненні тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень, а також їх подальше поміщення до автоматизованих баз даних, необхідно вирішувати на законодавчому рівні.

Література:

1. Про оперативно-розшукову: Закон України від 18 лютого 1992 року (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 22, ст.303).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88).
3. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Спільний наказ ГПУ, МВСУ, СБУ, АДПСУ, МФУ, МЮУ від 16 листопада 2012 року № 114/1042/ 516/1199/ 936/1687/5

СПЕЦИФІКА ПРОЦЕДУРИ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ ОСОБІ, ЩОДО ЯКОЇ ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ

Печко Володимира Володимирівна
аспірантка Донецького юридичного інституту МВС України
науковий керівник:
Пилипенко Дмитро Олексійович
доцент кафедри кримінально-правових дисципліни Криворізького навчально-наукового інституту Донецького юридичного інституту МВС України,
кандидат юридичних наук

Дослідженням питань щодо особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, скоєних особами, які потребують застосування примусових заходів медичного характеру займалось чимало науковців, серед яких: О.М. Боднарук, В.М. Верещак, Л.М. Гриндей, Ю.М. Грошевий, В.Г. Дрозд, С.В. Лосич, А.П. Овчинникова, В.М. Тертишник, В.М. Хотенець, та інші.

Ми не ставимо за мету пошук вже існуючої правової позиції, яка б в повній мірі задовольняла сучасні потреби правового суспільства, а пропонуємо

авторський погляд на правову регламентацію окремої стадії кримінального провадження, яка потребує змін.

Відповідно до положень чинного КПК України слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, розпочати розслідування та через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати заявнику витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань [1]. Таке положення є практично безальтернативним для будь-якої категорії скоєних кримінальних правопорушень як за змістом так й за суб'єктним складом, адже на відміну від КПК України від 1960 року, в чинному кримінальному процесуальному законі відсутня дослідча перевірка повідомлення про скоєний злочин.

Зупиняючись на досить важливому етапі досудового розслідування, як повідомлення особі про підозру, зі змісту ст.ст. 276-278 КПК України, бачемо, що письмове повідомлення про підозру вручається в день його складення слідчим або прокурором, а у випадку неможливості такого вручення - у спосіб, передбачений Кодексом для вручення повідомлень.

До категорії учасників кримінального провадження щодо яких встановлені особливості повідомлення про підозру (глава 37), не віднесено осіб, що потребують застосування примусових заходів медичного характеру, оскільки ця категорія осіб займає особливе місце в розділі положень кримінального процесуального законодавства та регламентується главою 39 КПК України.

Слідчий або прокурор під час здійснення досудового розслідування кримінальних проваджень повинні з'ясувати наявність підстав, які вказують на необхідність проведення особливого досудового розслідування у кримінальному провадженні. І хоча нормами законодавства не передбачено вичерпного переліку таких підстав, на практиці, для з'ясування психічного стану особи, в діях якої вбачається ознаки кримінально-караного діяння - достатнім є направлення запиту до психіатричної установи за місцем реєстрації особи для отримання інформації про перебування особи на спеціальному обліку в даному закладі охорони здоров'я.

У разі отримання даних про перебування особи на обліку в психіатричному закладі охорони здоров'я або отримання достовірної інформації, що вказує на її психічний стан, слідчий або прокурор зобов'язані негайно залучити захисника до кримінального провадження. Законодавством не врегульовано строки виконання цієї вимоги, проте здійснення будь-яких подальших процесуальних дій в такому кримінальному провадженні без захисника буде вважатися незаконним. Слід наголосити, що до встановлення психічного стану особи, яка вчинила суспільно небезпечні дії, кримінальне провадження здійснюється за загальними правилами.

У свою чергу, встановлення психічного стану такої особи здійснюється шляхом проведення психіатричної експертизи в порядку ст.ст. 242 та 509 КПК України [2].

Разом з тим, не вирішеними залишаються питання процесуального статусу осіб, щодо яких судова психіатрична експертиза ще не проводилася. До звернення слідчого або прокурора до слідчого судді із клопотанням про проведення психіатричної експертизи передує не тільки стадія внесення відомостей до єдиного реєстру досудового розслідування, а й стадія повідомлення про підозру. Проте, постає закономірне питання: яким чином виокремити процедуру повідомлення про підозру неосудним особам від осудних? Процедура здійснення досудового розслідування щодо застосування примусових заходів медичного характеру відмежовується від загальної лише після встановлення підстав, що свідчать про те, що особа вчинила суспільно небезпечне діяння, передбачене законом України про кримінальну відповідальність у стані неосудності або особа вчинила кримінальне правопорушення у стані осудності, але захворіла на психічну хворобу до постановлення вироку. Відповідно, будь-яка з цих підстав може бути з'ясована лише під час проведення психіатричної експертизи за ухвалою слідчого судді.

Враховуюче викладене постає питання: якщо встановлення факту неосудності особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння можливе лише після проведення психіатричної експертизи, об'єктом якої буде виступати підозрюваний, чи може така особа усвідомлювати зміст своїх прав, передбачених статтею 42 КПК України під час ознайомлення її зі змістом повідомлення про підозру? Відповідь на це запитання не може бути однозначною та категоричною, адже в кожному кримінальному провадженні існуватимуть вельми неоднорідні умови, що характеризуватимуть обставини правопорушення, а також психічний стан підозрюваної особи. На наше переконання одним з ключових важелів позитивного впливу на вказану ситуацію є своєчасне залучення захисника підозрюваного у кримінальному провадженні. З цього приводу ми цілком погоджуємось з позицією Ю.М. Грошевого та В.М. Хотенця, які вважають, що захисника слід допускати до участі у кримінальному провадженні з моменту встановлення слідчим факту психічного захворювання особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння [3, с. 451].

В контексті цього питання, достатньо слушною виявляються позиція законодавців Республіки Узбекистан та Російської Федерації, які у відповідних кримінальних процесуальних законах передбачили обов’язкову участь захисника у кримінальній справі з моменту винесення постанови про призначення щодо особи судово-психіатричної експертизи [4; 5]. Оскільки порушення прав психічно хворих осіб трапяються і під час призначення та проведення судово-психіатричних експертиз, вважаємо, що така практика іноземних країн дійсно може бути корисною й для вітчизняного законодавства.

На нашу думку, внесення окремих змін до чинних положень КПК України має позитивним чином вплинути на ситуацію, яка склалася під час здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, скоєних особами, які потребують застосування примусових заходів медичного характеру. У цьому аспекті, як ми вважаємо, потребує відповідно доповнення ч. 1 ст. 278 КПК України абзацом другим такого змісту: «*У разі отримання данних про перебування особи на обліку в психіатричному закладі охорони здоров'я або отримання показів, що вказують на наявність у неї психічної хвороби, письмове повідомлення про підозру вручається захиснику такої особи або її законному представнику*» (курсив – В.П.).

Також вважаємо за доцільне доповнити главу 39 КПК України ст.503-1 наступним змістом: «*У разі повідомлення особі про підозру без участі захисника або її законного представника, щодо якої встановлені підстави, передбачені п.п.1,2 ч.1 ст.503 КПК України, письмове повідомлення має бути вручено повторно з урахуванням правил, передбачених цією главою*» (курсив – В.П.).

Підсумовуючи викладене зазначемо, що лише дієвий та функціональний правовий механізм, створений законодавцем, який буде враховувати всі елементи специфіки досудового розслідування кримінальних правопорушень, скоєних особами, що потребують застосування примусових заходів медичного характеру створить нормативні підвалини для належної та всеосяжної реалізації завдань кримінального провадження з даної категорії справ.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 . (дата звернення 10.03.2021)

2. Порядок проведення судово-психіатричної експертизи, затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 08 травня 2018 року № 865 [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-18 . (дата звернення 13.03.2021)

3. Ю.М. Грошевий. Кримінальний процес України: підручник. Харків : Право, 2000. 496 с.

4.Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации от 22.11.2001, [Електронний ресурс]. URL: www.kalinovsky-k. narod.ru

5. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Узбекистан от 22.09.1994 № 2013-XII [Электронный ресурс]. URL: www.supcourt.gov.uz

6. Тертишник В.М. Кримінально-процесуальне право України. К.: АСК, 2003. 1119 с.

7. Овчинникова А.П. Сущность и назначение принудительных мер медицинского характера. М. : ВЮЗИ, 1977. 448 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Поган Інна Володимирівна
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Кримінальний аналіз характеризується процесом аналітичного дослідження, який спрямовується на встановлення та передбачення зв'язків між ознаками протиправної діяльності та іншими, потенційно з ними пов'язаними даними, з метою їх використання у розробці тактичних та стратегічних засад з протидії кримінально – протиправної діяльності. Стратегічний кримінальний аналіз виступає як ідентифікація та оцінювання кримінальних загроз особі, суспільству, державі, метою якого є визначення пріоритетів вразливості правоохоронної системи або середовища, та формування управлінських рішень на довгостроковий період щодо запобігання вчиненню кримінальних правопорушень та протидії кримінально – протиправній діяльності.

До завдань стратегічного кримінального аналізу відносять оцінку та пріоритети загроз, які були спричинені діяльністю організованих кримінально — протиправних угрупувань та скоєних тяжких і особливо тяжких кримінальних правопорушень, у тому числі вразливі та сприятливі умови для їх вчинення та підготовка пропозицій для прийняття управлінських рішень у сфері розроблення стратегічних засад протидії кримінальній діяльності із наданням оцінки обсягу та рівню небезпеки в країні; здійснення управління ризиками, що несуть загрозу публічної безпеки та порядку, правам і свободі людини, заходам щодо протидії кримінально – протиправній діяльності, з урахуванням зон ризиків, результатів ідентифікації, верифікації та вивчення учасників кримінальної діяльності й закономірностей їх сталого функціонування; складання прогнозів розвитку кримінальних тенденцій при розробці засад протидії кримінально – протиправній діяльності та напрацювання способів їх мінімізації, а також усунення причин.

У своїх дослідженнях Фаріон О. Б. зазначає, що встановлення та прогнозування зв'язків між даними про кримінально - протиправну діяльність й іншими, потенційно з ними пов'язаними даними, та розробка тактичних та

стратегічних засад з протидії кримінально – протиправної діяльності здійснюється за допомогою кримінального аналізу, зокрема стратегічного [1].

Також автор вказує на те, що процес проведення СКА умовно можна поділити на такі етапи: здійснення аналізу середовища (обстановки); аналіз ресурсів; формування місії та варіантів стратегії; аналіз варіантів стратегії з урахуванням обраних критеріїв; вибір (формування) загальної стратегії [2].

Продуктами стратегічного аналізу, як правило, є: звіти про обстановку; аналізи явищ; тематичні аналізи; кримінологічні регіональні аналізи; структурні аналізи загроз; концепції/пропозиції щодо поліпшення боротьби з кримінально – протиправною діяльність [3].

Отже, стратегічний кримінальний аналіз спрямовується на здійснення обробки даних для процесів управління та прийняття рішень. У ході аналітичного процесу оцінюється інформація щодо правопорушника, ходу події, знарядь скоєння кримінального правопорушення, часу та місця його вчинення тощо.

Література:

1. Фаріон О.Б. Інформаційне забезпечення стратегічного кримінального аналізу в оперативно-розшукових підрозділах Державної прикордонної служби України / О. Б. Фаріон // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер. : Військові та технічні науки. - 2017. - № 3. - С. 154-166. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnapv_vtn_2017_3_15

2. Фаріон О. Б. Алгоритм проведення стратегічного кримінального аналізу оперативно-розшуковими підрозділами Державної прикордонної служби України // Науково-практичний журнал Національного університету України «Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони» : наукове видання / голов. ред. О. Ю. Пермяков. – К. : Вид-во НУОУ, 2012. – № 3 (15). – С. 106–110.

3. Заєць О.М. Інститут аналітичного супроводження досудового розслідування кримінального провадження в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку / О. М. Заєць // Вісник кримінального судочинства. - 2016. - № 4. - С. 17-25. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkc_2016_4_4

АЛГОРИТМ СКЛАДАННЯ ОКРЕМИХ ЕЛЕМЕНТІВ АНАЛІТИЧНИХ ПРОДУКТІВ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІДРОЗДІЛАМИ НПУ

Подаченков Микита Геннадійович
курсант Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

У межах наданих повноважень підрозділи кримінальної поліції здобувають остатній масив інформації про злочинну діяльність, у тому числі про представників організованої злочинності. У зв'язку із зазначеним, надважливим завданням є застосування інструментів, які б надали можливість опрацьовувати велику кількість наявних даних.

Одним із таких інструментів в діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України є кримінальний аналіз, який є специфічним видом інформаційно-аналітичної діяльності і полягає в ідентифікації та якомога більш точному визначенні внутрішніх зв'язків між інформацією (відомостями, даними), що стосуються злочину, і будь-якими іншими даними, отриманими з різних джерел, їх використанням в інтересах ведення оперативно-розшукової та слідчої діяльності, їх аналітичної підтримки [3, с. 22].

Порядок отримання Передове місце у цій боротьбі, за сучасних умов, займають інформаційні технології. Інформаційно-аналітичні системи як у США так і в більшості інших розвинутих країн є джерелом необхідної інформації для правоохоронних структур та значним ресурсом економії часу. Та навіть за умови отримання оперативно значимої інформації, оперативні підрозділи практично позбавлені можливості ефективного застосування оперативно-розшукового потенціалу через невиправдано ускладнену процедуру отримання дозволу як на НСРД так і на оперативно-розшукові заходи.

Порядок отримання дозволу на проведення ОРЗ та НСРД, займає такий проміжок часу, що часто відпадає сама доцільність такого заходу. До цього ще добавимо буденні, нажаль, проблеми, пов'язані з відсутністю сертифікованої техніки для роздрукування необхідних документів, транспортні проблеми з доставляння документів до слідчого судді апеляційного суду, який на віддаленні 100 або 200 км. від населеного пункту й інші нормативні перепони, яких, нажаль, після останніх змін до КПК України тільки побільшало [4, с. 35].

Сьогодні вченими нараховується декілька сотень видів інформаційно - аналітичної діяльності залежно від сфери знань і практики застосування. Однак з цієї кількості можна виділити найпоширеніші, найпопулярніші серед аналітиків види аналізів:

- проблемний - здійснення проблемного структурування, що вимагає виділення комплексу проблем ситуації, що склалася, їх типології, характеристик, наслідків, шляхів розв'язання;

- системний - визначення характеристик, структури ситуації, її функцій, взаємодії з навколишнім і внутрішнім середовищем;

- причинно-наслідковий - виявлення причин, які привели до виникнення даної ситуації, наслідків її подальшого розвитку;

- праксеологічний - діагностика змісту діяльності в ситуації, що склалася, її моделювання і оптимізація;

- аксіологічний - побудова системи оцінок явищ, діяльності, процесів, ситуацій з позицій тої або іншої ціннісної системи;

- ситуаційний - моделювання ситуації, її складових, умов, наслідків, діючих осіб;

- прогностичний - підготовка прогнозів стосовно ймовірного, потенційного і бажаного майбутнього;

- рекомендувальний - вироблення рекомендацій відносно поведінки діючих осіб у відповідній ситуації;

- програмно-цільовий - розробка програм діяльності в ситуації, що виникла [2, с. 59].

Зрозуміло, що кожний з видів аналізу має свою методику, особливості, але все ж є загальні закономірності аналітичної діяльності, притаманні всім видам. Схематично універсальна технологія аналітичної діяльності має такий вигляд: Визначення об'єкта, предмета чи проблеми аналізу Побудова ідеальної моделі об'єкта чи предмета Побудова гіпотез Вибір типу (виду) аналізу Вибір або розробка методів аналізу Доведення гіпотез Формулювання аналітичних висновків Написання аналітичного документу [2, с. 61]

Розпочинається будь-яка аналітична діяльність з визначення об'єкта, предмета чи проблеми, яку необхідно вирішити. Після цього необхідно побудувати ідеальну модель об'єкта чи предмета, що допомагає створити нормативну базу для наступної пошукової діяльності. Наступний крок - висунення різноманітних гіпотез, що ведуть аналітика до розуміння проблеми.

Обов'язковим кроком є вибір типу аналізу, що має бути адекватним ситуації. Цей крок пов'язаний з наступним - вибором конкретних методів аналітичної діяльності, які дозволять ефективно і швидко вирішити проблему. Застосування вибраних методів дозволяє об'єктивно перевірити і довести існуючі гіпотези. Закінчується будь-який аналіз кінцевою метою - формулюванням

аналітичних висновків та написанням аналітичних оглядів, звітів, довідок, прогнозів тощо.

Таким чином, шляхами подолання означеного питання повинні бути такі шляхи:

1. Створення окремого департаменту з кримінального аналізу у структурі Центрального апарату Національної поліції з правом диференційованого доступу до усіх інтегрованих банків інформації та відповідного відділу при кожному органі досудового розслідування.

2. Прийняття на рівні МВС та НП України перспективної концепції формування моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою ILP, як підґрунтя використання кримінального аналізу у діяльності усіх структурних підрозділів НП.

3. Розробка та прийняття відомчих та міжвідомчих інструкцій, спрямованих на створення організаційно-технологічної моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою ILP (кримінального аналізу), в органах Національної поліції України та аналітичної підтримки органів досудового розслідування [1, с. 240].

4. Розробка національного експертного програмного забезпечення аналітичних підрозділів для здійснення аналітичного дослідження отриманої під час аналітичного пошуку інформації.

5. Розробка та впровадження програмного забезпечення з метою проведення тактичного аналізу у межах конкретних кримінальних проваджень, а також забезпечення формування слідчих версій. Означені програми необхідно внести до стандарту підготовки слідчих органів досудового розслідування.

Література:

1. http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/125/1/34.pdf
2. Варенко В.М. Інформаційно-аналітична діяльність: Навч. посіб. / В. М. Варенко. – К.: Університет «Україна», 2014. – 417 с.
3. Використання досягнень сучасної науки й техніки в розкритті злочинів [Текст] : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 25 лют. 2021 р.) / [редкол.: В. В. Чернєй, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. – 200 с.
4. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності підрозділів кримінальної поліції : збірник наукових статей за матеріалами доповідей Всеукраїнської науково-практичного семінару 23 березня 2018 року / упорядники А.В. Баб'як, В.В. Сеник, Т. В. Магеровська /. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 209 с.

СИСТЕМА ТА ЗАВДАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Приляпа Віталій Сергійович
курсант Донецького юридичного інституту МВС України, рядовий поліції
науковий керівник:
Ковальова Ольга Вікторівна
завідувачка кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки Донецького юридичного інституту МВС України, к.ю.н.

Як соціальне явище злочинність посідає центральне місце в суспільстві. Завжди буде протистояння між правоохоронними органами та протиправними діяннями. Головним в цій боротьбі виступають підрозділи кримінальної поліції.

В складі кримінальної поліції виступають 7 Департаментів, кожен з них має своє направлення та свої завдання.

Департамент карного розшуку у межах своїх повноважень – надає поліцейські послугу у сфері охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, виявляє і розкриває злочини, у тому числі на транспорті, розшук осіб, які їх учинили, документування протиправної діяльності учасників та членів ОГ і ЗО. Як ми бачимо на прикладі першого Департаменту вони відіграють велику роль у суспільстві. Уявимо, як би його не існувало, то в нашій державі було повне свавілля.

У серпні 2013 року з метою підвищення ефективності роботи з протидії кримінальним правопорушенням у сфері торгівлі людьми, суспільної моралі і нелегальної міграції, в структурі Міністерства внутрішніх справ України утворено Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаним з торгівлею людьми, пізніше він отримав назву Департамент міграційної поліції. З початку нового тисячоліття феномен торгівлі «живим товаром» набув значної гостроти та актуальності, суспільство вимагало більш рішучих дій у боротьбі з цією проблемою як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Департамент забезпечення діяльності, пов'язаної з небезпечними матеріалами - здійснює гласні та негласні, оперативно-розшукові та пошукові заходи із використанням оперативних та оперативно-технічних засобів, спрямованих на запобігання, виявлення, фіксацію та припинення кримінальних правопорушень, пов'язаних з РХБЯ матеріалами. Здійснення у встановленому законодавством України порядку слідчих (розшукових), у тому числі негласних слідчих (розшукових), дій у кримінальному провадженні за фактами незаконного поводження з РХБЯ матеріалами. Ужиття необхідних заходів для отримання даних про факти, масштаби та характер РХБЯ загроз, що виникли внаслідок

учинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із РХБЯ матеріалами, та їх запобігання чи усунення.

Департамент захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції України - організовує та бере участь у забезпеченні реалізації державної політики у сфері забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. Здійснює оперативно-розшукову діяльність з попередження, виявлення та припинення правопорушень, у тому числі вчинених учасниками та членами організованих груп і злочинних організацій.

Департамент кримінального аналізу – за допомогою нього створюється оперативний аналіз необхідний для збирання та обробки даних по резонансних злочинах аби скоординувати роботу слідчо-оперативної групи. Тактичний аналіз дає можливість оцінити обстановку через нанесення інформації на карти, визначаючи райони з підвищеним ризиком скоєння злочинів.

У вище наведеному було викладено не всі Департаменти та підрозділи кримінальної поліції, але на мою думку, цього достатньо щоб зважити всі плюси та мінуси і зрозуміти важливість цього блоку та роботи поліції в цілому.

КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Процький Максим Володимирович
курсант навчальної групи КП-931 факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

На сьогодні провідні країни світу приходять до того, що починають боротися із кримінально - протиправною діяльністю різними способами й найбільш дієвим кожна країна для себе обрала здійснення оперативно – розшукової діяльності. Даний спосіб передбачає проведення слідчих гласних та негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно – технічних засобів.

Слід зазначити, що оперативні підрозділи, без сумніву відносяться до категорії великих і складних систем, що вимагають для нормального функціонування винятково великого обсягу інформації. При чому саме така

інформація відрізняється високим ступенем складності і різноманіттям. Коли мова йде про сфери діяльності, об'єктами чи суб'єктами якої є складні системи, інформаційно-аналітичне забезпечення, в інтересах успішного вирішення поставлених задач, повинно бути виділене в самостійний вид діяльності і спрямоване на якісне забезпечення управління даною сферою діяльності. Це необхідно у зв'язку з різко зростаючим обсягом одержуваної й оброблюваної інформації, яка надходить та здобувається як з відкритих, так і з конфіденційних джерел, складним взаємозв'язком і взаємозалежністю між елементами системи і великою кількістю користувачів інформації, зацікавлених у різних її аспектах, формах систематизації й аналізу.

Відповідно до чинних нормативних актів, інформаційно-аналітичне забезпечення оперативно-розшукової діяльності – це передбачена законодавством України система запроваджених заходів, спрямованих на збір, узагальнення, аналіз, зберігання та використання інформації, у тому числі обмеженого доступу, що має значення для вирішення завдань цієї діяльності в інтересах досудового слідства, безпеки громадян, суспільства і держави [1].

Інформаційно-аналітичне забезпечення оперативно-розшукової діяльності починається з вивчення, аналізу та оцінки оперативної обстановки, яка склалася. Оперативна обстановка, яка складається, являє собою комплекс взаємопов'язаних явищ і процесів, підпорядкованих об'єктивній причинно-наслідковій залежності та закономірному розвитку. Звідси, можна вважати, що оперативна обстановка характеризується станом, характером умов т сукупністю різних чинників самого процесу вирішення будь – якого роду суперечностей у певний момент та на окремо визначеній території.

В свою чергу, якщо звернутися до праці Є. Д. Лук'янчикова, то автор вважає, що інформаційне забезпечення виступає загальним методом організації тієї чи іншої діяльності. Водночас даний процес, пов'язаний з отриманням (збиранням), переробкою, використанням та збереженням інформації, яка відображає реальні явища, події, факти тощо [2, с. 111]

Я. Ю. Кондратьєв вищезазначений процес характеризує як діяльність, що передбачає, на основі нормативно-правових актів, широке застосування технічних засобів і наукових методик пошуку, збирання, зберігання та оброблення оперативно-розшукової інформації, яка спрямована на створення умов для оптимального використання відомостей, необхідних для ефективного виявлення та припинення злочинів [3, с. 347].

Отже, кримінальний аналіз як елемент системи інформаційного забезпечення оперативно – розшукової діяльності в Національній поліції України відіграє особливу роль. Варто також зазначити, що оперативно-розшукова інформація виступає одним із важливих складових елементів інформаційного забезпечення діяльності оперативних підрозділів щодо виявлення та протидії кримінальним правопорушенням у будь – якій сфері їх здійснення.

Література:

1. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI (Редакція станом на 24.10.2020) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text (дата звернення 02.04.2021)

2. Лук'янчиков Є. Д. Методологічнізасади інформаційного забезпечення розслідування злочинів: монографія. К.: Над. акад. внутр.справ України, 2005. 320 с.

3. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / відп.редактори В.В. Коваленко, Є. М. Моісеєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. К. : Атіка, 2010. Т. VI.Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). 1128 с.

ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ЗА ДОПОМОГОЮ МОЖЛИВОСТЕЙ «OSINT» (OPEN SOURSE INTELLIGENSE)

Прунчак Станіслав Вікторович
здобувач вищої Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

У наш час кожна людина користується соціальними мережами, і тому досить багато інформації про потрібних осіб є у відкритому доступі в інтернеті. Тому «OSINT» є дуже продуктивною системою пошуку злочинців і протидії новим кримінальним правопорушенням.

«OSINT» (open-source intelligence) – це концепція, методологія і технологія добування і використання військової, політичної, економічної та іншої інформації з відкритих джерел, без порушення законів. Ця система створена для оцінки ситуації та використовується для прийняття рішень у сфері національної оборони та безпеки, розслідувань тощо. [1]

Зважаючи на міжнародний досвід використання «OSINT» можна зазначити, що для отримання якісної та актуальної інформації необхідно опрацьовувати велику кількість інформаційних джерел. Адже велика кількість інформації яка знаходиться у відкритому доступі потребує обробки, аналізу та пошуку доказів для підтвердження її достовірності та актуальності [2]

Побачити активність, дати публікацій, місця в яких була людина, причини підписки на деякі групи та сторінки, визначити коло спілкування людини, та багато іншої інформації, всю цю інформацію можливо знайти в джерелах OSINT.

В залежності від мети аналізу головним завданням є визначення первинного обліку від якого слід здійснювати пошук, збір, систематизацію, аналіз та побудування зв’язків.

Для пошуку інформації у відкритих джерелах, представлених в мережі Інтернет, використовуються різні пошукові системи. Це універсальні пошукові системи, такі як Google, Yandex, Yahoo, Ask та спеціалізовані, такі як TinEye та Bing. Будь-яка з представлених пошукових систем має власні правила та форми запитів, що допомагає зробити простішим процес пошуку інформації, аналізу та відбору джерел. OSINT використовується для збору та аналізу даних у соціальних мережах, шляхом прямого пошуку – пошук, наприклад, за ключовими словами з використанням пошукових сервісів самої мережі або зовнішніх пошукових систем.

Метод прямого пошуку – це пошук особистої сторінки за допомогою вбудованої пошукової системи за випадковим збігом кількох ознак. Такий пошук по різному організовано в різних мережах, але він є скрізь, оскільки цей пошук є фундаментом розвитку даної мережі. Функція для пошуку – у соціальних мережах є різні оператори роботи з пошуком, який допомагає вивести результати, які містять хоча б одну частину пошукового запиту. Крім того, існує багато спеціалізованих сервісів для пошуку в соціальних мережах. Провокування самого об'єкта – можна підштовхнути об'єкт до відповідної реакції на ваші дії (висловлювання) і тим самим ідентифікувати.[3]

Вивчення документів (матеріалів кримінальних проваджень) – метод який використовується для накопичення знань про механізм вчинення злочинів і діяльність з їх розслідування. Матеріали кримінального провадження є зібранням процесуальних документів, які детально відображають, з одного боку, обставини вчинення злочину (предмет доказування), а з іншого – слідчі ситуації та порядок дій органу дізнання і слідчого. Аналізу піддаються як протоколи слідчих (розшукових) дій (огляду місця події, допитів потерпілих, свідків, підозрюваних, слідчих експериментів), висновки експертиз, так і процесуальні рішення слідчого. Результатом вивчення великої кількості кримінальних проваджень встановлюються певні закономірності (залежності, зв’язки) між окремими елементами механізму злочинів, які мають статистичний характер (виражаються у відсотковому відношенні частоти їх прояву). Так само встановлюють певні закономірності у діях органів слідства, наприклад формування слідчих ситуацій і використання певних способів дій та окремих прийомів збирання доказів. [3]

Усі ці джерела методи пошукові системи використовуються під час здійснення кримінального аналізу аналітичними центрами органів національної поліції для пошуку злочинців і протидії новим кримінальним правопорушенням.

Література:

1. OSINT (воєнна розвідка відкритих джерел) в екосистемі зв`язаних термінів. URL: https://dss-bi.blogspot.com/2019/01/osint.html
2. Сучасні методи досудового розслідування кримінальних правопорушень : підручник // О.М. Цільмак, О.Є. Користін, О.М. Заєць та ін. // [за заг. ред. О.М. Цільмак]. http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/13537/%D0%A1%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D1%96%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%85....pdf?sequence=1&isAllowed=y
3. Серватовський, А. В. Міжнародний досвід використання OSINT / А. В. Серватовський, Ю. М. Онищенко, П. В. Макаренко // Актуальні питання протидії кіберзлочинності та торгівлі людьми (м. Харків, 23 листоп. 2018 р.) URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5059/ Mizhnarodnyi%20dosvid%20vykorystannia%20OSINT_Servatovskyi_Onishchenko_Makarenko_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

ПРОФІЛАКТИКА КОНФЛІКТІВ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Редкачов Максим Євгенійович
курсант Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Новицька Ія В'ячеславівна
викладач кафедри гуманітарних дисциплінта психології поліцейської діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Спілкування працівника поліції з громадянами обумовлене певними особливостями, а саме: необхідністю взаємодіяти з представниками різних вікових, професійних і культурних груп, з різними учасниками кримінального судочинства; необхідністю подеколи спілкуватися у несприятливих умовах; примусовим характером взаємодії; конфліктністю тощо. Від успішної взаємодії як із населенням загалом, так із окремими громадянами залежить актуальна оперативна обстановка на території, інформованість поліції, довіра до неї тощо.

Теоретико-методологічний аналіз стану дослідження проблеми свідчить про зростаючий інтерес фахівців до питань конфліктологічної підготовки

працівників правоохоронних органів в цілому та керівного складу зокрема. Це дає підстави говорити про появу та інтенсивний розвиток нової наукової галузі – юридичної конфліктології [2].

Згідно посадової інструкції працівнику поліції необхідно: постійно спрямовувати свою діяльність на забезпечення конституційних прав і свобод людини та удосконалення управлінської діяльності на основі конструктивного вирішення питань, що належать до його повноважень; сумлінно виконувати свої службові обов‘язки, передбачені законодавчими актами та його посадовою інструкцією; організовувати роботу щодо ефективного виконання завдань та функцій на відповідній посаді органу чи підрозділу системи МВС України; дотримуватися норм законодавства та при необхідності відстоювати принципи верховенства права та законності; бути патріотом України, досконало володіти державною мовою, добре знати історію держави і особливості її розвитку, внутрішню та зовнішню політику, мати широкий світогляд; визначати тактику та стратегію своєї поведінки відповідно до вимог демократичної, соціальної, правової держави; шанобливо ставитися до громадян, дотримуватися високої культури спілкування, загальновизнаних людством норм моралі та правил здорового способу життя, не допускати несумісні з діяльністю державного службовця поліції лицемірство й користолюбство; не допускати дій та вчинків, що можуть зашкодити, інтересам держави чи негативно вплинути на репутацію поліцейського [6]. Безперечно, що такі широкі вимоги на практиці породжують велику кількістю конфліктних ситуацій, для успішного розв’язання яких співробітнику поліції необхідні навички ефективної комунікації, котрі передбачають розуміння причин тих чи інших вчинків, спроможність співчувати чужій біді і горю. Існує багато прийомів і методів спілкування з населенням. Проте, на нашу думку, головне грамотно побудувати бесіду, вміти ставити влучні запитання і слухати відповіді [1].

Професійне спілкування є обов’язковим і важливим елементом діяльності поліцейських, в процесі якого здійснюється організація і тактика взаємодії з різними категоріями громадян із метою попередження, припинення, розкриття та розслідування правопорушень і злочинів [1; 5]. Таке спілкування має свою психологічну специфіку, обумовлену: високою ймовірністю виникнення негативних психічних станів (високого рівня нервово-психічної напруги, тривожності, агресивності) у його учасників, необхідністю досягнення багатьох цілей на кожному етапі, важливістю встановлення психологічного контакту, високою ймовірністю виникнення конфліктів та іншими екстремальними умовами [4].

Аналіз діяльності органів внутрішніх справ, особливостей соціально-психологічної і виховної роботи з особовим складом дозволяє розробити деякі основні напрямки профілактики конфліктності: 1) врахування власних особливостей та індивідуального стилю діяльності; 2) врахування особливостей

партнера по взаємодії; 3) врахування взаємодії між суб'єктом та об'єктом управління. Основними напрямками профілактики конфліктів слід визнати оволодіння психологічними прийомами та навичками безконфліктного спілкування; оволодіння прийомами на навичками саморегуляції в складних конфліктних ситуаціях; зниження власної конфліктності та агресивності, руйнуванні стереотипів конфліктного поводження; оволодіння знаннями, вміннями і навичками нейтралізації деструктивних наслідків конфлікту тощо [3, 127].

При підготовці фахівців Національної поліції особливого значення набуває фактор усвідомлення майбутніми патрульними ролі і важливості професійного етикету в реалізації тих завдань, які перед ними стоять: захист честі, гідності і безпеки громадян. Відповідно патрульний поліції виступає не тільки носієм владних повноважень, якими його наділа держава, а й, передусім, людиною, котра в очах суспільства має виглядати еталоном офіцерської честі і гідності [1].

На думку дослідника П. Г. Гіренка, робота з підвищення ефективної комунікації у сфері попередження і подолання конфліктів співробітниками правоохоронних органів має зосереджуватися на впровадження відповідних тренінгів серед підрозділів Національної поліції України, застосуванні інноваційних психолого-педагогічних механізмів професійної підготовки правоохоронців, реалізації психологічного супроводження поліцейських, а також профілактики конфліктів у трудових колективах [2].

Висновок. Конфлікт – це суспільний феномен, який супроводжує людство протягом його існування. Діяльність поліцейських має всі ознаки конфліктності, що і зобов'язує працівників Національної поліції професійно «розбиратися» з цим явищем.

Необхідними передумовами ефективного розв'язання конфлікту є: розвиток конфліктологічної компетентності та конфліктостійкості, що передбачають обізнаність співробітника поліції щодо структури та динаміки конфлікту; діапазон можливих стратегій поведінки у конфлікті та навички реалізації цих стратегій у конкретних життєвих ситуаціях; вміння прогнозувати конфлікт, знання способів його врегулювання.

Можна навіть сказати, що своїми навичками управління конфліктами співробітники поліції мають подавати приклад іншим громадянам. Співробітник поліції має відповідати позитивним очікуванням громадян стосовно своєї компетентності, що сприятиме покращенню іміджу поліції серед населення.

Література:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. 2-ге вид., доп. К. : ВЦ Академія, 2009. 376 с.

2. Гіренко П. Г. Конфліктологічна підготовка керівника як чинник розв'язання трудових конфліктів в підрозділах Національної поліції. Актуальні

проблеми трудового законодавства, законодавства про державну службу в правоохоронних органах : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 16 листопада 2018 року. Х.: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2018. 427 с. С.292-297.

3. Калатур М. В. Окремі питання профілактики та розв'язання конфліктів у діяльності ОВС. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». 2014. № 12. Т. 1. С. 126-128.

4. Комунікативна компетентність керівника : навч.-метод. Матеріали. Л. А. Пашко, Н. Б. Ларіна, О. М. Руденко ; упоряд. Г. І. Бондаренко. К. : НАДУ, 2013. 76 с.

5. Крашеніннікова Т.В. Комунікативна компетенція працівника Національної поліції: Навчальний посібник. Дніпро: Адверта, 2017. 107 с.

6. Пам'ятка працівника Національної поліції України : Інформаційно-довідкові матеріали з питань професійного спілкування поліцейських / уклад.: Клименко І. В., Швець Д. В., Євдокімова О. О., Посохова Я. С. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. 52 с.

ПІДРОЗДІЛИ, УПОВНОВАЖЕНІ ЗДІЙСНЮВАТИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Рибалко Катерина Денисівна
курсантка Донецького юридичного інституту МВС України, рядова поліції
науковий керівник:
Пекарський Сергій Петрович
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 1 Донецького юридичного інституту МВС України,
кандидат юридичних наук

Стаття 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначає систему підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність (далі - ОРД). Зазначаємо, що окремими законами України регламентова діяльність різних підрозділів, які здійснюють ОРД. Отже, оперативно-розшукова діяльність здійснюється оперативними підрозділами:

- Національної поліції – підрозділами кримінальної та спеціальної поліції. Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII визначає правові засади організації та діяльності Національної поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції України;
- Державного бюро розслідувань – оперативними, оперативно-

технічними, внутрішнього контролю, забезпечення особистої безпеки. Закон України «Про Державне бюро розслідувань» від 12 листопада 2015 року № 794-VIII визначає правові основи організації та діяльності Державного бюро розслідувань, як державного правоохоронного органу, на який покладаються завдання щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до його компетенції;

- Служби безпеки України – контррозвідкою, військовою контррозвідкою, захисту національної державності, спеціальними підрозділами по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю, оперативно-технічними, внутрішньої безпеки, оперативного документування, боротьби з тероризмом і захисту учасників кримінального судочинства та працівників правоохоронних органів. Закон України «Про Службу безпеки України» від 25 березня 1992 року № 2229-XII регламентує діяльність державного органу спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України;

- Служби зовнішньої розвідки України – агентурної розвідки, оперативно-технічними, власної безпеки. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Службу зовнішньої розвідки України» щодо діяльності Служби зовнішньої розвідки України» від 17 липня 2020 року № 809-IX визначає правовий статус, загальну структуру, засади керівництва та загальну чисельність Служби зовнішньої розвідки України;

- Державної прикордонної служби України – розвідувальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону (агентурної розвідки, оперативно-технічним, власної безпеки), підрозділами забезпечення внутрішньої безпеки та власної безпеки, оперативного документування, оперативно-розшуковими та оперативно-технічними.

Відповідно до положень Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII Державна прикордонна служба України є правоохоронним органом спеціального призначення, що реалізує державну політику у сфері безпеки державного кордону України та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні. Державна прикордонна служба входить до сфери управління МВС України;

- управління державної охорони – підрозділом оперативного забезпечення охорони виключно з метою забезпечення безпеки осіб та об’єктів, щодо яких здійснюється державна охорона. Державна охорона органів державної влади України та посадових осіб - це система організаційно-правових, режимних, оперативно-розшукових, інженерно-технічних та інших заходів, які здійснюються спеціально уповноваженими державними органами з метою забезпечення нормального функціонування органів державної влади України, безпеки посадових осіб та об’єктів, яка визначається Законом України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» від 4

березня 1998 року № 160/98-ВР. Безпосередньо державна охорона здійснюється Управлінням державної охорони України;

- органів доходів і зборів – оперативними підрозділами податкової міліції та підрозділами, які ведуть боротьбу з контрабандою. Відповідно до положень Податкового та Митного кодексів України серед органів доходів і зборів функціонують оперативні підрозділи податкової міліції та підрозділи, які ведуть боротьбу з контрабандою. Слід зазначити, що Верховною радою України 28 січня 2021 року прийнято Закон України «Про Бюро економічної безпеки України» № 1150-IX згідно з яким буде створено Бюро економічної безпеки України як єдиний центральний орган виконавчої влади, на який покладаються завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави. З вступом в дію даного закону Бюро економічної безпеки України виконуватиме правоохоронну, аналітичну, економічну, інформаційну та інші функції та буде уповноважене здійснювати оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування у межах передбаченої законом підслідності. Тобто в Україні з'явиться ще один суб'єкт, який уповноважений здійснювати ОРД.
- органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України. Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» від 23 червня 2005 року № 2713-IV визначає правові основи організації та діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, її завдання та повноваження;
- розвідувального органу Міністерства оборони України – оперативними, оперативно-технічними, власної безпеки. Закон України «Про розвідку» від 17 вересня 2020 року № 912-IX (редакція від 01.01.2021) визначає правові та організаційні засади функціонування розвідки, правовий статус і соціальні гарантії співробітників розвідувальних органів України та осіб, залучених до виконання розвідувальних завдань, а також порядок здійснення контролю за розвідкою;
- Національного антикорупційного бюро України – детективів, оперативно-технічними, внутрішнього контролю. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII визначає правові основи організації та діяльності Національного антикорупційного бюро України. А Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень.

Отже, підводячи підсумок з даного питання зазначаємо, що нами визначені підрозділи, які на підставі Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» уповноважені здійснювати оперативно-розшукову діяльність. Нами встановлено, що законами України регламентова діяльність підрозділів, які

здійснюють ОРД. З’ясовано, що зі вступом у чинність Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» з’явиться ще один суб’єкт уповноважений здійснювати оперативно-розшукову діяльність.

Література:

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/conv# n49.
2. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov. ua/laws/show/2469-19#Text.
3. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/580-19#Text.
4. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-XII. URL: https://zakon.rada.gov. ua/laws /show/ 2229-12#Text.
5. Про внесення змін до Закону України «Про Службу зовнішньої розвідки України№ щодо діяльності Служби зовнішньої розвідки України»: Закон України від 17 липня 2020 року № 809-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/809-20#Text.
6. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/1698-18#Text.
7. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12 листопада 2015 року № 794-VIII. URL: https://zakon.rada. gov. ua/laws/ show/794-19#Text.
8. Про розвідку: Закон України від 17 вересня 2020 року № 912-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20 #Text.
9. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23 червня 2005 року № 2713-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/ 2713-15#Text.
10. Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб: Закон України від 4 березня 1998 року № 160/98-ВР. URL: https://zakon.rada. gov.ua/ laws/show/160/98-вр#Text.
11. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28 січня 2021 року № 1150-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text.

ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ УКРАЇНИ

Рибальченко Аліна Вадимівна
здобувач вищої освіти Донецького державного університету управління
науковий керівник:
Циклаурі Олена Бежанівна
старший викладач кафедри спеціально-правових дисциплін
Донецький державний університет управління

Поліція – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1]. Діяльність поліції займає найважливішу роль у питаннях, щодо захисту прав громадян. Задля досягнення поставлених цілей, ця установа має певний стратегічний підхід, одним із напрямків якого є співробітництво з громадянами України, що дає можливість зміцнити партнерські відносини між поліцією та населенням, покращити ставлення й думку громади щодо співробітників поліції загалом.

Метою дослідження є пошук шляхів вдосконалення взаємодії поліції з громадянами, як чинника забезпечення громадського спокою та подолання злочинності в країні.

На сучасному етапі розвитку взаємодії громадськості з поліцією з'явився новий для України термін, що пояснює цей процес – Community Policing (далі – CoP) та гарантує безпеку – одну з найважливіших цінностей для людини [1]. На досвіді зарубіжних країн можна простежити позитивний вплив такої моделі взаємодії з населенням, як Community Policing.

Із введенням системи взаємодії з громадянами CoP, спочатку було поширене певне патрулювання вулиць та приділено увагу громадської відповідальності (нагляд за сусідами, просвіту громадськості через навчання і підвищення їхньої обізнаності щодо цієї теми), а пізніше, із діджиталізацією всіх сфер регулювання життя, постала нова форма охорони громадського порядку та взаємодії з населенням – департаменти, що включають у себе соціальні мережі та системи взаємодії із громадськістю для обміну актуальною місцевою інформацією з мешканцями.

Для України модель взаємодії CoP є досить новою, адже тільки у 2015 році із реформою системи правоохоронних сил та створенням поліції, вона почала діяти. Також у 2015 році було впроваджено сучасні світові стандарти, на які відтепер спирається законодавча база щодо Національної поліції. Яскравим прикладом нової системи взаємовідносин поліції та громадян є Стаття 11 Закону України «Про Національну поліцію України»: «Діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення

їхніх потреб» [2]. Щодо головного критерія оцінювання ефективності діяльності підрозділів – це довіра людей, населення регіонів та територіальних громад.

Найважливішим аспектом діяльності поліцейських є довіра людей, у наслідок реформ, працівники правоохоронних підрозділів мають стати «друзями» населення, які проявляють чуйність і доброту, незважаючи на своє становище і важку працю.

На сучасному етапі розбудови нової системи роботи поліції розроблено та впроваджується велика кількість програм «Безпечне місто» задля посилення безпеки українських громад з допомогою використання системи Community Policing. Такі програми були розроблені в Києві, Маріуполі, Дніпрі, Запоріжжі, Івано-Франківську та інших містах. Але співпраця поліції з громадськістю є досить новою системою для України, що має велику вагу у підвищенні ефективності діяльності поліції та перетворенні поліцейських з інструментів держави на слуг народу, через що постає велика кількість проблем.

Однією із найпоширеніших проблем є брак довіри населення до поліцейських, адже велика кількість населення все ще впевнена в бездіяльності поліції та зневажливому ставленні до народу. Через це більшість правопорушень, яких можливо було б уникнути та запобігти ще на початку їхнього планування. Пізніше такі ситуації тягнуть за собою тяжкі наслідки.

Через поширення діджиталізації в різні сфери життя, з’явилася можливість комунікації поліцейських із населенням через соціальні мережі, прикладом якої є група в соц. мережі «Телеграм» під назвою «Маріуполь – безпечне місце», яку створено для підвищення рівня комунікації між населенням та поліцією, іншими правоохоронними структурами, організаціями благоустрою й життєзабезпечення, спеціалізованими службами громадськості щодо забезпечення правопорядку на території міста. Група Головного управління Національної поліції в Донецькій області, наразі функціонує та утворює певний механізм не тільки взаємодії поліції та громадян, а й інструмент, що запобігає скоєння правопорушень та усуває певні порушення.

Враховуючи всі наявні методи комунікації поліції з громадянами України, постає велика кількість проблемних питань. Наприклад, неосвіченість людей похилого віку у сфері соціальних мереж, через що такі актуальні засоби комунікації із поліцією для них стають недоступними, хоча така соціальна група людей потребує особливого захисту. Другою актуальною проблемою постає недостатня урегульованість діяльності поліції в селищах та невеликих містах; відсутність впровадження нових проектів щодо посилення безпеки населених пунктів.

Тож, міста та селища України потребують посилення безпекової взаємодії, підвищення рівня правової культури населення міста, впровадження комплексу програмно-апаратних та організаційних заходів для посилення розуміння важливості комунікації із представниками правоохоронних органів України.

Література:

1. Що таке Community Policing? *Безпека у громаді:* веб-сайт. URL: https://cop.org.ua/ua/community-policing/shcho-take-community-policing (дата звернення: 26.03.2021).
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 26.03.2021).
3. Про затвердження міської цільової програми «Безпечне місто» на 2018-2022 роки: Проект рішення міської ради від 20.10.2017. URL: https://mariupolrada.gov.ua/city-council-solution-projects/pro-zatverdzhennja-miskoi-cilovoi-programi-«bezpechne-misto»--na-2018---2022-roki (дата звернення: 26.03.2021).

ОСНОВИ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Різниченко Денис Олександрович
курсант Дніпропетровськго державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Система пошуку осіб в мережі являє собою метод аналізу осіб шляхом відпрацювання в спеціальних серверах , які надають юзеру базис даних що покликані виявити осіб з різним обсяг інформації що має юзер, такі як прізвіше ім’я по батькові , URL-адресу , фото та види дані . Є змога дізнатись йог адресу номери телефону та місце проживання т коло зв’язків та відношеня, в яких перебувае особа , відповідно якої ведеться пошук .

Тактичний аналіз дає можливість оцінити , як відношення людини до інших, осіб, так і коло зв’язків ,тобто друзів та родичів , а також місця перебування .

До основної мети тактичного аналізу належить визначення тактичної моделі, характеристика і специфічні елементи в серії правопорушень з метою виробити ефективні тактичні рішення та вірне застосування наявних сили та засоби, для досягнення максимальних результатів пошуку за короткий проміжок часу .

При дослідженні тактичного аналізу, важливо звернути увагу на таке визначення, як «завдання». Це визначення грає невідмінно велику роль, завдяки якій е можливість правильного виявлення основних завдань тактичного аналізу.

Схожий підхід дуже ефективний , якщо у людини , яку ми шукаемо є домашня адреса , WEB – щоденик або звичка брати участь в різних интернет форумах під своїм справжнім ім’ям . Але на випадок відсутньої схожої звички дієвою стратегією в стане пошук з телефонних довідників. Хоча телефонні компанії багатьох країн і публікують національні довідники в Internet, все ж вони зазвичай закриті для Web-пошукачів, так що для зручності ми привели посилання на довідники ряду країн в таблиці до цієї статті. Якщо ж країни, яка вам потрібна, там немає, телефонний довідник можна отримати, спробувавши комбінацію з імені країни і фрази «white pages» (назва розділу, в якому публікуються адреси та телефони приватних абонентів). До речі, в деяких країнах для зручності пошуку під телефонні книги зарезервовано доменне ім'я whitepages.

Не менш корисною посиланням для занесення в закладки буде і телефонний пошук на порталі Netscape Netcenter, wp.netscape. com / netcenter / whitepages.html, де однією формою «покриті» Австрія, Бельгія, Данія, Франція, Німеччина, Італія, Люксембург, Іспанія, Великобританія, США і Канада. Наступной корисной адреса - це сайт My Phone Number Is ..., my.phone.number.is, на якому, крім посилань на телефонні книги різних країн, вказані їх міжнародні коди.

Залежно від рівня телефонізації та інтернетизації країни , ці довідники можуть надавати додаткові послуги. Скажімо, американський телефонний довідник AnyWho.com дає можливість «зворотного пошуку» (reverse look-up), коли за кодом міста і номером телефону визначаються ім'я та адреса людини, якій цей телефон належить. Зрозуміло, якщо з якихось причин номер абонента в книзі відсутній , то і на сайті інформацію про нього отримати не вдасться.

На самому початку розвитку World Wide Web з'явилися численні довідники, основним завданням яких було колекціонування адрес електронної пошти для створення масштабної пошукової бази даних. Сучасного користувача навряд чи переконаєш добровільно внести свою адресу в якусь базу даних - побоювання щодо спаму, а також небажання себе афішувати зазвичай беруть верх, і серйозного пошуковика на електронні адреси на сьогоднішній день не існує.

Тим часом багато сайтів намагаються заповнити цю прогалину, так як розшукування людей в Internet стає все більш популярним. Припустимо, що «білі сторінки», описані вище, вам не допомогли. Що далі?

Можна спробувати Всесвітній каталог адрес електронної пошти, www. worldemail.com/advanced.htm, хоча, відверто кажучи, даний ресурс особливого враження не справив, бо видавав 0 результатів навіть на цілком поширені на різних континентах імена. Інший аналогічний сервіс - Addresses.com, виявився більш вдалим (його організатори не розраховують на добровільне внесення користувачами своїх електронних адрес в їх базу, а самі створюють алгоритми

для поліпшення роботи пошукача). Adresses.com пропонував цілком пристойний список електронних адрес і навіть знайшов адресу автора цієї статті (правда, зараз вже недійсний).

Пошук електронних адрес на порталі InfoSpace, www.infospace.com/info/wp/email, виявився більш дружнім - в разі відсутності результатів, повністю задовольняють запиту, InfoSpace Email Search намагається видати відомості про людей, у яких збігаються, скажімо, тільки ім'я або прізвище.

Якщо особа, яку ви шукаєте, використовує Internet, то має сенс пошукати її в директоріях великих сайтів, на яких вона може бути зареєстрована. Тут будуть корисні ICQ White Pages, web.icq.com/whitepages/search, «Дерево Друзів» на Українському порталі, www.uaportal. com / friends, і Yahoo! Member Directory. Якщо бродити по декільком ресурсам бажання немає, то сайт My Email Address Is ..., my.email. address.is, дозволить «поритися» в п'яти популярних директоріях. Afternic WORLDEMAIL.COM Forsale Lander

Введіть ім'я та прізвище і в п'яти відкритих вікнах побачите посилання на потрібні сайти зі звітами про результати.

Може трапитися, що всі вищеописані способи не допомогли. Тоді залишається ще один шлях - пошук по Usenet. Якщо людина Internet в житті не бачив, то, скоріше за все, такий варіант доведеться відкинути, проте якщо він коли-небудь брав участь в конференціях Usenet, то тут на допомогу прийдуть «База даних адрес Usenet», usenet-addresses.mit.edu, і сервер Google Groups, groups. google.com.

Англомовний Internet останнім часом обростає спеціальними сайтами для об'єднання колишніх однокласників, однокурсників, однополчан, тих, хто відвідували один і той же дитячий сад . Типовим прикладом служить Classmates.com, www.classmates.com , повний доступ до якого, однак, коштує грошей. Незважаючи на явну американізованність цього сервера, інформацію про своїх школах і вузах можна заносити жителям всіх країн, тому «пробігтися» по його сторінках сенс все ж має.

На закінчення хочеться висловити надію отримання інформації про людей більш простим і зручним. Участь в них буде добровільним, а доступ доступ до номеру телефону и адреси відсутній

На наступному етапі розслідування :

– встановлення всіх можливих співучасників злочину і збір доказової бази, достатньої для їх притягнення як обвинувачених;

– забезпечення відшкодування заподіяної злочином шкоди;

– встановлення та усунення криміногенних факторів;

– встановлення обставин, що характеризують особистість обвинуваченого тощо.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ, ЯКІ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ДЛЯ ПОШУКУ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Романенко Павло Петрович
курсант Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Розгляд даної теми обумовлений використанням пошуку, який допоможе швидко знайти необхідну інформацію та прискорить процес кримінального аналізу. Потрібно з'ясувати, як саме правильно застосувати існуючу інформацію так, щоб за допомогою інформаційних ресурси, які аналітик буде використовувати, отримати необхідну йому інформацію в найкоротші строки.

Взагалі термін аналітика включає в себе два змісти. Під аналітикою розуміють діяльність, яка стрімко розвивається і базується на одержані інформації за допомогою аналітичних методів для пошуку необхідної інформації. Інший зміст включає в себе розробки методів та принципів для прийняття і здійснення публічно-політичних рішень у проблемних ситуаціях, що є суспільно значущими [1].

В процесі пошуку інформації аналітик користується безпосередньо аналітичною діяльністю, що допомагає безпосередньо у пошуку інформації. Аналітична діяльність є напрямом інтелектуальної діяльності людей, яка спрямована на вирішення завдань, що виникають в різних сферах життя. Важливо зазначити, що аналітична діяльність на пряму пов'язана з розвитком суспільства, яке на фоні зростання інформаційних технологій починає вдосконалювати свої навички у сфері аналітичної діяльності. Головна мета аналітичної діяльності відібрати таку інформацію, яка буде корисною для використання та ефективно застосована на практиці [2].

Головним завданням кримінального аналітика є вміння користуватися інформацією та вдало її застосовувати у відповідності з ситуацією. Інформація– це матеріали з різних джерел, у тому числі спостережень, звітів, чуток та інших джерел. Інформація повинна бути важливою, актуальною, достовірною, корисною, своєчасною, повною, безперервною, прогностичною. З вище вказаного можна сформулювати визначення кримінального аналізу яким є мисленнєво-аналітична діяльність працівників правоохоронних органів, що полягає у перевірці та оцінці інформації, її інтерпретації, встановленні зв'язків між даними,

що отримуються у процесі розслідування та мають значення для кримінального провадження, з метою їх використання правоохоронними органами та судом, подальшого проведення оперативного, тактичного та стратегічного аналізу [3].

Інформаційний ресурс – це, перш за все, джерело відповідним чином організованої інформації, ресурс у вигляді запасу, який можна використати в разі потреби, засіб, можливість, якими можна скористатися в разі необхідності. С появою інформаційних технологій з'являється новий вид правовідносин, який набуває бурхливого розвитку з кожним роком, він має назву інформаційні правовідносини. Люди починають обмінюватись та зберігати інформацію у інформаційному просторі, що вимагає від аналітика використання нових ресурсі у аналізі та відтворенні інформації. Відкриваються нові можливості, якими потрібно користуватися, бо саме використання нових технологій дасть змогу досконало виконувати поставлені завдання [4].

Open source intelligence (OSINT) – розвідка на основі аналізу відкритих джерел інформації) – одна з форм процесу організації та управління збором розвідувальних даних (Intelligence CollectionManagement), що допомагає аналітику здійснювати пошук інформації. Розвідку на базі аналізу відкритих джерел інформації фахівці США ведуть з лютого 1941 року, коли в складі Комісії з комунікацій (Federal Communications Commission) була заснована Foreign Broadcast Monitoring Service (FBMS). Її головним завданням був контроль радіомовлення країн нацистського блоку, на її функціонування було виділено 150 тис. дол [5].

На сьогодні відкритих джерел дуже багато, але потрібно вдало ними користуватися аби отримувати необхідну інформацію на основі вже відомих даних. Аналітик повинен застосувати всі можливі методи для відібрання необхідної інформації з відкритих джерел, бо знайдена інформація дасть змогу отримати доступ до величезної бази даних. В інтернеті міститься велика кількість необхідної інформації для аналітика, бо велика кількість людей користується соціальними мережами в яких може міститися інформація, яка зацікавить аналітика та дасть поштовх для подальших дій.

Отже, інформаційні ресурси відіграють велике значення під час здійснення кримінального аналізу, бо з розвитком інформації люди починають зберігати інформацію в інтернеті, що дає змогу кримінальному аналітику користуватися інформацією, яка не потребує відповідного доступу. Соціальні мережі зберігають в собі велику кількість необхідної інформації, якою аналітик може користуватися. Тому потрібно використовувати всі можливі інформаційні ресурси для пошуку необхідних даних, і вже на основі отриманої інформації формулювати подальший план дій.

Література:

1. Аналітична складова інформаційно-аналітичної діяльності. URL: https://pidru4niki.com/1953031653909/informatika/analitichna_skladova_informatsiyno-analitichnoyi_diyalnosti (дата звернення 28.03.2021)
2. Осядла М. В. Роль та значення аналітичної діяльності у процесі законотворення// Альманах права. - 2019. - Вип. 10. - С. 218-222. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ap_2019_10_44
3. Основи кримінального аналізу : посіб. з елементами тренінгу / Користін О.Є., Албул С. В. Холостенко А.В. та ін. - Одеса : ОДУВС, 2016. – 112 с.
4. Інформаційні ресурси як об'єкт цивільних правовідносин [Електронний ресурс] // Підприємство, господарство і право. – 2018. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/4/30.pdf.
5. Розвиток відкритих джерел інформації (Osint) у розвідувальній практиці США [Електронний ресурс] // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія: економіка, право, політологія, туризм. – 2011. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:AYd1rDXxy7QJ:jrnl.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/download/3264/3217+&cd=8&hl=ru&ct=clnk&gl=ua

ЕФЕКТИВНА КОМУНІКАЦІЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ

Романенко Павло Петрович
курсант Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Розгляд даної теми на теперішній час є досить актуальним, бо ефективна комунікація з населенням під час пандемії є важливою проблемою, зокрема, пов’язаною з національною безпекою країни. Ефективна комунікація з боку поліцейського – це необхідний елемент роботи не тільки на період епідемії, а взагалі кожного дня. Тому необхідно дослідити, як краще поводитися поліцейському у різних ситуаціях спілкування в умовах COVID-19.

Для всієї планети таке захворювання, як коронавірус виявилося досить неочікуваним. В ситуації, яка склалася, потрібно було вводити карантинні обмеження, аби врятувати життя та здоров’я людей, бо захворювання могло

привести не тільки до погіршення самопочуття, але й до смерті, вражаючи імунітет людини.

У Конституції України статті 3 зазначається, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, тому перед державою виник обов’язок захистити своїх громадян від наслідків пандемії [3].

Цілком логічно, що завдання слідкувати за дотриманням карантинних вимог, які, до речі, кожного місяця могли змінюватися, було покладене на працівників поліції, бо хто як не поліцейський зможе, спираючись на знання закону та ефективну комунікацію, довести людині необхідність дотримання правил карантину за для її ж блага.

На теперішній час існує стаття 44-3 Порушення правил щодо карантину, що передбачає адміністративну відповідальність для порушників карантину [1]. Об’єктом даного правопорушення є суспільні відносини у сфері охорони здоров’я населення. Безпосередньо об’єктивна сторона виражаються в ухиленні (порушенні) особи від правил, передбачених Законом України «Про захист населення від інфекційних хвороб» [2].

Тому для поліцейського важливо вміти правильно складати протокол згідно 255 КУпАП. На нашу думку, поєднання закону із ефективною комунікацією дасть свої позитивні результати.

Дуже прикро, що люди не розуміють всієї проблеми та намагаються своїми діями провокувати співробітників екстрених служб. Зокрема, описані випадки, як громадяни робили спроби навмисно плювати, чхати, кашляти на співробітників поліції, не розуміючи серйозності того, що трапляється у світі. Наприклад, влада штату Квінсленд встановила нові жорсткі покарання для осіб, які свідомо кашляють, чхають або плюють на frontline workers. На нашу думку, за для убезпечення правоохоронців в Україні потрібні схожі нетривіальні рішення [4].

Слід відзначити, що пандемія внесла корективи у різні сфери життя, навіть у статистичний розподіл різних видів злочинів. Наприклад, в період з 11 березня по 4 квітня минулого року в цілому по країні було скоєно 25988 крадіжок. За аналогічний період цього року їх – 16926 (на 34,9% менше). Грабунків було скоєно в минулому році 815, в цьому станом на перший квартал - 543. Тобто, їхня кількість зменшилася на 33,4%. Щодо розбоїв ситуація виглядає так: минулоріч - 149, цьогоріч - 97. Тому, як бачимо, коронавірус та карантин із ним пов’язаний призвели до «перерозподілу» кількості правопорушень у країні [6].

Можна стверджувати, що з початку пандемії й до сьогодні люди дещо змінили своє ставлення до хвороби. Як можна побачити, навіть злочинці «бояться» пандемії та на деякий період часу припиняють свою злочинну діяльність у певних сферах. Проте в цілому, дивлячись на картину того, як люди відносяться до свого здоров’я, ми можемо робити невтішні висновки.

У транспорті не всі люди їздять у масках і з цим дійсно складно щось зробити. Поліцейський, коли підходить до громадянина, який порушує карантинні вимоги, повинен ставитися до нього, в першу чергу, таким чином, аби громадянин у процесі спілкування прийшов до думки, що чинить неправильно. Потрібно застосовувати тактику спілкування, а саме: не ставитися до громадянина зверхньо, а лише спокійно та впевнено, спираючись на законодавство, просити одягнути маску та не порушувати вимоги карантинних норм. Ефективність спілкування буде залежати від того, на скільки аргументовано та переконливо поліцейський зможе пояснити ситуацію правопорушнику, замість того, щоби переводити тему на свої власні умовиди, ніяк не пов'язані з законом.

Тому, перш за все, важлива ввічливість, оскільки вміння культурно донести свою думку – це ознака комунікативної компетентності поліцейського. Другою складовою ефективної комунікації в умовах карантину, на нашу думку, є реальна оцінка ситуації, бо поліцейський може скласти протокол, але суд в силу малозначності може винести покарання у вигляді усного зауваження. Взагалі, згідно статті 18 ЗУ «Про Національну поліцію» ч.1 п.2 ст.18 поліцейський зобов'язаний професійно виконувати свої службові обов'язки відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) обов'язків, наказів керівництва. Отже, якщо діяльність поліцейського буде відповідати зазначеним вимогам, то ефективність спілкування в умовах карантину суттєво підвищиться [5].

Висновок. Ефективна комунікація досить важлива для працівника поліції при виконанні обов'язків. Проте останнім часом в умовах карантину до неї висуваються нові вимоги. Як свідчить статистика, кількість правопорушень у сфері грабунків, розбоїв, крадіжок зменшилися, але у сфері порушення карантинних вимог – зростає із кожним днем. Тому основним завданням поліції є профілактика, виявлення та припинення злочинів, пов'язаних з порушенням карантинних вимог. Ефективність комунікації, насамперед, є тим важелем у роботі поліції, яким потрібно правильно користуватися, бо якщо грамотно підбирати слова, можна легко й ефективно вирішити будь-яку проблемну ситуацію.

Література:

1. Кодекс України про Адміністративні Правопорушення : станом на 13 листопада. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text (дата звернення 12.11.2020)
2. Коментар до статті 44-3 КУпАП – Порушення правил щодо карантину людей. URL: https://www.yurfact.com.ua/fakty/komentar-do-statti-44-3-kupap-porushennia-pravyl-shchodo-karantynu-liudei (дата звернення 12.11.2020)
3. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 1 с

4. Порушення правил і норм щодо запобігання COVID-19: актуальні проблеми кримінальної та адміністративної відповідальності. URL: file:///C:/Users/%D0%9F%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BB/Downloads/1204-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-2424-1-10-20200624.pdf (дата звернення 12.11.2020)

5. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 рок . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення 12.11.2020)

6. У період карантину кількість розбоїв зменшилася в середньому по країні на 35%, - Максим Цуцкіридзе. URL: https://mvs.gov.ua/ua/news/29669_U_period_karantinu_kilkist_rozboiv_zmenshilasya_v_serednomu_po_kraini_na_35___Maksim_Cuckiridze.htm?fbclid=IwAR0g_mC8lMv2_ahtPctyE64bpYYevgOMLrrSymE-cHyHLOexHtbggq1mXgU (дата звернення 12.11.2020)

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ОПЕРАТИВНИМ ПІДРОЗДІЛАМИ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Сауся Артем Володимирович
здобувач вищої освіти
Дніпропетровськогодержавного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Правоохоронними органами України та всіма країнами світу загалом використовується широкий спектр методів та засобів для протидії злочинам, що вчиняються на теренах держави. На сьогодні створена, розробляється та вдосконалюється система методів для ефективної протидії злочинності.

Одним із ефективних методів здійснення протидії протиправній діяльності, який використовується оперативними підрозділами, є кримінальний аналіз, який може здійснюватися як під час документування протиправної діяльності окремих осіб та груп, підозрюваних у підготовці або скоєнні злочину, так і під час виконання доручень слідчого, прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій.

Підставою для проведення оперативного кримінального аналізу є кримінальне провадження або оперативно-розшукова справа, за виключенням

проведення оперативного кримінального аналізу з ініціативи кримінального аналітика.

У ході кримінального аналізу забезпечується цілеспрямований пошук, виявлення, фіксація, вилучення, упорядкування, аналіз та оцінка кримінальної інформації, її представлення (візуалізація), передача та реалізація [1, с.175].

Розглянемо визначення теоретико-прикладного змісту кримінального аналізу. Дане визначення можна надати з аналізу визначення науковців та нормативних актів: сукупність систематичних аналітичних процесів, спрямованих на отримання своєчасної та достовірної інформації щодо змін у характеристиках та тенденціях злочинності з метою допомоги оперативним та адміністративним підрозділам у розподілі сил і засобів для попередження та припинення злочинної діяльності, допомоги у процесі розслідування (С. Готліб, США); вивчення певних характеристик та тенденцій з метою розкриття злочинів або їх попередження (Експертна група Ради Європи з питань кримінального права та кримінології); визначення та розуміння (осмислення) зв'язків між кримінальною інформацією (інформацією про злочин) та іншою потенційно значимою інформацією з метою поліцейської та судової практики (Інтерпол) професійна систематична специфічна інформаційно-аналітична діяльність, яка допомагає розкривати та розслідувати злочини або приймати управлінські рішення; опрацювання інформації, яка є суттєвою для керування та становить підставу для прийняття рішень. Залежно від одержувача дана інформація має характер бази для планування, оціночний, керівний або контрольний характер [2, с. 236-237].

Розглядаючи мету здійснення кримінального аналізу, слід зазначити, що вона полягає в ідентифікація внутрішніх зв'язків між відомостям, даними, що стосуються злочину, і будь-якими іншими даними, отриманими з різних джерел, їх аналіз та оцінка, візуалізація, передача та реалізація в інтересах ведення оперативно-розшукової діяльності. Тому не залежно від характеристики протиправної діяльності чи ділянки відповідальності підрозділу здійснення кримінального аналізу в оперативних підрозділах є обов'язковим, хоча матеріали, отримані в ході здійснення кримінального аналізу, не є доказовими.

Аналізуючи кримінальний аналіз, слід розрізняти його види: аналітичний пошук та аналітичне дослідження. Основним змістом аналітичного пошуку є організація інформації таким чином, щоб полегшити завдання з вилучення сенсу із зібраних даних. Аналітичне дослідження полягає у встановленні взаємозв'язків між особами, подіями та предметами [2, с.237].

Практична сторона здійснення кримінального аналізу полягає у використанні програмного забезпечення IBM i2 Analyst`s Notebook, що дозволяє опрацьовувати великі обсяги розрізненої інформації та видавати результати в найкоротший термін. Найпоширенішою формою використання програмного забезпечення IBM i2 Analyst`s Notebook є аналіз телефонних роздруківок осіб, які

підозрюються у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину та є об'єктами оперативно-розшукової справи [3, с.597].

Варто звернути увагу на те, що у результаті аналізу того чи іншого масиву інформації кримінальним аналітиком робиться висновок та окреслюються рекомендації, що надаються в аналітичному звіті з доданням до нього аналітичних схем. Залежно від виду оперативно-розшукової справи, способу вчинення того чи іншого виду злочину звіти та схеми мають різний характер та візуалізацію, тому є індивідуальними під кожну окрему справу, об'єкт чи групу об'єктів, що дає змогу в індивідуальному порядку визначити характер поведінки об'єктів, наявність чи відсутність зв'язків між собою та можливу причетність до вчинення того чи іншого протиправного діяння. Така оцінка є необхідною умовою у розкритті підготовки чи вчинення особами протиправних діянь та значною мірою допомагає здійсненню оперативно-розшукової діяльності і в подальшому здійсненню досудового розслідування та притягнення винних осіб у вчиненні злочину до кримінальної відповідальності.

Отже, упровадження кримінального аналізу в діяльності оперативно-розшукових підрозділів Національної поліції є ефективною умовою забезпечення протидії злочинам. Успішна реалізація та впровадження методів кримінального аналізу дасть можливість активно використовувати аналітичні способи і прийоми, завдяки яким можливо забезпечити виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, створить передумови для більш ефективного виконання суб'єктами оперативно-розшукової діяльності своїх завдань і правоохоронних функцій, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню ефективності протидії злочинності.

Література:

1. Деревягін О.О. Перспективи застосування методики кримінального аналізу у протидії кіберзлочинам. URL: http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/556/1/ilovepdf_com-175-176%5B1%5D.pdf.

2. Шинкаренко І.Р. Проблеми запровадження кримінального аналізу в діяльність підрозділів кримінальної поліції: теоретико-історичне підґрунтя. URL: http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/125/1/34.pdf.

3. Вознюк О.В., Кіреєва О.С. Використання кримінального аналізу оперативними підрозділами у протидії злочинності. URL: https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/konferentsyia_ord_2019_novyj.pdf.

ВІДМІННОСТІ У ПРОЦЕСІ ПРИЙНЯТТЯ ЗАЯВ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ІНШІ ПОДІЇ ОРГАНАМИ ПОЛІЦІЇ ТА ДБР

Сердечний Артем Борисович
курсант Донецького юридичного інституту МВС України, рядовий поліції
науковий керівник:
Пекарський Сергій Петрович
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки
факультету № 1 Донецького юридичного інституту МВС України,
кандидат юридичних наук

На сьогоднішній день в Україні діє досить активна реформа правоохоронної системи, яка містить у собі нововведення, зміни та глобальний перегляд раніше укладених правил та процесуальних догм у тій чи іншій галузі захисту правопорядку в суспільстві. У цей момент завершується укомплектування Державного бюро розслідувань - державний правоохоронний орган, на який покладаються завдання щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до його компетенції [1].

Задача, яка стоїть перед органами Національної поліції України та працівниками ДБР є однаковою - захист прав і свобод та протидія кримінальним правопорушенням. Але, на нашу думку, слід виокремлювати напрямки, за які відповідають вищезазначені державні правоохоронні органи. Відмінності існують не тільки у підслідності, але й у методах роботи, алгоритмах дій та процесуальному порядку прийняття рішень.

Якщо брати до уваги статистику, то вона досить впевнено свідчить про активу діяльність ДБР у 2020 році: По результатам роботи ДБР за 2020 рік направлено до суду 3035 обвинувальних актів. З них 461 по фактам корупційних правопорушень, 83 – по правопорушенням, вчиненим працівниками правоохоронних органів, щодо застосування катувань та інших порушень прав людини, 36 – по правопорушенням, вчиненим у бюджетній системі, 15 – по правопорушенням, вчиненим організованою групою та злочинною організацією і лише чотири – по фактам правопорушень, вчинених у сфері земельних правовідносин [2]. Слід зауважити, що викладена статистична інформація містить відомості вже про завершальний етап ланцюга кримінального провадження. У цій науковій роботі, нами вивчаються особливості прийняття заяв, повідомлень та звернень громадян у відношенні кримінальних правопорушень та інших подій, які існують у ДБР та НПУ, тобто про початок дій.

Вважаємо доцільним розпочати з вивчення процесу прийняття заяви. Виходячи з Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і

повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, який затверджений наказом МВС України від 08.02.2019 № 100, органи НПУ діють наступним чином: прийняття заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події незалежно від місця і часу їх учинення, повноти отриманих даних, особи заявника здійснюється цілодобово і невідкладно тим органом поліції, до якого надійшла заява чи повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення та іншу подію, або слідчим, або іншою посадовою особою органу поліції, якою самостійно виявлено з будь-якого джерела обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення [3].

Для повідомлення особа може скористатись такими інструментами: засоби поштового зв'язку, мережі Інтернет, електронного зв'язку (електронні звернення), через контактні центри державної установи «Урядовий контактний центр» та телефонну «гарячу лінію». Органи Національної поліції України, служби діловодства реєструють та невідкладно доповідають керівникові або особі, яка виконує його обов'язки, після чого уповноважена службова особа реєструє в ІТС ІПНП (журналі ЄО) [3].

ДБР має на своєму боці більш широкий список інструментів, дякуючи яким, особа може заявити про кримінальне порушення: на особистому прийомі, телефоном, поштою, електронною поштою, особисто через спеціальну скриньку для кореспонденції, електронну форму, що розміщена на офіційному веб-сайті ДБР. Для отримання заяв про кримінальні правопорушення, зокрема анонімних, у ДБР створюється спеціальна телефонна лінія, інформація про яку розміщується на офіційному вебсайті ДБР. Порядок роботи спеціальної телефонної лінії ДБР визначається окремим організаційно-розпорядчим документом [4].

Наступний момент, на якому ми б хотіли загострити увагу, це час прийому заяв уповноваженими особами. Якщо мова йду про поліцію, то заяви і повідомлення про вчинені кримінальні правопорушення та інші події реєструються цілодобово в чергових частинах органів поліції уповноваженими працівниками відразу після їх надходження, вносяться до ІТС ІПНП (журналу ЄО) та інтегрованої інформаційно-пошукової системи з усіма відомостями з журналу ЄО [3]. По іншому складається розпорядок часу у відношенні до часу прийому заяв органами бюро розслідувань: заяви про кримінальні правопорушення приймаються уповноваженими особами у робочий час з 09.00 до 18.00 (понеділок - четвер), з 09.00 до 16:45 (п'ятниця), напередодні святкових, неробочих днів - з 09.00 до 17.00 (понеділок - четвер), з 09.00 до 15.45 (п'ятниця), крім обідньої перерви з 13.00 до 13.45, за місцезнаходженням центрального апарату Державного бюро розслідувань. Усні заяви про кримінальні правопорушення, що надходять від заявників через спеціальну телефонну лінію ДБР, приймаються працівниками відділу оперативного чергування Управління забезпечення особистої безпеки цілодобово [4]. Тобто, роблячи стислий висновок з цієї підтеми можемо визначити, що поліцейські підрозділи цілодобово

реєструють заяви, у той час коли ДБР цілодобово реєструє тільки заяви через відповідну спец. лінію.

Досліджуючи регулюючі нормативно-правові акти, нами було виявлено відмінність у формі прийняття заяв. Маємо на увазі наступний момент: Якщо заява (повідомлення) надійшла до органу (підрозділу) поліції під час особистого звернення заявника одночасно з її (його) реєстрацією в ІТС ІПНП (Інформаційний портал Національної поліції України) або журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події (журнал ЄО) уповноважена службова особа оформлює та видає заявникові талон-повідомлення ЄО про прийняття і реєстрацію заяви (повідомлення) про кримінальне правопорушення та іншу подію). Заява (повідомлення), що надходить телефоном за скороченим номером екстреного виклику поліції «102», реєструється в ІТС ІПНП з автоматичним присвоєнням порядкових номерів ЄО [3]. У ДБР ж, впроваджена система електронного документообігу (СЕД). Заяви про кримінальні правопорушення реєструються в єдиному Журналі реєстрації заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення (далі - Журнал), що ведеться в СЕД, Кожній заяві про кримінальне правопорушення присвоюється відповідний реєстраційний індекс та зазначається дата реєстрації. Реєстраційний індекс заяви про кримінальне правопорушення має дві обов'язкові частини (наприклад, 39зкп, де зкп - ознака виду документа, 39 - порядковий реєстраційний номер, що формується під час реєстрації запиту у Журналі). Заяви про кримінальні правопорушення реєструються невідкладно у день їх надходження до ДБР, у випадку їх надходження після 16.00 (поштою, електронною поштою, через спеціальну скриньку для кореспонденції, електронну форму, що розміщена на офіційному вебсайті ДБР) - не пізніше наступного робочого дня. Заявник має право отримати від особи, яка прийняла заяву про кримінальне правопорушення, на першому аркуші копії заяви про кримінальне правопорушення відмітку про отримання (із зазначенням дати та часу її одержання) або повідомлення про прийняття та реєстрацію такої заяви. Заяви про кримінальні правопорушення, що надійшли до ДБР з використанням засобів поштового та електронного зв'язку, через спеціальну скриньку для кореспонденції, державну установу «Урядовий контактний центр», реєструються відділом документального забезпечення та невідкладно передаються до відділу звернень. Заяви про кримінальні правопорушення, що надійшли до ДБР через приймальню громадян ДБР реєструються відділом звернень. Заяви про кримінальні правопорушення, що надійшли через спеціальну телефонну лінію ДБР, реєструються відділом оперативного чергування Управління забезпечення особистої безпеки. Заяви про кримінальні правопорушення, що не віднесені до предмету розгляду центрального апарату Державного бюро розслідувань, направляються відділом звернень за належністю до відповідних суб'єктів розгляду [4].

Підводячи підсумок вищезазначеної інформації, можна впевнено засвідчити, що як органи Національної поліції України так і органи Державного бюро розслідувань мають певні відмінності, які виходять із цілей створення, філософії створення, але в одному вони точно єдині – забезпечення безпеки фізичних та юридичних осіб, поліпшення життя громадян, очищення суспільства від протиправної діяльності.

Література:

1. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12 листопада 2015 року № 794-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text.
2. Звіт про діяльність Державного бюро розслідувань за 2020 рік. URL: https://dbr.gov.ua/assets/files/zvit/zvit-sajt.pdf.
3. Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події: наказ МВС України від 08.02.2019 № 100. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19#Text.
4. Про затвердження Інструкція про порядок приймання, реєстрації та розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення у центральному апараті Державного бюро розслідувань: наказ ДБР від 07.09.2020 № 463. URL: https://dbr.gov.ua/sites/default/files/%D0%BD%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%20463.pdf.

КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ В ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Сичова Тетяна Андріївна
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Сьогодні тема визначення ролі і місця кримінального аналізу в оперативно-розшуковій діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України щодо протидії злочинності стала неабияк актуальною і звернула увагу, як багатьох науковців, так і практиків. Адже низький рівень застосування системи кримінального аналізу в діяльності оперативних підрозділів викликає

необхідність наукового визначення потреби введення даного різновиду аналізу із наміром посилення дієвості боротьби та запобіганню організованій злочинності.

Особливу увагу у своїх дослідженнях і наукових публікаціях кримінальній аналітиці приділили, зокрема, у своїх працях О. Ю. Бусол, В.І. Василинчук, Ф. Вільямса, О.В. Власюка, О.М. Джужа, М.М. Литвина, В.В. Лунєєва, Д.Й. Никифорчук, С. С. Чернявський, М. Яніцкі та інші. Варто зазначити, що на теренах України основи кримінального аналізу у діяльності тогочасних аналогів поліції застосовувались ще на при кінці XIX ст. У звіті діяльності розшукового відділення Київської міської поліції за 1902–1904 рр. вперше було проаналізовано механізм злочинів та осіб, що їх вчиняють, а також визначено закономірності їх викриття [1].

На нашу думку, у діяльності оперативних підрозділів Національної поліції кримінальний аналіз – це інтелектуальна діяльність поліцейського, що виявляється у перевірці, визначенні та розумінніінформації про незаконні, кримінально карані діяння окремих осіб, що одержана під час здійсненняоперативно-розшукової діяльності, а також у встановленні суттєвих важливих закономірностей між вищезазначеною інформацією із наміром їх майбутнього застосування для встановлення їхтактичних і стратегічних шляхів боротьби та запобіганню злочинності. У процесі кримінальної аналітики забезпечується спрямований пошук, виявлення, фіксація, вилучення, упорядкування, аналіз та оцінка кримінальних даних, її візуалізація та реалізація.

Для світової практики прийнято два основних види кримінального аналізу – оперативний і стратегічний. Саме «оперативний кримінальний аналіз» здебільшого застосовується правоохоронцями оперативних підрозділів з метою проведення окремих слідчих (розшукових) дій або негласних слідчих (розшукових) дій, здійснення оперативно-розшукових заходів, передбаченихЗ аконом України «Про оперативно-розшукову діяльність" [2]. Важливим кроком України на шляху до вдосконалення ефективності здійснення кримінального аналізу правоохоронними органами України стало підписання 14 грудня 2016 р. Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом «Про оперативне та стратегічне співробітництво» , яка визначає порядок обміну інформацією щодо конкретних кримінальних розслідувань, у тому числі – персональних даних [3]. У свою чергу, це дасть можливість виконувати обмін і аналіз оперативною інформацією з метою здійснення масштабних спільних операції щодо боротьби із злочинністю. Загалом в оперативній аналітиці використовуються різні методи, зокрема, це: аналіз подій, потоків, маршрутів, моделей або форм злочинності, телефонних дзвінків та інших.

Щодо стратегічного кримінального аналізу, то вінвизначає суть, масштаб, динаміку та подальший розвиток стану ефективності протидії злочинності на окремій території за конкретний проміжок часу або встановлює загальні риси

злочинця, що вчинює одні і ті самі види кримінальних правопорушень, визначає тактику та методи ведення оперативно-розшукової справи. Зазвичай, дані, що здобули під час здійснення стратегічного аналізу, мають планувальний, оцінювальний, керівний або контрольний характер. До того ж варто погодитись із думкою М. Яніцкі, що визначає кримінальний аналіз, як оперативно-слідчу дію, сенс якої полягає в ідентифікації і якомога точному визначенні внутрішніх відношень між відомостями що стосуються злочину, та будь-якими даними, що були отримані з різноманітних джерел, та застосуванні їх із метою оперативно-розшукової діяльності [4]. Адже використання кримінальної аналітики у діяльності оперативників значно підвищує вірогідність розкриття злочину.

Таким чином, можна зробити висновок, що сучасна актуальність кримінального аналізу для діяльності оперативних підрозділів Національної поліції обґрунтована рядом певних функцій, зокрема аналіз забезпечує виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, створює передумови для більш ефективного виконання суб'єктами оперативно-розшукової діяльності своїх правоохоронних функційта завдань. Майбутнє вдосконалення кримінального аналізу та його адаптація до особливостей національного законодавства і системи протидії злочинності суттєво вплине на зниження рівня злочинності в Україні.

Література:

1.Антологія розшуку: ред. Ю.І. Римаренко, В.І. Кушерець 2009.–165 с.

2.Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 [Електронний ресурс].– Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text.

3. Про оперативне та стратегічне співробітництво: Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом від 14.12.2016 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16#Text.

4.Оперативний кримінальний аналіз: посібник Яніцкі М ред. Міжнародної організації з міграції (МОМ). Київ, 2016. – 86 с.

ПОНЯТТЯ, СУТЬ, МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОРД

Скаженніков Максим Максимович
курсант Донецького юридичного інституту МВС України, рядовий поліції
науковий керівник:
Пекарський Сергій Петрович
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки
факультету № 1 Донецького юридичного інституту МВС України,
кандидат юридичних наук

Оперативно-розшукова діяльність (ОРД) є важливою формою боротьби зі злочинністю і як невід'ємна частина загальної діяльності правоохоронних органів має державно-правовий характер. Предметом цієї дисципліни є законодавство про ОРД як галузь права, що регулює об'єктивні закони, що визначають необхідність використання оперативними підрозділами спеціальних сил, засобів, методів (публічних та конфіденційних) для захисту людей, суспільства та держави від злочинних посягання. Предметом також є теорія та практика оперативного пошуку оперативних підрозділів. Визначення ОРД, закріплене у статті 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» слід розуміти як систему гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів [1].

Існують різні аспекти реалізації ОРД, а саме: юридичний (на практиці це правове регулювання цієї діяльності та безпосереднє застосування правових норм у процесі її реалізації), та спеціально-процесуальний і виконавчий (організація та тактика державних та негласних оперативно-розшукових заходів та застосування оперативних та оперативно-технічних засобів). Перший аспект слід розглядати як юридичну дисципліну, і тому вивчається на всіх юридичних факультетах разом з іншими юридичними предметами; другий належить до сфери закритого нормативно-правового регулювання, режиму здійснення організації та тактичної реалізації оперативно-розшукових заходів. Як видно з концепції ОРД, це, по суті, розвідка, тобто безпосередньо пов'язана з проникненням у свідомість злочинців, в їх середовище, з метою отримання необхідної інформації про кримінальні правопорушення та осіб, хто їх готує, вчиняє, приховує тощо. ОРД має і елементи контррозвідувальної діяльності, тобто за допомогою оперативно-розшукових заходів, засобів і методів зупиняє розвідувальну та контррозвідувальну діяльність осіб, які здійснюють та готують злочини, розшукуються за злочини, захищає державі секрети та забезпечує внутрішню безпеку [2].

Розглянемо суть ОРД як особливу практичну діяльність. Цьому сприяє законодавче визнання ОРД як виду правоохоронної діяльності, що дає змогу висвітлити його з позицій ефективного підходу, тобто як специфічної системи суб'єктів дій з єдиною структурою, що широко містить практичні цілі та завдання ОРД та його суб'єктів і об'єкти, форми, засоби, методи та способи реалізації ОРД,

а також результати цієї діяльності. Зупинимось на цілях ОРД. Мета полягає в тому, на що спрямована діяльність, що в ній слід досягти. Законодавець не визначив прямих цілей ОРД, але встановив загальні цілі, одночасно вказавши мету свого рішення (ст. 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність). Такими завданнями є пошук і фіксація фактичних даних з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства про: протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України; розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій; отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави [1].

На підставі викладеного завдання ОРД можна розділити на стратегічні та тактичні. Стратегічними цілями є надання ОРД для виявлення, запобігання, виявлення та розслідування злочинів, умов та причин, що сприяли їх вчиненню. Цими завданнями в процесі ОРД є досягнення кінцевої мети, наприклад, розкриття злочину або пошук та затримання таємного злочинця. Для виконання стратегічних завдань оперативний працівник ідентифікує свідків, з'ясовує індивідуальні обставини події, перевіряє адреси, проводить опитування, використовує різні оперативні прийоми та інструменти для виявлення фактичних даних, що містять інформацію про дії будь-якого незаконного характеру та необхідних для встановлення слідство та суд про вину особи за конкретні протиправні дії [3]. Однак ОРД не обмежується ідентифікацією фактичних даних та осіб, що становлять оперативний інтерес, але також включає їх перевірку. У зв'язку з цим завданнями ОРД є виявлення конкретних об'єктів, що становлять оперативний інтерес, аналіз конкретних ознак злочинних зв'язків осіб, предметів або кримінальних фактів, визначення підстав законності та доцільності певних оперативно-розшукових заходів, встановлення допустимих меж втручання в правосуб'єктність особи, навіть якщо встановлено її причетність до протиправного діяння, визначення необхідних заходів для захисту прав особи, яка бере участь у кримінальному провадженні [4].

Тактичні завдання полягають у виявленні та фіксації конкретних фактів про незаконну діяльність осіб чи груп з метою припинення їх правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки конкретних осіб.

Література:

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text.

2. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність. Ч.1: Підручник-Харків: Вид-во Нац. ун.-ту внутр. справ, 2002.-336 с.

3. Вишня В.Б., Захаров В.П., Шинкаренко І.Р. Правове регулювання ОРД ОВС (структурно-логічні схеми): Навч. посіб. –Д.: Юрид. акад. МВС, 2003.- 180 с.

4. Оперативно-розшукова діяльність: правові основи (структурно-логічні схеми). Навчальний посібник / за ред. проф. Ю.М. Грошевого.- Харків: РВФ Арсіс, ЛТД, 2003.- 192 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПРИ ПРОВАДЖЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Скидан Вероніка Вікторівна, Нефедова Оксана Іванівна
курсантки факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції
Університету державної фіскальної служби України
науковий керівник
Калганова Олена Анатоліївна
начальник кафедри фінансових розслідувань Університету ДФС України
кандидат юридичних наук, доцент,

Демократизація життя суспільства і реформування законодавства України змушують по новому дивитися на численні питання, дослідження яких в юридичній практиці ще не здійснювалося. Одним з них є проблема забезпечення прав людини при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД).

Без перебільшення можна стверджувати, що сьогодні в умовах євроінтеграційних процесів, а також утвердження верховенства права в державі саме НСРД є незамінним інструментом підвищення рівня правопорядку і боротьби зі злочинністю.

Однак, не дивлячись на позитивні моменти запровадження інституту НСРД, останні можуть суттєво обмежувати та навіть порушувати права, свободи та законні інтереси людини і громадянина. Ось чому поряд із теоретичними аспектами забезпечення прав людини при проведенні НСРД слід приділити увагу практичним, серед яких важливе місце займає питання стану дотримання прав людини при проведенні НСРД.

Не викликає сумніву, що забезпечення прав людини при проведенні НСРД більшою мірою залежить від ефективності кримінальних процесуальних норм, що регламентують правовий порядок їх провадження.

Варто звернути увагу, що при практичному застосуванні кримінальних процесуальних норм, на жаль, нерідко допускаються помилки, пов’язані з їх неправильним (неграмотним) тлумаченням. Це здебільшого відбувається тому, що норма кримінального процесуального права, як правило, сконструйована громіздко, з порушенням правил юридичної техніки, що й ускладнює її правильне тлумачення і застосування [1, с. 239].

Враховуючи викладене вище, вважаємо за необхідне констатувати, що теорією кримінального процесу мають піддаватися ґрунтовному аналізу причини порушень правил, прийомів, способів та методів юридичної техніки при конструюванні кримінальних процесуальних норм, що регулюють проведення НСРД, а також самі порушення (наслідки). А в подальшому, на основі проведеного аналізу, доцільно виробляти відповідні ефективні рекомендації з усунення та попередження порушень прав людини, що виникають при проведенні НСРД.

Таким чином, теорія кримінального процесуального права повинна зосереджуватися на дослідженні юридичної техніки при конструюванні кримінальних процесуальних норм, що регулюють проведення НСРД, виробляти власні специфічні конструкції (моделі) норм у сфері проведення НСРД, що може справедливо претендувати на окремий інститут у науці кримінального процесу.

В той самий час, потрібно зауважити на думку А.А. Коваля, який вважає, що наука кримінального процесуального права є інтернаціональною. Так, очевидно, що в різних країнах засади кримінального судочинства відрізняються, а процес формування науки відбувається по-своєму. Однак, не дивлячись на це, основні важливі інститути досить часто мають подібний зміст. Не є виключенням і інститут негласного отримання доказів при розслідуванні кримінальних правопорушень. Ось чому досягнення юридичної думки і кримінального процесуального законодавства зарубіжних країн, окремі аспекти процесуальної форми проведення НСРД в інших країнах повинні досліджуватися і за необхідності імплементуватися у законодавство України, так само як і допущені там прорахунки і недоліки. Водночас, слід зауважити, що дослідження будь-якого інституту кримінального процесуального права змушує звертатися до історії його становлення, оскільки пояснення будь-якого правового явища, з'ясування закономірностей його функціонування неможливе без встановлення причин і динаміки його розвитку [2, с. 193].

Зазначимо, що законодавець розробляючи законодавство у сфері проведення НСРД або удосконалюючи його, повинен враховувати ті здобутки і позитивні наробки теорії і науки кримінального процесу, які, так би мовити, пройшли випробування часом. Таким чином, теорія кримінального процесуального права повинна досліджувати не лише історію інституту негласних засобів отримання доказів при розслідуванні кримінальних правопорушень, але й техніки формування норм кримінального процесуального права, яка є певним віддзеркаленням суспільно-політичного, правового, економічного та культурного розвитку нашої держави.

Підсумовуючи зазначимо, що головним напрямком гармонізації законодавства та удосконалення механізму у сфері забезпечення прав людини при проведенні НСРД є інтенсивний розвиток вітчизняної теорії кримінального процесу в аспекті забезпечення прав людини при проведенні НСРД, який здатний

забезпечити вагому результативність реалізації зазначених прав.

Література:

1. Кучинська О. П. Механізм забезпечення прав людини в кримінальному провадженні: поняття і складові елементи. *Право і суспільство*. 2018. № 2. С. 236–242.

2. Коваль А.А. Забезпечення прав людини при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій. *Монографія. ЧНУ ім. Петра Могили*, Миколаїв. 2019. С. 180-200.

ДО ПИТАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Смоляк Валерій Володимирович
курсант Донецького юридичного інституту МВС України, рядовий поліції
науковий керівник:
Крушеницький Андрій Васильович
т.в.о. завідувача кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 Донецького юридичного інституту МВС України, капітан поліції

З прийняттям чинного Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України було започатковано тенденцію на зближення та взаємне проникнення оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) та кримінального процесу. Оперативно-розшукове забезпечення кримінальних проваджень як явище та процес оперативно-розшукової діяльності, зокрема протидії злочинності, протягом останніх років перебуває в центрі уваги вітчизняних науковців.

Так, після набрання чинності нового КПК та зокрема введення інституту негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД), на перший погляд, можна думати, що роль оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження значно звузилась чи зникає. Замість оперативно-розшукових заходів здійснюються НСРД, які тепер мають на відміну від перших виключно процесуальну природу. Але ж, такі НСРД за дорученням слідчого здійснюються співробітниками оперативних підрозділів (той самий суб'єкт, який здійснював раніше однойменні оперативно-розшукові заходи). Не менш важливо зазначити і те, що такі НСРД здійснюються у тактичні способи притаманні оперативно-розшуковим заходам.

Так, М.В. Стащак пропонує під визначенням «оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження» розуміти одну із організаційно-тактичних форм оперативно-розшукової діяльності, основним призначенням якої

є забезпечення ефективного, повного і об'єктивного виконання завдань кримінального провадження, відшкодування матеріальних збитків, завданих підготовкою чи вчиненням злочину, за допомогою нормативно дозволених оперативно-розшукових можливостей [1, с. 236]. Натомість від зазначеної думки, В. П. Хомколов зазначає, що оперативно-розшукове забезпечення є самостійною формою взаємодії слідчого і оперативних підрозділів [2, с.11].

На нашу думку та думку інших вчених таке звуження змісту досліджуваної дефініції В.П. Хомколовим є не досить коректним. Зокрема, Є.М. Рябков визначає, що коло питань, які вирішуються в процесі оперативно-розшукового забезпечення, значно ширше, ніж під час взаємодії, поняття «оперативно-розшукове забезпечення» може також охоплювати вирішення завдань у період, коли встановлені особи, які вчинили злочини і необхідно забезпечити захист зібраних слідством доказів, збереження речових доказів, безпеку учасників кримінального провадження, щодо яких здійснюється психічний і фізичний вплив, і багато іншого [2, с. 8-9].

В той же час, М.М. Перепелиця та І.Р. Шинкаренко дефініцію «оперативно-розшукове забезпечення кримінальних проваджень» як комплекс заходів оперативно-пошукового характеру з установлення фактів і обставин, що підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях, джерел інформації про них з метою забезпечення слідства даними, що сприяють з'ясуванню істини і покаранню винних відповідно до закону. На їх думку, необхідність проведення оперативно-розшукових заходів на стадії досудового слідства викликана тим, що при розслідуванні злочинів обвинувачені та їхні зв'язки протидіють кримінальному судочинству, чим порушують права інших учасників кримінального процесу [3, с. 42].

При цьому слід додати, що оперативні співробітники перед проведенням НСРД здійснюють з метою забезпечення організаційно-практичні та пошукові заходи. Отже, ми впевнено маємо стверджувати нині про неменшу роль оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження. Правові норми ОРД тепер значною мірою трансформувались у процесуальні. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» (ст. 7) вимагає від оперативних співробітників невідкладно повідомляти органи досудового розслідування про виявлені факти зі складом кримінального правопорушення [4, www].

На перший погляд, і тут зменшилась роль оперативного забезпечення у розслідуванні кримінальних проваджень. Однак, новий КПК проголошує значно тісніший зв'язок ОРД з кримінальним процесом, по суті оперативні співробітники мають грамотно втілювати в практичну площину як оперативно-розшукову, так і процесуальну функцію. А здійснення колишніх оперативних заходів (нині НСРД) в рамках кримінального провадження зумовлює їх правовий захист та зменшує формалізм у підходах до провадження за ОРС. Нині оперативні підрозділи забезпечують доказування до початку досудового розслідування у межах ОРД, а

під час кримінального провадження – у межах виконання доручень слідчого, прокурора на проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема негласних. При цьому використання отриманих ними фактичних даних як доказів у кримінальному процесі можливе лише після оцінки та перевірки суб'єктами доказування – слідчим, прокурором. Одною з головних умов надання означеним фактичним даним статусу доказів кримінальному процесі є встановлена законом форма їх джерел. Документи, що оформлюються оперативними підрозділами за результатами оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій, зокрема негласних, і є такими джерелами, а їх форма має важливе значення для забезпечення ефективності процесу доказування.

Аналізуючи положення напрацьовані науковцями, Ю.Ю. Орлов дійшов висновку, що оперативне документування – це здійснюваний відповідно до чинного законодавства суб'єктами ОРД процес збирання, закріплення, систематизації, перевірки і оцінки фактичних даних, необхідних для доказування по кримінальній справі, вирішення інших завдань кримінального судочинства та ОРД, а також створення умов для використання цих даних у розслідуванні [5, с. 123]. При цьому, М.А. Погорецький визначає оперативне документування як здійснюваний уповноваженими посадовими особами встановлений відомчими нормативно-правовими актами комплекс взаємозалежних дій і рішень, спрямованих на достовірне відбиття (закріплення, фіксацію) в матеріалах ОРД порядку й результатів як окремих ОРЗ і рішень, так і всього ходу й результатів ОРД з метою вирішення завдань ОРД та сприяння вирішенню завдань кримінального процесу [6, с. 267].

Враховуючи вищевикладене, документування, що здійснюють оперативні підрозділи є одним із засобів забезпечення доказування у кримінальному провадженні та одночасно може виступати складовою частиною цього процесу (якщо в подальшому документи оперативних підрозділів використовуються у кримінальному провадженні як процесуальні джерела доказів). Проте забезпечення доказування оперативними підрозділами не може зводитися лише до документування, як засобу отримання доказів. Адже оперативні підрозділи, можуть створювати умови для отримання слідчим доказів у кримінальному провадженні. Відомості, здобуті оперативними підрозділами, дають змогу не лише своєчасно й обґрунтовано провести слідчі (розшукові) дії, але й ретельно підготуватися до них. Така інформація багато у чому забезпечує успішне проведення слідчих (розшукових) дій. Наразі оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження було і залишаються дієвим інструментом для кримінального судочинства. Окрім того, воно сприяє покращенню взаємодії слідчих та оперативних підрозділів.

Література:

1. Стащак М.В. Форми оперативно-розшукової діяльності підрозділів кримінальної поліції у протидії злочинності: концептуальні засади: дис. … д-ра юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Х., 2017. 355 с.

2. Хомколов В. П. Правовые и организационно-тактические вопросы оперативно-розыскного обеспечения деятельности следователя по установлению лица, совершившего преступление: дис. … д-ра юрид. наук: 12.00.09. М., 1984. 196 с.

3. Перепелица Н.Н., Шинкаренко И.Р. Оперативно-розыскное сопровождение уголовного судопроизводства и судебного разбирательства. *Додаток до вісника Луганського інституту внутрішніх справ МВС України. 1998. № 3*. С. 3046.

4. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text (дата звернення: 31.08.2021).

5. Орлов Ю.Ю. Застосування оперативної техніки в оперативно-розшуковій діяльності міліції (теорія і практика): моногр Ю.Ю. Орлов. К.: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2007. 559 с.

6. Погорецький М.А. Про співвідношення оперативно-розшукового забезпечення та оперативно-розшукового супроводження кримінального судочинства. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики:* матеріали ІІ-ї міжн. наук. – практ. конф. у 2 т. О., 2010. Т. 2. С. 267–270.

ДО ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЗДІЙСНЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Смоляк Валерій Володимирович
курсант Донецького юридичного інституту МВС України, рядовий поліції
науковий керівник:
Пекарський Сергій Петрович
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 1 Донецького юридичного інституту МВС України,
кандидат юридичних наук

З прийняттям у 2012 році нового Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України, з урахуванням позитивного досвіду правотворення європейських держав та вагомих багаторічних надбань українських учених-

процесуалістів, значно модернізував кримінальний процес. Зокрема було посилено гарантії охорони прав і свобод людини, розширено можливості підозрюваного (обвинуваченого) захищатися від кримінального переслідування, збільшено обсяг прав потерпілого, удосконалено систему запобіжних заходів та засобів доказування, серед яких чільне місце посідають слідчі (розшукові) дії, зокрема негласні. У правовій площині з'явився інститут негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НС(Р)Д) [1]. Раніше така діяльність реалізовувалася у межах проведення оперативно-розшукових заходів (далі - ОРЗ), які чітко регламентувалися відповідним законом.

Зазначаємо, що, НС(Р)Д перебрали на себе певні риси й завдання ОРЗ. Зокрема, у тексті Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» містяться вимоги про необхідність отримання судових рішень на право проведення деяких оперативно-розшукових заходів, які тимчасово обмежують конституційні права громадян, і допускають можливість оскарження до суду рішень і дій підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність (далі - ОРД). Зокрема статтею 9 цього Закону передбачено, що громадяни України та інші особи мають право у встановленому законом порядку одержати від органів, на які покладено здійснення ОРД, письмове пояснення з приводу обмеження їх прав і свобод та оскаржити ці дії [2].

Під час здійснення ОРД не допускається порушення прав і свобод людини та юридичних осіб. Окремі обмеження цих прав та свобод мають винятковий і тимчасовий характер і можуть застосовуватись лише за рішенням суду щодо особи, в діях якої є ознаки тяжкого або особливо тяжкого злочину, та у випадках, передбачених законодавством України, з метою захисту прав і свобод інших осіб, безпеки суспільства [2].

Після набрання чинності нового КПК України та, зокрема, введення інституту НС(Р)Д, на перший погляд, можна думати, що роль оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження значно звузилась чи зникає. Замість оперативно-розшукових заходів здійснюються НС(Р)Д, які тепер мають на відміну від ОРЗ виключно процесуальну природу. Але ж, такі НС(Р)Д здійснюються, за дорученням слідчого, співробітниками оперативних підрозділів (той самий суб'єкт, який здійснював раніше однойменні ОРЗ). Не менш важливо зазначити і те, що такі НС(Р)Д здійснюються у тактичні способи притаманні ОРЗ.

Відповідно до ст. 124 Конституції України правосуддя в Україні здійснюють виключно суди. Конституція України покладає на суд обов'язок здійснювати контроль за законністю та обґрунтованістю процесуальних дій і рішень органів досудового розслідування, прокурора [3]. Одну з головних ролей у цьому виконує слідчий суддя шляхом здійснення функції судового контролю за дотриманням прав, свобод і інтересів людини. Правозахисний характер зумовлює покладення на нього загальних обов'язків щодо захисту прав людини, які визначені у ст. 206 КПК України [1].

Як вірно зазначає В.В. Назаров, судовий контроль передбачає перевірку законності та обґрунтованості дій і рішень сторони обвинувачення, яка наділена державно-владними повноваженнями (прокурора, органу досудового розслідування, керівника органу досудового розслідування, оперативних підрозділів), а тому роль слідчого судді, здійснення ним судового контролю у сфері захисту особи, суспільства, держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження набуває особливого значення.

Забезпечення конституційних прав особи під час використання результатів проведення НС(Р)Д є обов'язком прокурора. Відповідно до частини четвертої ст. 252 КПК України прокурор вживає заходів щодо збереження інформації, речей і документів, отриманих у ході проведення НС(Р)Д, приймає рішення щодо використання отриманих результатів у доказуванні [1; 5], приймає рішення щодо використання отриманих результатів в інших цілях (ст. 257 КПК України) [1]. На відміну від суто наглядових повноважень, прокурор бере активну участь у визначенні кола доказів, способів їх отримання у конкретному кримінальному провадженні, проведенні НС(Р)Д, забезпечуючи одночасно законність дій слідчого та уповноваженого оперативного підрозділу під час вимушеного обмеження конституційних прав громадян [6].

Як слушно зауважують В. Корнієнко та В. Тертишник, регламентація НС(Р)Д здійснюються без належної системності і логічності, часто створюючи штучну конкуренцію правових норм, а окремі інститути НС(Р)Д ще не отримали необхідної та досконалої процесуальної форми, яка б слугувала достатньою гарантією отримання надійних доказів і належного захисту прав і свобод людини, реалізацією визнаних (підтримуваних і неухильно забезпечуваних) у практиці ЄСПЛ принципів юридичної визначеності та пропорційності [7, с. 65]. Підтримуючи наукову позицію А. Коваль, вважаємо, що забезпечення прав людини під час проведення НС(Р)Д безпосередньо залежить від ефективності кримінальних процесуальних норм, що регламентують правовий порядок їхнього провадження [8]. У свою чергу ОРЗ, що тимчасово обмежують конституційні права громадян потребують судового рішення на їх проведення. Важливим є той факт, що під час їх проведення широко використовуються спеціальні технічні засоби отримання інформації. Зарубіжний досвід правового регулювання використання спеціальної техніки прослуховування, негласного візуального спостереження й фіксації отриманої при цьому інформації свідчить, що контроль за проведенням таких заходів часто має досить жорсткий міжвідомчий характер, а отримані внаслідок їх проведення матеріали використовуються у процесі доказування [9]. Своєю чергою гарантії законності під час здійснення ОРД зазначені у розділі 2 Конституції України, ст. 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», ст. 22 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» та в інших законодавчих актах.

Гарантуючи недоторканність житла чи іншого володіння особи, Конституція України втілює положення Міжнародного пакту про громадянські і політичні права. Відомо, що відповідно до цього міжнародно-правового акта ніхто не може безпідставно або незаконно посягати на недоторканність житла (ст. 17) [10]. Ці положення закріплено у ст. 30 Конституції України як конституційний принцип недоторканності житла, що захищає власника житла від посягання на нього з боку посадових чи інших осіб державних органів, у тому числі й тих, які здійснюють ОРД та кримінальне судочинство. Загальна формула ст. 31 Конституції України свідчить про те, що таємниця листування охороняється законом, конкретизується в чинному законодавстві. Так, ч. 2 ст. 14 КПК України визначає, що особисте життя громадян, таємниця листування можуть бути обмежені тільки на підставах чинного законодавства та міжнародно-правових норм. Накладення арешту на кореспонденцію, її огляд і виїмку здійснює виключно суд, який за результатами розгляду повинен ухвалити процесуальне рішення. У постанові зазначаються підстави для накладення арешту, яка саме кореспонденція підлягає арешту, огляду та виїмці, на яку установу зв'язку покладається її виконання, хто проводитиме. Арешту підлягає як вхідна кореспонденція на адресу певної особи, так і кореспонденція, що відправляється контрольованою особою. Перевірці підлягає вся кореспонденція – листи, телеграми, поштові листівки, телеграфні відправлення, бандеролі, посилки тощо.

Враховуючи вищевикладене зазначаємо що, права і свободи людини є непорушні й невід'ємні, їх утвердження й забезпечення – головний обов'язок держави, і ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законом. Правоохоронні органи зобов'язані захищати ці права і свободи, у тому числі й негласними засобами та методами, але на основі принципів верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини, які викладені у ст. 4 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [2].

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text.

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text.

3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР/. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80# Text.

4. Назаров В.В., Тракало Р.І. Судовий контроль у кримінальному провадженні: теоретичні та практичні аспекти. *Європейські перспективи*. 2014. № 10. С. 89-95.

5. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: спільний наказ ГП України, МВС України, СБ України, АДПС

України, Мін. фінансів України, Мін. юстиції України від 16 листоп. 2012 р. № 114/1042/516/936/1687/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text

6. Прядко В.О. Поняття та види процесуального керівництва прокурором негласними слідчими (розшуковими) діями за національним законодавством. *Zbornik prispevkov z medzinarodnej vedeckej konferencie / Prava a slobody cloveka a obcana: mechanizmus ich implementacie a ochrany roznych oblastiach prava*. – Bratislava.: Paneuropska vysoka skola, 2014. – 319 с.

7. Корнієнко М., Тертишник В. Доктринальні проблеми інституту негласних слідчих (розшукових) дій. *Міжнародний науковий журнал «Верховенство права»*. 2017. № 1. С. 95–101.

8. Коваль А. Напрямки удосконалення механізму забезпечення прав людини при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *International scientific journal «Internauka» Series : Juridical Sciences.* URL: http://www.inter-nauka.com/magazine/law (дата звернення: 01.09.2019).

9. Погорецький М.А. До питання щодо використання протоколів оперативно-розшукової діяльності як доказів у кримінальному судочинстві. *Вісник Луганської академії внутрішніх справ МВС*. – 2002 р.: Спец. вип. у 2 ч. – Луганськ: РВВ ЛАВС, 2002. – Ч.1. Нове кримінальне і кримінально-процесуальне законодавство та завдання юридичної підготовки кадрів ОВС України. – С. 45–48.

10. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Міжнародний документ від 16.12.1966. Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148-VIII (2148-08) від 19.10.73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.

ПЕРВИННА ІНФОРМАЦІЯ В ОРД

Соловій Дмитро Андрійович
курсант Донецького юридичного інституту МВС України, рядовий поліції
науковий керівник:
Ковальова Ольга Вікторівна
завідувачка кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки Донецького юридичного інституту МВС України, к.ю.н.

Питання про роль і місце розшуку в діяльності правоохоронних органів держави вже давно ланцюгом привертав увагу науковців у різних галузях права. Загальні теоретичні та практичні положення, що стосуються інформаційних, оперативних та оперативно-аналітичних розшуків, кримінальної поліції, тактико-криміналістичних та процесуальних основ розшуку та затримання злочинця,

знайшли відображення у багатьох працях радянських, українських та російських вчених. Однак аналіз цих робіт показує, що автори не приділяли достатньої уваги питанням використання пошуку первинної оперативно-значущої інформації в оперативно-розшуковій діяльності (далі – ОРД) як першого етапу оперативно-розшукового процесу, в тому числі в діяльності Державної прикордонної служби (далі – ДПС) як одного із правоохоронних органів України та суб'єктів ОРД.

Це питання йде про те, чи зобов'язаний та має право оперативний підрозділ, уповноважений здійснювати ОРД, а також застосовувати активні дії (заздалегідь) для того, щоб знайти основне оперативно значуще джерело інформації про осіб, які готуються до вчинення злочину, фактичні дані про можливу підготовку до вчинення правопорушення, його умови та причини, що сприяють вчиненню злочинів за відсутності передбачених законом підстав для вчинення ОРД. Важливим у цьому відношенні є законність такої діяльності, підстави для їх здійснення та повноваження оперативних підрозділів. Чинної відповіді на це питання в чинному законодавстві України немає.

Таким чином, відповідно до чинного Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» здійснюється пошук (а також фіксація) фактичних даних про протиправні дії осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підривну діяльність спецслужб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального провадження, а також для отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства та держави є завданням ОРД (стаття 1), заходи пошуку є складовою Системи ОРД (стаття 2) [1,2]. Законодавець визначає, що для впровадження заходів ОРД мають бути підстави. Однією з таких причин є наявність достатньої інформація, яка отримана у встановленому законодавством порядку, що вимагає перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів та засобів. За відсутності підстав для прийняття рішення про проведення оперативно-розшукових дій заходи заборонені. У кожному випадку існування підстав для проведення ОРД потрібно розпочато оперативно-розшукову справу [2].

У спеціальній літературі зустрічаються різні, але схожі за своєю сутністю, визначення оперативної обстановки. Так, наприклад, ще наприкінці 60-х початку 70-х років минулого століття провідними фахівцями у сфері ОРД В.Г. Самойловим та Г.К. Синіловим було сформульоване визначення оперативної обстановки як сукупності умов, які складаються з особливостей території, що обслуговується органом внутрішніх справ, стану злочинності та порушень громадського порядку, а також сил і засобів протидії злочинності та результативності їх діяльності й застосування під час реалізації завдань, пов'язаних з протидією правопорушенням та злочинності [3] Практика показує, що для того, щоб використовувати систему розшукових заходів в рамках оперативного розшуку, досить припустити можливість вчинення злочину,

ймовірність його підготовки та вчинення в певному місці або напрямку, в якому здійснюються основні зусилля в охороні державного кордону. Це припущення базується на аналізі попереднього досвіду боротьби зі злочинністю, аналізі ризиків, кримінальний аналіз, особливості вчинення певного виду злочину тощо. Результати аналізу всіх наявних даних відображаються у профілі ризику за видами злочину, теоретичній моделі злочинця (правопорушення), яка складається з найбільш типових і характерних ознак, що складають основу для пошукових завдань.

Таким чином, за відсутності підстав для виконання ОРД проводити оперативно-розшукові заходи забороняється, однак існує обов'язок вжити необхідних оперативно-розшукових заходів, щоб своєчасно запобігти виявлення, припинення злочинів, викриття причин та умов тощо.

Наявність невідповідностей на законодавчому рівні в підставах для виконання ОРД є фактором, який негативно впливає на діяльність посадових осіб, які відповідно до своїх функціональних обов’язків повинні приймати відповідні юридичні рішення щодо реалізації заходів ОРД, вибір конкретні способи виконання завдань ОРД Державної податкової служби та інших правоохоронних органів України.

Отже, внесення необхідних змін та доповнень до законодавства про організацію та впровадження ОРД можливість пошуку первинної оперативної та значущої інформації без (попереднього) відкриття справи про оперативний розшук та без застосування заходів, що обмежують права та свободи громадян, забезпечить законність рішень про проведення такої діяльності, законність вжитих заходів відповідно до законодавство.

Література:

1. Оперативно-розшукова діяльність. *Wikipedia*. URL: https://uk. wikipedia. org/w/index.php?title=Оперативно-розшукова_діяльність & amp;stable=1 (дата звернення: 18.03.2021).

2. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII : станом на 24 жовт. 2020 р. URL: https://zakon.rada. gov.ua/ laws/show/2135-12 (дата звернення: 18.03.2021).

3. Букаєв В.В. Основи оперативно-розшукової діяльності в Україні : навч. посіб. Одеса, 2020. 198 с.

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ОПЕРАТИВНО – РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ

Соловйов Ярослав Русланович
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

На сьогодні швидкими темпами розвивається діяльність органів державної прикордонної служби України, що своєю чергою, збільшує ризик появи нових загроз. В слід за чим, зросла необхідність у зверненні особливої уваги на підвищення оперативно – розшукової діяльності у цій сфері, що надалі стало одним із пріоритетних завдань цієї служби. В слід за цим, почалось активне вдосконалення системи кримінального аналізу, а також використання отриманих результатів з метою прогнозування та швидкого виявлення нових правопорушень.

Насамперед варто зазначити, що оперативно – розшукова діяльність являє собою систему гласних та негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, які здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів [1]. Відсилаючись до нормативно-правової бази, з метою приведення діяльності підрозділів Державної прикордонної служби України, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, було затверджено Положення про оперативно-розшуковий відділ органу охорони державного кордону, у якому визначено, що оперативно – розшуковий відділ є структурним підрозділом органу охорони державного кордону, який здійснює оперативно-службову діяльність на ділянці відповідальності відповідно до законодавства.

В ДПСУ під кримінальним аналізом розуміється встановлення та передбачення зв’язків між даними про кримінально - протиправну діяльність та іншими, потенційно з ними пов’язаними даними з метою їх використання у розробленні тактичних та стратегічних засад з протидії кримінально – протиправній діяльності [2].

Звертаючись до праць Сандула К.О., ми можемо виокремити для себе положення, що визначаючи кримінальний аналіз, як відносно автономний напрямок ОРД, необхідно відзначити, що предметом його дослідження є кримінальна інформація, яка володіє наступними особливостями: – властивості кримінальної інформації відрізняються від властивостей інформаційного простору, в якому здійснюється її пошук; – місцеперебування кримінальної

інформації носить, як правило, невизначений характер. Цією невизначеністю і викликані пошукові дії, які направлені на зменшення (усунення) питань, які були поставлені на початку роботи, та локалізацію інформаційного ресурсу, по якому здійснюється пошук [3].

Своєю чергою, звертаючись до праць Половнікова В.В., упровадження системи кримінального аналізу в ДПС України дає можливість підвищити ефективність аналітичного супроводу ОРС і в цілому ОРД у сфері боротьби з організованою кримінально – протиправною діяльністю, створює передумови з метою розвитку національного або міжнародного співробітництва у сфері проведення аналізу ризиків та кримінального аналізу.

Також автор зазначає, що практичне застосування оперативними підрозділами ДПС України кримінального аналізу підтверджує його високу ефективність у багатоепізодних справах, що охоплює велику територію, включаючи значну кількість подій і суб'єктів протиправних угруповань зі складною структурною побудовою [4].

Отже, зважаючи на вищевикладений матеріал, ми можемо зробити висновок, що ДПСУ виступає одним із найперших правоохоронних органів України, що активно використовує у своїй професійній оперативно – розшуковій діяльності кримінальний аналіз. Також, позитивною практикою є застосування міжнародного досвіду у діяльність ДПС України з метою підвищення ефективності аналітичного супроводу ОРС у сфері боротьби з кримінально – протиправною діяльністю в країні.

Література:

1. Закон України «Про оперативно – розшукову діяльність» № 22, від 18.02.1992, у редакції з 24.10.2020 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text (дата звернення 16.03.2021)

2. Положення про оперативно-розшуковий відділ органу охорони державного кордону № z0187-15 від 02.02.2015 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0187-15#Text (дата звернення 16.03.2021)

3. Сандул К. О. Кримінальний аналіз в оперативно-розшуковій діяльності державної прикордонної служби україни / К. О. Сандул // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. - 2017. - № 13. - С. 160-165. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vprc_2017_13_24 (дата звернення 16.03.2021)

4. Половніков В. В. Характеристика кримінального аналізу з урахуванням практики його використання в оперативно-розшуковій діяльності Державної прикордонної служби України / В. В. Половніков // Питання боротьби зі злочинністю. - 2017. - Вип. 34. - С. 28-40. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pbzz_2017_34_5

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНОЇ СЛІДЧОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЇ - ЗНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Суботіна Анастасія Андріївна
курсантка Донецького юридичного інституту МВС України
науковий керівник:
Приходько Андрій Андрійович
старший викладач кафедри організації досудового розслідування Криворізького навчально-наукового інституту Донецького юридичного інституту МВС України, кандидат юридичних наук, капітан поліції

Прийнятий КПК України 2012 р. змінив процес здобування інформації негласним шляхом. Даним кодексом визначається цей процес як кримінально-процесуальну слідчу (розшукову) дію. Зняття інформації з електронних інформаційних систем є одним з найкращих способів отримання потрібних даних для доказової бази у кримінальному проваджені під час здійснення негласних слідчих (розшукових) дій. Практика показує, що на даний час у оперативних співробітників виникають певні проблеми з даною процедурою отримання інформації, а саме зі своєчасністю та допустимістю отримання цих даних для подальшого сприянню розвитку кримінального провадження.

Сутність зняття інформації з електронних інформаційних систем полягає в тому, що орган, який її здійснює, на підставі ухвали слідчого судді проводить запис певної інформації, якою обмінюються обвинувачений (підозрюваний) з іншими особами, або інші особи з підозрюваним (обвинуваченим), або підозрювані (обвинувачені) між собою, і повідомляє про це слідчого, який її досліджує. Зазначена негласна слідча (розшукова) дія проводиться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати іншим шляхом. Вона проводиться виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.[1]

Процедура зняття інформації з електронних інформаційних систем включає в себе обов'язковий етап, а саме, слідчий зобов'язаний повідомити прокурора про прийняття рішення щодо проведення зняття інформації з електронних інформаційних систем та отримані результати . Прокурор має право заборонити проведення або припинити подальше проведення даної негласної слідчої (розшукової) дії. Виключно прокурор має право прийняти рішення про проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину.[2]

Організація проведення зняття інформації з електронних інформаційних мереж, проводиться з дозволу слідчого судді із застосуванням технічних засобів, у вигляді клопотання про отримання дозволу на зняття інформації з електронних інформаційних систем. У відповідності до поданого клопотання слідчий суддя не пізніше як 6 годин з моменту отримання даного клопотання виносить ухвалу в наданні дозволу або відмови проведення зняття такої інформації. У випадках позитивного надання дозволу в ухвалі обов'язково вказуються строки зняття інформації з електронних інформаційних систем, такий дозвіл не може перевищувати два місяці. У виняткових випадках, пов'язаних з урятуванням життя людей та запобігання тяжкого або особливо тяжкого злочину, КПК України допускає можливість почати проведення зняття інформації з електронних інформаційних систем до отримання дозволу слідчого судді.

Проводити зняття інформації з електронних інформаційних систем має право як сам слідчий суддя, так і вповноважені ним оперативні підрозділи. Ухвала слідчого судді про надання дозволу зняття інформації з електронних інформаційних систем:

- підписується слідчим суддею;
- скріплюється гербовою печаткою;
- реєструється в апараті суду за правилами таємного діловодства.[3]

За результатами здійснення зняття інформації з електронних інформаційних систем, що пов'язано з тимчасовим обмеженням конституційних прав складається протокол з відповідними додатками. При знятті інформації з комп'ютерних мереж, з жорсткого диска комп'ютера програми, які становлять оперативний інтерес, - нерідко налаштовані на самознищення у разі несанкціонованого доступу. Подолати діючу систему захисту оперативний співробітник самостійно не в змозі, в зв'язку з чим проводити дану негласну слідчу (розшукову) дію повинен спеціаліст.[4, с.283-284]

Зміст інформації, яка отримана під час проведення зняття інформації з електронних інформаційних систем, зазначається у протоколі про її проведення, відповідно до ст.265 ККУ. Протоколи про проведення зняття інформації з електронних інформаційних систем, з додатками, не пізніше ніж через 24 години з моменту припинення вказаних негласних слідчих (розшукових) дій передаються прокурору (ч.3 ст.252 КПК України).

Забороняється використання відомостей, речей та документів, отриманих в результаті проведення зняття інформації з електронних інформаційних систем для цілей, не пов'язаних з кримінальним провадженням, або ознайомлення з ними учасників кримінального провадження чи будь-яких інших осіб.

Отже, у зв'язку зі стрімким розвитком технологій і програмних забезпечень , проведення працівниками органів правосуддя негласної слідчої (розшукової) дії, а саме «зняття інформації з інформаційних систем» є одним із найефективніших способів отримання інформації про осіб, які становлять інтерес в досудовому

розслідуванні, який може дати позитивний результат, лише в разі проведення відповідних дій оперативного і технічного характеру.

Література:

1. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затверджена Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України №№ 114/1042/516/1199/936/1687/5 від 16 листопада 2012 року // Інформаційно-аналітична система «Ліга-закон». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text .

2. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : Закон України : від 5 липня 1994 : [із змінами і доповненнями на 23.02.2014] // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №31. – ст. 286. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-вр#Text .

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року №4651-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – №37. – ст. 1370. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text .

4. Оперативно-розшукова компаритівстика : монографія / О.М. Бандурка, М.М. Перепелиця, О.В. Манжай та ін.. – Харків : Золота миля, 2013 – 352 с.

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВЕ ЗАПОБІГАННЯ УМИСНИМ ВБИВСТВАМ

Татарінцев Михайло Олександрович
курсант Донецького юридичного інституту МВС МВС України, рядовий поліції
науковий керівник:
Пекарський Сергій Петрович
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 1 Донецького юридичного інституту МВС України,
кандидат юридичних наук

Умисне вбивство – це винне, протиправне заподіяння смерті іншій людині [1, ст. 115]. Протиправність вбивства означає, що таке діяння заборонене кримінальним законом під загрозою кримінального покарання. На тепер актуальним є запобігання умисним вбивствам. Вбивством на замовлення є умисне позбавлення життя потерпілого, яке вчиняється особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (замовника). Дане кримінальне правопорушення має

специфічний механізм організації та вчинення, часто характеризується відсутністю безпосередніх зв'язків між замовником (організатором) і виконавцем злочину, попередніх стосунків між найманою особою і жертвою (вони не знайомі один з одним, не мають спільних інтересів, убивця не зацікавлений особисто у смерті тієї чи іншої особи, а має, у більшості випадків, корисливий мотив).Безпосереднім завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України [2, ст. 2].

Оперативно-розшукова профілактика як форма ОРД закріплена в оперативно-розшуковому законодавстві. Відповідно до положень Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зобов'язані у межах своїх повноважень відповідно до законів, що становлять правову основу оперативно-розшукової діяльності, вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення кримінальних правопорушень та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, здійснювати профілактику правопорушень [2, ст. 7].

Організація запобігання умисним вбивствам потребує застосування знань управлінських, юридичних і спеціальних наук. Для виконання завдань протидії кримінальним правопорушенням необхідно використовувати наукові досягнення щодо вдосконалення форм і методів ОРД, які отримуються і накопичуються із вивчення матеріалів оперативно-розшукової практики протидії умисним вбивствам. Беззаперечно оперативні підрозділи повинні вирішувати завдання, пов'язані з охороною особи та забезпеченням дотримання прав і свобод громадян. «Людина, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю», відповідно до ст. 3 Конституції України [3, ст. 3]. «Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини відповідно до ст. 27 Конституції України [3, ст. 27].

Як свідчить практика протидії кримінальним правопорушенням, що посягають на життя людини, своєчасне їх виявлення і попередження можливе лише у разі належної обізнаності з особливостями їх усунення. Виявлення причин і умов, які сприяють вчиненню умисних вбивств, і вжиття заходів щодо їхнього усунення є основними положеннями діяльності стосовно запобігання кримінальним правопорушенням.

Оперативно-розшукове запобігання має відповідні властивості:

- наявність притаманних тільки йому специфічних прийомів і методів впливу на криміногенних осіб, на відміну від кримінологічного запобігання, що ставить за мету комплексне оформлення усіх сфер і об'єктів свого впливу;
- оперативно-розшукове запобігання не має такого масового характеру;

- наявність інформаційного забезпечення, що складається з системи оперативно-розшукових і оперативно-профілактичних обліків, картотек автоматизованих інформаційно-пошукових і експертних систем, інтегрованих баз даних;

- оперативно-розшукові заходи, спрямовані на об'єктів профілактичного впливу, здійснюються тільки на підставах законності [4].

Оперативно-розшукове запобігання умисним вбивствам можна поділити на три стадії, а саме:

- оперативно-розшукова профілактика умисних вбивств (як загальна, так і індивідуальна) полягає в усуненні та нейтралізації причин і умов (об'єктивних і суб'єктивних), обставин та факторів (внутрішніх і зовнішніх) стосовно імовірного злочинця;

- оперативно-розшукове попередження кримінальних правопорушень реалізується згідно вимог законодавства. Її сутність полягає у виявленні осіб, дії яких свідчать про протиправну спрямованість вчинити кримінальне правопорушення і можуть перерости в злочинні, зокрема у вбивство;

- оперативно-розшукове припинення кримінальних правопорушень із використанням можливостей оперативно-розшукової діяльності. Вона настає в разі не вирішення завдання запобігання кримінальним правопорушенням через оперативно-розшукову профілактику та оперативно-розшукове попередження.

Зазначаємо, що теоретичні основи оперативно-розшукової профілактики формувалися одночасно з теорією оперативно-розшукової інформації. Власне профілактика передбачала і ґрунтувалася на інформаційно-аналітичному й інформаційно-прогностичному забезпеченні ОРД. Виходячи з зазначеного у діяльності підрозділів карного розшуку Національної поліції України щодо попередження умисних вбивств слід зазначити такі напрями:

- виявлення і усунення (нейтралізація) обставин, які можуть обумовлювати скоєння вбивств;

- попередження реально можливих (в тому числі таких, що готуються) вбивств і переходу на злочинний шлях певних осіб;

- припинення умисних вбивств, що скоюються, зокрема замовних із проведенням контролю за вчиненням злочину відповідно до положень ст. 271 КПК України [5], норм КК України щодо діяння, пов'язаного з ризиком [1, ст. 42] та виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації [1, ст. 43] тощо;

- виявлення і усунення обставин, які безпосередньо сприяли скоєнню вбивств та які можуть сприяти новим злочинам;

- попередження рецидиву.

Як висновок, можна зазначити, що втілення у практику діяльності підрозділів карного розшуку Національної поліції України зазначених заходів

безперечно буде позитивно сприяти боротьбі з умисними вбивствами. Державно-правові механізми повинні гарантувати безпеку кожного громадянина, оскільки від безпеки окремо кожного залежить **безпека громадян, суспільства і держави**, що і визначає головне завдання ОРД.

Література:

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.
2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР/. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80# Text.
4. Халієв Р. А. Сили оперативно-розшукової діяльності ОВС у протидії злочинності на підґрунті етнічних і конфесійних суперечностей, 2013. С. 92-101.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text.

ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ ТА СУСПІЛЬСТВА НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСТВА

Терстуях Діана Юріївна
здобувач вищої освіти Донецького державного університету управління
науковий керівник:
Циклаурі Олена Бежанівна
старший викладач кафедри спеціально-правових дисциплін
Донецький державний університет управління

Зміни в економічній і політичній сферах сучасного українського соціуму закономірно впливають на процес формування нових взаємовідносин між державними інституціями і суспільством. Це стосується й такого правоохоронного органу, як Національна поліція України.

У своїй діяльності поліція може вдаватися до застосування методів координації, що використовуються з метою узгодження забезпечувальних дій з іншими правоохоронними органами, а також між різними структурними підрозділами Національної поліції. Таким чином, взаємодія та координація є необхідною та важливою частиною роботи Національної поліції, у т. ч. у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Багаторічний світовий досвід правоохоронної діяльності в демократичних країнах засвідчує, що одним із найважливіших інструментів забезпечення безпеки є побудова сталих партнерських відносин між поліцією та населенням. Тому на сьогодні актуальною є проблема взаємодії поліції та громадськості, у тому числі і у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку.

Принципи взаємодії поліції та громадськості неодноразово були в центрі уваги науковців. На сторінках юридичної літератури принципи взаємодії досліджували Д.І. Адамович, В.В. Арендар, Т.Д. Гаврилюк, І.Д. Казанчук, С.Л. Курило, С.І. Субота та інші.

Метою дослідження є окреслення шляхів вдосконалення реалізації принципу взаємодії поліції і населення в сучасних умовах на підставі аналіз основних принципів взаємодії Національної поліції та інститутів громадянського суспільства.

Прийнявши принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства за ідеологічну засаду свого призначення, органи Національної поліції законодавчо зобов'язані здійснювати свою діяльність у тісній співпраці з населенням, територіальними громадами і громадськими об'єднаннями, спрямовуючи свої дії на задоволення суспільних потреб для досягнення найбільш ефективного результату [1].

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» на законодавчому рівні було закріплено такі принципи діяльності поліцейських: принцип верховенства права; принцип дотримання прав і свобод людини; принцип законності, відкритості та прозорості; принцип політичної нейтральності; принцип взаємодії із населенням на засадах партнерства; принцип безперервності.

Згідно статті 2 Закону України «Про Національну поліцію» завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах:

1) забезпечення публічної безпеки і порядку;

2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;

3) протидії злочинності;

4) надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [2].

Поліція відповідно до покладених на неї завдань здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень, взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно-правових актів.

Принцип взаємодії Національної поліції і громадськості є основною керівною засадою спільної діяльності поліцейських структур та інститутів громадянського суспільства, які здійснюються з метою забезпечення

громадського порядку [2]. Пріоритетним завданням українського поліцейського повинно стати створення безпечного середовища для кожного, сприяння попередженню виникненню фактів злочинних проявів, на відміну від практики реагування на вже скоєні злочини та покарання винних.

Для посилення цієї взаємодії потрібно залучати законослухняних громадян до співпраці з поліцією для зменшення та попередження злочинності, брати участь у розробці методів розв'язання проблем громад, яка ґрунтується на довірі та повазі з обох сторін. Для того, щоб підвищити рівень довіри до поліції необхідно знизити страх громадян щодо злочинності та збільшити почуття безпеки, що досягається при ефективній та дієвій взаємодії.

Тобто, взаємодія відбувається за схемою: поліція взаємодіє з громадськістю, а ті у свою чергу, спираються на поліцію, щоб допомогти в надзвичайних ситуаціях та приборкати безлад. Поліція та громадськість повинні все більше усвідомлювати, що вони партнери, яким необхідно активно працювати. Спираючись на статтю 89 Закону України «Про Національну поліцію» поліція готує та втілює спільні проєкти з громадськістю, виконує програми та проводить заходи для задоволення потреб населення, сприяє застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення поліцейської діяльності, надає підтримку програмам правового виховання, пропагує правові знання в освітніх закладах, засобах масової інформації та у видавничій діяльності [2].

За таких умов, виправдовуючи соціальне призначення поліції як сервісної служби, персонал поліції першочергово має орієнтуватися на реалізацію стратегії Community Policing – «партнерство заради спокою».

Community Policing – це підхід у щоденній роботі поліції, побудований на принципах постійної комунікації та взаємодії поліції з населенням та місцевою владою заради спільного безпечного простору, де:

– поліція та місцева громада відчувають спільну відповідальність за безпеку;

– поліція реагує на місцеві потреби й вимоги, які визначає громада;

– взаємодія і комунікація між населенням і поліцією є ефективною і приносить результати;

– застосовується індивідуальний підхід до вирішення місцевих проблем у взаємодії з населенням та відповідними органами влади;

– співпраця спрямована на попередження правопорушень і наявний спільний план превентивної діяльності.

Завдання Community Policing:

1. Покращення якості життя людей.
2. Підвищення якості послуг, що надаються поліцією людям.
3. Попередження злочинності.
4. Розбудова взаємної довіри між населенням і поліцією.

5. Заохочення людей до участі в житті місцевих громад.
6. Забезпечення більшої видимості роботи поліції.
7. Посилення соціальної відповідальності [3].

На цей час одним із прикладів активної співпраці поліції та закладів освіти є діяльність ГО «Молодіжна ліга майбутніх поліцейських» у Донецькій області за підтримки Головного управління Національної поліції в Донецькій області, яка спрямована на реалізацію та захист прав і свобод, творчих здібностей, удосконалення морального, патріотичного виховання молоді, підвищення її згуртованості та правосвідомості, надання їм можливостей для самореалізації та підвищення їх творчої активності.

Відділом ювенальної превенції ГУНП в Донецькій області спільно з ГО «Молодіжна ліга майбутніх поліцейських» у межах Програми ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки Європейського Союзу та урядів Данії, Швеції та Швейцарії у закладах освіти реалізований проект «Простір миру та безпеки», який має за мету профілактику правопорушень, зниження рівня злочинності серед неповнолітніх, подолання та вирішення конфліктів серед дітей, зокрема попередження булінгу в школах. Вихованці-медіатори шкільної служби порозуміння отримують сертифікати та відчувають себе справжніми врегулювальниками конфліктів.

Міністерством внутрішніх справ України створено проект «Поліцейський офіцер громади» для роботи в об'єднаних територіальних громадах. За новим проектом офіцер поліції буде тісно взаємодіяти з жителями своєї громади та орієнтуватися на їхні потреби, 80-90% робочого часу поліцейський знаходитиметься в громаді, буде доступний для населення, знатиме мешканців території, яку обслуговує, їхні проблеми та надаватиме якісні поліцейські послуги, звітуватиме він не тільки перед керівництвом, але й перед самою громадою [4].

Підсумовуючи все вищевикладене, маємо підстави зробити такі узагальнення. Принципи взаємодії Національної поліції і громадськості є основними керівними засадами спільної діяльності поліцейських структур та інститутів громадянського суспільства, які здійснюються з метою забезпечення громадського порядку.

Органи Національної поліції України зобов'язані постійно взаємодіяти з населенням на засадах партнерства, здійснювати інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав і міжнародними організаціями, керівниками органів місцевого самоврядування, а також відпрацьовувати взаємодію керівників територіальних органів Національної поліції між собою та взаємодію поліції з громадськістю.

Для цього необхідно здійснювати низку заходів, а саме:

1) здійснювати заходи щодо організації правового інформування і виховання дорослого населення та молоді в дусі поваги до закону;

2) проводити постійні зустрічі з громадою, а також здійснювати спільну профілактичну роботу шляхом організації і проведення нарад, конференцій, круглих столів та інших заходів;

3) активізувати діяльність громадських формувань правоохоронного спрямування, стимулювати їх участь на допомогу і підтримку поліції;

4) своєчасно інформувати населення через засоби масової інформації, мережі Інтернет про діяльність поліції у сфері боротьби зі злочинністю та профілактики правопорушень;

5) налагоджувати тісний зв'язок із представниками мас-медіа, а також всебічно сприяти журналістам під час об'єктивного висвітлення ними подій правоохоронного характеру;

6) формувати та підтримувати розвиток сайтів територіальних органів Національної поліції, на яких кожен громадянин матиме змогу відслідковувати кримінальну хроніку, подавати пропозиції та зауваження щодо роботи поліції, швидко отримувати відповідь, проглядати карту відповідного району у місці та бачити місця, де найчастіше були скоєні правопорушення;

7) покращувати роботу зі зверненнями громадян, своєчасно реагувати та вчасно повідомляти про прийняті по ним рішення [5].

Налагоджена взаємодія поліції в усіх напрямках діяльності є запорукою відтворення довіри населення до поліції, зниження рівня правопорушень і злочинів.

Література:

1. Розвиток та зміцнення взаємодії Національної поліції України та населення на засадах партнерства – основа ефективної реалізації природоохоронної функції держави. URL: file:///C:/Users/Admin/Desktop/q6Q3wYhwlfhr OhezgAXgNIGj1kOxoyX2.pdf (дата звернення: 04.04.2021 р.).

2. Про національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 04.04.2021 р.).

3. Взаємодія поліції та громади (Community policing). URL: https://ecpl.com.ua/publications/vzajemodiya-politsiji-ta-hromadycommunity-policing/ (дата звернення: 04.04.2021 р.).

4. Офіційний сайт Національної поліції. URL: https://www.npu.gov.ua/ya-tut.html?fbclid=IwAR2NZxUD5AHrhQQh-8sHJk8OTXwUHyG0ZZD1n-E0-lH9YrNMdDk-nVeW3N0 (дата звернення: 04.04.2021 р.).

5. Арендар В. В. Шляхи покращення інституту взаємодії поліції і населення в умовах реформування правоохоронної системи. URL: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/12_12_2017/pdf/1.pdf (дата звернення: 04.04.2021 р.).

ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ЗА ФАКТОМ РОЗШУКУ ОСІБ, ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ

Тимофеєва Вікторія Олексіївна,
студентка Донецького юридичного інституту МВС України
науковий керівник:
Пекарський Сергій Петрович
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 1 Донецького юридичного інституту МВС України, кандидат юридичних наук

Аналізуючи відомості викладені на офіційній сторонці МВС України щодо осіб, зниклих безвісти, кожен день на території нашої держави зникає декілька дорослих та 1-2 дитина [1]. Не відходячи від загально прийнятих прийомів наукового пізнання того чи іншого явища, перш за все спробуємо наповнити змістом дефініції «оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження за фактом розшуку осіб, зниклих безвісти».

Наприклад, В.П. Хомколов зазначає, що оперативно-розшукове забезпечення є самостійною формою взаємодії слідчого і оперативних підрозділів [2, с. 11]. І.Р. Шинкаренко, В.М. Рудик визначають, що оперативно-розшукове забезпечення охоплює вирішення завдань коли встановлені особи, які вчинили злочини і необхідно забезпечити захист зібраних слідством доказів, збереження речових доказів, безпеку учасників кримінального провадження [3] тощо.

В той же час, В.В. Давиденко зазначає, що оперативно-розшукове забезпечення досудового розслідування злочинів є:

- функціональним обов'язком органів досудового розслідування і оперативних підрозділів кримінальної поліції;
- заснованим на вимогах кримінально-процесуального та оперативно-розшукового законодавства;
- запорукою успішного розслідування кримінальних проваджень, відкритих за фактом вчинення злочинів даної групи;
- будується в тісній взаємодії слідчих органів і оперативних підрозділів кримінальної поліції з урахуванням функціонального розмежування їхніх повноважень;
- дозволяє зберегти показання свідків базу, речові докази і нейтралізувати кримінальну протидію підозрюваних, обвинувачених, а також осіб з їхнього оточення [4].

В умовах сучасного кримінального процесуального законодавства оперативно-розшукове забезпечення досудового розслідування кримінальних проваджень за фактом розшуку безвісно відсутніх осіб – це фактично лише здійснення оперативними підрозділами доручень слідчих та прокурора на проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих дій, що пояснюється аналізом чинного законодавства організації розшуку осіб, безвісно зниклих. При надходженні до органу поліції заяви про зникнення особи безвісти повинно на протязі доби бути відкрите кримінальне провадження та розпочатись досудове розслідування. Як вказує В.Я. Горбачевський, першочерговою задачею досудового слідства є встановлення місця знаходження безвісті зниклих осіб – тих, хто з невідомих причин зник з постійного місця проживання чи місця роботи, стосовно кого в органах поліції заяви чи повідомлення про зникнення і є підстави вважати, що вони стали жертвами злочину чи нещасного випадку [5]. Такі заяви і повідомлення можуть надійти від родичів і близьких особи, яка зникла, від посадових осіб житлово-комунальних органів, адміністрації, установ, підприємств, де працювала чи навчалась безвісно зникла особа, від органів місцевої влади і місцевого самоврядування. Факт безвісного зникнення людини нерідко є очевидним, для поліції залишається невідомим жертвою якого кримінального правопорушення вона стала (причиною раптового зникнення може бути вбивство, незаконне заволодіння транспортним засобом або іншим майном, нещасний випадок із приховуванням тяжких наслідків, викрадення для фізичної чи сексуальної експлуатації, захоплення в заручники з метою викупу чи виконання інших протиправних умов, шахрайством, використанням трупа іншої людини тощо) та ознаками якого кримінального правопорушення необхідно проводити досудове розслідування. Отже, на момент початку досудового розслідування необхідно встановити такі дані, які з одного боку підтверджують безвісне зникнення особи, а з іншого – вказують жертвою якого злочину вона стала та що важливо, дозволяють встановити місце події [5, с. 185]. Тобто, оперативні працівники з початку кримінального провадження за фактом зникнення особи безвісти входять до складу до слідчо-оперативної групи та виконують доручення слідчого.

З іншої сторони, відповідно до положень Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», з метою розшуку особи, зниклої безвісно оперативні підрозділи заводять оперативно-розшукову справу та здійснюють оперативно-розшукові заходи [6]. Можна вказати на наявність невідповідності положень КПК України та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Однак практика свідчить, що оперативні працівники здебільшого на власний розсуд здійснюють лише ті заходи, що не потребують судового дозволу або використовують можливості осіб, що конфіденційно співпрацюють з органами поліції. Тобто, діяльність оперативних працівників направлена на встановлення

первинної оперативно-розшукової інформації про обставини зникнення особи безвісно або безпосередньо про таку особу чи її оточення.

Що стосується особливостей такої діяльності, то перш за все вони пов'язані із часовим критерієм. Зокрема, практика свідчить, що результативність пошуку осіб, зниклих безвісно прямо пропорційна до співвідношення початку проведення заходів направлених на розшук із фактичним часом зникнення особи. Вказане доволі вірно обґрунтовують Є.Д. Лук'янчиков та Б.Є. Лук'янчиков, зокрема вказуючи на те, що аналіз практики засвідчує, що невідкладність тієї чи іншої слідчої дії визначається необхідністю її термінового проведення, що обумовлюється характером слідчої ситуації, яка склалася на конкретний момент розслідування. Зволікання з провадженням таких дій може привести до втрати інформації, яка необхідна для розкриття злочину. Невідкладний характер може мати будь-яка слідча дія і не тільки на початковому етапі розслідування, а і при подальшому провадженні у справі [7]. Тобто, оперативні працівники після отримання інформації про зникнення особи безвісно повинні невідкладно проводити заходи направлені на встановлення її місцезнаходження. Другою особливістю оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження за фактом розшуку осіб, зниклих безвісно є якість та повнота збору оперативними працівниками первинної інформації про особу, що зникла та обставини за яких вказане відбувалось. Зокрема, оперативні працівники у випадку отримання інформації про зникнення особи безвісно повинні не тільки виконувати вказівки слідчого щодо участі в огляді місця події, а й самостійно здійснювати заходи направлені на своєчасний збір фактичних даних.

Як наступну особливість можна відмітити необхідність використання можливостей та залучення до проведення розшуку особи інших підрозділів та служб Національної поліції, зокрема оперативно-технічного підрозділу. Вказане обумовлено сучасним станом наукового прогресу, який надав можливість встановлення місцезнаходження особи за допомогою встановлення місцезнаходження різного роду засобів зв'язку, що нею використовувались (мобільний телефонний, смарт-годинники, або інші гаджети в які вбудовані GPS-навігатори, трекери тощо). Останньою особливістю оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження за фактом розшуку осіб, зниклих безвісно можна назвати те, що оперативні працівники та слідчі повинні постійно здійснювати обмін отриманими відомостями та спільно приймати рішення щодо доцільності проведення подальшої діяльності.

Підсумовуючи наведене можна дійти висновку, що оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження за фактом розшуку осіб, зниклих безвісно це складний процес, який характеризується наявністю певних особливостей здійснення та в кінцевому результаті має на меті встановлення місцезнаходження осіб, зниклих безвісно та всіх обставин, які йому передували.

Література:

1. Облік Розшуку. Офіційний сайт МВС України. URL: https://wanted. mvs.gov.ua/searchbezvesti/.
2. Хомколов В. П. Правовые и организационно-тактические вопросы оперативно-розыскного обеспечения деятельности следователя по установлению лица, совершившего преступление : дис. д-ра юрид.наук : 12.00.09 / В.П.Хомколов. – М., 1984. – 196 с.
3. Шинкаренко І.Р., Рудик В.М. Оперативно-розшукове забезпечення кримінального судочинства: теоретико-правові аспекти. *Науковий вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ.* – 2003. - № 1.- С. 130-135.
4. Давиденко В.В. Загальні засади оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування злочинів проти власності, що вчиняються в громадських місцях. *Форум прав*а. 2017. - № 5. – С. 120 – 126. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2017_5_18.pdf.
5. Горбачевський В.Я. Особливості досудового розслідування за фактами безвісного зникнення осіб. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. – 2014. - № 2. – С. 185 – 201.
6. Про оперативно-розшукову діяльність: : Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text.
7. Лук'янчиков Є.Д, Лук'янчиков Б.Є. Невідкладні слідчі (розшукові) дії у КПК України. *Досудове розслідування в Україні: сучасний стан та шляхи підвищення ефективності* : матер. наук.-практ. конферен. (м. Миколаїв, 29 травн. 2015 р.). – Миколаїв : Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка, 2015. - С. 95-99.

ЗНАЧЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ ЩОДО УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ

Томша Ауріка Олегівна
студентка університету ДФС України
науковий керівник:
Амеліна Анна Сергіївна
доцент Навчально наукового інституту обліку, аналізу та аудиту Університету державної фіскальної служби України, кандидат економічних наук

Одним з основних факторів, що негативно позначається на наповненні бюджету фінансовими ресурсами протягом тривалого періоду, залишається таке явище, як ухилення від сплати податкових платежів, що тягне за собою відповідальність фінансового або кримінального характеру, а в кінцевому вияві

посилює дисбаланси у наповненні фінансовими ресурсами бюджети різних рівнів. Теоретичні та практичні аспекти боротьби з податкові кримінальні правопорушення досліджені в працях науковців, зокрема: А.С. Амеліної, В.І.Антипова, А.Є.Гутника, О.Ю.Буглаєвої, О.Г.Кальман, які розробляли свої праці у сфері кримінології та кримінального права.

Система податкового контролю дозволяє забезпечити більш ефективне надходження податків і зборів до бюджету держави. Його основне призначення полягає у забезпеченні суворого контролю за дотриманням норм податкового законодавства щодо сплати податків і зборів. Заходи податкового контролю контролюючих органів, які використовуються в Україні, не завжди дають очікуваний результат.

Під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування використання спеціальних знань відіграє важливу роль для забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування матеріалів кримінального провадження. Ефективне розслідування податкових кримінальних правопорушень неможливе без участі спеціалістів, тому, що предмет злочинного посягання є специфічним і способи вчинення цих злочинів також [1, с.145].

Практика протидії ухиленню не є ефективною, так як: кількість фактів податкових кримінальних правопорушень залишається на високому рівні; податкова дисципліна платників не покращується; за податковими органами залишається статус контрольно-репресивного органу, а тому не покращуються відносини між контролюючими органами і платниками податків; попередження фактів ухилення від сплати податків знаходиться на дуже низькому рівні, так як основна увага приділяється перевіркам. Як наслідок – не виконується основна функція податкового контролю – недопущення порушень у майбутньому. Такі основні недоліки потребують усунення. Заходи щодо вдосконалення податкового контролю повинні в першу чергу бути спрямованими на покращення процедури попередження фактів порушення податкового законодавства (ухилення від сплати податків зокрема), а не збільшення кількості податкових перевірок та ускладнення їх процедури.

Враховуючи вищезазначене, доцільно провести моніторинг дохідної частини Зведеного бюджету України за рахунок податкових надходжень у 2020 році (рис.1.1) .

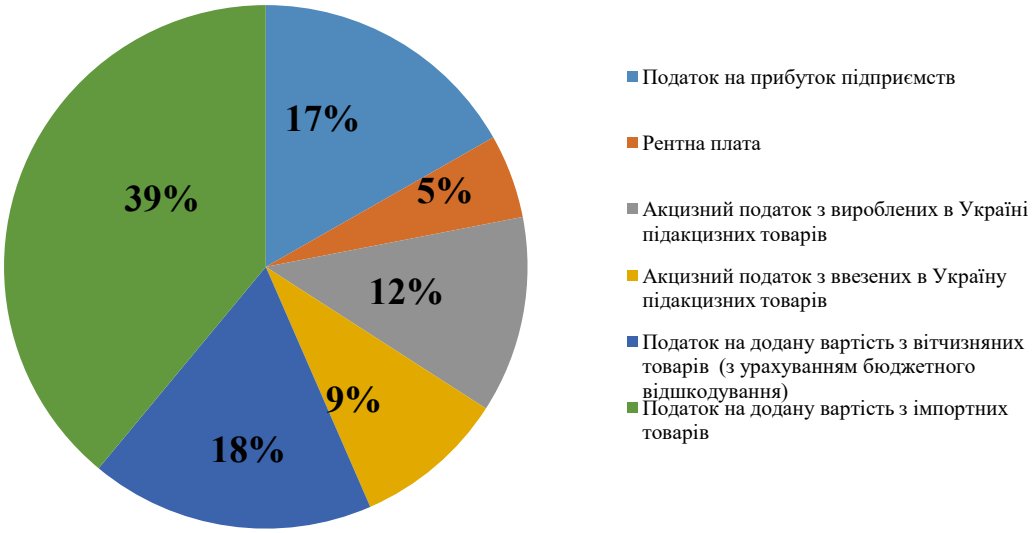

Рис.1. Частка податкових надходжень у структурі Зведеного бюджету України

Джерело: побудовано автором за даними [6].

За даними рис.1.1 найбільшу частку Зведеного бюджету України становить Податок на додану вартість з імпортних операцій (39%) у розмірі 188 753,3 млн.грн.

На 2020 рік було заплановано проведення 3761 перевірки, з яких наразі завершено лише 401 перевірку, за результатами донараховано 1,4 млрд. грн. Водночас, за січень-серпень 2019 року підрозділи податкового аудиту провели 3236 документальних планових перевірок, за результатами яких донараховано 11,2 млрд. грн. За квітень-травень 2020 року визначено 2,5 тис. ризикових суб'єктів господарювання, які скористалися сумнівним податковим кредитом із ПДВ на суму 2,2 млрд. грн та не можуть бути перевірені через карантинні обмеження.Незважаючи на мораторій на проведення планових документальних та фактичних перевірок у період карантину, відповідно до інформації, опублікованої на сайті Мінфіну, у вересні 2020 року ДПС перевиконала план справляння надходжень до бюджету: за платежами, справляння яких контролює ДПС, надходження становили 56,3 млрд. грн, затверджений показник виконано на 133,2%, або +14 млрд. грн.У серпні була схожа тенденція — надходження становили 56,3 млрд. грн, затверджений показник виконано на 133,2%, або +14 млрд. грн.

Таким чином, податковий контроль повинен удосконалюватися як цілісна система, що означає необхідність: визначення цільових орієнтирів і норм контролю; встановлення ефективної взаємодії між суб'єктами податкового контролю з метою попередження дублювання контрольних функцій; окреслення підконтрольних об'єктів та забезпечення цілісності суспільного чи вибіркового їх

охоплення контрольними діями; чіткого спрямування контрольних дій у фінансово-економічне середовище. Однією з проблем, пов'язаних із здійсненням податкового контролю є те, що існуючі умови податкового контролю не забезпечують можливості здійснювати постійний моніторинг фінансово-господарської діяльності об'єкта управління, а тому неможливо вчасно врахувати і скоригувати зовнішні і внутрішні умови його діяльності.

Література:

1. Амеліна А.С., Денищенко Д.С. Форми використання спеціальних знань у процесі збирання доказів по податкових злочинах. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія «Юридичні науки». Том 29 (68). № 3.* 2018. С. 125-130. http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_law_2018_29%2868%29_3_24 (дата звернення 05.02.2021).
2. Гутник А.Є. Запобігання податковою міліцією ухилення від сплати податків. Кваліфікація злочинів. Навчальний посібник. Атіка. 2001. – 176 с.(дата звернення 05.02.2021).
3. Золотарева М. Ухилення від податків. Злочин і кара. FinanceUA. Веб-сайт. URL: https://news.finance.ua/ua/news/-/434993/mariya-zolotarova-uhylennya-vidpodatkiv-zlochyn-i-pokarannya(дата звернення 05.02.2021).
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80(дата звернення 05.02.2021).
5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення 05.02.2021).
6. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: https://tax.gov.ua/(дата звернення 05.02.2021).

ОСОБЛИВОСТІ НЕЗАКОННОГО ВІДШКОДУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

Томша Ауріка Олегівна
студентка університету ДФС України
науковий керівник:
Амеліна Анна Сергіївна
доцент навчально наукового інституту обліку, аналізу та аудиту Університету державної фіскальної служби України, кандидат економічних наук

У світовій практиці податок на додану вартість (далі – ПДВ) є одним з найбільш ефективних працюючих податків, що стимулює національного

виробника. ПДВ є бюджетоутворюючим податком і у ХХ столітті його вводили для того, щоб вводити перевиробництво [1,с.1-15].

Окремі питання функціонування удосконалення адміністрування ПДВ в Україні досліджували у своїх працях Лисенко В., Мельник В., Скрипник А., Парнюк В., Паянок Т. та інші.

Відповідно до підпункту 14.1.18 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України, бюджетне відшкодування – відшкодування від'ємного значення ПДВ на підставі підтвердження правомірності сум бюджетного відшкодування за результатами перевірки платника [2].

За результатами перевірок у 2020 році платникам податків донараховано 17,7 млрд грн. Загалом більшість донарахованих платежів, по яких фіксувалися ухилення, стосувалися ПДВ.

За результатами перевірок до бюджету надійшло 2,3 млрд грн донарахованих і сплачених платниками сум, зменшено відшкодування ПДВ – на 2,5 млрд грн, які були зафіксовані актами [3].

На сьогодні Податковим кодексом України запроваджено автоматичний порядок відшкодування ПДВ, який значно спрощує всю процедуру. Відшкодування здійснюється в ході камеральної перевірки на підставі поданої декларації та заяви про розрахунок суми бюджетного відшкодування, і лише у разі наявності підстав для проведення документальної перевірки щодо заявленої суми бюджетного відшкодування податкові органи здійснюють таку перевірку.

При проведенні документальних перевірок щодо законності формування від'ємного значення та заявленого бюджетного відшкодування встановлено, що платники податків використовують схеми формування «фіктивного» податкового кредиту. Однією з таких схем є фіктивне підприємництво, у розумінні сфери податків, тобто, отримання контролю над суб'єктом підприємницької діяльності для вчинення дій, спрямованих на уникнення або ухиляння від сплати податків, зокрема ПДВ, отримання готівки та проведення маніпуляцій із фінансовою звітністю та первинними документами.

Схема незаконного відшкодування ПДВ коли товари багаторазово перепродаються і експортуються, внаслідок чого експортер відшкодовує ПДВ, а постачальники, не сплативши податок, зникають, отримала назву карусельної (або «карусельне шахрайство»). Один і той же товар може курсувати всередині країни (або між країнами) по колу, дозволяючи використовувати відшкодування ПДВ як інструмент злочинного бізнесу.

Друга схема називається «формування схемного податкового кредиту» підприємство (у більшості випадків легальний імпортер) офіційно імпортує товари до України, сплачуючи до бюджету ПДВ на імпорт та отримуючи, відповідно, податковий кредит на цю суму. Далі товар реалізується всередині країни за готівкові кошти, але по документах все ще залишаючись на товарному обліку підприємства. Одночасно, система електронного адміністрування ПДВ

надає такому підприємству можливість виписувати податкові накладні на всю суму імпортного ПДВ, що дозволяє протиправно сформувати податковий кредит зацікавленим платникам ПДВ, а отримані на рахунки кошти повернути клієнту готівкою за вирахуванням процентів «за послугу».

Схема (так званих «скруток» або схемного ПДВ) є дуже важкою для виявлення контролюючими органами, не ідентифікується на стадії декларування, потребує проведення інвентаризації товарних залишків та звірки товарних опцій.

Таким чином, з метою недопущення втрат державного бюджету правоохоронним органам та органам податкової служби доцільно посилити контроль за новоствореними підприємствами, здійснити унеможливлення реєстрації фіктивних підприємств, проведення спеціальних камеральних та документальних перевірок.

Література:

1. Загорельська Т.Ю. Процес адміністрування податку на додану вартість та його роль у виконанні основних фугкцій податкової системи. Публічне адміністрування: теорія та праткика. 2015.С.1-15.

2. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення 21.03.2021).

3. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: https://tax.gov.ua/ (дата звернення 21.03.2021).

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ОРД

Тоцький Данило Сергійович
курсант 2-го курсу факультету № 2
Донецького юридичного інституту МВС України, рядовий поліції
науковий керівник**:**
Пекарський Сергій Петрович
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки
факультету № 1 Донецького юридичного інституту МВС України,
кандидат юридичних наук

Розкриття, розслідування, попередження та припинення міжнародних і багатьох внутрішньодержавних кримінальних правопорушень, як і притягнення до відповідальності винних в їх вчиненні осіб, не є можливим в одноособовому порядку, без допомоги інших держав та міжнародних організацій. Досягнення цієї мети вимагає від держав не лише проголошення односторонніх декларацій про наміри, участі у підписанні міжнародних договорів та діяльності міжнародних інституцій, а й реального здійснення спільної й узгодженої діяльності,

спрямованої на протидію транснаціональній та внутрішньодержавній організованій злочинності [1, с. 5]. Проблема боротьби зі злочинністю, особливо з організованими транснаціональними формами злочинності, наразі набуває глобального міжнародного характеру. На перший план виходять таки види злочинів, як міжнародний тероризм, організована транснаціональна злочинність, торгівля людьми, незаконна міграція, наркобізнес, торгівля зброєю та інші, які становлять небезпеку не тільки для окремих держав, але й для всього людства.

С.М. Перепьолкін, Є.Г. Паршутін зазначили, що об'єктивні потреби здійснення міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності потребують обізнаності з його теоретичними засадами та практичними формами реалізації, розуміння місця та ролі міжнародних договорів та актів міжнародних організацій у законодавстві України, вміння вчасно виявляти проблеми, що ускладнюють або заважають його здійсненню, та знаходити шляхи їх подолання. Тому будь-якого працівника правоохоронних органів України неможливо уявити без знання основних принципів, норм та стандартів міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності та вміння його застосовувати під час виконання покладених на нього завдань [1, с. 6].

Означене відноситься і до норм законодавства України, яке регламентує міжнародне співробітництво у сфері оперативно-розшукової діяльності. Так стаття 5-1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року № 2135-XII регламентує міжнародне співробітництво у сфері оперативно-розшукової діяльності [2, ст. 5]. Відповідно до положень даного законодавчого акту співробітництво у сфері оперативно-розшукової діяльності між міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, державними органами, до складу яких входять оперативні підрозділи, визначені у статті 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», та правоохоронними і спеціальними службами інших держав, які мають у своєму складі відповідні підрозділи, а також з міжнародними правоохоронними організаціями здійснюється відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних правоохоронних організацій, членом яких є Україна.

Як приклад зазначаємо міжнародне співробітництво у сфері протидії торгівлі людьми. Відповідно до положень Закону України «Про протидію торгівлі людьми» від 20 вересня 2011 року № 3739-VI Україна бере участь у міжнародному співробітництві у сфері протидії торгівлі людьми на державному, регіональному та місцевому рівнях. Суб'єкти, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, мають право укладати договори про співробітництво, встановлювати прямі зв'язки з відповідними органами іноземних держав, міжнародними організаціями згідно із законодавством України. Держава підтримує та стимулює міжнародне співробітництво у сфері протидії торгівлі людьми. Міжнародні організації можуть згідно з установленими процедурами

залучатися до розробки та реалізації в Україні спільних програм з питань протидії торгівлі людьми [3, ст. 28]. Заслуговує увагу і міжнародне співробітництво у сфері боротьби з організованою злочинністю. Так Кабінетом Міністрів України визначено, що організована злочинність є інструментом, що використовується спецслужбами іноземних держав для дестабілізації ситуації в Україні та завдання шкоди національній безпеці. Наявні умови для використання окремими громадськими об'єднаннями організованої злочинності як засобу політичної боротьби та придушення демократії [4].

Законом України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року № 3341-XII визначено, що міжнародне співробітництво у сфері боротьби з організованою злочинністю ґрунтується на нормах міжнародного права і чинного законодавства України, міждержавних і міжурядових договорах, двосторонніх відомчих угодах [5, ст. 7]. Відповідно основними напрямами боротьби з організованою злочинністю є:

- створення правової основи, організаційних, матеріально-технічних та інших умов для ефективної боротьби з організованою злочинністю, організація міжнародного співробітництва у цій сфері;
- виявлення та усунення або нейтралізація негативних соціальних процесів і явищ, що породжують організовану злочинність та сприяють їй;
- запобігання нанесенню шкоди людині, суспільству, державі;
- запобігання виникненню організованих злочинних угруповань;
- виявлення, розслідування, припинення і запобігання правопорушенням, вчинюваним учасниками організованих злочинних угруповань, притягнення винних до відповідальності;
- забезпечення відшкодування шкоди фізичним та юридичним особам, державі;
- запобігання встановленню корумпованих зв'язків з державними службовцями та посадовими особами, втягненню їх у злочинну діяльність;
- протидія використанню учасниками організованих злочинних угруповань у своїх інтересах об'єднань громадян і засобів масової інформації;
- запобігання легалізації коштів, здобутих злочинним шляхом, використанню суб'єктів підприємницької діяльності для реалізації злочинних намірів [4, ст. 6].

Отже, слід зазначити, що в умовах збройної агресії проти України та намагання створити терористичні організації в державі організована злочинність становить пряму загрозу для національної безпеки. Стан поширення організованої злочинності, складне безпекове середовище навколо України та криміногенна ситуація всередині держави визначає одним із пріоритетних завдань державної політики організацію системної боротьби з організованою злочинністю, вжиття дієвих скоординованих міжвідомчих заходів і поглиблення міжнародного співробітництва. Це потребує формування державної політики у

сфері боротьби з організованою злочинністю шляхом запровадження міжнародних стандартів, побудову ефективної системи боротьби з організованою злочинністю, що складається з підсистем правового, інституційного, наукового, інформаційно-аналітичного, фінансового та матеріально-технічного забезпечення, координації та взаємодії, контролю, а також міжнародного співробітництва. Особливе місце в даній діяльності займає взаємодія на міжнародному рівні суб'єктів оперативно-розшукової протидії злочинності.

Література:

1. Перепьолкін С.М. Міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності: навч. посіб. / С.М. Перепьолкін, Є.Г. Паршутін. –Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. – 112 с.
2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text.
3. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20 вересня 2011 року № 3739-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text.
4. Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text.
5. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30 червня 1993 року № 3341-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/3341-12#Text.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ДОКАЗУВАННЯ

Трень Тетяна Олександрівна
курсант Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Новицька Ія В'ячеславівна
викладач кафедри гуманітарних дисциплінта психології поліцейської діяльності
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Під процесом доказування розуміють діяльність, пов′язану зі збиранням, перевіркою, оцінюванням доказів, обґрунтуванням висновків з метою встановлення об'єктивної істини. Доказування відіграє чи не найважливішу роль у кримінальному процесі. Від того, наскільки ефективно буде організовано збирання доказів, залежить обґрунтованість, вмотивованість і справедливість кримінальних процесуальних рішень.

Вважаємо за необхідне зазначити, що розслідування – це пізнавальний процес, а пізнання, яке здійснює слідчий чи суддя, виражається саме у формі

доказування. Інтелектуальна діяльність осіб, що беруть участь у кримінальному провадженні, базується на загальних закономірностях психічних процесів та має чимало спільного з розумовими процесами, які здійснюються в інших сферах суспільного життя. Проте слід зауважити, що розумова пізнавальна діяльність слідчого чи судді має певні особливості, зумовлені предметом пізнання, а саме – протиправними діями.

На пізнання істини при розслідуванні злочинів і в ході судочинства впливає логічність мислення. Щоденне виконання слідчим своїх службових обов′язків пов′язане з упорядкуванням висновків та встановленням причинно-наслідкових зв′язків. Під час побудови версії слідчий має керуватися певними правилами:

- доказово і аргументовано розмірковувати, вміти встановлювати істинність або хибність думок на основі інших факторів, достовірність яких доведена раніше;
- уникати формально-логічних суперечностей, коли відносно одного й того ж предмета мається неоднозначна інформація;
- мислити послідовно, переконливо і самостійно, виявляти логічні помилки у своїх міркуваннях та у висловлюваннях потерпілих, звинувачуваних, свідків;
- застосовувати правила доведення і спростування.

Ефективне використання знань логіки, накопичення певного досвіду у слідчій роботі сприяють розвитку й удосконаленню інтуїції та професіоналізму слідчого.

Не можна оминути увагою й інтуїцію, як здібність суб′єкта пізнання (слідчого) бачити певну подію в цілому, мати результат без попереднього логічного обґрунтування. Застосування інтуїції у процесі розслідування злочину, а також при проведенні експертного дослідження багато вчених називають важливою умовою і вихідним пунктом вирішення багатьох складних проблем [1, с. 99]. Ми підтримуємо цю позицію та вважаємо, що інтуїцію слід враховувати як джерело знань про обставини вчиненого злочину, найбільш доступний спосіб пізнання події, що вже відбулась. Інтуїція формується на основі практичного досвіду та залежно від специфіки виконуваних завдань.

У процесі доказування важливу роль відіграє психологічний елемент, що відповідає за формування внутрішнього переконання та є основою для оцінки сукупності доказів. Під переконанням у психології розуміють «усвідомлену потребу особистості, яка спонукає її діяти відповідно з ціннісними орієнтаціями, відбір і логічне упорядкування фактів та висновків відповідно до функціональної задачі, відчуття впевненості, переконаності в правильності своїх висновків» [2]. Для слідчої діяльності характерна певна психологічна особливість – ця діяльність реалізується через систему психічних процесів, в ході яких оцінюються виявлені матеріальні сліди та сліди в психіці людей, речі, документи, фактичні данні.

Відповідно до цього формується переконання слідчого. Варто зазначити, що слідчий та суддя не мають покладатися на суто власні враження при оцінці доказів, адже це їх суб′єктивні думки. Висновки, які слідчий робить внаслідок такої оцінки, мають базуватися на дослідженні конкретних доказів, що наявні у справі. Необ′єктивна оцінка доказів може призвести до безпідставного обвинувачення й засудження невинної особи.

Проаналізувавши кримінально-процесуальне законодавство, можна дійти висновку, що оцінка доказів за внутрішнім переконанням означає такий порядок, за якого, по-перше, ця оцінка є виключною компетенцією органу, що здійснює кримінальне провадження, за відсутності наперед встановлених правил про значення та силу доказів, і, по-друге, ця оцінка завершується категоричними висновками та рішеннями, що виключають будь-які сумніви в їх правильності [2, с. 166].

Треба зазначити, що при перевірці та оцінці показів потерпілого слід враховувати його попередній психічний стан. Адже стан може підсилювати негативний вплив злочинного посягання, викликаючи гіперболізацію у ході дачі показів та відтворенні ситуації. Тому слідчий має бути надзвичайно уважним до деталей та супутніх факторів, аби об′єктивно оцінювати отриману інформацію.

Вважаємо, що в процесі доказування важливу роль відіграє планування. Під цим поняттям розуміють визначення шляхів розкриття злочину, окреслення обставин, які підлягають з'ясуванню, та встановлення доцільних термінів проведення необхідних слідчих дій і оперативно-розшукових заходів [3]. Слід зазначити, що намічені планом слідчі дії повинні відображати внутрішню логіку слідства. Це означає, що план має передбачати найраціональніше поєднання і послідовність слідчих дій зі встановлення і перевірки доказів.

Отже, процес доказування супроводжується пізнавальною та розумовою діяльністю суб'єктів доказування, де основна мета доказування полягає у з'ясуванні дійсних обставин справи. Це й складний психологічний процес, в здійсненні якого суттєве значення має внутрішнє переконання, інтуїція й логічне мислення. Поєднання цих аспектів є запорукою успішного виконання покладених на правоохоронні органи завдань.

Література:

1. Литвинов А.Н. Логика в следственной и экспертной деятельности: проблемы применения и оценки: учеб. пособие / А.Н. Литвинов, Н.Н. Тагаев, С.П. Лапта. М. : Юркнига, 2005. 112 с.

2. Ратинов А.Р. Судебная психология для следователей: Научно-практическое руководство / А.Р. Ратинов. – М. : Юрлитинформ, 2001. 352 с

3. Криміналістика: підруч. для студ. юрид. спец. вищих закл. освіти / за ред. В. Ю. Шепітька. Київ: ВД «Ін Юре», 2001. 164 с.

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Філіпішина Крістіна Ігорівна
здобувачка освітнього рівня бакалавр
Університету державної фіскальної служби України.
науковий керівник:
Амеліна Анна Сергіївна
доцент Навчально-наукового інституту обліку, аналізу та аудиту Університету державної фіскальної служби України, кандидат економічних наук

Стрімкий цифровий розвиток на основі використання глобальної мережі Інтернет та його використання в різноманітних сферах життя стає сприятливою умовою для вчинення кримінальних правопорушень, які становлять загрозу для економічного і соціального життя як окремого громадянина, так і держави в цілому. Одним з видів кримінальних правопорушень є інтернет-шахрайство, досить поширене явище, актуальність боротьби з яким зростає з кожним роком [3,с 34]. Кримінальні правопорушення з використанням цифрових технологій є новим видом суспільно небезпечних діянь, і визначення їм необхідно давати з урахуванням ознаки, яка є основою чинної класифікації злочинів. Їх поняття можна сформулювати як суспільно небезпечні, протиправні, кримінально карані, винні діяння, які завдають шкоди інформаційним відносинам, засобом забезпечення нормального функціонування яких є електронно-обчислювальні машини, автоматизовані системи, комп'ютерні мережі або мережі електрозв'язку, статтями 361- 363-1 КК України [1].

Проблеми цифрових злочинів в Україні досліджували: П.П. Андрушко, Ю.В. Баулін, В.М. Бутузов, В. В. Голина, Н.С. Козак, О. Є. Користін, С. В.Кузьмін, О. М. Литвинов, А. А. Музика, Д. Й. Никифорчук, С. Л. Остапець, М.В. Плугатир, Н. А. Розенфельд, М. В. Рудик, А. В. Савченко, Г. О. Усатий, В. В. Цимбалюк, В. П. Шеломенцев та ін.

Сприятливі умови для здійснення кримінальних правопорушень з використанням цифрових (компьютерних)технологій та соціальна ситуація характеризуються активними ринковими перетвореннями і масовим зубожінням більшої частини населення країни, що визначили причини й умови (детермінанти) вчинення цих суспільно небезпечних діянь, які втілюються в мотивації злочинців.

Більшість комп'ютерних злочинів учинялися з метою збагачення. Із усієї кількості зареєстрованих і проаналізованих злочинів 52 % було пов'язано з розкраданнями коштів, 16 % - із руйнуванням і знищенням програмного забезпечення комп'ютерної техніки, 12 % - із навмисним перекручуванням вихідних даних, 10 % - із розкраданням інформації та програм, 10 % - із розкраданням послуг [4, с.317]. Починаючи з 2000-х років збільшується кількість

досліджень цифрових злочинів (або кіберзлочинності) [5; 6; с. 293-303], публікацій про різні аспекти кримінально-правової характеристики, кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку, а також про так званий «кібертероризм» - явище, яке характеризується тим, що цифрові злочини стають елементами системної терористичної діяльності [7; 8, с. 292-298]. Удосконалення боротьби із правопорушеннями у сфері цифрової інформації має бути направлене на загальну організацію цієї діяльності, у тому числі на розвиток інформаційного законодавства, а також на запобігання кримінальних правопорушень та активізацію караючої та правовідновної діяльності. Початковим етапом боротьби з кримінальними правопорушеннями є інформаційно - аналітична робота. Доводиться констатувати, що боротьба з комп'ютерною злочинністю сьогодні ще далека від досконалості. Це пов'язане, у першу чергу, із відсутністю необхідної кримінологічно значимої інформації про її масштаби та поширення, яку отримують у результаті проведення цілеспрямованих і поглиблених досліджень. Тому на початковому етапі дуже важливо створити дієву та ефективну систему обліку кримінальних правопорушень, вивчення її «географії» та розробити порядок аналітичної діяльності органів, які здійснюють боротьбу з цими суспільно небезпечними діяннями. Отримані дані в сукупності з іншими відомостями можуть бути покладені в основу більш повного і всебічного аналізу проявів кримінальних правопорушень, її специфіки та детермінації, а також оцінки попереднього досвіду боротьби з даним явищем. Важливим є прогноз розвитку кримінальних правопорушень, планування і програмування боротьби з нею, з точним визначенням цілей і завдань цієї діяльності.

Важливу роль у захисті від кримінальних правопорушень з використанням цифрових технологій відіграє законодавча робота, спрямована на створення нормативних актів, які регулюють формування, використання і захист інформації конфіденційного характеру. Йдеться про законодавче врегулювання діяльності суб'єктів інформаційного обігу, пов'язаного з персональними даними (відомостями про громадян), комерційною, службовою, банківською, професійною таємницею і т. п. Сьогодні безпека цієї сфери є об'єктом кримінально-правового захисту. Однак визначення понять «охоронювана законом комп'ютерна інформація», «неправомірний доступ до охоронюваної законом комп'ютерної інформації», «шкідлива програма для ЕОМ» та інші законодавчо або не визначені, або носять розмитий, неупереджений характер [1].

У свою чергу, кримінально караний неправомірний доступ до охоронюваної законом цифрової інформації слід визначити як несанкціоновані або незаконні дії з охоронюваною законом цифрової інформацією, які спричинили знищення, блокування, модифікацію, або копіювання інформації, а також порушення роботи ЕОМ, системи ЕОМ або мережі ЕОМ [1]. Незаконні несанкціоновані дії можуть

бути спрямовані на: ознайомлення з охоронюваною законом цифровою інформацією; знищення, блокування, модифікацію, копіювання, адаптацію, декомпілювання охоронюваної законом цифрової інформації [4, с.172].

Слід особливо відзначити важливість координації діяльності суб'єктів боротьби з кримінальними правопорушеннями в її запобіжному, каральному і правовідновлюваному аспектах. Причому взаємодія має ґрунтуватися на чіткому розподілі міжвідомчих і внутрішньовідомчих компетенцій підрозділів, що здійснюють боротьбу кримінальними правопорушеннями. Міжвідомча і внутрішньовідомча координація діяльності підрозділів, що здійснюють боротьбу з комп'ютерною злочинністю, та їхня компетенція має бути визначена як на рівні закону, так і відомчими та міжвідомчими нормативними актами.

Важливе значення має посилення співпраці підрозділів, що здійснюють боротьбу з кримінальними правопорушеннями у сфері цифрових технологій та суб'єктами інформаційного обігу. Об'єднана протидія з кримінальним правопорушенням може здійснюватися тільки на основі ефективної та високопрофесійної роботи підрозділів по боротьбі з цифровими кримінальними правопорушеннями. Діяльність цих підрозділів необхідно забезпечити відповідною правовою, матеріальною та кадровою підтримкою держави. Ефективна і високопрофесійна діяльність правоохоронних органів повинна поєднуватися з принципами конфіденційності, довірчої взаємодії і гарантіями збереження державної, банкової, комерційної таємниці та інших цінних відомостей. На сьогоднішній день питаннями кримінальних правопорушень з кібербезпеки в Україні займаються відповідні підрозділи Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Департамент Кіберполіції Національної поліції України, Служба безпеки України, Міністерство оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України, розвідувальні органи та підрозділи Національного банку України.

Стан цифрових кримінальних правопорушень за останні роки стрімко росте. Так, згідно статистики Департаменту кіберполіції України за 2019 рік викрито злочинів 4263, з яких: у сфері платіжних систем 1641; протиправний контент 332; у сфері е-комерції – 744; у сфері кібербезпеки – 1494 провадження. Загальна сума збитків за цифровими кримінальними правопорушеннями склала 28 млн грн., відшкодовано 60% на суму 17 млн.грн. Працівники поліції викрили більше 800 осіб, які були причетні до вчинення кримінальних правопорушень у сфері інформаційних технологій. Згідно статистики 67 % підозрюваних – чоловіки у віці від 25 до 40 років [9].

Отже, на стадії запобігання цифровим кримінальним правопорушенням важливо, по-перше, змінювати умови зовнішнього середовища таким чином, щоб утруднити чи виключити кримінальне використання комп'ютерної інформації та техніки; по-друге, забезпечувати цілеспрямований позитивний вплив на людей і запобігати тим самим їх кримінальну поведінку в даній сфері. На державному

рівні значима розробка спеціальних систем захисту комп'ютерної інформації загальнодержавного, загальнонаціонального значення, а також створення правової основи їх функціонування. Важливу роль при цьому має відігравати спеціалізоване правове виховання суб'єктів інформаційного обігу, власників і користувачів комп'ютерної інформації та техніки. Що стосується кримінологічно значущих аспектів правоохоронної діяльності, то необхідно враховувати, що орган дізнання, слідчий, прокурор, суд стикається з підозрюваними і обвинуваченими, які мають спеціальні знання. Тому важливим є підбір фахівців і експертів, технічна та інформаційна підготовка яких сприяла б не тільки вирішенню питань про докази, а й з'ясування причин та умов учинення цих злочинів, вироблення методичних рекомендацій щодо їх запобігання чи усунення.

Література:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 10.03.2021).
2. Козак Н. С. Кримінально-правова характеристика злочинів у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку. *Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії (економіка, право).* 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpifyua_2013_2_26. (дата звернення: 10.02.2021).
3. Карчевський М. В. Кримінально-правова охорона інформаційної безпеки України: монографія. Луганськ: Луган. держ. ун-т внутр. справ, 2012. 327 с.
4. Протидія кіберзлочинності в Україні: правові та організаційні засади: навч. посіб. / О. Є. Користін, В. М. Бутузов, В. В. Василевич та ін.; за заг. ред. В. В. Коваленка. К.: Видавничий дім «Скіф», 2012. 728 с.
5. Кравцова М. О., Литвинов О. М. Запобігання кіберзлочинності в Україні: монографія / за заг. ред. О. М. Литвинова. Харків, 2016. 212 с.
6. Головкін Б.М. Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку (кіберзлочинність). *Кримінологія:* підручник / В.В. Голіна, Б.М. Головкін, М.Ю. Валуйська та ін.; за ред. В.В. Голіни, Б.М. Головкіна. Харків: Право, 2014. Р. 23. С. 293-303.
7. Кузьменко Б. В., Заїка Ю. О. Кібертероризм: світові й українські реалії. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ.* Київ, 2012. № 2 (81). С. 92-98.
8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д.С. Азаров, В.К. Грищук, А.В. Савченко та ін.; за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернєя. Київ, 2016. 1064 с.

9. Звіт Голови Національної поліції України про результати роботи відомства у 2019 році. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-npu-2019.pdf (дата звернення : 10.02.2021).

ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ

Ченчик Валерія Валеріївна
здобувач вищої освіти
Дніпропетровськийого державнийого університету внутрішніх справ
науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри оперативно-розшуковоїдіяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Кримінальний аналіз почав відроджуватись ще у 1906 році . Говорять, що батьком використання кримінального аналізу вважається Август Фольмер, який був начальником поліції м. Берклі. Також він запровадив картографічний метод для визначення місць концентрації злочинних угруповань. Якщо говорити простіше, то це був саме оперативний аналіз обстановки.

Щоб краще розуміти сутність кримінального аналізу, потрібно почати з визначення «кримінальний аналіз» та «оперативний аналіз». Кримінальний аналіз – це ефективна робота, яка направлення на точне збирання певної інформації, яка пов’язана з подією злочину, встановлених осіб, що пов’язані із злочинами та данини, які походять з різних джерел.

Оперативний аналіз - це діяльність кримінального аналітика відносно певних осіб або злочинних груп, для перевірки певних версій щодо злочинної діяльності окремих осіб з використанням таких аналізів, як аналіз телефонних дзвінків, маршрутів, зв’язків між близькими родичами та друзями.

Оперативний аналіз може також проводитися,за запитом підрозділів поліції, як звернення на стадії досудового розслідування, під час оперативно-розшукові діяльності та в числі ініціативному порядку. На данний момент деякі науковці вирізняють два види кримінального аналізу – це аналітичний пошук та аналітичне дослідження. Аналітичне дослідження встановлює взаємозв’язки між особами. Якщо враховувати думку про прогнозування оперативної обстановки то можно вирізнити певні види:стратегічні та тактичні. Оперативно - розшукове прогнозування повинно бути в обов’язковому складі кримінального аналізу та бути його результативною частиною.

На нашу думку, кримінальний аналіз не вичерпав свого потенціалу під час діяльності кримінальних аналітиків та має розповсюджуватись і серед інших підрозділів Національної поліції України.

Є звісно певні проблеми, які потрібно сумлінно виправляти,для подальшої ефективності роботи. Національна поліція України завдяки кримінальному аналізу, забезпечує виконання певних завдань оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування, що дає змогу створювати передумови для більш ефективного виконання суб'єктами оперативно-розшукової діяльності своїх завдань і правоохоронних функцій.

Література:

1. Август Фольмер. Великий новатор // Лабораторія правди, ООО «Поліграф» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http // www.ordal.ru/august_volmer.php.

2. Шинкаренко І.Р. Проблеми запровадження кримінального аналізу в діяльність підрозділів кримінальної поліції: теоретико-історичне підґрунтя. http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/125/1/34.pdf.

3. Власюк О. В. Використання кримінального аналізу в оперативно-розшуковій ді- яльності / О. В. Власюк // Бюлетень Департаменту оперативної діяльності Адміністрації Державної прикордонної служби України. – 2012. – No 6. – [С. 82–85.]

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ІЗ ПРИВАТНИМИ ПРАВООХОРОННИМИ СТРУКТУРАМИ

Черній Олена Сергіївна
здобувачка вищої освіти Університету державної фіскальної служби України
науковий керівник:
Амеліна Анна Сергіївна
доцент Навчально наукового інституту обліку, аналізу та аудиту Університету державної фіскальної служби України, кандидат економічних наук,

Після здобуття Україною незалежності державі логічно було б передати частину своїх правоохоронних функцій приватним підприємствам, які готові були займатись охоронною діяльністю. В економічному аспекті це б зменшило навантаження на державний бюджет, з одного боку, та сприяло додатковим надходженням у вигляді податків, а з іншого боку. Однак недосконала податкова політика уряду сприяла переходу приватних охоронних підприємств у тіньовий

сектор, що зумовлено недосконалою законодавчою базою. Наявність приватних охоронних структур в Україні дала можливість частково компенсувати недоліки у діяльності державних правоохоронних органів, хоча проблеми на ринку охоронних послуг досі існують. У сучасних умовах перед державою постає завдання забезпечення умов, у яких сфера приватних охоронних послуг ефективно б розвивалась з метою попередження правопорушень на рівні із деравними правоохоронними органами.

Успішний розвиток сучасної системи ринкових відносин потребує нових інститутів у сфері зміцнення безпеки. Досконала і розвинута система безпеки підприємництва в окремо взятих країнах створює сприятливий клімат для суспільно-економічного розвитку. Одним із таких найважливіших інститутів безпеки є недержавна охорона, яку становлять приватні охоронні фірми та внутрішні служби безпеки підприємств. Існування приватної системи безпеки на вітчизняних підприємствах є позитивним явищем у сучасному світі, яке вигідне для нашої держави в економічному ракурсі, тому діяльність таких систем визначається необхідністю взаємодії державних правоохоронних органів та приватних охоронних служб, особливо в економічній сфері.

Насамперед зауважимо, що стосовно етимології слова «взаємодія» існує кілька поглядів. Це поняття кожним ученим визначається щонайменше в двох аспектах, але обов'язково прив'язується до слова «взаємний».

Зокрема, наприклад, у словнику С.І. Ожегова «взаємодія» тлумачиться як: 1) взаємний зв’язок двох явищ; 2) взаємна підтримка [1, с. 65]. Водночас «взаємний» розуміється як «обопільний», тобто той, що стосується обох сторін.

У словниках сучасної української мови надано наступні визначення терміна «взаємодія»: 1) взаємний зв'язок між предметами у дії; 2) погоджена дія між ким-небудь або чим-небудь, причому «взаємний чи взаємно - це коли однаково виявляється з обох сторін, між ким-небудь, чим-небудь; стосується один одного; обопільний [2, с. 85].

На підставі викладеного підсумуємо, що складовими поняття «взаємодія» слід вважати наступне: 1) це рух (дії) суб'єктів у межах однієї системи; 2) взаємний зв'язок суб'єктів, спрямований на реалізацію загальних завдань системи, в межах якої вони діють; 3) характер взаємодії суб'єктів між собою може бути різний, тобто як обопільний, так і викликаний власним інтересом.

Основними причинами проблематики взаємодії приватних охоронних структур та правоохоронних органів є:

- недосконалість розроблення теоретичних основ взаємодії приватних та державних охоронних структур;
- специфіка організації діяльності правоохоронних органів;
- відсутність відповідної освіти та кваліфікації працівників приватних охоронних агентств.

Аналізуючи українське законодавство, маємо зазначити, що в Законі України «Про охоронну діяльність» у розділі V прописана взаємодія суб'єктів охоронної діяльності з правоохоронними органами та громадськістю [3]. Стаття 18 цього Закону визначає організацію взаємодії охоронних структур з правоохоронними органами шляхом надання взаємодопомоги у діяльності, що спрямована на попередження, припинення й розкриття кримінальних правопорушень та забезпечення охорони громадського порядку. У пункті другому статті 18 Закону України «Про охоронну діяльність» зазначено, що заходи взаємодії з правоохоронними органами мають відповідати зобов'язанням охоронних структур за договором щодо надання послуг з охорони. У статті 19 цього Закону наведено такі форми взаємодії суб'єктів охоронної діяльності з правоохоронними органами:

1) проведення спільних нарад, консультацій;

2) обмін інформацією з питань попередження та при¬пинення правопорушень;

3) інші не заборонені законодавством заходи за умови, що не порушуються права та обов'язки суб'єктів господарювання, а вжиття таких заходів належить до компетенції відповідного правоохоронного органу [3].

Отже, суб'єкти охоронної діяльності та правоохоронні органи, відповідно до Закону України «Про охоронну діяльність», мають можливість здійснювати взаємодію та взаємодопомогу у процесі своєї діяльності для забезпечення охорони громадського порядку. Досліджуючи взаємодію приватних охоронних структур та правоохоронних органів, зазначимо, що вони ставлять перед собою одну мету, яка полягає в наданні охоронних послуг громадянам України шляхом забезпечення громадської безпеки у суспільстві та попередження правопорушень.

Розвиток охоронної діяльності в ряді країн світу призвів до формування приватних воєнних та поліцейських компаній. Деякі вчені стверджують, що подібного роду феномени є юридичною аномалією, інші - вбачають у цьому результат розвитку громадянського суспільства. Приватизація поліції, із цієї точки зору, є частиною більш масштабного явища з перерозподілу ресурсів та відповідальності від уряду до приватного сектора [4, с. 152].

У сучасному світі приватна поліція поширена в США, Канаді, ПАР і Великобританії. Наприклад, Національна служба поліції Канади є приватною поліцією з захисту майна, персоналу і залізничної інфраструктури Канадської Національної залізниці в Канаді та Сполучених Штатах [5]. Національна служба повітряної поліції (NPAS) є неурядовою поліцейською службою, що забезпечує централізовану підтримку з повітря територіальних органі поліції в Англії та Уельсі [6]. Служба рейнджерів штату Колорадо США є законодавчо встановленим, допоміжним правоохоронним органом в ньому. Рейнджери підтримують місцеві департаменти поліції і шерифів. Вони є найстарішим правоохоронним органом в Колорадо, організованим з 1861 [7].

На перший погляд, здається, що державі повинна бути вигідна монополія на забезпечення безпеки. Проте, тут є контраргументи переважно економічного характеру, які фактично показують, що охорона безпеки громадського порядку охоронними компаніями обходяться дешевше, ніж поліція. Державного поліцейського, окрім зарплати, потрібно забезпечити, за рахунок бюджету, медичною страховкою та різними видами соціальної допомоги. У результаті чого, цілі міста США у особі місцевих органів влади заключають контракти з охоронними компаніями для патрулювання вулиць, затримання правопорушників та ін., одночасно скорочуючи видатки на утримання поліції. Мешканці таких міст, по суті, платять за це як за звичайні комунальні послуги. До співробітників таких охоронних компаній висуваються підвищені вимоги, аналогічні тим, які висуваються до державних поліцейських. Їх юрисдикція обмежується містом, кварталом чи певним іншим об'єктом охорони, щодо забезпечення безпеки якого вони були найняті [8, с. 48-50].

Отже, законодавство України про охоронну діяльність має суттєві недоліки в понятійному апараті, в питаннях визначення переліку охоронних послуг, суб'єктів охоронної діяльності та форм взаємодії з правоохоронними органами і потребує удосконалення.

На нашу думку, у законодавстві України доцільно чіткіше закріпити форми взаємодії приватних охоронних структур та державних правоохоронних органів, адже, по суті, органи МВС України можуть залучати охоронні агентства до охорони громадського порядку і виконання заходів, що належать до компетенції відповідного правоохоронного органу. Проте, поза увагою законодавця залишається процесуальна та формальна сторона такої взаємодії, внаслідок чого ця практика поширюється досить повільно.

Література:

1. Ожегов С.И. Словарь русского языка / под ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю. Шведовой. 20-е изд., испр.. М.: Рус. яз., 1988. 750 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел.. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1440 с.
3. Про охоронну діяльність : Закон України від 22 березня 2012 р. № 4616. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4616-17 (дата звернення: 05.04.2021).
4. Yurko S.S. The private police. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2019. № 9-2. С. 152-154.
5. The Canadian National Police Service URL: https://www.cn.ca/en/ delivering-responsibly/safety/cn-police-service (дата звернення: 5.04.2021).
6. *National Police Air Service (NPAS) / West Yorkshire Police* URL: http://www.westyorkshire.police.uk/npas (дата звернення: 5.04.2021).
7. Colorado Mounted Rangers. URL: https: //www.coloradoranger. org. (дата звернення: 5.04.2021).

8. Юрко С.С. Приватизация как вектор развития пенитенциарной системы. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2015. № 6-2. С.48-51.

СУЧАСНА СИСТЕМА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Шаповалюк Іванна Олександрівна
студентка ННІ фінансів банківської справи страхування
Університет ДФС України
науковий керівник:
Амеліна Анна Сергіївна
доцент Навчально-наукового інституту обліку, аналізу та аудиту Університету державної фіскальної служби України, кандидат економічних наук

Предмет права має важливе значення для визначення системи права, адже через якісно-однорідні групи відносин ми маємо можливість визначити складові елементи такої системи. Цивільне право - це сукупність цивільно-правових норм, які регулюють на засадах юридичної рівності відносини власності в її різноманітних формах, товарно-грошові відносини і деякі особисті немайнові відносини за участю громадян, організацій та інших соціальних утворень з метою повнішого задоволення матеріальних і духовних потреб громадян.

Я вважаю, що специфіка цивільного права полягає у його життєвій зумовленості та природній обов'язковості: з моменту свого народження і до смерті людина має потреби здійснення належних їй прав у приватній сфері, знаходиться під впливом його норм. У ці правовідносини їх учасники вступають здебільшого самостійно задля задоволення своїх потреб та охоронюваних законом інтересів. Це зумовлено об'єктивними економічними, соціальними потребами і може коригуватися суб'єктивними чинниками.

Цивільне право України, як будь-яка інша галузь права, характеризується предметом та методом правового регулювання. Предмет цивільного права складають правові відносини, які регулюються цивільно-правовими нормами. Зокрема, це майнові відносини та особисті немайнові відносини[1, с.767].

Майновими відносинами є правові відносини, які пов'язані з належністю, набуттям, володінням, користуванням і розпорядження майном. При цьому вони зумовлені використанням товарно-грошової форми. До майнових відносин, що засновані на адміністративному або іншому владному підпорядкуванні однієї сторони іншій, а також до податкових, бюджетних відносин цивільне законодавство не застосовується, якщо інше не встановлено законом.

За своєю природою майнові правовідносини мають такі ознаки:

1) вони є економічними, тобто носять грошово-товарний характер;

2) вони виникають та існують між учасниками, які наділені майновою самостійністю та юридичною рівносю;

3) вони забезпечують задоволення переважно матеріальних потреб та інтересів.

Особисті немайнові відносини індивідуалізують особу, оскільки виникають у зв’язку із здійсненням нею своїх особистих прав і свобод (наприклад, право особи на життя, здоров’я, честь, гідність, ім’я та авторство), які поділяються на дві групи: особисті права, пов’язані з майновими (наприклад, права авторів на результати інтелектуальної праці в галузі науки, літератури, мистецтва тощо); особисті права, не пов’язані з майновими (наприклад, права особи на честь, гідність, ім’я, листування тощо).

Особисті немайнові правовідносини мають такі ознаки:

1) вони є особистісними, тобто мають тісний зв’язок з їх учасниками;

2) вони є немайнові, тобто їх зміст не можна визначити в грошовому чи іншому майновому еквіваленті;

3) вони виникають та існують між юридично рівними учасниками;

4) вони забезпечують задоволення переважно внутрішніх (духовних) потреб та інтересів [2].

На мою думку, відносини, в які вступають люди, об'єднання громадян, держава і суспільство знаходяться між собою в тісному взаємозв'язку, утворюючи єдине ціле. Відповідно і право, відображаючи суспільні відносини, їх стійкі ознаки, властивості, являє собою складну , цілісну систему.

Підсистемою права розуміють обумовлене економічним і соціальним устроєм суспільства внутрішнє об'єднання в узгоджене, підпорядковане і єдине ціле правових норм і одночасний їх поділ на відповідні галузі, котрі як такі відносно самостійні, усталені і автономно функціонуючі. Структуру системи права складають норми права, Інститути права, підгалузі та галузі права.

Система цивільного права - це сукупність окремих частин підгалузей, інститутів, субінститутів, цивільно-правових норм, що знаходяться у внутрішньому логічному зв'язку та залежності між собою. Структура системи цивільного права визначається особливостями тих відносин, що нею регулюються, а її елементами є цивільно-правові норми, інститути, субінститути й підгалузі[3].

Елементами цивільно-правової структури виступають юридичні норми та інститути. Під юридичним інститутом слід розуміти групу цивільно-правових норм, які регулюють відповідні однорідні суспільні відносини. Структура системи цивільного права визначається особливостями суспільних відносин, які регулюються цією галуззю права. Тому система є об'єктивною закономірністю права. При цьому загальні ознаки різноманітних відносин, які входять до предмета цивільного права, зумовлюють єдність їх правового регулювання, а

специфічні ознаки конкретних видів цих відносин - диференціацію їх правового регулювання.

Система сучасного цивільного права має на меті пізнання цивільно-правового матеріалу, тобто слугує потребам практики.

Цивільно-правові норми та інститути поділяються на загальні й спеціальні, або особливі. Загальні становлять загальну частину сучасного цивільного права. Загальною вона називається тому, що стосується всіх суспільних відносин, які регулюються цивільним правом. Наприклад, при розгляді значної кількості цивільних спорів суд з'ясовує, хто є учасниками правовідносин, чи є вони дієздатними особами тощо. Отже, незалежно від того, чи йдеться про договір майнового найму, чи про договір довічного утримання, виникає необхідність встановлення суб'єктів правовідносин, їхньої дієздатності. Саме тому норми щодо суб'єктів цивільного права (громадян і юридичних осіб) є загальними і становлять елемент загальної частини цивільного права [4, с.124].

Загальна частина включає норми про цивільні правовідносини, джерела цивільного права, суб'єкти, об'єкти цивільних відносин, правочини, представництво, довіреність, строки і терміни. Норми загальної частини поширюються на всі види цивільних відносин, на всі підгалузі та інститути.

Спеціальна, або особлива, частина регулює спеціальні (особливі) суспільні відносини і складається із таких інститутів:

- Право власності. Інші речові права.
- Зобов'язальне право (загальні положення про зобов'язання, окремі види зобов'язань, договори й позадоговірні зобов'язання).
- Авторське право.
- Право на винахід та інші результати творчості, що використовуються у виробництві.
- Спадкове право.
- Правоздатність іноземних громадян та юридичних осіб. Застосування цивільних законів іноземних держав і міжнародних договорів [5].

Отже, висновком вищесказаного може бути те, що цивільне право регулює особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), що засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників. Сучасною тенденцією розвитку цивільного права є зростання кількості уніфікованих актів різного рівня, зокрема міжнародних конвенцій, звичаїв, єдиних законів, що стають моделлю для національних законів. Відмінності правових систем призводять до того, що уніфіковані норми застосовуються на практиці різним чином, а тому мета уніфікованого акта не досягається. Відповідно виникла проблема універсалізації права. Водночас є об’єднувальні тенденції, внаслідок чого глобальною стала проблема єдиного правового простору, зокрема прийняття та розробки Цивільного кодексу ЄС як прояву адаптації цивільного законодавства. Безсумнівно, що в ньому проявляться нові

інститути, які спрямовані на обслуговування віртуальних правовідносин та ІТ-технологій.

Література:

1. Д.В. Боброва, О.В. Дзера, А.С. Довгерт. Цивільне право України: Підручник. URL: http://yport.inf.ua/viznachennya-sistema-tsivilnogo.html (дата звернення: 09.02.2021)

2. Предмет цивільного права. URL: https://buklib.net/books/37714 (дата звернення: 09.02.2021)

3. Система цивільного права. URL: https://studfile.net/preview/5475006/ page:2/(дата звернення: 09.02.2021)

4. Ю.М. Жорнокуя та Л.В. Красицької. Сучасні проблеми цивільного права та процесу. URL: http://dspace.univd.edu.ua/ (дата звернення: 09.02.2021)

5. Цивільне право: визначення та система. URL: https://ru.osvita.ua/vnz/ reports/law/ (дата звернення: 09.02.2021)

СВІТОВА СПІВПРАЦЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ЩО ЗДІЙСНЮТЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУОВІ ЗАХОДИ

Шахрай Валерій Олександрович
курсант Донецького юридичного інституту МВС України, рядовий поліції
науковий керівник:
Ковальова Ольга Вікторівна
завідувачка кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки Донецького юридичного інституту МВС України, к.ю.н.

Питання боротьби зі злочинністю, особливо з організованими транснаціональними формами злочинів, набуває сьогодні ще більшої актуальності та глобальності. Найбільш соціально небезпечними та поширеними видами злочинів є організована транснаціональна злочинність, міжнародний тероризм, торгівля людьми, нелегальна міграція, торгівля наркотиками, торгівля зброєю та інші, що становлять небезпеку не лише для України чи окремих держав, а й для всього людства, що вимагає спільних зусиль та щоденної міжнародної співпраці правоохоронних органів.

Указом Президента затверджені основні напрями внутрішньої та зовнішньої політики України для протидії незаконним організованим злочинним формуванням. [1]. Основне, що було реалізовано в даній Концепції : вдосконалення існуючої та розробка нової методи боротьби з організованою

злочинністю з метою запобігання подальшій консолідації організованої злочинності злочинні групи, додатково зменшуючи їх вплив на суспільство на національному та регіональному рівнях; продовження міжнародної співпраці вітчизняних правоохоронних органів з відповідними органами іноземні країни.

Співпрацею э проведення відповідними та компетентними на те органами держави яка дає запит, чи до якої надійшов запит гласних і негласних оперативно розшукових дій, задля розслідуванню правопорушень, викриттю злочинних організацій, або кримінальних розслідувань які здійснюються органами відповідної [2, с. 230]. Законодавство про ОРД, а конкретно Стаття 5-1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» дозволяє і визначає співпрацю між міністерствами та іншими органами центральної виконавчої влади, та безпосередньо з правоохоронними органами і спеціальними службами іноземних країн. Воно регламентується, законодавчою базою України: закони України, міжнародні договори та установчих актів і правил організацій, членом якої є Україна [3].

Ефективне ведення справ між країнами, розслідування кримінальних справ, та міжнародне співробітництво у цих сферах бере на себе, та забезпечує Інтерпол та Європол. Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.1993 р. № 220 «Про Національне центральне бюро Інтерполу» взаємодія органів центральної виконавчої влади і правоохоронних органів України з відповідними до їх повноважень органами іноземних країн для сумісної боротьби та протидії з транснаціональною злочинністю здійснюється за допомогою Національного центрального бюро Інтерполу. [4; 5, с. 86]. В Україні Інтерпол представляє Національне центральне бюро (далі НЦБ) Інтерполу. За даними Фонду «Відкритий діалог», Росія та інші колишні радянські республіки, такі як Азербайджан, Білорусь та Казахстан, часто зловживають Інтерполом. У звітах Фонду перелічено наступні 44 політично вмотивовані справи. З них 18 - із правоохоронних органів Росії, 10 - Казахстану та 5 - Білорусі. . Також Інтерпол відмовився оголосити в міжнародний розшук екс-президента України Віктора Януковича, підозрюваного в організації побиття протестуючих під час Євромайдану. Врешті-решт, Янукович був оголошений у міжнародний розшук 12 січня 2015 року. Однак 16 липня 2015 року він був усунутий з нього [6].

Отже, міжнародне співробітництво держав перебуває в постійному русі самовдосконалення і тому може природним чином змінюватися, поповнюватися новими формами. Необхідно вдосконалити законодавче та нормативне регулювання залучення матеріалів оперативно-розшукової діяльності до кримінальних справ у разі їх отримання в порядку міжнародно-правової допомоги. Необхідно вдосконалити методи збору оперативної інформації на міжнародному рівні з метою налагодження діяльності проти організованих злочинних груп, їх структур, перехоплення відповідної інформації незаконного характеру; забезпечення захисту жертв та свідки; розробка механізмів вилучення

незаконних доходів і, таким чином, сприяння їх конфіскації та компенсації за злочини, спричинені злочинами. Враховуючи катастрофічну ситуацію з поверненням в Україну доходів та майна, отриманих внаслідок корупційних злочинів, злочинів, скоєних в рамках організованої злочинності, прийняття нових прогресивних законів, що усувають «прогалини» у старому законодавство і унеможливлюють різні схеми виведення кримінального капіталу з країни - це реальні дії з відновлення справедливості в суспільстві та покарання винних.

Література:

1. Про Концепцію державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю: Указ Президента України від 21 жовтня 2011 р. 1000/2011, [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1000/2011. (дата звернення: 10.04.2021).

2. Бараннік Р.В. Співробітництво та допомога у кримінальних справах: співвідношення понять // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ - №1 - 2015 - С. 224-232. (дата звернення: 10.04.2021).

3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. // ВВР. – 1992. – № 22. – Ст. 303, [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2135-12. (дата звернення: 10.04.2021).

4. Про Національне центральне бюро Інтерполу: Постанова КМУ від 25 березня 1993 р. № 220, [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/220-93-%D0%BF.

5. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність: Підруч. – Харків, 2002. – Ч. І. (дата звернення: 10.04.2021).

6. Учасники проектів Вікімедіа. Інтерпол – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Інтерпол#Національні_центральні_бюро (дата звернення: 10.04.2021).

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАСОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Шитова Альбіна Владиславівна
курсантка Донецького юридичного інституту МВС України, рядова поліції
науковий керівник:
Пекарський Сергій Петрович
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки
факультету № 1 Донецького юридичного інституту МВС України,
кандидат юридичних наук

Реалізація прав, якими наділені працівники оперативних підрозділів, іноді передбачає тимчасове обмеження гарантованих законом прав і свобод громадян, державних і громадських організацій, інших юридичних осіб. Відповідно до положень частини 5 статті 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року № 2135-XI окремі обмеження цих прав і свобод мають винятковий і тимчасовий характер і можуть застосовуватись лише за рішенням слідчого судді з метою виявлення, попередження чи припинення тяжкого або особливо тяжкого злочину та у випадках, передбачених законодавством України, з метою захисту прав і свобод інших осіб, безпеки суспільства [1, ст. 9].

Безпосередньо оперативно-розшукова діяльність ґрунтується на принципах верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини [1, ст. 4]. Відповідно до положень Конституції України (ст. 8) в нашій державі визнається і діє принцип верховенства права [2, ст. 8]. Саме тому Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується. Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації (ст. 32). Права і свободи людини і громадянина захищаються судом (ст. 55) [2].

Правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані (ст. 22). Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом – принцип рівності громадян. Закони та інші

нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом. Саме тому закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, не доведені до відома населення у порядку, встановленому законом, є нечинними (ст. 57) [2]. Одночасно органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [2, ст. 9].

Зазначаємо, що Конституція визначає індивідуальний характер юридичної відповідальності (ст. 61) [2]. Також визначено принцип презумпції невинуватості. Так особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Також ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину [2, ст. 62]. Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. Лише в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Своєю чергою кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей. А незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності.

Верховенство права передбачає, що людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Принцип верховенства права в ОРД забезпечується аналогією з вимогами КПК України у кримінальному провадженні і застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Відповідно до положень статті 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [1] прийняття рішення про проведення оперативно-розшукових заходів, подання та розгляд відповідних клопотань, проведення оперативно-розшукових заходів, фіксація та використання їх результатів, проведення цих заходів до постановлення ухвали слідчого судді та інші питання їх проведення регулюються згідно з положеннями глави 21 Кримінального процесуального кодексу України [3] з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом, щодо мети проведення оперативно-розшукових заходів, суб’єкта ініціювання та проведення цих заходів, обґрунтування клопотання про їх проведення та підстав для його задоволення слідчим суддею, використання результатів оперативно-розшукових заходів та інших питань, обумовлених специфікою мети їх проведення. Прийняття рішень про проведення оперативно-розшукових заходів, які не потребують дозволу слідчого судді або рішення прокурора, здійснюється керівником відповідного оперативного підрозділу або його заступником з повідомленням про прийняте рішення прокурора.

Так негласне обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, аудіо-, відеоконтроль особи, аудіо-, відеоконтроль місця, спостереження за особою, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж, накладення арешту на кореспонденцію, здійснення її огляду та виїмки, установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу проводяться на підставі ухвали слідчого судді, постановленої за клопотанням керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника, погодженого з прокурором. Ці заходи застосовуються виключно з метою запобігання вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, запобігання і припинення терористичних актів та інших посягань спеціальних служб іноземних держав та організацій, якщо іншим способом одержати інформацію неможливо [1, ст. 9]. Окрім того законодавець визначив необхідність забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, тобто у виявленні, попередженні, припиненні, розкритті або розслідуванні кримінальних правопорушень, а також у судовому розгляді кримінальних проваджень [4]. Дана діяльність відображається у здійсненні правоохоронними органами правових, організаційно-технічних та інших заходів, спрямованих на захист життя, житла, здоров'я та майна цих осіб від протиправних посягань, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя тощо.

Підводячи підсумок з досліджуємого питання слід зазначити, що дотримання прав і свобод людини під час здійснення ОРД передбачає можливість лише тимчасового обмеження прав і свобод лише як виняток. Під час здійснення оперативно-розшукової діяльності не допускається порушення прав і свобод людини та юридичних осіб. Окремі обмеження цих прав і свобод можуть застосовуватись лише за рішенням слідчого судді з метою виявлення, попередження чи припинення тяжкого або особливо тяжкого злочину та у випадках, передбачених законодавством України, з метою захисту прав і свобод інших осіб, безпеки суспільства.

Література:

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text.

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР/. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text.

4. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23 грудня 1993 року № 3782-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text.

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Шиян Сергій Олександрович
курсант Донецького юридичного інституту МВС України, рядовий поліції
Пекарський Сергій Петрович
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 1 Донецького юридичного інституту МВС України, кандидат юридичних наук

Ефективність правоохоронних органів з протидії кримінальним правопорушенням безпосередньо залежить від якості, своєчасності та достатньої інформаційно-аналітичної забезпеченості цієї діяльності. Інформаційно-аналітичне забезпечення - це консолідація масивів інформації у вигляді баз і банків даних, упорядкування, систематизації, а також перетворення оперативної інформації з виробленням нових знань для прийняття управлінських рішень.

Важливу роль в інформаційно-аналітичній роботі в ОРД виконують інформаційно-аналітичні технології, які визначаються як сукупність методів, технологічних процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих для збору, обробки, систематизації, узагальнення, аналізу, зберігання та використання інформації, включаючи обмежений доступ, що є важливим для вирішення завдань ОРД, в інтересах досудового розслідування, безпеки громадян, суспільства та держави. Невід'ємною складовою частиною управлінської діяльності є аналітична робота, яка служить засобом виявлення і оцінки значущості виникаючих перед конкретною системою проблем, формулювання її цілей, визначення об'єктивно необхідних функцій, обґрунтування структури та підвищення ефективності діяльності по виконанню поставлених завдань.

Основні елементи та засоби здійснення інформаційно-аналітичної діяльності відтворюють інформаційні системи, системи зв'язку та передачі даних, сучасну інформаційно-телекомунікаційну інфраструктуру, бази даних правової інформації, технічні, програмні, лінгвістичні, правові, організаційні засоби. Зокрема, із чинного законодавства виділяються: стаття 26 Закону України «Про Національну поліцію» яка визначає, що поліція наповнює та підтримує в актуальному стані бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи МВС України, стосовно 18 блоків даних, необхідних для виконання повноважень; використовує бази даних (банки) МВС України та інших органів державної влади; здійснює інформаційну взаємодію з іншими державними органами України, правоохоронними органами іноземних держав та

міжнародними організаціями; пошук інформації та інформаційну-аналітичну роботу; формує бази даних (банки), що входять до єдиної інформаційної системи МВС України. А також у статті 28 цього ж закону законодавець встановив і певні обмеження щодо роботи з інформаційними ресурсами, відповідальність за їх протиправне використання [1]. Закон України «Про інформацію» є основним нормативно-правовим актом у якому встановлено встановлює вичерпний список основних видів інформаційної діяльності, до яких відноситься створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона і захист інформації, та розділяє інформацію за доступом на дві групи: відкриту та з обмеженим доступом [2].

Постановою Кабінету Міністрів України від 14 листопада 2018 р. № 1024 затверджено «Положення про єдину інформаційну систему Міністерства внутрішніх справ та переліку її пріоритетних інформаційних ресурсів». Єдина інформаційна система МВС функціонує з метою оптимізації інформаційної взаємодії суб'єктів єдиної інформаційної системи МВС на рівні загальнодержавних інформаційних ресурсів в інтересах національної безпеки, захисту прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави у різних сферах [3]. Наказом МВС України від 20.10.2017 № 870 затверджено «Положення про автоматизовану інформаційну систему оперативного призначення єдиної інформаційної системи МВС» [4]. Дане положення визначає основні завдання, функції, інформаційні ресурси, суб'єкти та структуру автоматизованої інформаційної системи оперативного призначення єдиної інформаційної системи МВС (далі - АІС ОП). АІС ОП є сукупністю програмно-технічних і телекомунікаційних засобів та призначена для накопичення й обробки відомостей, що утворюються в процесі оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України. Безпосередньо АІС ОП утворена для наповнення та підтримки в актуальному стані бази даних єдиної інформаційної системи МВС та є її складовою частиною [4].

Основними завданнями АІС ОП є:

- підвищення рівня інформаційно-аналітичного забезпечення оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України;
- забезпечення процесу підтримки управлінських рішень керівництвом Національної поліції України;
- об'єднання отриманої в процесі оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України інформації в єдиному інформаційному просторі з використанням сучасних інформаційних технологій, комп'ютерного і телекомунікаційного обладнання;
- протидія злочинності та проведення профілактичної роботи, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень [4].

До функцій АІС ОП відноситься:

- автоматизація процесів обліку отриманої в процесі оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України інформації;
- збір, зберігання, пошук та узагальнення інформації;
- відображення повнотекстової, графічної, табличної та статистичної інформації, а також фото- і відеозображень;
- утворення електронного досьє;
- формалізація технологічних процесів обробки інформації, визначення типових маршрутних технологічних схем для їх виконання;
- забезпечення надійного зберігання інформаційних обліків та їх систематизація;
- забезпечення комплексного захисту інформації та розмежування доступу до інформації, що зберігається в АІС ОП.

Інформаційними ресурсами АІС ОП є об'єктивно поєднаний набір відомостей, що безпосередньо стосуються осіб та подій (кримінальних правопорушень), які накопичуються в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України. Безпосередньо обліку в АІС ОП підлягають відомості про осіб, відносно яких заведено оперативно-розшукові справи, отримані: від осіб, які конфіденційно співробітничають з оперативними підрозділами Національної поліції України; в ході проведення оперативно-розшукових заходів у рамках оперативно-розшукових справ [4].

Інформаційні ресурси АІС ОП є складовою державних інформаційних ресурсів. Інформація про особу надається на запит органів досудового розслідування, прокуратури та суду. Слід зазначити необхідність забезпечення режиму секретності під час роботи з інформаційними ресурсами АІС ОП. Зокрема найвищим ступенем обмеження доступу до інформації, що обробляється в АІС ОП, є ступінь секретності «таємно» [4].

Інформація щодо осіб, стосовно яких проводилися оперативно-розшукові заходи та за результатами ухвали або вироку суду доведено їх причетність до злочинної діяльності, перебуває на обліку АІС ОП п'ять років з дня закриття оперативно-розшукової справи, після чого знищується в установленому законодавством України порядку. Але, у разі якщо причетність до правопорушення особи, щодо якої здійснювались оперативно-розшукові заходи, не підтвердилась, така інформація зберіганню не підлягає та знищується в установленому законодавством України порядку. Безпосередньо обсяг, структура, порядок формування та використання інформаційних ресурсів АІС ОП визначаються окремими нормативно-правовими актами МВС України. Розпорядником інформації, яка обробляється в АІС ОП, є Національна поліція України, яка зобов'язана вживати заходів із організації матеріально-технічного та кадрового забезпечення, що необхідні для ефективного функціонування системи. Розпорядником АІС ОП є Департамент кримінального аналізу [4].

Наказом МВС України від 03.08.2017 № 676 затверджено «Положення про інформаційно-телекомунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України» [5]. Інформаційно-телекомунікаційна система «Інформаційний портал Національної поліції України» - це сукупність технічних і програмних засобів, призначених для обробки відомостей, що утворюються у процесі діяльності Національної поліції України та її інформаційно-аналітичного забезпечення. Система ІПНП є складовою частиною єдиної інформаційної системи МВС України.

Література:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text.

2. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text.

3. Про затвердження Положення про єдину інформаційну систему Міністерства внутрішніх справ та переліку її пріоритетних інформаційних ресурсів: постанова Кабінету Міністрів України від 14 листопада 2018 р. № 1024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2018-%D0%BF#Text.

4. Про затвердження Положення про автоматизовану інформаційну систему оперативного призначення єдиної інформаційної системи МВС: наказ МВС України від 20.10.2017 № 870. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1433-17#n13.

5. Про затвердження «Положення про інформаційно-телекомунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС України від 03.08.2017 № 676. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1059-17#Text.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ

Шурда Вікторія Ігорівна
студентка Донецького юридичного інституту МВС України
науковий керівник:
Пекарський Сергій Петрович
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 1 Донецького юридичного інституту МВС України,
кандидат юридичних наук

Під час реформування системи правоохоронних органів України перед ними постають нові завдання щодо визначення стратегічних напрямів їх

діяльності, пошуку нових підходів до протидії кримінальним правопорушення оперативно-розшуковими засобами та силами. Особливо актуалізується потреба у дослідженні наукових ідей і підходів щодо створення якісно нового механізму протидії злочинності, виявлення та аналізу його складових, удосконалення відповідного чинного законодавства та правозастосовної практики.

Ефективне функціонування і діяльність правоохоронних органів насамперед залежить від їх правового регулювання. Правовою основою регулювання оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням є сукупність взаємопов'язаних нормативно-правових актів, які спрямовані на протидію злочинам силами та засобами оперативно-розшукової діяльності.

На підставі аналізу наукових досліджень у сфері оперативно-розшукової діяльності, зокрема, підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України (НПУ) пропонуємо здійснити поділ зазначених актів на такі групи:

- Конституція України;
- міжнародні правові угоди;
- Закони України:

а) Закони України, що визначають сутність ОРД, правові підстави, повноваження суб'єктів оперативно-розшукової діяльності

б) Закони України, що визначають правові основи за окремими напрямками протидії злочинності;

в) Закони України, що визначають правові основи діяльності всіх органів державної влади та їх взаємодію з НПУ.

- Кодифіковані акти:

а) Кримінальний кодекс України;

б) Кримінальний процесуальний кодекс України;

в) Податковий кодекс України;

г) Митний кодекс України

- відомчі нормативно-правові акти:

а) нормативні акти, які визначають загальні положення здійснення ОРД підрозділами кримінальної поліції

б) нормативні акти, які визначають завдання та компетенцію оперативних підрозділів щодо протидії злочинності

в) нормативні акти, які визначають завдання та компетенцію оперативних підрозділів щодо протидії злочинності

г) нормативні акти, які визначають порядок взаємодії між оперативними підрозділами, порядок взаємодії з органами досудового розслідування та порядок взаємодії з державними органами та органами місцевого самоврядування.

Слід зазначити, що першоджерелом правових основ службової діяльності підрозділів, які здійснюють ОРД є Конституція України [1]. У Конституції закріплено основні правові норми функціонування держави та її органів, визначено права, свободи й обов'язки людини і громадянина, створено цілісну

систему прокуратури, правосуддя, правоохоронних органів України. Безпосередньо Конституція України є юридичною базою для розробки законодавчих і нормативних документів, визначає майже всі принципи службової діяльності, гарантує верховенство права в державі та можливість звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина. Відповідно до положень ст. 19 Конституції України правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством [1, ст. 19]. Отже органи державної влади (в тому числі і підрозділи, які здійснюють ОРД – прим. автора) та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» був прийнятий Верховною Радою України 18 лютого 1992 року № 2135-XII [2]. Він є основним законодавчим актом який регламентує діяльність всіх підрозділів, які здійснюють ОРД. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначає ОРД як систему гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів визначає завдання ОРД, систему підрозділів, які здійснюють ОРД та їх повноваження. На підставі положень даного законодавчого акту розроблені і інші закони, які регламентують різні напрями протидії злочинності, як приклад:

- Закон України «Про протидію торгівлі людьми» від 20 вересня 2011 року № 3739-VI [3];
- Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року № 3341-XII [4].

У своїй діяльності співробітники оперативних підрозділів дотримуються норм визначених Кримінальним процесуальним кодексом України [5] (далі – КПК України). На нашу думку означений кодифікований правовий акт не надав оперативним підрозділам потрібних повноважень для ефективної протидії кримінальним правопорушенням. Відповідно до положень статті 41 КПК України оперативні підрозділи органів здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора, а підрозділ детективів, оперативно-технічний підрозділ та підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України - за письмовим дорученням детектива або прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Під час виконання доручень слідчого, дізнавача, прокурора співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого. Співробітники оперативних підрозділів (крім підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України) не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора. Доручення слідчого, дізнавача, прокурора щодо проведення

слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язковими для виконання оперативним підрозділом [5, ст. 41]. Тобто норми КПК України регламентують діяльність оперативних підрозділів лише в межах доручення слідчого, дізнавача, прокурора.

Окремої уваги потребує аналіз конфіденційного співробітництва. Зокрема, слідчий наділений правом використання конфіденційного співробітництва [5, ст. 275], хоча не є суб'єктом, який уповноважений здійснювати оперативно-розшукову діяльність [2, ст. 5]. В Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, яка затверджена спільним наказом ГПУ, МВС України, СБ України, АДПС України, Мін. фінансів України та Мін. юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 [6] зазначено, що під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчий, уповноважений оперативний підрозділ, який виконує доручення слідчого, прокурора, має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, передбачених ст. 275 КПК України, хоча інститут негласного співробітництва унормований оперативно-розшуковим законодавством.

Отже підводячи підсумок зазначаємо, що практика протидії кримінальним правопорушенням оперативними підрозділами виявила неузгодженості між нормами КПК України та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», що негативно впливає на ефективність діяльності правоохоронних органів. У зв'язку з цим оперативно-розшукове законодавство та норми КПК України потребують удосконалення.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР/. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text.

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text.

3. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20 вересня 2011 року № 3739-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text.

4. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30 червня 1993 року № 3341-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text.

6. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: наказ ГПУ, МВС України, СБ України, АДПС України, Мін.

фінансів України та Мін. юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text.

ПОВНОВАЖЕННЯ ДЕПАРТАМЕНТУ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІЦІЇ

Ювченко Марина Сергіївна,
курсантка Донецького юридичного інституту МВС України, рядова поліції
Москаленко Михайло Анатолійович,
курсант Донецького юридичного інституту МВС України, рядовий поліції
науковий керівник:
Пекарський Сергій Петрович
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 1 Донецького юридичного інституту МВС України,
кандидат юридичних наук

Наказом Національної поліції України від 22 січня 2021 року № 52 затверджено «Положення про Департамент міграційної поліції Національної поліції України [1]. Департамент міграційної поліції (ДМП) був реорганізований з підрозділу боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми та у сфері суспільної моралі, як самостійний підрозділ кримінальної поліції Національної поліції України. Діяльність ДМП ґрунтується на принципах верховенства права, дотримання прав і свобод людини, законності, відкритості та прозорості, політичної нейтральності, взаємодії з населенням на засадах партнерства, безперервності. ДМП відповідно до покладених на нього завдань здійснює:

1) запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним з торгівлею людьми, зокрема щодо сексуальної експлуатації дітей;

2) запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним з учиненням незаконних дій щодо усиновлення (удочеріння);

3) запобігання порушенням встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини та застосування допоміжних репродуктивних технологій;

4) попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень у частині насильницького донорства;

5) протидію кримінальним правопорушенням щодо створення або утримання місць розпусти і звідництва, а також у частині сутенерства та втягнення особи в заняття проституцією;

6) запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним з увезенням, виготовленням, збутом і розповсюдженням порнографічних предметів;

7) попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень щодо незаконного переправлення осіб через державний кордон України;

8) виявлення кримінальних правопорушень щодо підроблення документів, печаток, штампів та бланків у сфері міграції, а також їх використання для отримання в Україні правового статусу іноземця;

9) протидію кримінальним правопорушенням у частині службової діяльності та професійної діяльності у сфері міграції;

10) попередження, виявлення та припинення правопорушень, пов'язаних з порушенням установленого законом порядку працевлаштування за кордоном;

11) оперативно-розшукову діяльність;

12) взаємодію з іншими структурними підрозділами центрального органу управління поліції, територіальними (зокрема міжрегіональними) органами Національної поліції України, органами державної влади, громадськими об'єднаннями, а також з правоохоронними органами іноземних держав, міжнародними організаціями і засобами масової інформації у вирішенні питань протидії злочинності;

13) координацію діяльності підрозділів міграційної поліції (МП) територіальних органів Національної поліції України;

14) за погодженням з керівництвом Національної поліції України заслуховування керівників підрозділів МП з питань, віднесених до компетенції ДМП;

15) розроблення в межах компетенції методичних рекомендацій щодо організації діяльності територіальних органів Національної поліції України у сфері протидії незаконній міграції та торгівлі людьми, методики попередження, виявлення та припинення правопорушень, застосування ефективних методів і форм оперативно-розшукової діяльності, взаємодії з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадськими об'єднаннями, а також розроблення проєктів нормативно-правових актів з питань діяльності підрозділів МП, опрацюванні розроблених іншими органами державної влади проєктів нормативно-правових актів, унесення пропозицій керівництву Національної поліції України щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності ДМП та підрозділів МП;

16) інформування керівництва Національної поліції України про стан і динаміку злочинності, причини та умови виникнення загроз публічній (громадській) безпеці і порядку, формування пропозицій та узгодження комплексних заходів з підвищення ефективності діяльності підрозділів МП;

17) участь у наповненні автоматизованих інформаційних систем оперативно-розшукового і профілактичного призначення. Забезпечення своєчасного наповнення та належного використання оперативно-розшукових обліків;

18) вивчення передового досвіду правоохоронних органів іноземних держав у сфері протидії торгівлі людьми та нелегальній (незаконній) міграції, участь у наукових дослідженнях і розробленні за їх результатами державних програм боротьби зі злочинністю, а також підготовці інформаційно-аналітичних, методичних матеріалів щодо стану та підвищення ефективності протидії правопорушенням у відповідних сферах;

19) виконання в межах компетенції та відповідно до законодавства України письмових доручень слідчого (дізнавача), вказівок прокурора, ухвал слідчого судді, суду, а також запитів уповноважених органів державної влади, установ та організацій, правоохоронних органів іноземних держав або міжнародних організацій, членом яких є Україна, у частині проведення оперативно-розшукових заходів;

20) проведення нарад, науково-практичних конференцій, семінарів, прес-конференцій, брифінгів за напрямами діяльності ДМП;

21) контроль за збереженням державної таємниці та іншої інформації з обмеженим доступом, а також за дотриманням поліцейськими, державними службовцями та іншими працівниками ДМП режиму секретності;

22) секретне діловодство, зокрема за матеріалами оперативно-розшукової діяльності, а також контроль за дотриманням правил роботи із шифротелеграмами;

23) за дорученням керівництва Національної поліції України розгляд звернень і запитів громадян та народних депутатів України з питань, що належать до компетенції ДМП;

24) організацію та вжиття заходів у межах компетенції щодо дотримання законодавства України про правовий статус іноземців та осіб без громадянства;

25) підготовку в межах компетенції проєктів міжнародних договорів України з питань протидії торгівлі людьми та нелегальній (незаконній) міграції, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави;

26) вивчення обставин і причин надзвичайних подій, що трапилися за участю працівників ДМП, проведення в установленому порядку службових розслідувань за фактами порушення службової дисципліни, ужиття заходів щодо притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності;

27) організацію та забезпечення у визначеному порядку відбору, розстановки, переміщення і професійного навчання працівників ДМП та дотримання ними службової дисципліни;

28) службову підготовку та стажування поліцейських і державних службовців ДМП;

29) виконання завдань у межах компетенції з мобілізаційної підготовки та готовності до організації та здійснення заходів цивільного захисту поліцейських ДМП;

30) складання протоколів про адміністративні правопорушення в межах компетенції та відповідно до законодавства України [1].

Відповідно до визначених повноважень ДМП входить до структури кримінальної поліції [2]. У своїй діяльності ДМП керується нормами законодавства, яке регламентує здійснення оперативно-розшукової діяльності [3], нормами Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України [4; 5] з метою попередження, виявлення та припинення правопорушень у сфері торгівлі людьми, міграції та суспільної моралі, зокрема вчинених учасниками та членами організованих груп і злочинних організацій, розшук осіб, які вчинили такі правопорушення.

Література:

1. Положення про Департамент міграційної поліції, затверджено наказом НПУ від 22 січня 2021 року № 52. URL: https://www.npu.gov.ua/about/struktura/struktura/departament-migraczijnoji-policziji-u-skladi-kriminalnoji-policziji.html.

2. Структура Національної поліції України. URL: https://www.npu.gov.ua/about/struktura/struktura/.

3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII (редакція від 15.03.2021). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/conv#n49.

4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III (редакція від 23.04.2021). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI (редакція від 17.03.2021). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 4651-17/conv#n2409.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДОКУМЕНТІВ ЯК ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДЖЕРЕЛ ДОКАЗІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Ясентюк Анастасія Сергіївна
здобувач вищої освіти, Університету державної фіскальної служби України
науковий керівник:
Амеліна Анна Сергіївна
доцент Навчально-наукового інституту обліку, аналізу та аудиту Університету державної фіскальної служби України, кандидат економічних наук

На сучасному етапі розвитку суспільства одним із ключових завдань правоохоронних органів є організація та забезпечення чіткого дотримання

законності, ліквідація кримінальних правопорушень та попередження їх виникнення [4].

Згідно законодавства, кримінальне правопорушення - це передбачене Кримінальним кодексом України діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (51 000 грн) або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі [5].

Особливістю розслідування кримінальних правопорушень є те, що значна частина з них може бути дослідженою і доказаною лише з використанням такого процесуального джерела доказів, як документи. Вони є одними з основних базових елементів кримінального судочинства, що активізують всі механізми розслідування кримінальної справи та є невід'ємною його складовою [2].

Процесуальні документи виконують роль важливого засобу, інструменту в технології застосування права, сприяють оптимальній реалізації в поведінці людей приписів, закладених у правовій нормі [4]

Відповідно до частини 1 ст. 99 Кримінально-процесуального кодексу України Документом є спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження [1].

За характером виникнення документи поділяються на дві групи:

– офіційні (надходять від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, організацій і установ, службових осіб);

– особисті (надходять від фізичних осіб) [2].

Плануючи обшук, необхідно враховувати наступну їх особливість. Документами неофіційного обліку є записи в зошитах, на аркушах паперу, у записних книжках, настільних календарях. У них можуть бути відображені відомості про операції, не відображених в офіційних бухгалтерських документах, у тому числі: про реальний обсяг реалізованої продукції, виконаних робіт і наданих послуг; про кількість товару, який фактично надійшов на склад; про фактичну чисельність працівників і дійсний розмір виплачуваної їм заробітної плати; про фактично проведених платником податків витратах. Документи неофіційної звітності, які збереглися за відповідний період, дозволяють повністю прослідкувати фінансово-господарську діяльність підприємства і в тому випадку, коли бухгалтерський облік не вівся або ж були втрачені бухгалтерські документи [6].

До документів, за умови наявності в них відомостей, згідно законодавства, можуть бути:

1) матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі електронні);

2) матеріали, отримані внаслідок здійснення під час кримінального провадження заходів, передбачених чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України;

3) складені відповідно до законодавства, протоколи процесуальних дій та додатки до них, а також носії інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії;

4) висновки ревізій та акти перевірок [1].

Оцінка документів як доказів проводиться за загальними правилами. Документ повинен відповідати вимогам належності, допустимості, достатності та достовірності. У ньому має бути вказане конкретне джерело відомостей про обставини і факти, що підлягають доказуванню, з тим, щоб за необхідності його можна було перевірити процесуальним шляхом. Документи як самостійні джерела доказів важливі саме своїм змістом [3]. Варто зробити наголос на тому, що джерелом доказу документа є сам автор документа.

Отже, при розслідуванні кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності використання документів відіграє важливу роль для забезпечення повного, неупередженого та розслідування. Та сприяє пришвидшенню процесу розслідування кримінальних правопорушень.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України, поточна редакція від 11.01.2019 *Верховна рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення 29.01.2020).

2. Слободзян А. Документ як джерело доказів у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Національної академії прокуратури України*. 2014. № 1. С. 184-190. URL: http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/1-2014/184-slobodzan.pdf (дата звернення 29.01.2020).

3. Кайло І. Ю. Умови допустимості документів у кримінальному процесуальному доказуванню. *Право і суспільство*. 2015. № 5.2. С. 230-237. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2015_5 (дата звернення 29.01.2020).

4. Бова Є. Ю. Правові аспекти документування у процесуальній формі кримінального судочинства. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* «Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу». 2017 С.188-194. URL:https://vmurol.uu.edu.ua/upload/Naukovo_doslidna%20robota/Elektron_vidannya/2017/Conf_Innovac_potencial_PIEP_17_T1.pdf#page=189 (дата звернення 29.01.2020)

5. Кримінальний кодекс України поточна редакція від 04.12.2020**.** *Верховна рада України* URL: https://ips.ligazakon.net/document/T012341?an=910451 (дата звернення 30.01.2020)

6. Амеліна А. С. Особливості проведення обшуку в межах розслідування податкових злочинів. Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи : матер. міжвідомчої наук.-практ. конф., 24 листопада 2017 р., Київ : у 2 ч. / Мін-во внутрішніх справ України, Нац. поліція України, Нац. академія внутрішніх справ, Консультативна місія ЄС в Україні. 2017.Ч.1. С. 67–68. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/handle/doc/4046 (дата звернення 30.01.2020)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Матеріали
Всеукраїнського круглого столу з нагоди 60-річчя ДЮІ
та Дня карного розшуку

21 квітня 2021 року

Електронне видання, збірник тез та доповідей
в авторській редакції